

VĀRĀHA-ŚRAUTA-SŪTRA

BEING

THE MAIN RITUALISTIC SŪTRA
OF THE MAITRĀYANI ŚĀKHA

CRITICALLY EDITED

FOR THE FIRST TIME

BY

DR W CALAND,
Emeritus Professor of
Sanskrit, Utrecht

PROF RAGHU VIRA,
M A, Ph D, D Litt et Phil,
S D College, Lahore

200 COPIES

JUNE, 1933

Printed by
K. R. Jain at the Manohar Electric Press,
Said Mitha Bazar, Lahore
(INDIA)

PREFACE

I have great satisfaction in placing before the Sanskritists the second volume of this series. It was in 1927 that I was first introduced to this work in its relation to the Gṛhya * The richness of its contents was fascinating and I immediately undertook the restoration of the text. Two years later Professor Caland joined me and long and laboriously we worked together for a year. Every page had its intricacies and problems. Whole sūtras had been distorted out of shape and single words, word-groups and phrases were often unrecognizable. Most patiently we struggled to stretch our eyes behind these corruptions to reach the true words. We succeeded in the main, though here and there we had to keep in our text doubtful or even entirely undeciphered readings. On the whole we claim no more than to present herewith a tentative text, which could certainly be improved by the discovery of fresh manuscripts.

The manuscript, upon which our edition is based, was very kindly lent to us by Dr. R. Bhattacharya of the Oriental Institute, Baroda. It is designated as "press-copy" on the cover-board. It was prepared some years ago at the instance of Dr. R. Sama Sastry. It is nothing more than a mere copy of a Devanāgarī ms., with variants (many of which are derived from the Āpastamba-

* For which see the Introduction to my edition of the Vārāha Gṛhyasūtra, published by the Panjab University, 1932

Srautasūtra) noted above the lines from a second ms.* Both of these mss. are deposited in the Oriental Institute, Baroda. We, however, could not examine them, because the authorities did not permit their removal from the Institute Library. After closing the Śrauta proper the ms. goes on with the Pariśiṣṭas whose names are enumerated in the beginning of the Vārāha-Gṛhyasūtra. In the near future I hope to be able to bring out the Pariśiṣṭas,† though I shall not have the pleasure of the cooperation of the great Dutch savant Prof. Caland.

Here I must offer a word of explanation as to why the usual introduction has been replaced by a short preface. The introduction had grown too long. Our text is new and unique, offering numerous points of interest in its details. These could not be elucidated by a miserly treatment. I might have appended here a summary of the results attained, but that would have rendered the main thesis insipid. So that now the introduction would appear as a separate volume, which would also contain an English commentary on the sūtras.

RAGHU VIRA

* In our footnotes to the text these variants are referred to as "second hand".

† A part of one of the Pariśiṣṭas "The Chandonukramapī of the Maṇṭṛa yaṇī Samhitā" was edited and annotated by me in the Journal of the Royal Asiatic Society, London, July, 1932.

CONTENTS

१ प्राक्सौमिकम्

परिभाषा:	१. १
याजमानम्	१. २-४
मङ्गलम्	१. ५-६
दर्शपूर्णमासां	२. १-३. ७
आधानम्	४. १-४
पुनराधेयम्	५. १
अग्निहोत्रम्	५. २-३
अग्न्युपस्थानम्	५. ४
आप्रायणेष्टिः	५. ५
पशुबन्धः	६. १-७
चातुर्मास्यानि	७. १-५

२ अग्निचयनम्

१. १-२. ५

३ याजपेयादिकम्

वाजपेयः	१. १-२
द्वादशाहः	२. १-२
गवामयनम्	२. ३
उत्सर्गिणामयनम्	२. ४
महामतम्	२. ५
एक्यदशिर्ना	२. ६
सौश्रमणी	२. ७-८
राजसूयः	३. १-४
अश्वमेधः	४. १-२

अथ
वाराहश्रौतसूत्रे
प्राक्सौमिकम्

श्रीम्

प्रयोगे पुरुषहितं यज्ञस्य च ज्ञाने ॥ १ ॥ तै व्याख्यास्यामः ॥ २ ॥ सर्वार्थं
धर्मं प्रथमम् । उपवादाननुयदेत् ॥ ३ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यरथकाराणां यज्ञाः ॥ ४ ॥
निषादस्थपतेरिष्टपग्न्याघेयम् ॥ ५ ॥ अभ्यर्च्युपैजुयैदेन करोत्पृग्वेदेन होता साम-
वेदेनोद्गाता सर्वग्रंथा ॥ ६ ॥ उद्येभ्रग्वेदसामवेदाभ्यामुपांशु यजुषोद्यैः संप्रैषैः^१
॥ ७ ॥ सैस्यारैकस्वर्यामिति शब्दन्यायः ॥ ८ ॥ ग्राहमुखः कर्म कुर्यादा चतुर्था-
त्कर्मणः प्रसंपश्यन् ॥ ९ ॥ उत्तरत उपचारो विहारः ॥ १० ॥ न यज्ञाप्तेनात्मान-
मभियिपरिहरेत् ॥ ११ ॥ न विहारादपपर्यायतेत ॥ १२ ॥ अन्तराणि यज्ञाह्वानि
याह्याः कर्तारः ॥ १३ ॥ कर्तृणां च प्रधानकारिणोऽभ्यन्तरा याह्या इतरे^२ ॥ १४ ॥
यज्ञोपवीती [दैवानि] कर्माणि कुर्यात्प्रार्थिनाप्रीती पित्र्याण्याचान्तोदकोऽह-
सनं ॥ १५ ॥ मन्त्रान्तेन कर्म संनिपातयेत् ॥ १६ ॥ उत्तरमन्त्रस्यादिना पूर्वस्या-
न्तं विधात् ॥ १७ ॥ पूर्वाक्षानादक्षानामानुपूर्व्यं पूर्वप्रकरणं चोदनाद्यानियमः
कृतूनाम् ॥ १८ ॥ घृतमाज्यशप्तेन प्रतीयते भार्या पत्नी जुहः [द्युगनिद् ?]
आहवनीय इति होमे ॥ १९ ॥ द्विरप्यं जातरूपम् ॥ २० ॥ गार्हपत्ये द्विपिःश्रपणं
प्रतिपत्यं च ॥ २१ ॥ दक्षिणामेरेकोल्मुकाहरणम् ॥ २२ ॥ ब्राह्मणा ऋत्विज
आप्या मदान्तो मुषानो यक्षपत्याः ॥ २३ ॥ जुहोतीति द्रविहोमचोदना ॥ २४ ॥
आज्यस्याधिधरणं गार्हपत्ये ॥ २५ ॥ पर्यङ्गिकरणमुत्पयनं द्युक्चुपसंमार्गः परि-
स्तरणं पर्युत्तरमाहवनीयस्येति ॥ २६ ॥ मूर्त्तीकां द्रविहोमधर्मः ॥ २७ ॥ अज-

1 The original reading was probably
यज्ञ .

2 Cp MS II. 2 & 18 15-16

3 The ms गार्हा . Cp MS IV 6, 7
115, 2

4 This sentence has no parallel in
other Śrautasūtras.

5 The last two words are peculiar to
our Sūtra only.

6 The ms = द्ये.

भस्तन्त्रम् (?) ॥ २८ ॥ आसीनो जुहुयाज्जान्वक्तो' निगद्य स्वाहाकारान्तम् ॥ २९ ॥ जमदग्नीनां पञ्चावर्त्तं चतुरवर्त्तमन्येषाम् । आमन्त्र्य जामदग्न्यमजाम-
दग्न्यः पञ्चावर्त्ती स्यात् ॥ ३० ॥ मांससंहिताभ्यामङ्गुलीभ्यामङ्गुष्ठेन च पुरोडा-
शस्यावधेत्तुवेणाज्यपयसोर्मैक्षणेन चरोः स्वधितिना पशोर्दर्व्या सोमस्य ॥ ३१ ॥
यथादिष्टं हविर्मिदं देवता यजत्याज्येनेतराः ॥ ३२ ॥ भ्रौवस्याज्यार्थान्कुर्वीत ॥ ३३ ॥
आज्यस्योपस्तीर्य हविषो ऽवदानमभिधारणं च ॥ ३४ ॥ अवदायावदाय हवि-
र्धुवां प्रत्यभिधारयेदा स्विष्टकृदवदानात् ॥ ३५ ॥ आज्यस्थाल्या ध्रुवाम् ॥ ३६ ॥
अङ्गुष्ठपर्वमात्राण्यवदानानि ॥ ३७ ॥ भूयः स्विष्टकृते भूयिष्ठमिडार्याः ॥ ३८ ॥
मध्यादवदाय हविषः पूर्वार्धाद् द्वितीयमवधेच्चतुरवदानस्य पश्चार्धात् तृतीयं
पञ्चावदानस्य ॥ ३९ ॥ पूर्वार्धात्प्रथमं ज्येष्ठस्य ज्यैष्ठिनेयस्य गतधियो वा ॥ ४० ॥
अपरं कनिष्ठस्य कानिष्ठिनेयस्य धुभूपतो वा ॥ ४१ ॥ सर्वेषां हविषां स्विष्टकृते सम-
वधेदुत्तरार्धात्सकृत्सकृच्चतुरवदानस्य द्विविः पञ्चावदानस्य ॥ ४२ ॥ द्विरभिधार-
येत् ॥ ४३ ॥ यत्र याज्यास्तत्राश्रुतप्रत्याश्रुते च चतुरवर्त्तपञ्चावर्त्ते च ॥ ४४ ॥ दक्षिणेन
दक्षिणातिक्रामेत्सव्येनोदङ् ॥ ४५ ॥ अवदाय ग्रहं वा गृहीत्वा दक्षिणातिक्रामन्सं-
प्रेष्यति—अमुष्मा अनुब्रूहीति यथादेवतं संप्रेषयाज्ययोश्च ॥ ४६ ॥ अनुवाच्य वाग्यतो
भवत्याश्रावणात् । आश्रुते चाग्नीध्र आ प्रत्याश्रावणात् । प्रत्याश्रुते चाध्वर्युण
यज यजेति ध्यात् ॥ ४७ ॥ अनुवाक्यान्ते प्रणवं दधाति होता । तमध्वर्युः प्रणवेनोप-
संदधाति ॥ ४८ ॥ ओ धावयेत्यध्वर्युरस्तु धौषडित्याग्नीध्रः प्रत्याश्रावयत्युत्तरतस्तिष्ठ-
न्स्फ्यं चेभ्संनहनानि चोद्यम्य ॥ ४९ ॥ अमुष्मे प्रेषेति संप्रेष्यति याज्यावत्स्वा-
हवनीयप्रधानस्थानेषु पशुसोमयोर्ध्वं यजेत्यारात् ॥ ५० ॥ याज्यानुवाक्यावन्ति
प्रधानान्याज्यभागादीनि स्विष्टकृदन्तानि पत्नीसँयाजेषु याजिने च ॥ ५१ ॥
दक्षिणं परिधिसंधिं प्रत्यवस्थाय यपदकारान्ते पार्श्वेनापिदधदिवानासेकं^१
हविषो ऽप्रक्षिणं न्नुहोति ॥ ५२ ॥ मुखेनासेकं^२ हविषो व्यृपन्त्यं द्विप्याप्तमा-
हुतिषु ह्यमानास्तु मनसा ध्यायेत् ॥ ५३ ॥ याज्यावत्स्वाहवनीयप्रधानेष्वोकारे^३

1 The ms जान्वमौ Cp Ap X 9 2

जान्वक्त, ŚatBr III. 2. 1. 5 जान्वक्त.

2 Cp VārGr I, 5.

3 For स्वधितिना...सोमस्य no parallel
sūtra has been found

4 The ms स्विष्टकृते (second hand = कृत्वा)
and = मिडार्या.

5 The meaning of आरात् (which re-
curs many times) is not certain. Neither is the passage as a whole

clear. The punctuation is tentative.

6 1 The ms ह्यानासेव.

7 The ms प्रदक्षिणं. Cp MS I, 4, 13
63. 7 न प्रक्षिणतेव होतव्यम्, Ap II.
19 7, Hir II, 5 195.

8 1 The ms मुखेनासेव.

9 The ms विष्टपन्. Cp MS I, 4, 13
63. 8 व्यृपतेव होतव्यम्, Ap II 19, 10.

10 1 The ms = ध्यावकारे

च दक्षिणातिक्रमणम् ॥ ५४ ॥ उपभृतमधस्तादुपयम्य प्रचरति वेदमुपयाम-
मन्यत्र दशाँ सोमे ॥ ५५ ॥ समानं दर्शपूर्णमासयोर्विधानमन्यत्र निर्देशात् ॥ ५६ ॥
उभयत्राग्नेयः पुरोडाशः । अग्नीषोमीयो द्वितीयः पौर्णमास्यामैन्द्राग्नौ ऽमा-
वास्यायामसंनयतः ॥ ५७ ॥ सांनाय्येन समानदेवतः ॥ ५८ ॥ संनयत पेन्द्रं
सांनाय्यं माहेन्द्रं वा ॥ ५९ ॥ अग्नीषोमीय उपोशुयाजः पौर्णमास्यां वैष्णवो
ऽमावास्यायाम् ॥ ६० ॥ एताद्विज्याप्रधानम् ॥ ६१ ॥ तदङ्गानीतराणि ॥ ६२ ॥
अर्धकारणाद्धर्मानावर्तयेद्वचनाद्वा ॥ ६३ ॥ सोमेज्याग्निष्टोमे प्रधानम् ॥ ६४ ॥
दर्शपूर्णमासिकानां प्रधानानामिष्टिप्रशुयन्धे चोदना ॥ ६५ ॥ सोमस्यैकाद्वाही-
नस्तत्रेष्ट्यद्गानां च समन्वयः पिण्डपितृयज्ञवर्जम् ॥ ६६ ॥ प्रत्याज्ञायप्रतिपे-
धार्थलोपैरङ्गानिवृत्तिः सामान्यादर्थात्स्वाधुत्यादिति ॥ ६७ ॥ धर्मविनि-
योगे ऽनाज्ञाते यथार्थं मन्त्रान्संनमयेत् ॥ ६८ ॥ द्रव्यालामे तुल्यार्थानां यथा-
सदृशं प्रतिनिदध्याद्यथार्थमनुल्यार्थं ॥ ६९ ॥ प्रधानानां धर्मविप्रतिपेधे भूयस्त्वे-
न धर्मान्विनियच्छेत्तुल्यां पूर्वचोदनया ॥ ७० ॥ कर्मणां गणादेशे प्रत्युचं करोति
प्रतिपर्यायं च ॥ ७१ ॥ अमुष्मै प्रणीयमानायानुवृद्ध्युक्ते त्रिकृतां करोति ॥ ७२ ॥
सोमे क्रीते द्विविधानप्रवर्तने च ॥ ७३ ॥ दर्भाः परिस्तरणे ॥ ७४ ॥ स्याद्वाकारान्तराः
समिधः ॥ ७५ ॥ अग्निं सादपिष्यन्नुद्धृत्य लक्षणमद्भिरवोद्य सादयति ॥ ७६ ॥
संत[त]कर्मसु पुरस्तादारम्भं प्रदक्षिणं प्रागपवर्गाण्युदग्वा करोति ॥ ७७ ॥
प्रसव्यं पित्र्याणि ॥ ७८ ॥ महलानि लोकतः ॥ ७९ ॥ कर्माभ्यावृत्तौ कृतसंख्येषु
मन्त्रानावर्तयेत् ॥ ८० ॥ संप्रैपानुयचनेष्वधुतप्रत्याश्रुतेषु च मन्द्रस्यारः ॥ ८१ ॥
सामिधेनीप्रभृत्याज्यमागान्तेपूर्वमाज्यमागाम्यामानुयाजेभ्यो मध्यमाः ॥ ८२ ॥
अनुयाजप्रभृत्युच्चैरा शैव्यन्तात् ॥ ८३ ॥ त्रिंशद्वर्षाणि दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत
यावज्जीवं वा ॥ ८४ ॥ पञ्चदश दास्तापण्यशेन दर्शपूर्णमासयोः स्थाने ॥ ८५ ॥
यावज्जीवमग्निहोत्रम् ॥ ८६ ॥ अनियमो ऽन्यत्र ॥ ८७ ॥

तृतीयसूत्रे प्रथमं लघुम् ॥

चन्द्रादर्शनेनामावास्यामुपवसेत्संपूर्णेन पौर्णमासी पूर्वं वा ॥ १ ॥ केश-
श्मश्रु वापयित्वा मौसमापलवणवर्जमग्नीतो यजमानः पत्नी चासुहितौ ॥ २ ॥
अग्निं गृह्णामि मुर्ये यो मयोभूर्य उच्यन्तमारोहति स्वर्गदेति ।
आदित्यं तेजसां तेज उत्तमं श्रौयज्ञाय चमसां देवताभ्यः ॥

1 Refers probably to दशापवित्रम्,

3 उदग् stands for उदगपवर्गाणि.

2 Prof Caland suggests "because it
has a fruit, i. e. a brāhmana of its
own."

4 The ms मंत्राणां च.

5 The ms वासुहितौ.

इमामूर्जं पद्मदशीं याः प्रविष्टास्ता देवताः परिगृह्णामि सर्वाः ।

पौर्णमासं हविरिदं जुपन्तामामावास्थं हविरिदं जुपन्ताम् ॥

इति यथारूपं गार्हपत्यादाहवनीयं ज्वलन्तं प्रणीय ममाग्ने वचो विहवेष्ये-
त्यन्वाद्धाति ॥ ३ ॥ उत्तराभ्यां वैहवीभ्यामपरयोरन्ववधाय व्रतमुपैति ॥ ४ ॥

पयस्वतीरोपधयः पयस्वद्वीरुधां पयः ।

अथा पयसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र सँसृज ॥

इति पाणी प्रक्षाल्याग्ने व्रतपते इत्याहवनीयं यजमान उपतिष्ठते ॥ ५ ॥

सप्तादसि व्रतपा असि व्रतपतिरसि व्रतं चरिष्यामि तत्ते ब्रवीमि तन्मे गोपाय तच्छक्रेयं तेन
शक्रेयं तेन राधासमित्यादित्यम् । यद्यस्तमितः स्यादाहवनीयम् ॥ ६ ॥ पुरस्ता-

द्वर्हिंराहरणस्य पौर्णमास्यां व्रतमुपेयाद्वत्सापाकरणस्यामावास्यायाम् ॥ ७ ॥

उभयोः पूर्वेंद्युः समन्वाधानम् ॥ ८ ॥ नानुतं वदेन्न माँसं प्राञ्जीयाद्य स्त्रियमुपे-

यात् । मापवर्जं सायमारण्यमञ्जीयात् ॥ ९ ॥ आरण्यहविश्चेत्स्यादुदकम् ॥ १० ॥

आहवनीयागारे यजमानो विहरति गार्हपत्यागारे पत्नी तयोर्दक्षिणौ ॥ ११ ॥

प्रत्यगाशिपोऽकर्मयुक्ता मन्त्रा याजमानम् ॥ १२ ॥ दक्षिणत उपचारो यजमा-

नस्यापर[त]ः पत्न्याः ॥ १३ ॥ आमन्त्रिते प्रणवमुक्त्वा यथार्थमनुज्ञानम् ॥ १४ ॥

यथादेवतमाहुतिमनुमन्त्रयते यथाकर्मसँयोगमारात् ॥ १५ ॥ को वः प्रणयतीति

प्रणीयमाना भूर्वः कश्च वाक् च [श्च] गौश्च वद् च खं च [धूश्च] नीर्थं पूषेष्वाह्वराः

पूर्दशमा विराजो या इदं विश्वं भुपनं व्यानशुस्ता नो देवीस्तरसा सँविदानाः स्वस्ति यशं नयत

प्रजानती[रिति] ॥ १६ ॥ ब्रह्मपूताः स्येति सादने च ॥ १७ ॥ अभि होतारमिति

दविर्निर्वपणमभिमृशेन्निरूप्यमाणे वा जपेत् ॥ १८ ॥ पुरस्तात्स्तम्ययजुषो

ऽन्तर्घेंद्युपविश्य

अयं वेदः पृथिवीमन्वविन्दद् गुहाहितां निहितां गह्वरेषु ।

स मयं लोकं यजमानाय विन्दत्वच्छिदै यशं भूरिरेताः कृणोतु ॥

इति वेदमादत्ते ॥ १९ ॥

वेदेन वेदिं विविदुः पृथिव्याः सा पत्रे पृथिवी पार्थिवानि ।

1 MS I. 4. 1.

3 Cp MS I. 4. 5 52. 14-15.

3 I. e. to the south of these two fires.
This injunction is not found in any
other Sūtra.

4 The ms मन्त्रादियजमानं. Cp Ap IV.
1. 3

5 The meaning of चाराह is not certain.

6 The ms भूयश्च.

7 Ap IV. 4. 4, Hir VI. 1 509 नृध.

8 The ms सदनेन च.

9 MS I. 4. 1: 47. 4

10 Cp MS I. 4. 5-52. 17.

11 The ms वेदेन वेदिमादत्ते. Cp MAn I.
2. 4 4.

गर्भं विमर्ति भुवनेष्वन्तस्ततो गच्छतायते विश्वदानीम् ॥

इति त्रिवेदेन वेदिमभिमार्षि ॥ २० ॥ उभयत्राज्यावेक्षणम् ॥ २१ ॥

पद्याना स्वा वातानामित्पान्तादनुवाकस्याज्यग्रहान् ॥ २२ ॥ युनक्ति त्वेति च

परिधिषु परिधीयमानेष्वहचनीयम् ॥ २३ ॥ ध्रुवाकरणमुभयत्र ॥ २४ ॥ ममाग्रे

वर्च इत्यष्टाभिर्वह्वीभिर्वह्वीष्यासघान्यमिमृशेत् ॥ २५ ॥ चतुर्होत्रा च पौर्ण-

मास्यां प्रजाकामः पञ्चहोत्रा चामावास्यायां स्वर्गकामः ॥ २६ ॥ चिति धूमिति

दशहोतारं पुरस्तात्सामिधेनीनाम् ॥ २७ ॥

अग्निरसौ मार्स्यं यज्ञस्य प्रातरनुवाचैरवर्तु ।

समिद्धो अग्निराहुत स्वाहाकृत पिपर्तु न ॥

इति समिद्धम् ॥ २८ ॥ मनो ऽति प्राजापत्य मनसा [मा] भूतेनाविरोति शुचा

धारम् ॥ २९ ॥ वागस्यैन्द्री सपलक्षयणी वाचा मेन्द्रियेणाविरोति सौचम् ॥ ३० ॥ देवा

पितर इति प्रयरे प्रवर्चमाणे ॥ ३१ ॥ पृथिवी होतेति ॥ चतुर्होतारं पुरस्तात्प्र

याजानाम् ॥ ३२ ॥

इतिष्टिसूत्रे द्वितीय खण्डम् ॥

यसन्तमृतूना प्रीणाभि स मा प्रीत प्रीणातु ।

यसन्तस्याह देवयज्यया तेजस्वान्पयस्वान्भूयासम् ॥

प्रीष्ममृतूना प्रीणाभि स मा प्रीत प्रीणातु ।

प्रीष्मस्याह देवयज्ययेन्द्रियवान्वीर्यवान्भूयासम् ॥

वर्षा ऋतूना प्रीणाभि ता मा प्रीता प्रीणन्तु ।

वर्षाणामह देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासम् ॥

शरदृतूना प्रीणाभि सा मा प्रीता प्रीणातु ।

शरदो ऽह देवयज्ययास्रवान्वर्चस्वान्भूयासम् ॥

हेमन्तशिशिरावृतूनां प्रीणाभि तौ मा प्रीतौ प्रीणीताम् ।

हेमन्तशिशिरयोरह देवयज्यया सदस्वोस्तपस्वान्भूयासम् ॥

इति प्रयाजान् ॥ १ ॥

1 The ms वेदिममार्षि

2 उभयत्र can be interpreted as आध्व

ये च याजमाने च Cp सूत्र 24

3 MS I 4 4 51 16

4 MS I 4 1

5 Cp MS I 4 5 52 18, Ap IV 6

4 beg

6 The ms पौर्णमास.

7 MS I 9 1 131 1

8 The ms मे अस्य

9 Ap IV 9 2 adds इति सामिधेनीना

प्रतिपदि जपति

10 Cp MS I 4 11 60 6

11 MS I 9 1 131 3

अग्निना यज्ञश्चक्षुष्मानमेरहं देवयज्यया चक्षुषा चक्षुष्मान्भूयासम् ॥
 सोमेन यज्ञश्चक्षुष्मानसोमस्याहं देवयज्यया चक्षुषा चक्षुष्मान्भूयासम् ॥
 इत्याज्यभागौ ॥ २ ॥ अग्निर्होतृति पञ्चहोतारं पुरस्ताद्धविषाम् ॥ ३ ॥
 अग्निरन्नादो ऽग्नेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासम् ॥
 दग्धिर्नामास्यदग्धो ऽहं भ्रातृव्यं गमेयम् ॥
 इत्युपाँशुयाजौ ॥ ४ ॥
 अग्नीषोमो वृत्रहणा अग्नीषोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयासम् ॥
 इन्द्राग्न्योरहं देवयज्ययेन्द्रियवानन्नादो भूयासम् ॥
 इन्द्रस्याहं देवयज्ययेन्द्रियवान्भूयासम् ॥
 महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जैमानं महिमानं गमेयम् ॥
 इत्यौत्तरतनिकानप्यनुमन्त्रानर्धीयेत ॥ ५ ॥
 इन्द्रस्य वैश्वस्यहं देवयज्ययाऽसपत्नो भूयासम् ॥
 इन्द्रस्य भ्रातुरहं देवयज्यया भ्राता भूयासम् ॥
 पूष्णो ऽहं देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासम् ॥
 सरस्वत्या अहं देवयज्यया वाचमन्नायं गमेयम् ॥
 अदितेरहं देवयज्यया प्र प्रजया पशुभिर्जनिषीय ॥
 विश्वेषां देवानामहं देवयज्यया प्राणैः सायुज्यं गमेयम् ॥
 धावाष्टमिभ्योरहं देवयज्यया प्रजनिषीय प्रजया पशुभिः ॥
 अनुष्याहं देवयज्ययत्येनाग्नाते ऽभ्यूहेत् ॥ ६ ॥ अग्निः स्विष्टकृत्तस्य प्रति
 तस्याहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्यग्निं स्विष्टकृतम् ॥ ७ ॥ अग्निर्मा इरिष्टात्
 सवितापश्यंसाधो नो अन्ति शपति तमेतेन जेषमिति प्राशिन्नमयवीयमानम् ॥ ८ ॥
 इडायास्तूष्णीम् ॥ ९ ॥ उपहृये वसीयत्येहीति । विदसात्युच्चैः^१ । पूतेन मा समुप
 त्यन्तम् । अस्मास्विन्द्र इति च^२ ॥ १० ॥ [आग्निशिख्ये इति नामप्राहे ॥ ११ ॥

इडा भेदः सद्वन्ता न आगादूर्जं दुहाना पयसा प्रपीना ।

सा नो अग्नेन हविषोत्त गोमिरिडा पिन्वतां पयसाम्यस्मान् ॥

इतीदामार्जने ॥ १२ ॥ मा प्र पाहीति बर्हिषि हवीं ध्यासन्नान्यभिमृशेत् ॥ १३ ॥

आग्नेयं चतुर्धा ध्युद्दिशेत्—इदमग्नीष इदं ब्रह्मण इदं होतुरिदमप्यहोर् [इति] । इदं यजमान
 स्येति यजमानमागम् ॥ १४ ॥ दिरां कलितरुधि दिराः प्रीणामि दिरो मा प्रीता अवन्ति

1 The ms. =मंत्रघन= first hand, संत्रा-

घान= second hand.

2 The ms. adds उपहृये.

3 Cp MS I. 4. 5 53, 2.

4 MS I. 4. 1: 47, 10, See also its brāh-

mapa I. 4. 5: 53, 4.

5 Cp MS I. 4. 12: 62, 4, Ap IV. 1

D, Mān I. 4. 2. 11.

6 The ms. adds च.

व्युद्दिष्टे दक्षिणां वृदाति ॥ १५ ॥ दक्षिणाग्नौ यजमानो मन्त्रान्तमोदनं पक्त्वा
दक्षिणस्यां वेदिश्रोण्यामासाद्याभिमृशेत्—

इयं स्थाल्यमृतस्य पूर्णा सहस्रधार उक्तो अक्षयिमाणः ।

अनेनौदनेनाति मृत्युं तराम्यहम् ॥

प्रजापतेर्भागो ऽस्यूर्जस्वान्पयस्वान् । अक्षितो ऽस्यक्षित्यै त्वा । अक्षितो नामासि^१ मा मे

क्षेष्टा आ मा गम्याः ॥ प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाण्डुदानरूपे मे पाहि चक्षुःश्रोत्रे मे

पाहि ॥ ऊर्गस्यूर्जं मयि धेदि ॥ प्रजापतिरहं त्वया साक्षादध्यासमिति ॥ १६ ॥ अप्रेणोत्तरमु-

दञ्चमुद्रास्य दक्षिणतःसङ्गध ऋत्विग्भ्यः परिहृत्यादध्यात् ॥ १७ ॥ सं मे संनतयः

संनमन्ताभिध्मसंनदने हुत इति संमार्गानादितान् ॥ १८ ॥ महाहविर्होतिसि^२ सप्तहोतारं

पुरस्तादनुयाजानाम् ॥ १९ ॥

इतीदिसूत्रे तृतीयं खण्डम् ॥

वर्हिषो ऽहं देवयज्यया प्रजावाभूयासम् ॥

नराशंसस्याहं देवयज्यया धीर्यवान्भूयासम् ॥

अग्निः स्वित्कृपहस्य प्रतिष्ठा सस्याहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयम् ॥

इत्यनुयाजान् ॥ १ ॥ याजवत्या उभयत्र ॥ २ ॥ सा मे सत्पाशोरिति प्रस्तवे

प्रह्वियमाणे^३ ॥ ३ ॥ वत्सिहागच्छत्विति^४ धरं धृषीते ॥ ४ ॥ वि ते सुयामीति परिधिपु

प्रह्वियमाणेष्व्वाहवनीयम्^५ ॥ ५ ॥ इष्टो यज्ञो यज्ञभिरिति सैन्नायभागान् ॥ ६ ॥ अदो

मागच्छत्विति^६ द्वितीयं धरमदो मागम्यादिति तृतीयम् ॥ ७ ॥ सुचोर्धिमोचनमुभयत्र

॥ ८ ॥ पत्नी च पत्नीसंयाजाननुमन्त्रयते—

सोमस्याहं देवयज्यया विरवं रेतो धेपीय ॥

त्वन्दुरहं देवयज्यया सर्वाणि रूपाणि पशूनां पुषेयम् ॥

देवानां पत्नीनामहं देवयज्यया पत्नीर्यज्ञस्य मियुनं तासामहं देवयज्यया मियुनेन

प्रभूयार्चम् ॥

1 The ms अप्रे.

2 The ms adds स. Cp KS V. 5: 47. 13.

3 The ms गम्यात्. Cp KS ib.

4 Perhaps to be emended to परिहृत्य दधात्.

Cp MS I. 4. 6: 54 7-8.

5 MS I. 9. 1: 131. 10.

6 Cp MS I. 4. 1: 47. 12 and the brāhmaṇa I. 4. 5: 53. 7-8.

7 MS I. 4. 1: 48. 7.

8 Cp MS I. 4. 1: 48. 2 and the brāhmaṇa I. 4. 5: 53. 11-12.

9 Cp MS ib 48. 4, 53. 12.

10 MS I. 4. 1: 48. 7-8.

11 The mantra is not clear. Cp TS I. 6. 4. 4 देवानां पत्नीरिमिर्दपतिर्यज्ञस्य मियु-
नम् । तयोरहं देवयज्यया मियुनेन प्रभूया-
सम्.

राकाया अहं देवयज्यया वीरान्विदेयम् ॥

सिनीवाल्या अहं देवयज्यया पशून्विदेयम् ॥

कुहा अहं देवयज्यया प्रतिष्ठां गमेयम् ॥

अभिर्गृहपतिर्यज्ञस्य प्रतिष्ठा तस्याह देवयज्यया यज्ञेन गृहैः प्रतिष्ठां गमेयम् ॥

इत्याग्निं गृहपतिम् ॥ ६ ॥

इडास्मं अनुवस्ता घृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्त ।

वैश्वानरी शक्करी वाहृधानोप यज्ञमस्थित वैश्वदेवी ॥

इतीडाम् ॥ १० ॥ दक्षिणाग्निका होमा उभयत्र ॥ ११ ॥ या सरस्वती वेशम-
गीनेति^१ मुखं विमृष्टे ॥ १२ ॥ प्रायश्चित्ताहुतयः समिष्टयजुः कपालानां विमोचनं
प्रणीतानां विमोचनमुभयत्र ॥ १३ ॥ स यज्ञपतिराशिषेति यजमानो यजमानभागं
‘प्राश्नाति’ ॥ १४ ॥ यदि प्रवसेत्समिष्टयजुषा सह जुहुयात्—प्रजापतेर्विभाषामं लोक
स्तस्मै स्वा दधानि सह यजमानेनेति ॥ १५ ॥ सांताप्यस्य प्राश्नीयान्नाब्राह्मणः ॥ १६ ॥
इदं हविरिति^२ श्रुतस्य ॥ १७ ॥ दधिकाण्यो अकारिर्पमिति दध्नः ॥ १८ ॥ अन्तर्वेदि
प्रणीतास्वचमृश्य मार्जयन्त ऋत्विजो यजमानश्च ॥ १९ ॥ आसिच्यमान
उदके ऽधिकिच्छन्ने सदसीतैयभिमन्त्र्य दिङ्मन्त्रैः प्रतिदिशं व्युत्सिच्य

यदप्सु ते सरस्वति गोप्वरवेषु यदसु ।

तेन मे वाजिनीवति मुखमदधि सरस्वति वर्चसा ॥

इति मुपानि विमृजते ॥ २० ॥

समुद्रं च प्रहिणोमि स्वां योनिमभिगच्छत ।

अरिष्टा अस्माकं वीरा मा परासेनि मत्पयो मा मा हिंसीस्त्वं धनम् ॥

इति प्रणीताशेषं निनीय

नम कृताय कर्मणे अकृताय कर्मणे नम ॥

अयाद् यज्ञं जातवेदा अन्तर पूर्वो ऽस्मिन्निषय ।

स त्वं सनि^३ सुविमुचा विमुञ्च धेन्वास्मासु द्रविणं जातवेद ॥

इति ॥ २१ ॥ दक्षिणत आहवनीयमुपस्थाप्य विष्णु पृथिव्यां व्यर्कंतेति^४ पर्या-
यैर्यजमानस्त्रीन्क्रामति । विष्णुर्दिक्षु व्यर्कंस्तानुपुद्भेन छन्दतेति चतुर्थम् ॥ २२ ॥ स्वयं

1 Instead of the mantra कुहा अहं
(substituted on the authority of
Mān I, 4 3 1) the ms has सपत्नी
पत्नी सं म समायुषा सं प्रजया सममेर्वर्चसा
पुन. सं पत्नी पत्याद् गच्छे समात्या तन्वा
ममेति (cp Mān I 3, 5, 18)

2 MS I, 4 3 81, 8.

3 Identical with MS I, 4, 6 53 16

4 The ms प्रजापतिभाषाक्षाम

5 MS III, 11, 10 156 16

6 MS I, 5, 1 66 6

7 MS I, 4 2 48 9

8 MS I, 4 2 48 14.

9 MS I, 4 3 prescribes only three
steps For the fourth see KS V 5

47 21, Cp Mān I 4 3 11.

भूत्सीत्यादित्यमुपस्थाप्य प्रत्यपक्रामति—

इदमहमाभ्यो दिग्भ्यो ऽस्मादन्नाद्याद् भ्रातृव्यं निर्भजामि निर्भक्तो यं द्विष्मः ॥

[इदमहमस्या दिवो ऽस्मादन्नाद्याद् भ्रातृव्यं निर्भजामि निर्भक्तो यं द्विष्मः ॥^१]

इदमहमस्मादन्तरिक्षादस्मादन्नाद्याद् भ्रातृव्यं निर्भजामि निर्भक्तो यं द्विष्मः ॥

इदमहमस्याः पृथिव्या अस्मादन्नाद्याद् भ्रातृव्यं निर्भजामि निर्भक्तो यं द्विष्मः ॥

इति ॥ २३ ॥ अगन्म स्वैः सं ज्योतिषाम्भैत्याहवनीयमुपस्थाप्येदमहमसुष्य

प्राणं निवेष्टयामि ति पार्ष्ण्याभिदक्षिणं निवेष्टयति ॥ २४ ॥ यो अस्मान्देष्टि यं च वयं

द्विष्म इत्यभिचरन् ॥ २५ ॥ तेजो ऽसी^२ त्याहवनीयम् ॥ २६ ॥ अग्रा आर्यैषि पवर्से इति

तिसृभिर्गार्हपत्यम् । अग्रे गृहपते इति च ॥ २७ ॥ असा अनु मा तन्विर्वाति नामग्राहं

पुत्रानन्यातयते (?) ॥ २८ ॥ ज्योतिषे तन्तवे त्वेत्यन्तर्वेद्युपविश्य ये देवा यज्ञहन्

इति यजमानस्त्रीनतिमोक्षान्प्रपति ॥ २९ ॥ वेदो ऽसीति^३ घेदमादत्ते ॥ ३० ॥ पृत-

पन्तं कुलायिर्नमिति स्तृणाति संततं गार्हपत्याध्याहवनीयार्त् ॥ ३१ ॥ गोर्मे अग्रे

इति प्राङ् प्रक्रम्य जपति ॥ ३२ ॥ अग्रे व्रतपते व्रतमचारिणं तं ते प्रावोचं तदशकं तेनाराकं

तेनारात्समित्याहवनीयम् ॥ ३३ ॥ सन्नाडसि व्रतपा असि व्रतपतिरसि व्रतमचारिणं तसे

प्रावोचं तदशकं तेनाराकं तेनारात्समित्यादित्यम् ॥ ३४ ॥

यज्ञो बभूव स उ वावभूव स प्रजज्ञे स उ वाङ्मे पुनः ।

स प्रजानामधिपतिर्बभूव सो अस्माद्य इविणमादधातु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥

इति जपित्वा सर्वेषु समिध आधाय तेन धर्मेण पर्युक्षति ॥ ३५ ॥

इतीष्टिष्वे ऋतुर्थं खयदम् ॥

तन्त्रादिषु ब्रह्मिष्ठं ब्रह्मार्थं वृणीते—भूपते भुवनपते महतो भूतस्य पते ब्रह्माणं

त्वा वृण इति ॥ १ ॥ वृत्तो उपति—देव सवितरेतं त्वा वृणते बृहस्पतिं ब्रह्माणं तदहं

मनसे^४ प्रवर्षामि मनो वाचे वाग्गायत्र्यै गायत्रीं त्रिष्टुभे त्रिष्टुब् जगत्स्यै जगत्पुनष्टुभे जुष्टुप्

पद्भ्ये पद्भिः प्रजापतये प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो [विश्वे देवा बृहस्पतये] ॥ बृहस्पतिर्देवानां

ब्रह्महं मनुष्याणां बृहस्पते यज्ञं गोपायाहं भूपतिरहं भुवनपतिरहं महतो भूतस्य पतिः ॥ महो

मे ऽवोचो यशो मे ऽवोचो मर्गो मे ऽवोचः स्तोमं मे ऽवोचो ऽज्ञायं मे ऽवोचः प्रजां मे ऽवोचः

प्रतिष्ठां मे ऽवोच इति ॥ २ ॥ दक्षिणतः कर्माण्यनुतिष्ठेत् ॥ ३ ॥ ब्राह्मोदनस्य

1 Cp TS I, 6, 6, 1.

2 The ms ३स्वः, thus retaining the Samhitā accent.

3 MS I, 4, 2.

4 MS I, 5, 1: 66, 8.

5 MS I, 4, 3.

6 Cp MS I, 4, 8: 56, 7.

In Mān I, 3, 5, 19, Ap III, 10, 5 and other Sūtras it is the Hotṛ who performs this act.

7 The ms मनसा.

प्राशिष्यन्नोदनस्यादायौदनेन जुहोति—ओदनौदनस्यै त्वा संजुहोमि स्वाहेति ॥ ४ ॥ अग्ने
 ऽङ्गिरो ऽहुताद्यान्मा पाहि सुत्रामणिस्त्वादधानीति प्राश्नाति ॥ ५ ॥ दर्शपूर्णमासयोः
 परिस्तीर्णं विहारे तीर्थेन प्रपद्य दक्षिणत आहवर्णीयस्य सँस्तीर्णमभिमन्त्रयते
 —अग्ने दैधिष्व्योदतस्तिष्ठान्यस्य सद्ने सीद यो ऽस्मत्पाकतर इति ॥ ६ ॥ सव्येन दृष्टं प्रच्छिद्य
 प्रत्यग्दक्षिणा निरस्यति—निरस्तः परावसुः [सह] पाप्मनेति ॥ ७ ॥ इदमहमर्वाग्वसोः
 सद्ने सीदामि देवेन सवित्रा प्रसूत इत्यपः स्पृष्ट्वोपविशति ॥ ८ ॥ अहं भूपतिरहं
 भुवनपतिरहं महतो भूतस्य पतिः ॥ तदग्नये प्रनवांमि तद्वायवे तत्सूर्याय ॥ सूर्यो दिवो यज्ञं पातु
 धातुर्न्तरिक्षायज्ञपतिं पातुर्वाग्निर्मां पातु मानुषमिति जपति ॥ ९ ॥ आमन्त्रितो ऽपः
 प्रणेष्यन्तमनुजानाति—भूर्भुवः स्वः प्रणय यज्ञं देवता वर्धय त्वं नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके
 यजमानो ऽस्तु ॥ सप्तश्रृणीणं जुहुतौ यत्र लोकस्तनेमै यज्ञं यजमानाय धेहि ॥ देवस्य सविदुः
 प्रसवे बृहस्पतिप्रसूतः ॥ अं प्रणयेति ॥ १० ॥ अनामन्त्रितो हविः प्रोक्षिष्यन्तमनु-
 जानात्यामन्त्रित उत्तरान्परिग्राहानिध्मायर्हिध्मानामन्त्रितः सामिधेनीप्रवरी
 चामन्त्रित आभाषणाय समिधे च—प्रोक्ष यज्ञं बृहस्पते परिगृहाण वेदिं प्रोक्ष यज्ञं
 प्रजापते ऽनुब्रूहि यज्ञं प्रवृणीष्व यज्ञं वाचस्पते वाचमाश्रावयैतामाश्रावय यज्ञं देवेभ्यः प्रजापते
 प्रतिष्ठ यज्ञमिति यथारूपम् ॥ ११ ॥ देवता वर्धय त्वमित्यनुपजेत् ॥ १२ ॥ व्याहृतीः
 पुरस्तात्प्रणवं चोपरिष्ठात् ॥ १३ ॥ अनूच्यमानासु सामिधेनीषु धाचँ यच्छेत्प्र-
 याजानुयाजेष्विज्यमानेषु प्रधानेषु च परिहृते प्राशिष्य आ प्रस्थानात् ॥ १४ ॥
 यदि धाचँ विच्छेज्—इदं निष्पुं. ॥ अमाविष्णुं ॥ पावका नः सरस्वती ॥ बृहस्पति ॥ इवामहं
 इति निगद्य धाचँ यच्छति ॥ १५ ॥ मार्जिते ऽप्रेणाहवर्णीयं प्राशिष्यमाह्वयमाणं
 प्रतीक्षते—मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्ष इति ॥ १६ ॥ प्रतीक्ष्य सावित्रेण प्रतिगृह्या-
 दित्यास्त्वा पृष्ठे धादयामीति १ भूमौ प्रतिष्ठाप्य धुपर्णस्य त्वा गद्यत्मतधक्षुपायेच इत्यवे-
 द्याङ्गुष्ठेनोपमध्यमया च प्राश्नात्यनुपस्पृशन्दन्तान्—अमेध्वात्येन प्राश्नामीति १
 प्राश्नात्यस्योदरेण इहस्पतेर्मन्त्रयेति ॥ १७ ॥ प्राचीरप उत्सिच्याचामति—रात्येन त्वाभि-
 जिपामीति हृदयदेशमभिमृशति । इन्द्रस्य त्वा जठरे दयामीति नाभिदेशम् ॥ १८ ॥
 वाद् म आसन् नसोः प्राणो ऽहोर्ध्वेक्षुः कर्णयोः धोत्रं पाहोर्बलमूर्वातोरो जो ऽरिश्वा विधात्रानि
 तनूमे तन्वा एहेति सर्षाणि गात्राणि ॥ १९ ॥ आहितामनुयाजसमिधमनुमन्त्र-

1 The ms •दन ओदनस्य.

5 MS I. 2. 9 18. 17.

2 The other texts •मानं च.

6 MS IV. 10. 1: 142, 3, 5.

3 For देवस्य cp MS IV. 9 2 123. 5

7 MS ib 7.

•बृहस्पतिप्रसूता (var loc. बृहस्पतिः

8 MS IV. 12. 1: 178 3.

प्रसूता). Adv I. 12. 12 reads with
the Var बृहस्पतिप्रसूता.9 The ms adds बृहस्पतिप्रसूता after
धादयामि.

4 The ms व्याहृतिभिः.

10 The ms प्राणोद्ययो.

यते—एषा ते अग्ने समित्तया त्वे वर्षस्व चाप्यायस्व यधिपीमहि च वयमा च प्यायिपीमहि च स्वाहेति ॥ २० ॥

इतीदिसूत्रे पञ्चमं खण्डम् ॥

वासिष्ठः सोमे ब्रह्मा ॥ १ ॥ आसन्नोप्यग्नीषोमीय आज्येषु दक्षिणत आहवर्नायस्यान्तर्वेदि मन्त्रोपवेशनं प्रातरनुवाककाले च ॥ २ ॥ न धिष्यान्व्य-
वेयात् ॥ ३ ॥ तीर्थेन प्रपद्य प्रायश्चित्ताहुतयः पवमानान्वारम्भणं धिष्यो-
पस्थानमिति क्रियेत ॥ ४ ॥ आमन्त्रिते स्तोत्रानुष्ठानम्—भूर्भुवः स्वर्देवस्य सवितुः
प्रसवे बृहस्पते स्तुत रश्मिना ज्ञयाय ज्ञयं जिवेत्युत्तर उत्तरश्च स्तोमभार्गाः ॥ ५ ॥
स्तुते^१ प्रहोपस्थानकलशोपस्थानान्तं कृत्वा सदः प्रविशत्यपरेण द्वारेण पश्चाद्येन
विहारस्य द्वार्ये संसृज्य यथापूर्वं

उक्तं नो लोकमनुनेयि विद्रांस्त्वर्धिज्ज्योतिरभये स्वस्ति ।

अष्ट्वा त इन्द्र स्यविरस्य काहु उपस्थेयाम शरणा बृहन्ता ॥

इति प्रपद्य दक्षिणतो मैत्रावरुणधिष्यत्यस्य मन्त्रोपवेशनम् ॥ ६ ॥ पूर्वेषु
द्वारेण दक्षिणा यथेतं^२ निष्क्रमणम् ॥ ७ ॥ विसमाप्ते सवने उपरेण ॥ ८ ॥ सवन-
संस्थासु यथाप्रवृत्तम् ॥ ९ ॥ स्तुतशस्त्रेष्वा वपदकाराद्वाचं यच्छेदुपाकृते प्रात-
रनुवाक उपौश्वन्तर्यामयोहोमाद्योमात् ॥ १० ॥

इतीदिसूत्रे षष्ठं खण्डम् ॥

इति प्रथमोऽध्यायः ॥

1 Cp MS IV, 9, 10, 131, 8-9.

2 The ms. •शतम्.

3 The ms. •भार्गा.

4 The ms. मुतेति (for स्तुतेति ?).

5 The ms. यथार्थ.

6 The ms. प्रसु.

7 Probably to be emended to ओ०
(=आ उ०).

सर्वकामस्य दर्शपूर्णमासौ ॥ १ ॥ व्रतोपेते यजमाने

देवा गात्रविदो गात्रं यज्ञाय विन्दते ।

मनसस्पतिना देवेन वातायज्ञः प्रयुज्यताम् ॥

इति जापित्वा शाखामाहरति । शमीशाखां पलाशशाखां वा बहुपलाशाम्
प्रतिशुष्काग्रां प्राचीमुदीचीं^१ चाहानाम् ॥ २ ॥ इमे त्वेति^२ छित्त्वा सुभृतायेति^३ संन-
मति ॥ ३ ॥ इमां प्राचीमुदीचीमिषमूर्जमभि संस्वता^४ बहुपर्णमशुष्काग्रौ हरामि पशुपामह-
मित्याहरति^५ ॥ ४ ॥ तथा सदर्भपिञ्जूलया पद् दत्तानपाकरोति—वायवः स्थेति^६
॥ ५ ॥ देवो वै इत्येकैकां संस्पर्शयन्नाः प्रकालयति ॥ ६ ॥ आप्यायध्वमज्या देवेभ्यो
इन्द्राय भागमित्याप्यायति । महेन्द्रायेति महेन्द्रयाजिनः ॥ ७ ॥

शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः शतमिन्द्राय शरदो दुहाना^७ ।

रद्रस्य हेतिः परि वो वृणक्तु ॥^८

इति व्रजन्तीरनुमन्त्रयते ॥ ८ ॥ पूषा व. परस्या अदिति. प्रेर्वरीषा इन्द्रो वो

1 In Mān I. 1. 1, 12 the line is to be corrected after Vār.

2 The ms चाहानम्, the Mān ms चाहना, Hir I. 4 76 वाहीना.

वाहाना (=वा आहाना) may be right. वाहानं (adj. to वृचं) recurs in I. 6. 1, where it is corrected by the second hand into वाहीनं. Mān I. 8. 1. 5 has instead प्रहाणं "bent". Thus आहाना may equally well mean प्रहाणा or आनता.

3 MS I. 1. 1.

4 The ms first hand संभृता.

5 Note that आहरति has already been

read in sūtra 2.

6 The ms second hand पुञी*, which is after Āp I. 2 3, 5.

7 The mantra is partly taken over from MS IV. 1. 1.

8. The mantra is taken from MS IV. 1. 1: 3 6, which reads प्रेर्वरीया. Perhaps the Vār is correct—प्रेर्वरी +या. For प्रेर्वरी see Acta Orientalia V. 252. If प्रेर्वरीया be the right form we should expect प्रेर्वरीयेन्द्रो प्रेर्वरीया may mean "who who protects the cows when they start for the meadows". प्रेर्वरीया of Pāṇini

अथोऽनष्टाः पुनरेतेति च ॥ १ ॥ धृवा अरिममिति यजमानं प्रेक्षते गृहान्वाभिपर्या-
वर्तते ॥ १० ॥ यजमानस्य पशून्पाहीत्यग्निष्टेऽनस्यग्न्यगारे वा पुरस्तात्प्रतीचीं
शापामुपकर्षति ॥ ११ ॥ असिदं दात्रं पश्चाद् गार्हपत्यस्य सावित्रेणादत्ते
अश्वपरशुं चा—देवस्य तेति प्रभृतिनाददे इत्यन्तेन ॥ १२ ॥ गोपदंसीति गार्हपत्यं
प्रेक्षते ॥ १३ ॥ प्रयुष्टं रक्षं इत्याहवनीये प्रतिपद्योर्वन्तरिक्षं वीहीति ॥ प्रेयमर्गोदिति
प्राग्वोदग्वाभिप्रवज्य यतः कुतश्चिद्वर्मान्वर्हिंराहरति ॥ १४ ॥ देवानां परिपूतमसीति
परिपूय विष्णोः स्तुवं इति स्तमं गृहीत्वातिष्ठत्ये गवां भार्गं इत्येकां श्रुष्टिं द्वे वा
यिसृजति ॥ १५ ॥ देवेभ्यस्त्वोर्ध्वगार्हर्भ्य इत्यूर्ध्वमुन्मृज्य माधो मोपरे परस्त श्रद्ध्यासं-
मिति दात्रमुपहृत्य विद्यापानि प्रति लुनाति सावित्रेण दामीत्यन्तेन ॥ १६ ॥ अथ-
मलूनं संतपं प्रस्तरं कृत्वा पृथिव्या सृच पाहीति ॥ तृणमन्तर्धाय सादयति ॥ १७ ॥
आच्छेत्ता ते मा रिपमिति प्रभूतं लूत्वा जपति ॥ १८ ॥ अतस्त्वं बर्हिर्दित्यालुवानभि-
मृशति ॥ १९ ॥ सहस्रवर्णो इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशति ॥ २० ॥ अपः स्पृष्ट्या-
गुपिता योनिरिति शुद्धं प्रतिधायादित्यौ रात्रासीत्यावेष्टयति त्रिधातु पञ्चधातु
सप्तधातु वा ॥ २१ ॥ एवं धातुसंभरणस्तत्तयोः ॥ २२ ॥ वृषं वृत्तां त्वा संभरामीति
शुद्धे बर्हिः संभरति ॥ २३ ॥ अलुमिता योनिरिति प्रस्तरमाधोयेन्द्रापया सनहर्न-
मित्यन्ताधमिसमायच्छति ॥ २४ ॥ पूषा ते ग्रन्थिं ग्रन्थातिरिति ग्रन्थिं करोति
॥ २५ ॥ स ते मा इत्यादिति पश्चात्प्राञ्चमुपकर्षति ॥ २६ ॥

आपस्त्वामश्विनौ त्वामृषयः सप्त मायुजः ।

बर्हिं सूर्यस्य ररिमभिरुपसा वेनुमारभे ॥

इत्यारभ्येन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुबच्छं इत्युबच्छति ॥ २७ ॥ गृहस्पतेर्मूर्धं हरा-
मीति शिरस्याधोयोर्वन्तरिक्षं वीहीति व्रजति ॥ २८ ॥ अदित्यास्त्वा वृष्टे साद-

VIII. 4 2 Vārttika is a different word.

1 MS I. 1 1

2 The ms first hand = परशु, second hand = पशुं

3 MS IV. 1. 2 3 12

4 MS I. 1 2

5 Derived from KS XXXI I 1. 11.

6 The mantra and its viniyoga occur only in Hir I. 5 82.

7 MS IV. 1. 2 3. 9.

8 MS IV. 9 3 123 8, TS I 1. 2. 2

9 MS IV. 1. 2 3 10-11 माधम्. Cp TS ib

10 The ms अदित्यै (influenced by TS).

11 Mān I. 1 1. 42 वृषवृत्ते is to be emended. Cp TS I. 1 2. 2, from where the mantra is derived

12 Though derived from MS IV. 1. 2 3 20-21 it is read sakalapāthe na both here and in Mān.

13 1 Thams. इत्यारभन्तीन्द्रस्य first hand, इत्यारभनिन्द्रस्य second hand,

यामोति' पश्चादाहवनीर्यस्य पारीधिदेशे ऽनघैः सादयित्वा [बर्हिषि] देवंगमि-
त्युपरि निदधाति ॥ २६ ॥ पालाशं खादिरं वाष्टादशदारुभिर्घ्नं संनहति त्रींश्च
परिधीन्सहशल्कान्कार्भर्यमयान्वित्वपलाशपादिररोहीतकोदुम्बराणां वा ॥ ३० ॥
स्थाविष्टो मध्यमो घर्षीयानणीयान्दक्षिणाध्यो हसिष्टो ऽणिष्ठ उत्तरार्धः ॥ ३१ ॥

यत्कृष्णो रूपं कृत्वा प्राविशस्त्वं वनस्पतान् ।

ततस्त्वामेकविंशतिधा संभरामि सुसंमृता ॥

इति संभृत्य यज्ञायुजसंचरानिति सहमूलैर्दग्धैः संनहति ॥ ३२ ॥ कृष्णो
ऽस्याक्षरेष्टाः ॥ देवपुरश्चरस ऋष्यासं त्वेत्युपरि निदधाति ॥ ३३ ॥

इतीदिसूत्रे द्वितीयाध्याये प्रथमं खण्डम् ॥

दर्भाणां घेदं करोति घत्सङ्गं पशुकामस्य त्रिवृतं ब्रह्मयर्चसकामस्य मृत-
कार्यमन्नाद्यकामस्य ॥ १ ॥ [प्र]सज्यं शुल्वं कृत्वा वत्सङ्गं निवेष्ट्य घेदाग्रे शुल्वं
निधाय त्रिवेदशिरः संनहत्युत्तरमुत्तरं प्रदक्षिणम् ॥ २ ॥ प्रादेशमात्रे शुल्वात्परि-
घास्योत्करे मूलानि गमयति ॥ ३ ॥ अत्रैवामावास्यायां घेदिं करोति सर्वं सघा-
पौर्णमास्याम् ॥ ४ ॥ शाखाया अन्तर्वेदि पलाशानि विशात्य मूलतः प्रच्छिद्या
न्तर्वेदि न्यस्येदुपवेशं च कुर्वीत ॥ ५ ॥ शाखाया दर्भमयं पवित्रं करोत्यप्रार्घ्यं
त्रिवृदविदलम् ॥ ६ ॥ हुते ऽग्निहोत्रे परिसमूह्य परिस्तीर्योत्तरतो गार्हपत्यस्य
पात्रेभ्यः संस्तीर्य दग्धं सांनाय्यपात्राणि प्रयुनक्ति दोहनं निदाने कुम्भीं शाखा
पवित्रं च ॥ ७ ॥ बर्हिषः पवित्रे कुरुते समाद्यप्रच्छिन्नप्रान्तौ दर्भौ प्रादेश
मात्रौ ॥ ८ ॥ पवित्रे स्थो वैष्णवे इत्योपध्यां छित्त्वा विष्णोर्मनसा पूते स्थं इत्यग्नि
स्त्रिरुन्मृज्य प्रोक्षणीः संस्कुर्वते ॥ ९ ॥ देवो व सवितोऽयुनाविति गायत्र्या त्रि-
पञ्च उत्पूय देवीरापो ऽग्नेर्वै इत्यग्निमन्त्र्य शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे इति पात्राणि
त्रिः प्रोक्षति ॥ १० ॥ उपस्थं मे प्रभूतात् ॥ विहारं च गां चोपसृष्टामन्तरेण मा संव-
पिरिति संप्रेष्यति ॥ ११ ॥ निष्ठे रचो निष्ठता अरातय इति कुम्भीं निष्टप्य वत्स-

1 MS I. 1. 2.

2 Mān I. 1. 1. 50 अने ऽधो वा is cor-
rupt.

3 The majority of Mān mss also
leave out बर्हिषति.

4 MS IV. 1. 2. 4. 4.

5 The ms first hand भूत्वा.

6 MS I. 1. 11: 7. 6

7 MS IV. 9. 1 122. 6.

8 The ms •प्रार्घ्यं.

9 The ms वैष्णव्या.

10 In Mān I. 1. 3. 13 ओषध्या वैष्णवे
स्य इति द्विनति the word ओषध्या

does not form a part of the mantra

11 MS IV. 1. 6 7. 15

12 MS I. 1. 6 3. 8.

13 MS I. 1. 4. 3 12.

14 MS I. 1. 3. 2. 5.

15 Thus the ms first hand, second
hand •चारिष्ठेति (after Ap I. 12. 13

पवित्रमसीति' प्रागग्रं पवित्रमवदधाति ॥ १२ ॥ यौरसीत्यभिमन्त्र्य मातरिश्वनो धर्मं
इत्यधिश्चयति ॥ १३ ॥ अन्वारभ्य याचँ यच्छति ॥ १४ ॥ न रिक्कमवसृजति ॥ १५ ॥
पोषाय त्वेति' यत्समवसृज्यमानमनुमन्त्रयते ॥ १६ ॥ अयच्छा वः प्रजया संसृजामि
रायस्पोषेण बहुला भवन्त्विति संगच्छमानाम् ॥ १७ ॥ अदित्यौ राक्षासीति' निदीयमा-
नाम् ॥ १८ ॥ कर्जस्वतीर्षुतवत्पिन्वमाना जीवा जीवन्तीरुप वः सदेमेत्युपसन्नम् ॥ १९ ॥

उत्सं दुहन्ति कलशं चतुर्विलमिडा धेनुं मधुमतीं स्वस्तये ।

तदिन्द्राग्नी जिन्वतौ सृतावत्तवजमानमपि स्वर्गे लोके दधातु ॥

इति धाराधोपम् ॥ २० ॥ दोग्धारं पृच्छति कामधुर्चं इति । अग्नमिति
नामादिशति ॥ २१ ॥ सा विश्वायुरस्त्वसायिति' नामग्राहमनुमन्त्रयते । सा विश्वभूरिति
द्वितीयाम् । सा विश्वकर्मेति' तृतीयाम् ॥ २२ ॥ दुग्धमवनयति ॥ २३ ॥ तिक्तो
यजुषा दोहयति तिक्तस्तूष्णीम् ॥ २४ ॥ तिसृषु दुग्धासु त्रिरुच्चैर्वाचँ यिसृजते
॥ २५ ॥ बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति संप्रेष्यति । महेन्द्रायेति महेन्द्रयाजिनः ॥ २६ ॥
विष्टृष्टवागनन्वारभ्योत्तरा दोहयति ॥ २७ ॥

संपृच्यध्वमृतावरीरुर्मिणा मधुमत्तमाः ।

पृच्यतीः पयसा पयो मन्द्रा धनस्य सातये ॥

इति कुम्भ्यां संक्षालनमानयति ॥ २८ ॥ हुतः स्तोक इति स्कन्नप्रायश्चित्तं
जपति ॥ २९ ॥ घर्म्मं कुर्वन्नुदग्गुद्रासयति—हँद या हँद गोपति मा ते' यज्ञपती रिय-
दिति ॥ ३० ॥ शीतबुध्नं दध्नातनक्ति द्वयोरेकस्या या दुग्धेन पूर्वंचुर्निहि-
तेन ॥ ३१ ॥ इन्द्राय त्वा भागं सोमेनातनध्मीर्त्यातनक्ति । महेन्द्रायेति महेन्द्रया-
जिनः ॥ ३२ ॥ ययागूरमिहोत्रम् । तस्याः पिएडं प्रतिनयति—अदस्तमसि विष्णवे
त्वेति ॥ ३३ ॥ विष्णो हव्यं रक्तत्वेति' निधायारपो' जायतेति' सोदकेन पात्रेणामृन्म-
येनापिदध्यात् ॥ ३४ ॥ यदि मृन्मयं स्यात्तृणं काष्ठं घावदध्यात् ॥ ३५ ॥ तेन
धर्मेण प्रातर्दोहाय यत्सानपाकरोति ॥ ३६ ॥ सोमयाजिनो ऽमावास्यायां
नित्यं संनयनं यथाकाम्यसोमयाजिनः ॥ ३७ ॥ शुश्रुवान्ग्रामणी राजन्यं इति
गतधियः ॥ ३८ ॥ और्वो गौतमो भारद्वाज इति महेन्द्रं यजेरन्नातधियश्च ॥ ३९ ॥

1 MS I. 1. 3.

the Taittiriya.

2 The ms अदित्यै (influenced by TS).
So also once before.

6 The mantra though read sakalapā-
thena is from MS IV. 1. 3. 5, 8-9.

3 The ms *संनयाम्, but the substan-
tive referred to is दोग्धारम्. Op
Man I. 1. 3. 18.

7 Other Sūtras चो.

8 MS IV. 1. 3. 5, 12.

4 The ms second hand देवी.

9 The ms second hand निषाय हविष्यु.

10 Derived from TS II. 5. 4. 4.

5 The ms *रुर्मिणीर, which is after

इतरे सँवत्सरमिन्द्रमिष्याग्नये अतपतये ऽष्टाकपालं निरुप्य महेन्द्रं यजेत् ॥ ४० ॥

इतीष्टिसूत्रे द्वितीये ऽध्याये द्वितीयं सण्डम् ॥

अमावास्यायामपराह्णे पिण्डपितृयज्ञाय प्राग्दक्षिणैकोलमुकं प्रणयेत्—
अपेतो^१ यन्त्वसुराः पितृरूपा ये रूपाणि प्रतिमुच्यावन्ति ।
परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्ठान्तोकात्प्रणुदात्वस्मात् ॥

इति ॥ १ ॥ उत्तरतः प्रणीतस्य वेदिमुद्धन्ति स्फ्येन सकृत्परावीन-
मपेतो यन्त्वसुरा ये पितृपद इति ॥ २ ॥ प्राग्दक्षिणाग्नेर्दक्षिणाग्निं परिस्तीर्य दक्षिणतो
ऽग्नेरेकैकं पात्राणि प्रयुनक्ति चरुं मेक्षणं पिण्डनिधानमुल्लङ्घलमुसलं कृष्णाजिनं
शर्पम् ॥ ३ ॥ सकृदाक्षिन्नस्य बर्हिष एकपवित्रं कृत्वा तूर्ण्यं प्रोक्षणीं^४ सँस्कृत्य
पात्राणि सकृत्प्रोक्षति ॥ ४ ॥ एकपवित्रमन्तर्धायाग्निष्ठादधि चरुणा व्रीहीन्निर्वपति
पूरयित्वा निमृज्य कृष्णाजिने ऽध्यवहन्ति प्राग्दक्षिणमुखा परापावर्म् ॥ ५ ॥ सकृ-
त्फलीकृतान्दक्षिणाग्नौ श्रपयति प्रसव्यमुदायावं जीवतएहुलम् ॥ ६ ॥ शृतं प्रतिन-
यति ॥ ७ ॥ घृतेनानुत्पूतेन नवनीतेन द्योत्पूतेन शृतमभिघार्य दक्षिणत उद्वास्यै-
कस्फ्यायामांसिच्य सकृदाक्षिन्नं प्रोक्षति ॥ ८ ॥ एकस्फ्यामास्तीर्य चरुं मेक्षणं
पिण्डनिधानमित्येकैकं बर्हिष्यासादयति ॥ ९ ॥ परिश्रयत्यादित्यसकाशात् ॥ १० ॥
कशिपुं सोपधानं पश्चादग्नेरास्तीर्य पितृनावाहयति—एत पितर इति ॥ ११ ॥ यज्ञो-
पवीती मेक्षणेन तिष्ठ आहुतीर्जुहोति—सोमाय पितृमते स्वधा नमः ॥ यमायात्रिरस्वते
स्वधा नमः ॥ अग्नये कव्यवाहनाय स्वधा नम इति दक्षिणां दक्षिणाम् ॥ १२ ॥ उदकलेपं
मेक्षणमग्नावनुग्रहरति ॥ १३ ॥ यजमानो ऽत ऊर्ध्वं परेतन पितर इति त्रिरपः परि-
पिञ्चति त्रिः पात्रं प्रतिपरिहरति ॥ १४ ॥ व्रीजुदकाञ्जलीघ्नियति—आवामनु
पितर इति ॥ १५ ॥ बर्हिषि व्रीन्पिण्डाभिदधाति दक्षिणं दक्षिणम्—एतत्ते मम पितर-
साविति पितुर्नाम गृहीत्वैतत्ते मम पितामहासाविति पितामहस्यैतत्ते [मम] प्रपि-
तामहासाविति प्रपितामहस्य ॥ १६ ॥ ये चात्र त्वामनु तेभ्यः स्वधेत्यनुपजेत् ॥ १७ ॥
एतत्ते ऽमुष्य पितरेतत्ते ऽमुष्य पितामहेतत्ते ऽमुष्य प्रपितामहेति प्रवसति यजमाने ऽध्वर्युः
॥ १८ ॥ यदि नामानि न जानीयात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवीषद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो ऽन्तरिक्ष-
सद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्य इति निदध्यात् ॥ १९ ॥ लुप्येत जीवत्पितुः पिण्ड-

1 The ms second hand अप, which is the reading of the Taittiriya and of Mān I. 1. 2 8.

2 The ms वेदिमूर्ध्वं त्रिः Cp Āp I. 8. 8

3 The ms विष्टज्यः Cp Mān I. 1. 2

3, Āp I. 7. 8.

4 The ms *मुखो नपावनम्

5 The ms *स्फ्यामा*.

6 1 The ms हविष्या* (for हविधा* १).

7 MS I. 10. 3. 143 8.

निधानम् ॥ २० ॥ न जीवन्तमतिदद्यात् ॥ २१ ॥ जीवत्पितामहश्चेत्पितुरेकः
 पिण्डः ॥ २२ ॥ लेपः पित्रे ॥ २३ ॥ तथोदकमाञ्जनाभ्यञ्जने च ॥ २४ ॥ यद्विधिं
 लेपं निमार्ष्टि—यात्र पितरः स्वधा तया यूयं यथाभारं मादयध्वमिति ॥ २५ ॥ अत्र पितरो
 मादयध्वमित्युदङ्मुखवृत्त्या तमितोरासित्वा येह पितर ऊर्कस्यै वयं ज्योर्जीवन्तो भूया-
 स्मेत्यमीमदन्त पितर इति परिश्रितं प्रपद्याञ्जनाक्ताः शलाकाः प्रतिपिण्डं निद-
 धाति—आहृत्वासाधित्याञ्जनेनाभ्यहृत्वासाधित्यभ्यञ्जनेन च ॥ २६ ॥ एषा युष्माकं
 पितर इत्यूर्णौ दशौ वा न्यस्यति । इमा अस्माकमित्यवशिष्टा अवेषते ॥ २७ ॥ लोमो-
 ष्टरवयसि न्यस्येत्—अतो न. पितरो ऽन्यन्मा योष्टेति ॥ २८ ॥ तेन धर्मेण परिपिच्य
 मार्जयन्तां पितरो मार्जयन्तां पितामहा मार्जयन्तां प्रपितामहा इति यद्विधिं श्रीनुदकाञ्जली-
 क्षिणीय निहनुते ऽञ्जलिं कृत्वा नमो व पितरो मन्यवे^१ । नमो वः पितर इये । नमो वः
 पितर ऊर्के । नमो वः पितरः शुष्माय । नमो वः पितरो रसाय । नमो वः पितरो बलाय । [नमो वः
 पितरो यजीव तस्मै । नमो वः पितरो यद्वोर तस्मै । स्वधा वः पितरो नमो^२] नमो वः पितरः ॥
 ये ऽत्र पितरः प्रेता युष्मोस्ते ऽनु य इह पितरो जीवा अस्मोस्ते ऽनु ॥ ये ऽत्र पितरः प्रेता यूयं तेषां
 वसिष्ठा भूयास्य य इह पितरो जीवा अहं तेषां वसिष्ठो भूयासमिति ॥ २६ ॥ शेषमवशिष्टेत् ।
 आमयाव्यवाचकामो वा प्राश्नीयात् ॥ ३० ॥ प्रजापते न त्वदित्युत्तिष्ठति^३ ॥ ३१ ॥
 परेतनेति^४ यजमानः प्रधाहूर्णौ जपति ॥ ३२ ॥ उगौ मनस्यतीर्मनो न्वाहुवामहं इति
 तिष्ठः ॥ ३३ ॥

यूयं सोम अते तव मनस्तनूषु विभ्रत ।

प्रजावन्तः सचेमहि^५ ॥

इति च । अक्षजमीमदनेति^६ च ॥ ३४ ॥ प्राप्यौ ते अम इयामहीति^७ गार्हपत्य-

1 The ms second hand लोपः.

2 MS I. 10. 2.

3 The ms पितरो न्या मा योष्टेति first hand, पितरो मा योष्टेति second hand.

4 This formula as well as नमो वः बलाय are not from MS. The rest upto नमो नमो वः पितरः is derived from MS I. 10. 3 143. 36.

5 The words enclosed within brackets are supplied on the authority of Hemādri, Śrāddhakalpa page 1460 (See Prof. Raghu Vira's edition of VārGr, Introduction p 3) and MS ib.

6 MS II. 6. 12 72. 4.

7 Hemādri, Śrāddhakalpa p 1474

•दित्युत्तिष्ठते.

8 Hemādri ib परेत पितर इति°. Cp Ap I. 10. 7.

9 The ms first hand and Hemādri न्वाह°. The second hand न्वाहु° is after the Saphitā.

10 MS I. 10. 3: 143. 15.

11 The verse is nowhere else applied in Pindapitrayajña.

12 MS I. 10. 3. 143. 12.

13 Perhaps प्राप्य means the same as प्रत्येत्य.

14 MS II. 13. 7. 156. 14.

मुपतिष्ठते ॥ ३५ ॥ मध्यमं पिण्डं पत्नी प्राश्नीयात्—

आधत् पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम् ।

यथायं पुमान्स्यात् ॥

इति । इतरावग्रावचनुप्रहरेद् ग्राह्यणो वाश्नीयादपो वा गमयेत् ॥ ३६ ॥ द्वे द्वे अभ्युक्ष्य पात्राणि प्रत्याहरति ॥ ३७ ॥ औपासनं गार्हपत्यदक्षिणाग्निस्थानीयं कृत्वाप्यनाहिताग्निः पिण्डपितृयज्ञं कुर्वति ॥ ३८ ॥

इतीदिसूत्रे द्वितीये ऽध्याये तृतीयं खण्डम् ॥

प्रातर्हुते ऽग्निहोत्रे वेधाय वामिति^१ पाणी प्रक्षाल्याग्नीन्परिस्तीर्य दक्षिणतो ब्रह्मयजमानाभ्यां स्तीर्त्वा संततं पृष्ठयां स्तृणामि^२ गार्हपत्यादध्याहवनीयाद् यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य त्वा संतत्यं स्तृणामीति ॥ १ ॥ उत्तरतः पृष्ठयायाः पात्रेभ्यः सँस्तीर्य द्वंद्वं पात्राणि प्रयुणक्ति स्फ्यं कपालान्यैग्निहोत्रहवणी^३ शूर्पं कृष्णाजिनं शम्यामुलूखलमुसलं हपदुपलं पादिरँ स्रुवं पालाशीं जुह्वमाश्वत्थीमुपभृतं वैक-
कृतीं ध्रुवां शमीमयीर्घारक्षिमात्रीः ॥ २ ॥ वरणमयानि शिष्टानि पात्राणि ॥ ३ ॥ पात्रीमिडाचमसं वेदै वेदप्रवरैःकुटरुमाज्यस्थालीं चरं प्राशित्रहरणं प्रणीता-
पात्रं पत्नीयोफत्रं प्रातर्दाहिकानि ॥ ४ ॥ चमसेनापः प्रणयति । काँस्येन ब्रह्म चर्चसकामस्य दोहनेन पशुकामस्य मृन्मयेन प्रतिष्ठाकामस्यायसेनाभिचरतः ॥ ५ ॥ वानस्पत्यो ऽग्नीति चमसमादाय देवेभ्यः शुम्भस्वेति^४ चमसं प्रक्षालयति ॥ ६ ॥ पार्थिवमसि ॥ देवेभ्यः शुम्भस्वेतीतरान् ॥ ७ ॥ पश्चाद् गार्हपत्यस्य पवित्रान्तरापो गृहीति पृथिव्यां मनसा ध्यायन्—

यद्वो रेवती रेवत्यं यद्वो हविष्या हविष्यम् ।

यद्व ओजो यच्च नृमणं तं व ऊमि मधुमन्तं देवयज्यायै जुष्टं गृहामि ॥

इति ॥ ८ ॥ प्रोक्षणीधर्मैः सँस्कृत्य ब्रह्मक्षप प्रणेष्यामीत्यामन्यावधाय

पवित्रे स्फ्येन सह प्रणयति समं प्राणैर्घोरयमाणः—को व प्रणयति स व प्रणयतु ॥ कस्मै व प्रणयति तस्मै वः प्रणयतु ॥ नृहस्पतिर्व प्रणयतु ॥ पोषाय त्वेति^५ ॥ ९ ॥ उत्तरत आहवनीयस्य स्फ्येनोद्धृत्य सादयति—को वो युनक्ति स वो युनक्तु ॥ कस्मै वो युनक्ति तस्मै वो युनक्तु ॥ नृहस्पतिर्वो युनक्तु ॥ विश्वेभ्यः कामेभ्यो देवयज्याया इति ॥ १० ॥

1 MS I, 1, 4 2 12

2 The ms कपालम्.

3 Thus the ms. It is the same as वेदप्रलवान्

4 MS I, 2 8.

5 Cp MS I, 4, 10 59 5 यज्ञपो गृही-
यादिमां तर्हि मनसा ध्यायेत्.

6 1 Probably पोषाय व इति. Cp Ap I,
16, 3 end. पोषाय त्वा is from MS
I, 1, 3 2, 7.

अध्वर्युयजमानो वाचं यञ्छेतामा हविष्कृतः ॥ ११ ॥ परिस्तरणैः स्वाह्याद्य
पवित्रपाणि. पात्राणि संमृशति—संसीदन्ता देवीर्विशं इति ॥ १२ ॥ वानस्पत्यासीत्य-
ग्निहोत्रहवणीमादत्ते ॥ १३ ॥ वर्षटक्षमसीति^१ शूर्पम् ॥ १४ ॥ उर्वन्तरिक्षं वीहीति^२
व्रजति ॥ १५ ॥ प्रत्युष्टं रक्षे इत्याहवर्नीये प्रतितप्य यजमान हविर्निर्वप्यामीति यज-
मानमामन्त्रयते ॥ १६ ॥ यदि प्रवसेद्गन्ने [हविर्] निर्वप्यामीति ब्रूयात् ॥ १७ ॥
ग्रीह्याप्रयणेनेष्ट्वा ग्रीहिभिर्यजेता यवेभ्यो^३ यवैर्वा ग्रीहिभ्यः^४ ॥ १८ ॥ पश्चादभिष्टुं
शकटं योग्यकृतं^५ छदिष्मत्सपरिणदकम् ॥ १९ ॥ तस्मादधि निर्वपति ॥ २० ॥
पाश्या वा स्फ्यमवधायानसान्मन्त्रान्जपन् ॥ २१ ॥ धूरसीति^६ धुरमभिर्मृशति ॥ २२ ॥
देवानामसि बह्वितममित्युत्तरामीषामालभ्य जपति ॥ २३ ॥ विष्णो क्रमोऽसीति^७
पादमादधाति ॥ २४ ॥ अहुतमसीत्यारोहति ॥ २५ ॥ उह वातावेत्ययसारयति ॥ २६ ॥
मित्रस्य बध्नजुषा प्रेक्षे इति हविष्यान्प्रेक्षते ॥ २७ ॥ अग्निहोत्रहवणायामवधाय
मुष्टिना निर्वपत्यग्निहोत्रहवण्याः शूर्पे—देवस्य वै इत्यन्नेव वो जुष्टाभिर्वपाम्यमुष्मे वो
जुष्टानिति^८ यथादेवतम् । निर्यजुषा तूर्णां चतुर्थम् ॥ २८ ॥ इदं देवानामिति^९ निरसा-
नमिमृशति । इदु न सदेत्यवशिष्टान् ॥ २९ ॥ गोपीशान् त्वा रक्षाये त्वा नारात्यां इति
निक्षतान् ॥ ३० ॥ दैहन्ता दुर्यां^{१०} इत्यवरोहति ॥ ३१ ॥ स्वाहा पाषाण्यिवीभ्यामिति^{११}
स्कन्नप्रायश्चित्तं जपति ॥ ३२ ॥ निर्वहणस्येति^{१२} शकटं निष्कामयति ॥ ३३ ॥
स्वरभिर्यवशमित्याकाशं प्रेक्षते ॥ ३४ ॥ ज्योतिर्वैश्वानरमित्याहवर्नीयम् ॥ ३५ ॥
उर्वन्तरिक्षमन्विहि ॥ अदित्यास्तोपस्थे सादयामीति पश्चाद् गार्हपत्यस्य सादयति ॥ ३६ ॥
अग्ने हव्यं रक्षस्वेति पुर उपसादयति^{१३} ॥ ३७ ॥ अनिमृष्टायामग्निहोत्रहवण्यां
प्रोक्षणीं^{१४} संस्कृत्य हविष्यं प्रोक्षत्यनभिप्रोक्षन्नग्निम्—अग्नये वो जुष्टाप्रोक्षाम्यमुष्मे वो

1 MS I 1 4

2 1 Thus tentatively emended The
ms देवेभ्यो3 1 The ms यवै समीहिभ्य first hand,
यवैर्वा ग्रीहिभि second hand
As emended the meaning might be
he should use rice as sacrificial
substance until (the ripening of)
the barley, or (likewise) barley till
(the ripening of) rice.4 1 The ms योग्यकृतं first hand, योग्या-
कृतं second hand The idea meant
to be communicated is नदयुगम्.with which the śakata (or anas) is
addressed Cp Mān I 2 1 23
अनोमन्त्रान् and Āp I 18 7 शकट-
मन्त्रान्

6 the ms first hand धुरावभि.

7 MS I 1 5

8 Thus the ms first hand, the second
hand स्फात्यै त्वा नारात्या.9 The ms =छ= first hand, अग्नि-
विह्वेयम् second hand Cp TS I 1
4 2 अग्निविह्वेयम्10 The sūtra is verbally taken over
from MS IV. 1

जुष्टानिति' यथादेवतम् । त्रिर्यजुषा तूर्ण्यं चतुर्थम् ॥ ३८ ॥ पात्राणि च यद्वो
ऽशुद्ध आलेभे इति त्रिरुत्तानानि पर्याचर्त्य ॥ ३९ ॥ अदित्यास्त्वगसीति' कृष्णाजिनमा-
दायावधूतं रक्षं इत्युत्करे त्रिरवधूतोत्युपरिष्टादग्नीवमुदगाशसनम् ॥ ४० ॥ अदित्या-
स्त्वगसि प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तिवन्ति ॥ ४१ ॥ पञ्चादुत्करस्यास्तृणाति प्रत्यग्नीचमुत्त-
रलोम प्रत्यग्भैसदमभिभुजन् ॥ ४२ ॥ अनुत्सृजन्कृष्णाजिनमुलूखलमादधाति—
पृथुमावासीति' ॥ ४३ ॥ न रिक्तमवसृजति' ॥ ४४ ॥ अग्नेर्जिह्वासीति' हविष्यान्वपति ।
त्रिर्यजुषा तूर्ण्यं चतुर्थम् ॥ ४५ ॥ बृहद्ग्रावासीति' मुसलमादाय । ऊर्ध्वसर्वानस्पत्य
इति वा ॥ ४६ ॥ अपहतं रक्षो हविर्कुदेहीत्येवहन्ति । अपहतो ऽधरौ रक्षो हविष्कुदेहीति
द्वितीयम् । अपहता यत्तुधाना हविष्कुदेहीति तृतीयम् ॥ ४७ ॥ हविष्कुदागहीति
राजन्त्यस्य हविष्कुदादेवेति वैश्यस्य ॥ ४८ ॥ पत्न्यवहन्ति ॥ ४९ ॥ कुटहरसीत्याग्नीध्रः
कुटहरमादायेषमावेदति' हपदमाहन्ति । ऊर्जमावेदति' द्वितीयं रायस्पोषमावेदंमुपलाम्
॥ ५० ॥ त्रिरेतेन धर्मेण ॥ ५१ ॥ वर्षद्वदमसीति' शूर्पमादत्ते ॥ ५२ ॥ वर्षद्वदः स्वेति
हविष्यान्प्रेक्षते ॥ ५३ ॥ प्रति त्वा वर्षद्वदं वेत्तिवत्युद्वपति ॥ ५४ ॥ परापूतं रक्षं इत्युत्करे
निष्पुनाति ॥ ५५ ॥ पुरोडाशकपाले तुपानोप्याधस्तात्कृष्णाजिनस्योपास्यति—
अविद्वो रक्षसां भागं इति ॥ ५६ ॥ इदमहं रक्षो ऽववाध इदमहं रक्षो ऽधर्मं तमो नयामीति
पाप्यर्या तुपानवयाधते ॥ ५७ ॥ अपः स्पृष्ट्वा विचिनक्ति—देवो व. सविता
विचिनक्तु [सु]विवा विविच्यन्वमिति' ॥ ५८ ॥ विविक्तानावपति ॥ ५९ ॥ देवेभ्यः शुन्यन्व-
मिति त्रिः फलीकरोति ॥ ६० ॥ तेन धर्मेणानभिभुजन्कृष्णाजिनमास्तीर्य धिपणासि
पार्वतीति' हपदमादधाति ॥ ६१ ॥ धिपणासि पार्वती प्रति त्वा पार्वती वेत्तिवत्युपलाम्
॥ ६२ ॥ अदित्याः स्कन्धो ऽसीति' शम्यामुपकर्षति पञ्चादुदीचीनकुम्बाम् (?) ॥ ६३ ॥
धान्यमसीत्येधिवपति त्रिर्यजुषा तूर्ण्यं चतुर्थम् ॥ ६४ ॥ प्राणाय स्वेति' प्राचीमुपलां
प्रकर्षत्यपानाय त्वेति' प्रतीची व्यानाय त्वेति' मध्ये व्यवधारयति ॥ ६५ ॥ दीर्घामनु

1 MS I. 1. 6.

2 The ms उपरिष्टादग्नीवमुद्राशसनम् first hand, उपरिष्टादग्नीवं विरासनम्, second hand.

3 The ms भसदभिभुजन्मनभिभुजन् first hand, भसदमनुत्सृजन् second hand. See also sūtra 61 and the corresponding Mān passage.

4-4 The ms ०पसतं रक्षोवहविष्कु० first hand, ऊर्ध्वसरासि वानस्पत्य इति वाच

रक्षो हविष्कु० second hand. For the reading of second hand see Hir I. 17. 126.

5 MS IV. 1. 6 8. 8.

6 The ms second hand अरमानमा०.

7 MS I. 1. 7.

8 MS IV. 1. 7: 9. 1-3.

9 Thus emended after Ap I. 21. 3.

The ms पञ्चादुदीचीनकुम्बाम्.

प्रसूतिमिति^१ संस्थापयति ॥ ६६ ॥ मित्रस्य वश्रज्जुपावेर्चं इति पिष्टान्यवेक्षते ॥ ६७ ॥
 देवो व. सविता हिरण्यपाणिरुपगृह्णोत्वित्यवशीर्यमाणान्युपगृह्णाति ॥ ६८ ॥ दासी
 पिनष्टि पत्नी वा ॥ ६९ ॥ अणूनि कुप्तादिति संग्रह्यन्ति ॥ ७० ॥

इतीष्टिसूत्रे [द्वितीयेऽध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

इति द्वितीयोऽध्यायः ॥

1 The ms अस्ति*, perhaps* under the influence of TS. 2 MS I. 1 7

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्सुपवेपमादाय गार्हपत्यादङ्कारौ निर्धर्तयति—अपाने ऽभि-
मामादं जहीति' ॥ १ ॥ निष्कव्यादं नुदस्वेत्यन्यतरं निरस्यति ॥ २ ॥ आग्ने^२ देवयजनं
वहेति' द्वितीयमवस्थाप्य तस्मिन्कपालमुपदधाति—भुवमसि पृथिवीं वहेति' ॥ ३ ॥
अनभिखुजन्कपालमङ्गारमधिवर्तयति—निर्दग्धं रक्षं इति ॥ ४ ॥ धरुणमसीति'
पूर्वमुपदधाति' । धर्ममसीति' पूर्वार्धम् । धर्मासीति' मध्यमादक्षिणम् । विदसीत्यु-
त्तरम् । परिचिदसीति' दक्षिणार्धात्पूर्वम् । विश्वाद्यु विजु सौदेत्यपरम् । सजातानस्मै यज-
मानाय परिवेशाय सजाता इमं यजमानं परिविशन्तिर्वत्युत्तरार्धात्पूर्वम् ॥ ५ ॥ अष्टाकपाल
आग्नेय एकादशकपाल ऐन्द्राग्न ऐन्द्रश्च ॥ ६ ॥ एतेन धर्मैशोत्तरस्मिन्प्रागुप-
धाय चितः स्य परिचितः स्येति^५ शेषमुपदधाति ॥ ७ ॥ वसूनों द्वाणामित्यङ्गारानध्यु-
ह्य तप्ताभ्यश्चक्रमधिश्रित्य प्रातर्दोहं दोहयति यथा सायंदोहम् ॥ ८ ॥ उद-
गग्रं^६ पवित्रमवदधाति ॥ ९ ॥ शृतं करोति नातनक्ति ॥ १० ॥ उद्वास्य प्रातर्दोहं
पिष्टानि सँघपति निष्टप्योपवातायां पाङ्यां पवित्रे अवधाय घ्राण्यतो देवस्य वै
इत्यमये [वो] जुष्टान्सँवपाम्यमुष्मै वो जुष्टानिति यथादेवतं त्रिर्यजुषा तूर्णां चतुर्थम्
॥ ११ ॥ तप्ता अपो^७ मदन्तीरुत्पूय हविरुत्पुनाति पच्छो गायत्र्या ॥ १२ ॥ आह-
रति खुयेण प्रणीतानां वेदमुपर्यामं कृत्वा ॥ १३ ॥ ताभिः सँसृजति—समापा ओष-

1 MS I. 1. 8.

2 The ms, MS Padapāṭha and Mān
I 2 3, 3 अग्ने.

3 The ms *मप*.

4 MS IV. 1. 8. 10. 9-10.

5 Cp I. 2 2. 12 प्रागग्रं.

6 The ms निष्टप्योपवातायां first hand,
निष्टप्योपवातायां second hand Cp
Mān I. 2 3 10 निष्टप्योप्यमानायां,

Ap I. 24. 1 निष्टोपवातायां. Hur the
same as the emendation above.

7 MS I 1. 9. 4. 16.

8 The ms आपो.

9 The ms वेदमुपर्यां first hand, वेदेनो-
पयम्य second hand. Cp Ap I. 24.
5 वेदेनोपयम्य (for वेदमुपर्यामं कृत्वा),
Mān I. 2, 3. 13 वेदोपयामं पुनरेण
प्रणीतानामाहरति.

धीभिरिति ॥ १४ ॥ अद्भिः^२ परिप्रजाता^३ स्य समद्भिः^४ पृथ्यध्वामिति मदन्तीभिः ॥ १५ ॥
सीदन्तु विरो इति संनयति ॥ १६ ॥ मखस्य शिरो ऽसीति^५ पिरण्डमभिमन्य पूषा वो
विश्वेदेदा विमजतु यथाभागे व्यावर्तयामिति समौ करोति ॥ १७ ॥ इदममेरित्याग्नेयमिद-
मग्नीषोमयोरित्य[ग्नीषोमीयम्]भिमन्य पौर्णमास्याम् ॥ १८ ॥ यथादेवतममावा-
स्यायाम् ॥ १९ ॥ घर्मो ऽसीत्यधिश्चयति ॥ २० ॥ उरु प्रयत्वेति^६ प्रथयति यावत्क-
पालं कूर्मस्यानुरूपमश्वशफमात्रम् ॥ २१ ॥ सं ते तन्वा तन्व पृथ्यन्तामित्यधिज्ञा-
त्यन्तेलेपेन परिमार्ष्टि ॥ २२ ॥ दक्षिणत आज्यं निर्वपति ॥ २३ ॥ अदितिरसि नाद्भि-
शपनेत्यौज्यस्थालीमादाय दक्षिणाग्नौ विलाप्य पवित्रान्तरा पृथे पयो ऽस्यमेगुवस्तस्य
ते ऽज्ञीयमाणस्य पिन्वमानस्य जिन्वमानस्यैव ऊर्जे जुष्टं निर्वपामि देवयज्याया इति ॥ २४ ॥
परि वाजपतिरित्याज्यं हविश्च अग्निः पर्येष्टिं करोति सह लेपेन ॥ २५ ॥ देवसत्वा सविता
अपयत्वित्युलमुकेनाभितरप्यामे ब्रह्म गृहीन्वेत्युलमुकमयसृज्यं दर्मेस्त्वचं ग्राहयति—
अग्निष्टे त्वचं मा हिंसीदित्यनपोहन्ज्यालान् ॥ २६ ॥ सं ब्रह्मणा पृथ्यत्वेति धेवेन सहा-
ङ्गारं भस्माभ्यूहति ॥ २७ ॥ अविदहन्त अपयतेत्यङ्गारानभ्यूह्य वाचं यिसृजते ॥ २८ ॥
अन्तर्वेदि प्रागुदीचीः स्फयेन तिस्रो लेखाः कृत्वा [सा]सु लेपं निनयत्यसंसार-
यन्—एस्ताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय स्वाहेति पर्यायैराहवनीयादुलमुकेनाभि-
ताप्य ॥ २९ ॥ वेदिं करोति ॥ ३० ॥ खादिरं स्फ्यं भृष्टिलमौदत्ते [सा]वित्रेण
॥ ३१ ॥ इन्द्रस्य वाहुरसीति^७ दर्मेण संमृज्य पृथिव्या वर्मासीति पूर्वस्मिन्वेदिदृतीये
दर्मे^८ निधाय स्फयेन तिर्यक्छिनत्ति त्रिचतुर्थे—पृथिवि देवयजनीति^९ ॥ ३२ ॥ ब्रजं
गच्छ गोस्थानमिति^{१०} तृणाग्रमादत्ते पौंसूंश्चाप्यात्वा ॥ ३३ ॥ वर्षतु ते पर्जस्ये इति वेदि-
मधेक्षते ॥ ३४ ॥ बधान देव सवितरिति^{११} स्फयेन सत्तृणान्पांसून्हरति ॥ ३५ ॥
उत्तरत आग्नीध्रस्तुपान्येदमूलानीत्युत्करं परिगृह्णाति ॥ ३६ ॥

1 MS I. 1 9.

2 It is very striking that even Āp I.

24, 5 has the faulty reading अद्भिः
instead of अद्भिः, and this against
its own Saṃhitā Mān I. 2 3 14
has preserved the correct form

3 MS IV. 1. 9 11. 5-6

4 The ms •मित्येवक्षीरयन् first hand,
•मित्यतिक्षीरयन् second hand

5 The mantra occurs in VārGr I. 13 MS I. 1, 10

12. In Mān I 2 3 24 the reading
is corrupt.

6 So also Mān ib

7 The mantra is to be construed with

दक्षिणत आज्यं निर्वपति of sūtra 23

8 The ms second hand पर्येष्टिं,

9 The original was perhaps अवसृज्यं.

10 =असंसृज्यं of Āp I. 25. 15.

11 The word occurs here for the first
time The sense is clear.

12 The ms second hand omits [सा]-
वित्रेण.

14 The ms दर्मेन् first hand, दर्मान्
second hand

इदं तस्मै हर्म्यं करोमि यो वो देवाश्चरति ब्रह्मचर्यम् ।

मेधावी दिक्षु मनसा तपस्यन्तर्दूतश्चरति मानुषेषु ॥

इति तस्य पाणिकोष्ठे निवपति ॥ ३७ ॥ यो ऽस्मान्दोष्टि यं च वयं द्विष्म
इत्यभिचरन् ॥ ३८ ॥ मा वः शिवा ओषधय इति द्वितीयम् ॥ ३९ ॥ द्रप्सस्त इति
तृतीयम् ॥ ४० ॥ एतेन धर्मेण त्रिर्यजुषा हरति तूष्णीं चतुर्थम् ॥ ४१ ॥ अपवादौ
रक्षो ऽपवादो ऽपशंसो ऽपवादा यातुधाना इति स्फयेनोत्करमपिधत्ते ॥ ४२ ॥ अग्रेण
गार्हपत्यमपरेणाहवनीयं स्फयेन वेदिं परिगृह्णाति यजमानमात्रां प्राचीं यथा
हवीं ध्यासन्नानि संभवेयुस्तावतीं तिरश्चीम् ॥ ४३ ॥ सत्यसदसीति पश्चाद्वा-
दुदीचीं लेखां लिखति । अतसदसीति दक्षिणार्धात्प्राचीम् । पर्मसदसीत्युत्तरार्धा-
त्प्राचीम् ॥ ४४ ॥ खेयां प्रतिष्ठाकामस्य कुर्यात् ॥ ४५ ॥ अपाररुमिति द्वयङ्गुलं
खात्या स्फयेन मूलान्युद्धत्योत्करे निवपति ॥ ४६ ॥ आहार्यपुरीषां पशुका-
मस्य कुर्यात् ॥ ४७ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ऽध्याये] प्रथम खण्डम् ॥

इमां नरः कृणुत वेदिमेत्य देवेभ्यो जुष्टमदित्या उपस्थे ।

तौ विश्वे देवा [अ]जुपन्त सर्वे रायस्पोषा यजमानं सैविशन्तु ॥

इति संमृष्टामाहवनीयलक्ष्म्यं प्राञ्चावैसावुन्नयति प्रतीची ओणी प्रागु-
द्वप्रवणी संनतमध्यामन्तिकजघनार्म ॥ १ ॥ एतदन्तं पूर्वेद्युः करोति ॥ २ ॥ पाणी
प्रक्षाल्य स्फयं प्रक्षालयत्यप्रतिमृशन्नम्रम् ॥ ३ ॥ वेदिमबोध्य ब्रह्मन्नुत्तरं [परिगृह्ण]
परिमहीष्यामीत्यामन्त्र्य परिगृह्णाति—वसवस्त्वेति पश्चाद् वरास्त्वेति दक्षिणत
आदित्यास्त्वेत्युत्तरतः ॥ ४ ॥ वा असि स्वषा असि ॥ उर्वी चासि वस्वी चासि रन्ती चासि ॥
उरा कूरस्येति च स्फयेन वेदिं संमृज्यापरस्मिन्वेदितृतीये तिर्यञ्च स्फयं
स्तब्धौ प्रोक्षणीरासादेभ्योर्बाह्विषसादय जुवं [च] जुचव संमृद्धि पत्नी संनद्याज्येनोदे-

1 MS I. 1. 10.

2 The ms तावतीतिरश्ची..

3 1 The ms second hand लेखाम्.

4 The ms द्वयङ्गुलम्.

5 The ms second hand इमां.

6 Cp KS I. 9, Mān I. 2 4 10 इमां

देवा अजुपन्त विश्वे.

7 1 The ms second hand संमृष्टावा०.

8 1 The ms first hand खदम्येन.

9 The ms प्रवणी.

10 The ms मध्याव०.

11 1 The last three adjectives are float-
ing in the air. These along with
the next sutra are inserted by
second hand.

12 The ms ०न्तां.

13 The ms ०त्तरम्.

14 The ms ० मृज्य पर०.

15 The ms स्तीर्त्वा.

16 The ms इयं व०.

हीति संप्रेष्यति ॥ ५ ॥ आशीघ्रो ययाप्रेषितं करोति ॥ ६ ॥ मोक्षणीरभ्युत्पूर्य
 स्फ्यामे ऽप उपनिनीयोदञ्चै स्फ्यमयकृष्यं स्फ्यस्य चर्मन्सादयति ॥ ७ ॥ पुरा-
 सदनात्स्फ्यमुचच्छेत् ॥ ८ ॥ स्फ्येनोत्करमवेहन्ति—द्विषतो वधो ऽसीति पुरस्ता-
 त्प्रत्यञ्चम् ॥ ९ ॥ अभ्युदय प्रत्यासादयति ॥ १० ॥ उत्तरत्वे आहवनीयस्य दक्षिण-
 मिधममुत्तरं यद्भिः^१ ॥ ११ ॥ वेदप्रवरैः^२ क्षुचः संमार्ष्टि चतुर्धा विमज्याविमज्य वा
 ॥ १२ ॥ आहवनीये गार्हपत्ये वा प्रयुष्टे रचं इति^३ प्रतितप्याभ्यमे सपार्थाग्ने-
 र्मुत्पानि मूलैर्दण्डान् ॥ १३ ॥ आयुः प्राणमिति^४ सर्वतः क्षुदममेष्ट्वा तेजिष्ठस्य
 तेजसा निष्टपामीति संमार्गे निष्टपति ॥ १४ ॥ चतुः शौत्रमिति^५ जुहुमभ्यन्तरं मार्ची
 प्रतीचीं याह्यतः ॥ १५ ॥ वाचं परानित्युपभृतमभ्यन्तरं प्रतीचीं मार्चीं याह्यतः
 ॥ १६ ॥ यज्ञं प्रजामिति^६ सर्वतो भुवाम् ॥ १७ ॥ अभ्युदय संमार्गान्नायनुप्रहरति—
 दिवः^७ शिल्पमवततं पृथिव्याः ककुभिः^८ धितम् ।

तेना सहस्रकाण्डेन द्विपन्तं तापयामसि ॥

द्विपन्तस्तप्यतो बहु मा न आगाताप्यौपधयः स्याहा ॥

इति ॥ १८ ॥ अमे गृहपत उप मा ह्यस्व देवानां पत्नीरूप मा ह्यप्यमिति पत्नी गार्ह-
 पत्यमुपतिष्ठते । पत्नीलोकं च—पत्नि पत्न्येव ते लोको नमस्ते अस्तु मा मा हिंसी-
 रिति^९ ॥ १९ ॥

सुप्रजसत्त्वा ययै सुपत्नीरुपसेदिम ।

अमे सपत्रदम्भनै सुवीरसो अदाभ्यम् ॥

इति दक्षिणतः पश्चाद्गार्हपत्यस्योपविशति प्रभुज्यं जानुनी ॥ २० ॥

योक्त्रेण पदा संनह्यते^{१०} ऽन्तर्पंस्त्रम्—

आरासाना सोमनसं प्रजौ सोमार्गं तनूम् ।

अमेतुमता भूत्वा संनद्ये मुकृताय कम् ॥

1 Hir I. 22 अपकृष्य.

2 The ms पुनरा.

3 The ms •मप•.

4 The ms उत्तरम्.

5 The verb उपसादयति to be supplied.

6 The ms second hand •प्रवरैः. प्रव
 occurs as a variant of प्रलव in Mān
 I. 3. 5. 2. वेदप्रव means the same
 as वेदप्रान्त or वेदाग्र.

7 MS I. 1. 11.

8 The ms adds आहवनीये.

9 1 The ms प्रतितप्याभ्यमुत्पार्थमे. first
 hand, प्रतितप्याभ्यमे उत्पार्थाग्ने. see h.

10 The ms प्रजापति. See MS ib.

11 The ms first hand दिवि, which is
 also the reading of Mān I. 2. 5. 8.

12 ककुभिः of TB III. 3. 2. 1 and Mān
 ib is to be corrected.

13 MS I. 4. 3: 51. 7.

14 The ms second hand पत्नी संनह्यति.

15 The ms first hand •तवंक्षुम् which is
 struck off by the second hand.

इति ॥ २१ ॥ पूषा ते अग्निं प्रध्नात्विति^१ अग्निं करोति ॥ २२ ॥ स ते मा
 स्थादिति^२ दक्षिणतो अग्निमभ्यूहति ॥ २३ ॥ अपः स्पृष्ट्वा वेदेनाज्यमुपहरति
 ॥ २४ ॥ तदन्यारभ्याभिसंमील्यावेक्षते—अदग्धेन त्वा चक्षुषावेक्षे रायस्पोषाय सुप्रजा
 स्त्वायै ॥ आदितिरिव सुपुत्रेन्द्राणीवाविधवा सुप्रजा प्रजया भूयासमिति ॥ २५ ॥ इदं विष्णु-
 रिति^३ गार्हपत्यदक्षिणाग्न्योरधिथयति ॥ २६ ॥ तेजो ऽसीति^४ द्वितीयं पश्चाद्गार्हप-
 त्यस्य ॥ २७ ॥ तेजो ऽनुप्रच्यवस्वेति हरति ॥ २८ ॥ अग्रेष्ठे हरो मा विनेदित्याहवनीये-
 ऽधिधित्योत्तरतः प्रोक्षणीनो स्फ्यस्य वर्त्मन्सादयति ॥ २९ ॥ तेजो ऽसीति^५ पर्या-
 धैस्त्रिराज्यमुत्पूषाप उत्पुनाति पच्छो गायत्र्या ॥ ३० ॥ अमृतमसीत्याज्यमवे-
 क्षते ॥ ३१ ॥ अन्तर्वेद्याज्यानि क्षुपेण गृह्णाति वेदमन्तर्घाय पवित्रे अवधाय
 धामासीति गृह्णन्तुर्जुह्वां गृह्णाति । अष्टौ गृह्णन्तुपभृति कनीयश्चतुर्ध्रुवायाम् ॥ ३२ ॥
 भूयिष्ठं पञ्चमं पशुकामस्य ॥ ३३ ॥

इतीदिसूत्रे [तृतीये ऽध्याये] द्वितीय खण्डम् ॥

आपो रेभत पिष्टत मध्वा समक्ता निपाद स्या यामन्वाहार्यमार्णा इति प्रोक्षणीरभि-
 मन्त्रयेते । देवीराप शुद्धा यूयमिति^१ च ॥ १ ॥ ब्रह्मभिर्ध्मे वेदि बर्हि प्रोक्षिष्यामीत्यामन्त्र्य
 विस्त्रस्येध्ममृते परिधिभ्यः प्रोक्षति ॥ २ ॥ कृष्णो ऽस्याखरेष्ठे इतीध्मं वेदिरसीति^२
 वेदिं बर्हिरसीति^३ यद्विस्त्रिस्त्रिः प्रोक्षति ॥ ३ ॥ देवगममसीत्यन्तर्वेद्यासाद्य यद्विस्त्रि-
 प्रोक्षति—दिवे त्वेत्यप्रमन्तरिक्षाय त्वेति मध्यं पृथिव्यै त्वेति मूलम् ॥ ४ ॥ अप्राणयु-
 पपाय्य अग्निं परिपिच्य मूलान्युपसिञ्चति ॥ ५ ॥ ऊर्ध्वेन बर्हिषद्गव ॥ स्वाहा
 पितृभ्यो धर्मपावर्भ्य इति दक्षिणतो वेद्याः प्रोक्षणीशेषं निनीय पूषा ते अग्निं विष्णु-
 त्विति^४ अग्निं विस्त्रस्य यजमाने प्राणापानौ दधामीति प्रस्तरे पवित्रे विस्तृज्य विष्णो
 स्तुपो ऽसीति^५ प्रस्तरं सहपवित्रमाहवनीयतो ऽभिगृह्णात्यविधून्ध्वञ्संमार्गम् ॥ ६ ॥
 अग्रेणाहवनीयं परिहृत्य दक्षिणतो ब्रह्मणे यजमानाय वा प्रयच्छति—प्राणापा-
 नाभ्या त्वा सतनुं कृणोमीति ॥ ७ ॥ मयि प्राण पानाविति प्रतिगृह्णाति ॥ ८ ॥ दर्भा

1 MS I 1 2

2 The ms. 'मप' first hand, 'मा' second hand

3 MS I 1, 11

4 MS I 2 9

5 The ms first hand वर्त्मनि Cp Ap II 6 5.

6 The verse is corrupt Hir I, 25

165 has preserved the verse more carefully आपो रेभत पिष्टत मध्वा समक्ता निपाद स्या यामन्वाहार्यमार्णा

7 MS I 1 12

8 The ms स्तु.

9 The ms 'विधूनुयजसंमा' first hand, 'विधूनयन्समा' second hand, Cp MS

IV 1 13 17 15 न विधूनुयात्

नन्तर्धाय दक्षिणतः शुल्वं स्तृणात्युत्तरमसमभि^१ स्तृणन्वर्हिः स्तरणमन्त्रेण ॥ ६ ॥
 पश्चार्धादुदगग्रमपत्नीकस्य निदध्यात् ॥ १० ॥ उरु प्रयत्वेति^२ स्तरणम् ॥ ११ ॥
 पूर्वं पूर्वं धातुमपरमपरं वा स्तृणाति ॥ १२ ॥ छादयन्मूलानि^३ प्राचीनमन्तर्दधाति
 चेदिम् ॥ १३ ॥ प्रस्तरद्वस्तः परिधिमिराद्वनीयं परिदधाति—गन्धर्वो ऽसीति^४
 पश्चार्धम्युदञ्चमिन्द्रस्य बाहुरसीति^५ दक्षिणार्धं^६ प्राञ्चं मित्रावरुणौ त्वेत्युत्तरार्धं^७ प्राञ्चम्
 ॥ १४ ॥ अवंकृष्याप्रतरमिध्मादूर्ध्वं समिधावादधाति—नित्यद्वोतारं त्वेति^८ ।
 तूष्णीमुत्तराम् ॥ १५ ॥ सूर्यस्त्वा रश्मिभिरेत्याहवनीयमुपस्थाय पुरस्तादप्रच्छि-
 न्नप्रान्तौ दर्भाधनन्तर्गर्भादुदगग्रौ चर्हिपि चितनोति—विश्वजनस्य विधृती स्थं इति^९
 ॥ १६ ॥ विधृत्योः प्रस्तरं सादयति दक्षिणार्धं चर्हिपः—वसूनां द्वाणामिति ॥ १७ ॥
 घोरसीति^{१०} प्रस्तरे जुह्वम् ॥ १८ ॥ समं प्रस्तरमूलैर्दण्डं करोति ॥ १९ ॥ अन्तरिक्षमसी-
 त्युत्तरामुपभृतमधस्ताद्विधृत्योः । पृथिव्यसीत्युत्तरां ध्रुवामुपरिष्टाद्विधृत्योः ॥ २० ॥
 असैस्सृष्टाः सादयत्यनूचीः ॥ २१ ॥ अथभो ऽसीति^{११} दक्षिणतो जुह्वाः पूर्णक्षुधं
 सादयति ॥ २२ ॥ ध्रुवा असदधित्याज्यानि संमृशति ॥ २३ ॥ स्योनं ते सदनं कृणोमि^{१२}
 घृतस्य धारया सुशेवं कल्पयामीति पाज्यामुपस्तीर्याभिघार्य हवीं^{१३} व्युद्गासयति—आर्द्र-
 पृथस्तुर्भुवनस्य गोपा श्येते उत्त्राहो जनिता मतीनाम् [इति] ॥ २४ ॥ सुरुपं स्वा वसुविदं
 पशूनां तेजसाग्नेये त्वौ जुष्टमभिघारयामीत्याग्नेयमभिघारयति यथादेवतमुत्तरम् ॥ २५ ॥
 अनभिघ्नक्षपर्याधर्तयन्वेदेन प्रमृज्य पाज्यामवदधाति ॥ २६ ॥ इह भूति पृथिव्यौ
 रसो मोक्षमीदिति^{१४} कपालान्यभिघार्य पुरोडाशावलं करोति ॥ २७ ॥ तृप्तिरसि
 गायनं छन्दस्तर्पय मा तेजसा ब्रह्मवर्चसेन । तृप्तिरसि त्रैष्टुभं छन्दस्तर्पय मेग्नित्रयेण धीर्वेण ।
 तृप्तिरसि जागतं छन्दस्तर्पय मा प्रजया पशुभिः ॥ खमद्द्वे त्वचमद्द्वे सर्वमात्मानमद्द्वेति
 स्वक्तमनीकाशमेनक्ति ॥ २८ ॥ अधस्तादुपाज्य दोहावलं करोति—

यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टो देवानां वेष्टोऽनु यो विचेष्टे^{१५} ।

1 The ms स्तृणामुत्तरमसमभि first hand,
 स्तृणात्युत्तरमसमभि second hand.

2 MS I 1, 9 5, 5.

3 अथै to be supplied—अथैर्मूलानि छाद-
 यन्

4 "He covers the vedi (with the
 grass) from west to east" ।

5 MS I, 1, 12.

6 In all the three instances the ms
 reads "rdh" for "rdhy". Cp Hir
 I, 23 171

7 Perhaps to be emended to अप-.

8 The ms विधृता स्थेति.

9 The ms कृणोमीति.

10 The ms धित.

11 त्वा is struck off by second hand, but
 cp Mān I, 2 6 18.

12 The ms second hand पृथिव्यौ

13 The ms first hand रसेनात्कमदिति.

14 Thus the ms. All the Mān mss
 अनिकाषं Ap II, 11, 3 अशिकाषं.

15 The ms second hand विष्टा०.

16 The ms विवस्मे first hand, विवस्ये
 second hand

आत्मन्वान्तोम पृतवानिहेहि^१ स्वर्विन्द यजमानाय मह्यम् ॥

इति ॥ २६ ॥ पश्चात्सुचां प्रत्यग्दण्डां पात्रीमासादयत्यग्रेण सुचः कुम्भ्यौ संघाय दक्षिणस्यां वेदिश्रोण्यां शृतमुत्तरस्यां दध्यग्रेण सुचो वेदं सादयति ॥ ३० ॥ वेद्यन्तान्परिस्तीर्य होतृपदनमास्तीर्याग्रे समिध्यमानायानुब्रूहीति संप्रेष्यति ॥ ३१ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ऽध्याये] तृतीयं सण्डम् ॥

प्रणवे प्रणवे समिधमादधात्यनुयाजसमिधमवशिष्य ॥ १ ॥ समिधमग्निं शिवेदेनोपवाजयत्यग्रं वेद्याः संमार्गम् ॥ २ ॥ ध्रुवायां पूर्णस्रुवमवनीय ध्रुवाया उपहत्योत्तरेण परिधिसंधिनान्वधहत्य दक्षिणाप्राञ्चमाधारमाधारयति—प्राजापतये स्वाहेति मनसो ॥ ३ ॥ अग्नीत्परिधीं^२ आग्निं च त्रिभिः समृद्धीति संप्रेष्यति ॥ ४ ॥ स्फुट्येन संमार्ष्टीं^३ धमसंनहनैश्च परिधीन् । श्रुते स्फुटादग्निमिधमसंनहनैः संमार्ष्टि—आजि त्वाग्ने सरिष्यन्ते सनि^४ सनिष्यन्ते वाजं जेष्यन्तं देवेभ्यो हव्यं वक्ष्यन्तं वाजिनं स्वा वाजजित्यायै संमार्जिम ॥ अग्ने वाजं जयेति ॥ ५ ॥ सप्रथा नम इति पुरस्ताज्जुह्वपभृतोरक्षति करोति ॥ ६ ॥ जुहेदग्निं पृथा हयति देवान्यक्ष्यावो देवयज्यर्यो [इति जुह्वमादत्ते । उपमृदेहि देवस्त्वा सविता हयति देवान्यक्ष्यावो देवयज्यर्यो] इत्युपभृतम् ॥ ७ ॥ सुयमे मे अय स्तमित्यभिर्मन्त्र्यामाविष्णुं इत्यतिक्रामति ॥ ८ ॥ विष्णोः स्यामासीत्यवतिष्ठते ॥ ९ ॥ अन्तर्वेदि दक्षिणः पादो भवत्यवघ्न इव सव्यः ॥ १० ॥ अथाघारमाधारयति—ऊर्वो अर्पर इति प्रागुदञ्चं संततसूर्ध्वं^५ स्वर्गकामस्य न्यञ्चं वेष्यस्य ॥ १२ ॥ असंस्पर्शयन्स्रुचौ प्रत्यतिक्रामति—पाहि मामे दुश्चरितादा मा सुचरिताः भजेति ॥ १३ ॥ जुह्वा ध्रुवां त्रिः समनक्ति—

समकृमग्निना हविः समकं हविषा धृतम् ।

समन्तरिक्षमर्चिषा सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥

1 For इहेहि the ms येहि first hand, हि (- Āp II. 10. 5) second hand.

2 The ms संमार्ग.

3 The ms अप०.

4 The ms second hand adds ध्यायन्.

5 MS IV. 1. 14; 19. 3-4.

6 MS I. 1. 13.

7 The ms second hand सुयमे मे य धृताची भूयास्तमित्यभि०.

8 The ms दक्षिणपादो भवत्यवघ्न इव सव्यो चाधारम् first hand, दक्षिणं पादमवघ्नसव्यं कृत्वाधारम् second hand.

9 This is derived from MS I. 4. 12 61. 6-7.

10 This very faulty reading is in Mān I. 3. 1. 18.

11 This line is MS IV. 1. 14; 19. 15. The ms second hand has a dif-

इति ॥ १४ ॥ ध्रुवामभिघार्यायतने ध्रुवौ सादयति ॥ १५ ॥ उक्षीतं राय
इति ध्रुवाया आय्यमुन्नयति । ध्रुवीराय स्वादेति जुह्वमाप्याययति ॥ १६ ॥ यज्ञेन
यज्ञः संतत इति जुह्वा ध्रुवां प्रत्यभिघारयति ॥ १७ ॥ उत्तरतः प्रवरायावतिष्ठते ।
स्फुटसंमार्गं पाणौ कृत्वापर आशीधो घेद्यास्तृणमव्यन्तमपादायाह—क इमप्यु-
र्भविष्यति^१ स इमप्युर्भविष्यति^२ ॥ यज्ञो यज्ञस्य ॥ विष्णोः स्थाने तिष्ठामि ॥ कामार्त्विज्यं
करोतु मन आर्त्विज्यं करोतु ॥ वाचं प्रपद्ये ॥ भूर्भुवः स्वः ॥ ब्रह्मन्प्रवरायाभावमिष्यामीत्या-
मन्याथाव्य प्रत्याधुत आह—अग्निदेवो देव्यो होता देवान्यच्छद्विद्वो विद्वित्त्वान्मनुष्वद्भर-
तवदमुवदमुवदिति ॥ १८ ॥ ऊर्ध्वानृषीन्मन्त्रकृतो यजमानस्य प्रवृणोति ॥ १९ ॥
पुरोहितप्रचरेणाग्राहणस्य ॥ २० ॥ ब्रह्मणवदा च वक्ष्यद्वाणा अस्य यज्ञस्य प्राथितार
इति ॥ २१ ॥ होतुरुपांशु नामादिशति मानुष इत्युच्यैः ॥ २२ ॥ पृतवतीति^३ संप्रेष्य-
ति ॥ २३ ॥ छुचायादार्यं समिधो यजेति प्रथमे^४ संप्रेष्यति यज यजेत्युत्तरान् ॥ २४ ॥
श्रीनिष्पद्योपभृतो ऽर्धं जुह्वामानीयोत्तरौ यजति ॥ २५ ॥ पञ्च प्रयाजानुत्तरेणा-
धारसंभेदै समानप्रयजति^५ ॥ २६ ॥ ध्रुवादीनि^६ हवीं^७प्यभिघारयत्युपभृतमन्ततः
॥ २७ ॥ ज्योतिष्मत्याज्यमागौ यजत्यग्नेयमुत्तरार्धं सौम्यं दक्षिणार्धं^८ ऽग्नेया-
धारसंभेदमतिप्रामर्म^९ ॥ २८ ॥ प्रधानाहुतीः पूर्वा पूर्वा संहिताम् ॥ २९ ॥ आग्ने-
येन प्रचर्योपांशुपक्षेन प्रचरति ॥ ३० ॥ उपांशु देयतामाहोच्यैरन्यत् ॥ ३१ ॥
सांनाय्येन समानेदेयतस्य दोहयोश्च समयदाय प्रचरति ॥ ३२ ॥ पुरस्तात्स्विष्ट-
कृतः ध्रुवेण पार्यणौ होमौ जुहोति—

अपभे वाजिनं वयं पूर्णमार्तं इवामहे ।

स नो दोहतां ध्रुवीरं रायस्पोषं सहस्रिणम् ॥

पूर्णमासाय सुरागते स्वादेति पौर्णमास्याम् ॥ ३३ ॥ अमावास्या शुभगा सुरोवा

ferent reading, which is common
with Hir. समकृमाग्नेनापृतं-समकं हविषा
हविः.

nounces his sampradāya in which the
word पृतवती is contained.

1 The ms रस्यं संमार्गं.

8 The ms सन्वावतादय.

2 The ms adds पशार्थे होता.

9 We expect प्रथमं. प्रथमे recurs at
the end of chapter 5.

3 The ms *मप्यहं*. But cp Ap II
15 1.

10 Cp MS I. 4 12. 61. 14-15.

4 The ms *मवदायाह.

11 The ms *दीति.

5 The ms second hand इदमग्नीहविष्यति.

12 Cp MS ib 63. 2.

6 The ms adds श्वरन्

13 Ib 61. 15-16.

7 The meaning is : The Hotr pro-

14 The ms *कामौ.

धेनुरिव पयो भूय आप्यायमाना ।

सा नो दोहतां सुनीरं रायस्योषे सहसिणम् ।

अमावास्यायै सुराधत्ते स्वाहा ॥

इत्यमावास्यायाम् ॥ ३४ ॥ उत्तरार्धपूर्वाधेऽग्निं स्विष्टकृतम[सं]सृज्य
जति ॥ ३५ ॥ आयतने स्रुचौ सादयति ॥ ३६ ॥

इतीष्टसूत्रे [तृतीये ऽध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

आग्नेयमभ्यादधिहृत्याङ्गुष्ठेनोपमध्यमया च यवमात्रं प्राशिब्रमवधति
॥ १ ॥ अनुपस्त्वण्नभिघार्याग्नेषोत्तरं वेधंसमप उपनिनीर्य व्यूह्यौपधीः साद-
यति ॥ २ ॥ सर्वेषां हविषां द्विद्विरिडो समयदाय सादयति ॥ ३ ॥ आग्नेयस्य
दक्षिणार्धादयदाय पूर्वार्धादणुं दीर्घं यजमानभागमवधति ॥ ४ ॥ मभ्यात्संभिन्व
न्दितीयामिडाम् ॥ ५ ॥ अग्नेण हवींषि पश्चाधेन स्रुचः परिहृत्य प्रत्यङ्मुख
आसीनो होत्र इडां प्रयच्छति ॥ ६ ॥ अग्नेण होतारमपरेण्डां दक्षिणातिक्रम्या
नतिक्रम्य वा होतुरङ्गुलिपर्वणी अनक्त्यपरं पूर्वम् ॥ ७ ॥ इडाया होत्रे ऽवान्त
रेडां हस्ते ऽवधति होता पूर्वमध्वर्युरुत्तरम् ॥ ८ ॥ अध्वर्युराग्नीध्रो ब्रह्मयज
मानावित्यन्वारभन्ते ॥ ९ ॥ उपहूतायामिडायां दक्षिणतः परीतोत्तरतः परीतेति
संग्रेष्यति ॥ १० ॥ यजमानपञ्चमा ऋत्विजो व्यतिक्रम्य भक्षयित्वेडां प्रस्तरे
मार्जयन्ते—

मनो ज्योतिर्जुपतामाज्यस्य विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु ।”

बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो यज्ञं विश्वे देवा इह मादयन्ताम् ॥

इति ॥ ११ ॥ व्युद्दिष्टस्य द्वैधमाग्नीध्रभागं पृथक्पाण्योरवधति—उपहूता
पृथिवी मातोप मां पृथिवी माता इयतामग्निराग्नीध्रात्स्वाहा ॥ उपहूतो यौ पितोप मां यौ
पिता इयतामग्निराग्नीध्रात्स्वाहेत्युपहूय पृथिव्यास्त्वा दाना प्राश्नाम्यन्तरिक्षस्य त्वा दाना प्राश्नामि
दिवस्त्वा दाना प्राश्नामि दिशां त्वा दाना प्राश्नामीति प्राश्नाति ॥ १२ ॥ वेदेन ब्रह्मभाग
यजमानभागावग्नेषाहवनीयं परिहृत्य दक्षिणतः प्राशिब्रहरणे ऽन्तर्वेदि ब्रह्मभागं
सादयत्यपरं वहिर्वेदि यजमानभागम् ॥ १३ ॥ अन्वाहार्यमनु हवींष्युद्धासयति

1 The ms second hand strikes off चिते

पयो भूय.

6 6 † Thus tentatively emended, The

2 Cp MS I. 4, 13 63, 11-12

3 The ms अग्नेयं म-

4 † Perhaps to be corrected to •दवि
हृया•

5 The same as Mān I 3 3, 1 अवि-

ms सर्वेषां युदयति first hand, सर्वेषा-
मुपोहति second hand

7 The ms •मिडायाम्

8 This line is MS I 7 1 109 4

9 The ms first hand मा

॥ १४ ॥ अनुयाजसमिधमादायाह—प्रह्वान्प्रस्थास्यामः समिधमाधायामीत्यरिषाँश्चामि
च सकृत्सकृत्संमृद्दीति संप्रेष्यति ॥ १५ ॥ इध्मसंनहनैः संमार्ष्टि—आजि त्वामे सप्त-
वोंसं सनिँ सप्तनिवोंसं वाजं जिगिर्वोंसं देवेभ्यो हव्यगृह्णिवोंसं वाजिनं त्वा वाजजितं संमाज्म्यमे
वाजमजैपीरिति ॥ १६ ॥ विस्रस्याभ्युक्ष्य संमार्गानग्न्याधनुप्रहरति—

यो भूतानामधिपती रुद्रस्तन्त्रिचरो वृषा ।

पशून्स्माकं मा हिँसरीतदस्तु हुतं तव स्वादा ॥

इति ॥ १७ ॥ औपभृतं जुह्वामानीय त्रीननुयाजान्यजति—देवान्यजेति
प्रथमे यज यजेत्युत्तरौ ॥ १८ ॥ समिध्यपरमपरमिष्वोत्तमेनेतरायनुसंमिधा-
यतने सुचौ सादयति ॥ १९ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ऽध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

याजस्य मेति^१ जुह्वं सहप्रस्तरामुदगृह्णाति । अथा सपत्नानिन्द्रो मे इत्युपभृतम-
वगृह्णाति । उद्ग्रामयेति^२ जुह्वम् । निग्रामधेत्युपभृतम् । अथा सपत्नानिन्द्राम्नी मे इति
विपूची करोति ॥ १ ॥ अमेदजितिमनूजेषमिति प्रार्चो जुह्वं प्रकर्षति ॥ २ ॥ देवस्तं
सविता प्रतिबुद्ध यो अस्मान्देष्टि यं च वयं दिष्म इत्युपभृतं प्रतीर्चो यद्विधेदि निरस्यति
॥ ३ ॥ अभ्युक्ष्य प्रत्यासादयति ॥ ४ ॥ जुह्वा परिधीननक्षि—बद्धरसीति^३ मध्यममुपा-
वधुरिति^४ दक्षिणं विधावधुरित्युत्तरम् ॥ ५ ॥ सजानायां वावावृषिवी इति यद्विधिं विधु-
ती विखुज्य प्रस्तरमनक्ति—वृषिव्यामश्चेति ध्रुवायां मूलमन्तरिक्षे ऽहवेत्युपभृति
मध्यं दिव्यश्चेति जुह्वामग्रम् ॥ ६ ॥ प्रत्यवरोहैः पुनरक्त्वायुषे त्वेति^५ प्रस्तरानृण-
मपादाय भूलैः प्रतिष्ठाप्य प्रस्तरमासीन आध्वाप्य प्रत्याधृत आह—इति दैव्या
होतारो भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सकृन्वाक्य सकृन् गृहीति संप्रेष्यति ॥ ७ ॥ अस्यावृ-
क्षेत्रार्थमित्युच्यमाने सहशायं^६ प्रस्तरमग्न्याधनुप्रहरति ॥ ८ ॥ अनुमी रिहाणौ इति
नियतं प्राश्नमनुप्रहृत्येनान्यवसृजति^७ ॥ ९ ॥ अमीद्रमयेति संप्रेष्यति ॥ १० ॥ आग्नी-
ध्रिः पाणिना गमयति ॥ ११ ॥ अनुप्रहर सैवदस्वेत्याग्नीध्रः संप्रेष्यति ॥ १२ ॥

1 The ms इष्यमु, as against Mān
ह्यमो.

2 We expect प्रथमं. See I. 3. 4. 24.

3 MS I. 1. 13

4 "With the same mantras but now
in reversed order."

5 MS II. 8. 3. 108. 19.

6 The ms -वृषे होत्रायाम्. The Samhitā

ms (IV. 13. 9-212. 9) reading is
as adopted above.

7 The ms second hand सद् शाखया. But
our text has a predilection for com-
pounds beginning with सद्.

8 † Perhaps to be emended to न्यधं.

9 † The ms -त्येनान्वसृजति first hand,
-त्येतान्य- second hand.

अहीनः प्राण इत्युपांशुं तृणमनुग्रहरति ॥ १३ ॥ एतदिति त्रिरङ्गुल्यानुदिशति ॥ १४ ॥ आयुर्धा अग्नेऽसीति^१ यथारूपं गात्राणि संमृशति ॥ १५ ॥ ध्रुवासीति^२ पृथिवीमभिमृश्यार्चिरौलभ्य चक्षुषी आलभेत—

पुनर्यमद्यचतुरदात्पुनरग्निः पुनर्भयः ।

पुनर्मे अक्षिना युवं चक्षुराघतमद्योः ॥

इति ॥ १६ ॥ अपः स्पृष्ट्वा मध्यमं परिधिमन्वारभ्याह—अगाऽनमीदिति । अग्नित्याग्नीध्रः । धाव्येत्यध्वर्युः । धौपडित्याग्नीध्रः प्रत्याधावयति ॥ १७ ॥ स्वगा देव्याहोतृभ्यः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः शंयोर्वृद्भीति संप्रेष्यति ॥ १८ ॥

यं पारधि पर्यघत्या अग्ने देव पणिमिर्वीयमाणः ।

तं त एतमनु जोषं भराभि नेदेष युष्मदपचेतयाते ॥

इति परिधीननुग्रहरति ॥ १६ ॥ उपकर्षत्युत्तरार्ध्यम् ॥ २० ॥ जुहामुपधृतमाघार्ये सैन्नावमाणाः स्थेति^३ परिधीनभिहुत्यं क्षुचौ विमुञ्चति ॥ २१ ॥ अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामीति^४ हविर्धानं च कस्तम्भदेशे क्षुचौ सादयति ॥ २२ ॥ घृताची यजमा नस्य धुर्यौ पातामिति धुरोपकर्षति^५ वेद्यंसयोर्वा ॥ २३ ॥ न विमुक्ते^६ यर्हिपि प्रत्यासादयति ॥ २४ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीयेऽध्याये] षष्ठं खण्डम् ॥

जुह्वं वेदोपयाममध्वर्युरादाय प्रत्यक्क्रामति सहस्रुवामाज्यस्थाली^७ होता स्फ्यमाग्नीध्रः ॥ १ ॥ गार्हपत्ये पत्नीः सँयाजयन्त्यपरो^८ होता दक्षिणोऽध्वर्युरुत्तर आग्नीध्रः पश्चार्धे होतुः^९ पत्नी ॥ २ ॥ आसीना ध्वनः सना

1 MS I, 5, 2 67, 16,

2 MS II 7, 6 80 14,

3 The meaning of अर्चि here is unknown. The uniformity of the Vāraha tradition is shown by its occurrence in the Grhya (V, 37)

4 The ms °धम्

5 The ms °दाय

6 MS I, 1 13, 9 3,

7 The ms परिधीनुपहृत्य. The emenda-

tion is suggested by Man I 3 4, 27,

8 MS I, 3, 1 29, 1,

9 Prof Caland suggests हविर्धानस्य for हविर्धानं च.

10 I Perhaps the original was धुरो प्रकर्षति. Cp Ap III 8 4 युगधुरो प्रोहति

11 The ms नावमुक्ते

12 The ms second hand °परेण.

13 I The ms होता.

भवति' ॥ ३ ॥ उत्तरार्धे सोमं यजति दक्षिणार्धे त्वष्टारम् ॥ ४ ॥ परिस्थिते देवानां पत्नी राकौ सिनीवालीमिति यजति ॥ ५ ॥ पुरस्ताद्देवपत्नीनां पशुकामस्य सिनीवालीं यजत्युपरिष्ठाद्राकां धीरकामस्य ॥ ६ ॥ सं पत्नी पलेति' पत्नीमन्वारभ्यै छुयेण जुहोति—

आरभेयामनुसैरभेयो समानं पन्यामपथा धृतस्य ।

यद्वां परिविष्टं यदग्नौ तस्य क्लृप्त्यै दम्पती अनुसैरभेयो स्वाहा ॥

इति ॥ ७ ॥ उत्तरार्धपूर्वार्धे अग्निं गृहपतिम् ॥ ८ ॥ चतुरिडामवघति पदकृत्यो अग्नीर्धे ॥ ९ ॥ प्रत्यवरोद्देणाद्गुलिपर्वणी अनक्ति प्रत्यवरोद्देणाग्नीध्र उपह्वयते ॥ १० ॥ व्याख्यातं भक्षयम् ॥ ११ ॥ इध्मपरिवासान्युपसमाधाय दक्षिणाग्नौ चतुर्युद्धीत आज्ये फलीकरणान्यायापं जुहोति—अग्ने इदं व्याधौ इदं धमनौ पाहि मा दिय.^१ पाहि प्रसित्या.^२ पाहि दुरिष्ट्या पाहि दुरघ्न्या अविषं न पितुं कृधि धुषी^३ योनिं^४ धुषदां^५ पृथिवीं^६ स्वाहेति^७ ॥ १२ ॥ इन्द्रोपानस्यकेहमनसो वेशान्कृधिं^८ धुमनसं सजातान्स्वाहेति द्वितीयां ग्रामकामस्य ॥ १३ ॥

उत्प्लुते मुसले यत्कपाल उपत्तायां इपदि धारयिष्यति ।

अग्नेधुषो विधुष संयजामि विधे देवा हविरिदं जुगन्तो स्वाहा ॥

इति पिष्टलेपम् ॥ १४ ॥ या सरस्वती वेशयमनी^९ ॥ या सरस्वती वेशमग्नीनेर्त्यो-ज्याहुती ॥ १५ ॥ होता पत्न्यै वेदं प्रयच्छति^{१०}—वेदो अवि विसितसि विदेयं प्रजाम् ॥ कर्मासि करणमसि क्रियासि मुहृतम् ॥ सनिरसि सनितासि सनेयं पशूनि^{११} निति धिः प्रतिमन्त्र-मुपस्थ आस्यते^{१२} ॥ १६ ॥

इमं विध्यामि षडणस्य प्रनिर्घे यज्वग्रन्थ सविता सत्यधर्मा ।

अतस्य योनौ मुहृतस्य लोके अरिष्टाहं^{१३} सह परया भूयासम् ॥

इति शुद्धं विज्ञर्त्य वेदमञ्जलिनाधस्ताद्योक्त्रमुपयच्छति ॥ १७ ॥ पूर्णपात्रे

1 1 Thus the ms first hand. The second hand. भारतीनां प्वानेनोपांशु वा, which is from Ap III 8 8

2 MS I 4 3 51 4.

3 =पत्नीमन्वारभ्यवित्तः ?

4 The ms मग्निं first hand, मग्निं second hand

5 The ms second hand माप दिव . Cp VS II. 20 मा दिवो .

6 The ms प्रयपया first hand, प्रसित्यै second hand

7 Thus the ms first hand The second hand makes corrections after TS.

8 The ms second hand दुः

9 The ms धु-.

10 The ms अ.वे-.

11 MS I. 4 3 51. 7-8.

12 Derived from MS I. 4 8 56 2

13 Derived from MS ib 4

14 Thus tentatively emended The ms रिष्टाहवी.

15 The ms विपंस्य.

पत्नीं^१ धाचयति यथा याजमानम् ॥ १८ ॥ समायुपेत्यन्ततः पूर्णपात्रस्य जपति
 ॥ १९ ॥ प्रायश्चित्तहुतीर्जुहोति^२—इष्टेभ्य स्वाहा । स्विष्टेभ्यः स्वाहा वपद् ।
 अनिष्टेभ्यः स्वाहा भेषजम् । दुरिष्टेभ्यः स्वाहा । इष्ट्यै स्वाहा । स्विष्ट्यै स्वाहा । निष्कृत्यै स्वाहा ।
 निष्कृत्यै दरिष्ट्यै स्वाहा । दुराक्षर्यै स्वाहा । दैवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा । मानुषीभ्य स्वाहा ।
 अतिरिक्तं न्यूनं जुहोमि स्वाहा । न्यूनमतिरिक्ते जुहोमि स्वाहा । समं समे जुहोमि स्वाहा । भू-
 स्वाहा । भुवः स्वाहा । स्वः स्वाहा । भूर्भुवः स्व स्वाहेति । त्वं नो अमे^३ ॥ स त्वं नो अमे^३ ॥
 मनो ज्योतिः^४ ॥ त्रयस्त्रिंशत्तन्तवैः ॥ अयाधामे ऽसीति^५ च ।

अधावितमत्याधावितं वपद्कृतमवपद्कृतमननूकृतमत्यनूकृतं च यज्ञे ॥

अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनमभिष्टानि प्रयुज्येतु कल्पयन्स्वाहा ॥

इति ।

अनाज्ञातं यदाज्ञातं यज्ञस्य क्रियते मिथुं ।

सर्वं तदमे कल्पय त्वं हि वेत्य यथायथं स्वाहा ॥

इति ।

इष्टिश्च स्विष्टिश्च ये यज्ञमभिरक्षत ।

प्रजामन्या नः पातु यज्ञमन्याभिरक्षतु स्वाहा ॥

इति ।

यज्ञो गृहं भयमागादगुहं यदेवतं पितृतो यन्मनुष्यत ।

अभिर्यविष्ठः प्रणुदातु तद्भयं शं नः प्रजाभ्यः शमु नः पशुभ्यः स्वाहा ॥

इति ॥ २० ॥ आज्यस्थाल्या ध्रुवामाप्याययति—

आप्यायता ध्रुवा घृतेन यज्ञिया यज्ञं प्रति देवयज्ञपः ।

सूर्याया ऊषो ऽदितेरुपस्थ उरुधारौ पृथिवी यज्ञे अस्मिन् ॥

.....

[इति तृतीयो ऽध्यायः]

1 The ms °हुति जुहोति.

2 MS IV, 10, 4 153, 12-15.

3 MS I, 7, 1 109 1-6

4 MS I 4 3 51 10

5 The ms भिय .

6 The ms यज्ञायज्ञीयं

7 The ms °धारे.

8 Here is a lacuna in the ms

पौर्णमास्याममायास्यार्यौ वा यसन्ते ब्राह्मण आदधीत । ग्रीष्मे राजन्यः
शरदि वैश्यो वर्षासु रथकारः ॥ १ ॥ सार्ववर्णिकं शिशिरम् ॥ २ ॥ ऋतुनक्षत्र-
पर्यसंनिपात आदधीत ॥ ३ ॥ सर्व[त्र] सोमेन यक्ष्यमाणः ॥ ४ ॥ केशश्मश्रु
घापयित्वा क्षौमे आद्याद्यौपयत्समशनमश्रीतः ॥ ५ ॥ देवयजनस्य ग्रीनुदीचो
वैशान्त्युत्वाग्नेय मध्यमै वैशमपराह्णे प्राचीनप्रवण औपासनमाघार्याभिजुहोति—

प्र वेधसे कवये वेपार्यै यचो मन्दारु वृषभाय वृष्ये ।

यतो भयमभयं तन्नो अस्तव देवानो यजे हेव्यानि स्वाहा ॥

इति^१ कृष्माण्डैश्च ॥ ६ ॥ तस्मिन्निशायां ब्रह्मौदनं श्रपयत्यानहुहे चर्मण्य-
यहत्य चतुःशरायं चतुर्पदपात्रेषु पयसि वा जीवतएहुलम् ॥ ७ ॥ उद्धृत्या-
भ्याज्यं^२ कृत्या तं चत्वार ऋत्विज आर्पेयाः सकृद्वदाथ प्राश्नन्ति ॥ ८ ॥ तेभ्यो
थरं ददाति ॥ ९ ॥ शेषे तिष्ठः समिधः प्रादेशमाग्रीरुदगृह्यादघाति चैत्र्यस्योभ्य-
थस्य हरिणीः सहपलाशाः स्तिथिगयतीः—प्र वो वाजा अभिपर्व इति गायत्रीमि-
म्राह्मणस्य । आ त्वा जिपर्मि^३ ॥ आ विश्वतः^४ ॥ यस्ते अयेति^५ राजन्यस्य । सत ते अमे^६ ॥
जनस्य गोपैः ॥ उपचरन्ति सिन्धवे इति वैश्यस्य ॥ १० ॥ सँघत्सरं ब्रौह्मौदनिकं
भृत्याग्नीनादधीत । द्वादशरात्रं त्रिरात्रमेकरात्रं वा ॥ ११ ॥ नानृतं पदेन मांस-

1 We expect the locative. Perhaps some word (e g मध्ये) has fallen out.

2 Based on MS I 6, 13, 107, 19-20.

3 The ms वेदाय first hand, वेध्याय second hand.

4 The ms second hand देव्यानिति.

5 Based on MS I, 6, 12, 104 9-10

6 The word is unknown from else-
where. Probably it may mean
आग्नेसिंहं.

7 The ms चैतस्या० first hand, चित्रि-
यस्या० second hand, Cp Mān I, 5,
1, 24.

8 MS I, 6, 1, 84, 14

9 MS II, 7, 2, 76, 3-6.

10 MS II, 7 9 87, 1.

11 MS I, 6, 2, 88, 3.

12 MS II 13, 7: 156, 2.

13 MS IV 11, 2, 165, 5.

14 The ms म०.

मन्त्रीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य वासः पल्पूलनेन पल्पूलयेयुर्नास्याग्निं गृहाहरेयु-
र्नान्यत आहरेयुर्न प्रयायाघानुगच्छेत् ॥ १२ ॥ यदि प्रयायादनु वा गच्छेदोदनं
चतुःशरावं पक्त्वा समिधः पुनरादध्यात् ॥ १३ ॥ यस्तँ श्वो ऽग्निमाघास्यन्
[स्यात्] प्रजा अग्ने इति निशायां कल्माषमजं वध्नाति ॥ १४ ॥ अरणिपाणिर्य-
जमानो जागर्ति ॥ १५ ॥

शल्कैरग्निमिन्धान उभौ लोकौ सनोम्यहम् ।

उभयोर्लोकयोर्ध्वोमि मृत्युं तराम्यहम् ॥

इति शल्कैरग्निमिन्धीत ॥ १६ ॥ उपव्युपमरणी निष्टपति ॥ १७ ॥ अयं ते
योनिर्ऋत्विर्य इत्यरण्योरग्निं समारोपयति ।

जातवेदो भुवनस्य रेत इह सिञ्च तपसो यजनिष्यते ।

अग्निमन्त्रादाधि हव्यवाहं शमीगर्भाञ्जनयन्यो मयोभूः ॥

इति च ॥ १८ ॥

ऋत्विग्वती स्थो अग्निरेतसौ रेतो घृतं पुष्ट्यै प्रजननम् । तत्सत्यं यद्वीरं विमृतौ वीरं
जनयिष्यतस्ते मत्प्रातः प्रजनयिष्येते । ते मा प्रजाते प्रजनयिष्यतः प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसे
त्यरणी अग्निमन्त्र्य यजमानाय प्रयच्छति ॥ १९ ॥

मही विरपत्नी सदनी ऋतस्यार्वाची एतं घरणे रयीणाम् ।

अन्तर्वती जन्यं जातवेदसमध्वराणां जनयतं पुरोगाम् ॥

इति प्रतिगृह्णाति ॥ २० ॥ प्रतिगृह्य घाचं यच्छति—अदृतात्सत्यमुपैमि मातृपारै-
र्देवीं वाचं यच्छामीति ॥ २१ ॥ अनुगमयन्त्यग्निमुद्धरन्ति भस्म ॥ २२ ॥ ग्राह्यौदनि-
कलक्षणे गार्हपत्यमादधाति पुरस्तादाहवनीयमष्टसु प्रक्रमेण ब्राह्मणस्यैकादशसु
राजन्यस्य द्वादशसु वैश्यस्यापरिमिते वा ॥ २३ ॥ विद्वतीयमात्रे दक्षिणाग्निं
दक्षिणतः पुरस्ताद्गार्हपत्यस्य ॥ २४ ॥ आधानानुपूर्वेण संभाराश्विघपत्यर्धानाह-
वनीयलक्षणे ऽर्घानितरयोः ॥ २५ ॥

इत्याधाने [चतुर्थे ऽध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

1 The same expression occurs in TS II, 5, 5 6.

2 नास्याग्निं...आहरेयु is derived from MS I, 6, 12, 105, 12.

3 Identical with KS VIII, 12 95, 18.

4 MS I, 6, 1: 85, 5.

5 Based on KS VIII 12 95, 16, 17.

6 MS I, 5, 1: 66, 4.

7 The ms second hand 'यस्ते, follow-
ing TB I, 2, 1, 14.

8 The ms second hand 'ये, again after
TB ib.

9 The ms second hand 'य, after TB
ib.

10 The ms m°.

उत्समुदान्मधुमं कर्मरागात्साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।

अमी च ये मघवानो वयं वेपमूर्जं मधुमत्संगरेम ॥

इत्यौत्समुदकम् ॥ १ ॥

यत्पर्यपरयत्सलितस्य मध्य उर्व्या स्थानं जगतः प्रतिष्ठाम् ।

तत्पुष्करस्यायतनाद्विजातं पर्णं पृथिव्याः प्रयने हरामि ॥

इति पुष्करपर्णं निधाय

इत्यप्र आसीदितो देवी प्रथमाना धृग्यदिति चराहविद्वतम् ॥ २ ॥ यस्मीक-

वपां न्युप्योपाभिवपस्यन्ध्यायति—यददधन्द्रमसि कृष्णं तदिहास्त्विति ॥ ३ ॥

यददो दिवो यदिदं^१ पृथिव्याः समानं योनिमभिसंबभूवुः ।

तस्य पृष्ठे सीदतु जातवेदाः शिव प्रजाभ्य इह राये अस्तु ॥

इति निचपति^२ ॥ ४ ॥

चन्द्रमसि चन्द्ररथे हरिमते वैश्वानरमप्सुपदे^३ स्वर्दिदम् ।

विगाहं तूणि तविपीभिराकृतं भूणि देवास इह सुधियं दधु ॥

इति प्रवाहार्हं सिकताः ॥ ५ ॥ शर्करा निवपस्यन्द्रेप्यं मनसा ध्यायेत् ॥ ६ ॥

अद्वेह्या शर्कराभिरिविष्टप्यजयो लोकान्प्रदिशयतसः ।

इति निचपति ॥ ७ ॥

उदेशमे अथि धातुः पृथिव्या विश आविश महतः सपस्तात् ।

आशु^४ त्वाजी^५ दधिरे देवयन्तो हव्यवाहं भुवनस्य गोषाम् ॥

इत्यारुकिरि न्युप्य पिपीलिकाकिरि गोष्ठात्करीषाणि सोहृशकलान्यभ्य-
त्यमुदुम्यरै विकटूतं शमीप्रशनिहृतं धृष्टं पलाशमिति न्युप्य संसृजति—

सं व सृजामि [हृदये^६ संग्रिया] हृदयानि व ।

आत्मा वो अस्तु संग्रियः संग्रियास्तन्वो मम ॥

इति ॥ ८ ॥ प्रादुर्भूतेषु रश्मिषु गार्हपत्यं मथित्वा दधाति । उदिते

ऽनुदिते व्युदिते वा । उदित इतरौ ॥ ९ ॥ इतो यज्ञ इति गार्हपत्यलक्षणे ऽरणी

आधायारखिसंभारमभिमन्त्रितं येन रुते ऽरणिर्गानितरयोर्दशहोत्रारणी समव-

दधाति ॥ १० ॥ पिति सुगित्यंजुयाकं यजमानं याचयति ॥ ११ ॥ यो नो अग्निः^७ ॥

मयि एहामिति^८ मधिप्यन्जपति ॥ १२ ॥ सहामे ऽग्निना जायस्व सह रव्या सह पोषेण

१ The ms मधुमददर्मि= first hand, 7 Perhaps originally the two KS

मधुमो कर्म= second hand verses VII 12 73, 17-20 were in-

२ The ms यदद, tended, Cp also TB I. 2. 1, 17, Man

३ The ms निर्वपति I 5 2 19,

४ 1 8-8 1

५ The ms second hand आशुं 9 MS I 9 1

६ The ms त्वायो. 10 MS I 6 1

सह प्रजया सह ब्रह्मवर्चसेनेति मन्यति ॥ १३ ॥ जातमभिप्राणिति—प्रजापतेस्त्वा प्राण-
नाभिप्राणिमि पृष्णः पोषेणेति ॥ १४ ॥ जाते चरं ददाति ॥ १५ ॥

अजीजनक्षमृतं मर्त्यासो ऽक्षेमाणं तरणिं वीलुजम्भम् ।

दरा स्वसारो अम्रुवः समीचीः पुमौसं जातमभिर्सरमन्ताम् ॥

इत्यादत्ते ॥ १६ ॥ उपास्यति ब्रह्मा दक्षिणत आसीन उत्तरतो हिरण्य-
शकलम् ॥ १७ ॥ अतिप्रियच्छति यजमानो द्वेष्टाय रजतम् ॥ १८ ॥ यदि द्वेष्टो
न विद्येतापविध्येत् ॥ १९ ॥ सर्वत्रोपासनातिप्रदानम् ॥ २० ॥ आधानमन्त्रा-
न्निगद्योपस्थकृत आदधाति ॥ २१ ॥ आयं गौरिति^१ सार्षराक्षी^२ ॥ २२ ॥

इत्याधाने [चतुर्थे ऽध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

याष्टुधिव्या अनामृतं संबभूव त्वे सचा ।

तदमिरमये ददत्तस्मिन्नाधीयतामयम् ॥

इति प्रभृतिना तेन रुचा रुचमरीर्था इत्यन्तेन भूमवो ऽग्निरसां त्वा देवानां प्रतेनादधा-
नीत्याग्निरसो ब्राह्मण आदधीत । सृगूणां त्वेति भार्गवो सृग्वग्निरसां त्वेति भार्गवाग्नि-
रस आदित्यानां त्वा देवानामित्यन्ये । अमेष्ट्वा देवत्येति^३ च । इन्द्रस्य त्वेति^४ राजन्यो
मनोष्ट्वेति^५ वैश्य ऋभूणां त्वेति रथकार आद्यदि त्वेति^६ सर्वेषाम् ॥ १ ॥ उभायाधा-
नमन्त्रानादधानीत्यध्वर्युरादध इति यजमानः ॥ २ ॥ ज्वलन्तमाधायेपे राये रमसे^७-
त्यभिमन्य सारस्वती त्वोत्सी प्रावतामित्यन्तेनामा आयूषि पर्वसं इति तिसृभिस्तिन्न
आभ्यर्च्यीः समिध आदधाति^८ ॥ ३ ॥ गार्हपत्यादक्षिणाग्निमादधाति ॥ ४ ॥
समयाध्वं गते^९ त्याहवनीये मध्यमाहार्यं^{१०} वा ॥ ५ ॥ अष्ट्रादन्नाद्यकामस्य^{११} ॥ ६ ॥
त्रिंशदामेति^{१२} सार्षराक्षी ।

यदन्तरिक्षस्यानामृतं संबभूव त्वे सचा ।

तदमिरमये ददत्तस्मिन्नाधीयतामयम् ॥

भुव इति व्याहृतिः^{१३} । ययर्प्यध्वर्युरादधाति ॥ ७ ॥ गार्हपत्ये ऽग्निप्रणयना-

1 Note वीलु° for वीडु°.

8 MS I. 6. 1: 86. 7-9.

2 The ms अभि°, but cp अतिप्रदानं in
sūtra 20.

9-9 MS I. 8. 8. 127. 14-16.

10 MS I. 6. 1: 66. 8

3 The ms =निप्र°.

11 Derived from MS I. 6. 5 95. 3

4 MS I. 6. 1.

12 See MS I. 6. 6. 95. 17.

5 The ms =क्षी°.

13 See MS I. 6. 11: 103 7-8.

6 MS I. 6. 1: 86. 4.

14 The ms बभूव इति° first hand, भूमि°

7 The ms second hand =मी°. Cp MS
ib 7 प्रतेनादधे.

स्वरिति व्याहृतयः second hand, Cp MS
I. 5 4. 5.

न्याघाय रथ्यमेश्वं पुरस्तात्प्रत्यञ्चमवस्थाप्य तस्य दक्षिणकर्णे जपति—या वाजि-
 ज्ञमेरिति^१ ॥ ८ ॥ ओजसे यत्नाय त्वेत्यग्निमुचच्छति ॥ ९ ॥ शूर्पे पांसुन्पुण्याधस्ता-
 दुपयमनीरुपयच्छति ॥ १० ॥ प्राचीमनुप्रदिशमिति^२ प्रणयति ॥ ११ ॥ अश्वमग्रतो
 नयति^३ ॥ १२ ॥ कुल्कदग्ने हरति जानुदग्ने नाभिदग्ने ऊंसदग्ने कर्णदग्ने^४ ॥ १३ ॥
 न कर्णदग्मत्युचच्छति^५ ॥ १४ ॥ दक्षिणतो हराति समं प्राणैर्धारयमाणः ॥ १५ ॥
 समयाध्वे घरं ददाति ॥ १६ ॥ प्रणयमाने दक्षिणतो ब्रह्मा धूर्ष्टृहीतं रथं घर्त-
 यति ॥ १७ ॥ यः सपत्नवान्भ्रातृव्यवान्वा स्यात्तस्य रथचक्रेण विहारं भिरनु-
 परिचर्तयेयुः^६ ॥ १८ ॥ अभ्यस्यो विद्यो इति पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभ्यमाहवनीयलक्षणमा-
 क्रामयति ॥ १९ ॥ न प्राञ्चमधस्ते^७ ॥ २० ॥ तमनिधायैवेति^८ ब्राह्मणव्याख्या-
 तम् ॥ २१ ॥ अन्तश्चरतीति^९ सारंपराङ्गी ।

यद्विधो ऽनामृतं संवभूष त्वे सचा ।

तदभिरमये ददत्तस्त्रिणाधीयतामयम् ॥

भूर्भुवः स्वरिति^{१०} व्याहृतिर्यद्यर्च्यमे हव्याय वोढव इत्यन्तेन ॥ २२ ॥ पुरस्ता-
 त्प्रत्यङ्मुखस्तिसृन्पार्श्वतः पदस्याध्वेये राये रमलेत्यभिमन्त्र्य सारस्वतो त्वोत्तौ
 प्रावतामित्यन्तेनाश्वेनेपम्रापयेत्^{११} ॥ २३ ॥ अरण्योर्निहितो जातवेदो इत्येतस्यो साम
 गायेति ध्रूयादरण्योर्निहितयोः ॥ २४ ॥ अग्निं नरो दीधितिभिरित्येतस्यो साम गायेति
 ध्रूयात्समघदितयोः ॥ २५ ॥ त्वेपले धूमं श्रण्वतीत्येतस्यो साम गायेति ध्रूयाद्भूमे
 ॥ २६ ॥ अदर्शि गाढुवित्तमे इत्येतस्यो साम गायेति ध्रूयाज्जाते ॥ २७ ॥ रथन्तरं
 गायति गार्हपत्य आधीयमाने ॥ २८ ॥ शृद्धदाहवनीय उद्दिध्यमाणे ॥ २९ ॥
 घामदेव्यमाधीयमाने । यज्ञायज्ञियं च ॥ ३० ॥ निहिते धारयन्तीयं घरण-
 पैणिर्निहिते श्वेतम् ॥ ३१ ॥ पुरस्तात्सभार्या आहवनीयात्सम्यमाग्निमा-
 दधाति ॥ ३२ ॥ तस्य पश्चाच्चतुःशतमक्षाभिषपति ॥ ३३ ॥ सभ्यात्पूर्वमाप-
 सध्यम् ॥ ३४ ॥ अग्नेर्मन्त्रे इत्यज्ञं विमुच्य घार्चं विस्त्रज्य दक्षिणा ददाति
 ॥ ३५ ॥ अथैव यदिनं ब्रह्मणे ऽप्यर्चये घा ॥ ३६ ॥ अजमग्नीध उपयर्हणं

1 The ms रथम०.

2 MS I, 6, 2

3 See MS I 6, 4 92, 3

4 See MS I, 6, 6 96 4-7

5 Nearly identical with MS ib 14-15.

6 See MS I 6 4 92, 6.

7 MS I, 6, 6 96, 10

8 MS I, 6 1 83, 13.

9 MS I 8 8 127, 14, 16

10 That the horse should smell the

newly established Ahavanīya fire
is not prescribed elsewhere.

11 RV III, 29, 2, SV I, 79.

12 RV VII, 1, 1, SV I, 72.

13 RV VI 2 6, SV I, 83.

14 RV VIII, 103 1, SV I, 47

15 See MS I, 6 7 98, 5-6.

16 An interpolation ?

17 MS III 16, 5 190, 6

सह प्रजया सह ब्रह्मवर्षेनेति मन्यति ॥ १३ ॥ जातमभिप्राणिति—प्रजापतेस्त्वा प्राणे-
नाभिप्राणिमि पूष्णः पोषेणेति ॥ १४ ॥ जाते वरं ददाति ॥ १५ ॥

अजीजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽस्तेमाणं तरणे^१ बोलुजम्भम् ।

दरा स्वसारो अमुवः समीचीः पुमोंसं जातमभिर्भन्ताम् ॥

इत्यादत्ते ॥ १६ ॥ उपास्यति ब्रह्मा दक्षिणत आसीन उत्तरतो हिरण्य-
शकलम् ॥ १७ ॥ अतिप्रयच्छति यजमानो द्वेप्याय रजतम् ॥ १८ ॥ यदि द्वेष्टो
न विद्येतापविध्येत् ॥ १९ ॥ सर्वत्रोपासनातिप्रदानम् ॥ २० ॥ आधानमन्त्रा-
न्निगद्योपस्थकृत आदधाति ॥ २१ ॥ आयं गौरिति^२ सार्षपाक्षी^३ ॥ २२ ॥

इत्याधाने [चतुर्थे ऽध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

यत्पृथिव्या अनामृतं संवभूव त्वे सचा ।

तदभिरमये ददत्तस्मिन्नाधीयतामयम् ॥

इति प्रभृतिना तेन रुचा रुचमरीर्था इत्यन्तेन भूर्भुवो ऽग्निरसां त्वा देवानां व्रतेनाद्या-
नीत्यास्त्रिरसो ब्राह्मण आदधीत । मृगूणां त्वेति भार्गवो मृगग्निरसां त्वेति भार्गवाग्नि-
रस आदित्यानां त्वा देवानामित्यन्ये । अमेष्ट्वा देवस्येति^४ च । इन्द्रस्य त्वेति^५ राजन्यो
मनोष्वेति^६ वैश्य ऋगूणां त्वेति रथकार आह्वदि त्वेति^७ सर्वेषाम् ॥ १ ॥ उमावाधा-
ममन्त्रानादधानीत्यध्वर्युरादध इति यजमानः ॥ २ ॥ ज्वलन्तमाधायेपे एये रत्नै-
त्यभिमन्त्र्य सारस्वती त्वोत्सौ प्रावतामित्यन्तेनामा आचूषि पर्वसं इति तिसृभित्ति-
आश्वत्थीः समिध आदधाति^८ ॥ ३ ॥ गार्हपत्याहक्षिणाभिमादधाति ॥ ४ ॥
समयाध्वं गते^९ त्याहवनीये मध्यमाहार्यं^{१०} वा ॥ ५ ॥ अष्ट्रादन्नाद्यकामस्य^{११} ॥ ६ ॥
त्रिंशदामेति^{१२} सार्षपाक्षी ।

यदन्तरिक्षस्यानामृतं संवभूव त्वे सचा ।

तदभिरमये ददत्तस्मिन्नाधीयतामयम् ॥

मुव इति व्याहृतिः^{१३} । यथर्षध्वर्युरादधाति ॥ ७ ॥ गार्हपत्ये ऽग्निप्रणयना-

1 Note धीलु° for धीलु°.

2 The ms अभि°, but cp अतिप्रदानं in
sūtra 20.

3 The ms °निप्र°.

4 MS I. 6. 1.

5 The ms °शी°.

6 MS I. 6. 1: 86. 4.

7 The ms second hand °मी°. Cp MS
Ib 7 मतेनादधे.

8 MS I. 6. 1: 86. 7-9.

9-9 MS I. 8. 8: 127. 14-16.

10 MS I. 6. 1: 66. 8

11 Derived from MS I. 6. 5 95 3

12 See MS I. 6. 6. 95. 17.

13 See MS I. 6. 11: 103. 7-8.

14 The ms संवभूव इति° first hand, भूर्भुवो
स्वरिति व्याहृतयः second hand, Cp MS
I. 5 4. 5.

गामस्य तदहः सभायाँ विदीव्येयुः' ॥ १२ ॥ तत्र शतमक्षान्यजमानाय प्रयच्छति'
 ॥ १३ ॥ तत्कृतं विचिज्यात् ॥ १४ ॥ अहिं सन्तः परूपि विशंस्युः' ॥ १५ ॥
 ताँ सभासद्भ्य उपहरेत् ॥ १६ ॥ तथा यदन्नं जयेत्तद्वाहणेभ्यो दधात् ॥ १७ ॥
 उतो नो ऽदिवुर्न्य इति सभावसध्ययोरुद्बोधि ॥ १८ ॥ प्र नूनं प्रदणस्पतिरिति'
 हिरण्यं निधाय मध्ये परिपदः ॥ १९ ॥ पर्य शिर इति गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽजो-
 ज्योतिरिति' दक्षिणाग्निं वात. शर्ण इत्याहवनीयम् ॥ २० ॥ अविषं नः पितुं पचेति'
 सर्वत्रानुपजेत् ॥ २१ ॥ कल्पेतां यावाष्टयिवा' इति फलसिसामनसीभ्याँ विहारम्
 ॥ २२ ॥ समाप्येष्टिमग्नये पयमानायाष्टाकपालं निर्वपेत् ॥ २३ ॥ त्रिंशन्मानं
 हिरण्यं दक्षिणा ॥ २४ ॥ द्विहविषं द्वितीयमग्नये पावकायाग्नये च शुचये ऽष्टा-
 कपालौ ॥ २५ ॥ त्रिंशन्मानं पूर्वस्य दक्षिणा चत्वारिंशन्मानमुत्तरस्य ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशमुत्तमम् ॥ २७ ॥ आग्नायेष्ण्यमेकादशकपालं निर्वपेद्विष्णवे च शिपि-
 विष्टाय त्र्युक्षौ घृते चरुमदित्यै घृते चरुमग्रीपोमीयमेकादशकपालम् ॥ २८ ॥
 सद्यो निर्वपेद्द्वादशाहे सैवत्सरे वा ॥ २९ ॥ सोमेनायक्ष्यमाणस्योत्तरासां
 तिसृणाँ विकल्पः' ॥ ३० ॥ फलीकृतानां ण १ इति चरव्याँस्तएबुलानायपति
 ॥ ३१ ॥ ध्रुवमसीति' प्रथमेन कपालमग्नये चरुमुपदधाति ॥ ३२ ॥ मेक्षणेन
 द्वितीयौ स्विष्टकृतः पञ्चावदानस्य चरोरययति ॥ ३३ ॥ शैव्यन्ते' ऽग्नेणाहव-
 नीयमादित्यं ग्रहणे परिहरेयुः' ॥ ३४ ॥ तं चत्वार अतिवज आपेया द्वौ द्वौ
 सह प्राश्नन्ति' ॥ ३५ ॥ तेभ्यः सारङ्गं घत्सतरं ददाति घेनुं च ॥ ३६ ॥ द्वादश-
 राजमजक्षेप्त्वग्निष्वज्येनाग्निहोत्रं शुद्धयात् ॥ ३७ ॥ पूर्वस्मिन्पर्यणीष्टिपशु-
 बन्धानां कालः ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यारम्भणी दर्शपूर्णमासौ ॥ ३९ ॥ पौर्णमास्या-
 मादधानः पूर्वा पौर्णमासीमग्न्याधेयायोपयसेदुत्तरामन्यारम्भणीयायै पौर्णमासीं
 च ॥ ४० ॥ उपयसये ऽन्यारम्भणीयायाः सप्ताज्याहुतीर्बुद्बोधि—

निवेशनी संगमनी वसूमाँ विश्वा रूपाणि वसून्वावेशयन्ती ।

सहस्रपोषं मुमगे रराणा सा न आमाद्वर्चसा संविदाना ॥

1 The ms विदीव्येयु first hand, दीव्येयु
second hand

In MS mss (5 6, 11 104 6) both
the forms are found

2 See MS 1b 4

3 See MS 1b 6 The ms second hand
विशासतेति

4 Identical with MS 1b 6-7

5 See MS 1b 7.

6 MS I 6 2

7 See MS I, 6 8 98, 21.

8 Nearly identical with MS 1b 99'
5-7, 10.

9 Cp MS I, 6, 11 103, 11-12,

10 MS IV, 1 1 2 6.

11 The ms घुनेसीति Cp I 3, 1 3
MS I 1, 8 4 8.

12 The ms second hand strikes off the
word.

13 Based on MS I 6 8 99 16-17.

च सर्वसूत्रम् ॥ ३७ ॥ क्षौमेमिदमध्वर्यवे ॥ ३८ ॥ पुरस्ताद्विहारस्यानइवादं
 घेनुं च पश्चात्परीत्य होत्रे ॥ ३९ ॥ द्विहायनमिधुनौ रथ इति सर्वेषामविनि-
 र्दिष्टम् ॥ ४० ॥ पद्दद्वादशचतुर्विंशत्येपरिमितगवाँ संख्याधिकल्पः ॥ ४१ ॥ अन्त-
 तयदनं ब्राह्मणोपवासनं स्वरुत इरिणे ऽवसानमन्तर्नाव्युदकाचमनमृवीसपक्वा-
 शनं क्लिन्नकाष्ठाभ्याधानमिति वर्जयेत् ॥ ४२ ॥ अग्नीनुपतिष्ठते यजमानः ॥ ४३ ॥

इत्याधाने [चतुर्थे ऽध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

पशून्मे शंस्य पाहीत्यौहवनीयं प्रजां मे नर्य पाहीति^१ गार्हपत्यमर्जं मे बुध्य पाहीति^२
 दक्षिणाग्निं^३ सप्रयः सभां मे पाहीति सभ्यमहिर्बुध्न्य मन्त्रं मे पाहीत्यावसध्यम् ॥ १ ॥
 आहवनीये नानावृक्षीयाः समिध आदधाति—तां सवितुर्वरेण्यस्येति शमीमयीं^४
 विधेम र्त् इति धैकङ्कर्त्ता प्रेक्षो अर्म्म इत्यौदुम्यरीम् ॥ २ ॥ या ते अग्ने पवमाना पशु-
 प्रिया तनूर्या पृथिव्यां याग्नौ या रथन्तरे या गायत्रे छन्दसीदं ते तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहा ॥
 या ते अग्ने पावकाप्सु प्रिया तनूर्यान्तरिक्षे या वाते या वामदेव्ये या त्रैष्टुभे छन्दसीदं ते
 तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहा ॥ या ते अग्ने सूर्ये शुचिः प्रिया तनूर्या दिवि [यादित्ये] या बृहति^५ या
 स्तनयित्री या जागते छन्दसीदं ते तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहेति तिस्र आहुतीः ॥ ३ ॥ समुद्र-
 र्मिरिति^६ तिस्रभिस्तिस्त्रः शमीमयीर्घृताक्ताः समिध आदधाति ॥ ४ ॥ ये अमय
 समनसं इत्यौदुम्यरीमनकाम् ॥ ५ ॥ जुष सेदिष श्लिहितिष सदान्वा चानामतिबानाहुतिष
 निर्ऋतिरेतास्ते अग्ने तन्वे वरिंमतीस्तास्तं गच्छन्तु यं दिष्म इति द्वेष्यं मनसा ध्यायन्-
 जमानो जपति ॥ ६ ॥ चतुर्गृहीतमाज्यं पूर्णाहुतिमग्नेणाहवनीयं गत्वोदङ्का-
 वृत्य सप्त ते अर्म्म इति जुहोति ॥ ७ ॥ हुतायां घेनुं ददाति ॥ ८ ॥ ये अमयो दिव
 इति द्वितीयाम् ॥ ९ ॥ प्रतिपरीत्य सभाद् च स्वरुद् वेति^७ पर्यायैराहवनीयमुप-
 ष्यायाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति ॥ १० ॥ उपसर्त्रे हविष्यप्रोक्षिते^८ निषसाद् धृतवर्त्त
 इति समूह्याच्छान्दिहरण्यं निघार्यं मध्याधिदेवने राजन्यस्य जुहुयात् ॥ ११ ॥

-1 The ms second hand सा०, but cp MS I, 6. 4 92, 21.

2 We expect dual क्षौमे See MS I 6 4. 93 7-8.

3 The ms second hand ०विंशतिर०.

4 The ms first hand ०वासनं. Cp Mān I 5 6, 13.

5 MS I, 5. 14

6 MS II, 10 6

7 The ms बृहस्पति first hand, बृहस्पती second hand.

8 MS I, 6 2.

9 The ms first hand उपवसजे

10 The ms adds जुहोति, perhaps under the influence of KS VIII, 7: 90 7.

11 From MS I, 6. 11. 104 3

12 Ib 1-2.

गामस्य तदहः सभायाँ विदीव्येयुः' ॥ १२ ॥ तत्र शतमक्षान्यजमानाय प्रयच्छति
 ॥ १३ ॥ तत्कृतं विचिनुयात् ॥ १४ ॥ अहिं सन्तः परौपि विशंस्युः' ॥ १५ ॥
 ताँ समासद्भ्य उपहरेत् ॥ १६ ॥ तथा यदन्नं जयेत्तद्वाह्येष्वभ्यो दद्यात् ॥ १७ ॥
 उतो नो ऽहिर्गुर्ण्य इति समावसत्ययोरुद्घोति ॥ १८ ॥ अ नूनं प्रक्षणस्पतिरिति
 हिरण्यं निधाय मध्ये परिषद् ॥ १९ ॥ ययः शिरं इति गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽहो-
 ज्योतिरिति दक्षिणाग्निं वातः प्रार्थ इत्याहवनीयम् ॥ २० ॥ अविपं नः पितुं पथेति
 सर्वत्रानुपजेत् ॥ २१ ॥ कल्पेतां यावाष्टयिषी' इति फलसितामनसीभ्यां विहारम्
 ॥ २२ ॥ समाप्येष्टिमग्नये पयमानायाष्टाकपालं निर्वपेत् ॥ २३ ॥ त्रिंशन्मानं
 हिरण्यं दक्षिणा ॥ २४ ॥ द्विहविपं द्वितीयमग्नये पायकायाम्नये च शुचये ऽष्टा-
 कपालौ ॥ २५ ॥ त्रिंशन्मानं पूर्वस्य दक्षिणा चत्वारिंशन्मानमुत्तरस्य ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशमुत्तमम् ॥ २७ ॥ आग्रायैष्यमेकादशकपालं निर्वपेद्विष्यये च शिपि-
 विष्टाय ऽप्युद्धौ घृते चरुमदित्यै घृते चरुमग्रापोर्मायमेकादशकपालम् ॥ २८ ॥
 सद्यो निर्वपेद् द्वादशाहे संपत्सरे वा ॥ २९ ॥ सोमेनायक्ष्यमाणस्योत्तरासां
 तिसृणां विकल्पः' ॥ ३० ॥ फलीकृतानां पूषा वै' इति चरव्यास्तएडुलानायपति
 ॥ ३१ ॥ ध्रुवमसीति' अथमेन कपालमग्नये चरुमुपदधाति ॥ ३२ ॥ मेक्षणेन
 द्वितीयौ स्थिष्टकृतः पञ्चावदानस्य चरोरयपति ॥ ३३ ॥ शैव्यन्ते' ऽग्नेणाहव-
 नीयमादित्यं ब्रह्मणे परिहरेयुः' ॥ ३४ ॥ तं चत्वार ऋत्विज आर्येया द्वौ द्वौ
 सह ग्राहन्ति' ॥ ३५ ॥ तेभ्यः सारहं पत्सतरं ददाति धेनुं च ॥ ३६ ॥ द्वादश-
 रात्रमजक्षेप्यग्निप्याज्येनानिहोत्रं शुद्धयात् ॥ ३७ ॥ पूर्वस्मिन्पर्वणीष्टिपशु-
 बन्धानां कालः ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यारम्भणी दर्शपूर्णमासौ ॥ ३९ ॥ पौर्णमास्या-
 मादधानः पूर्वा पौर्णमासीमग्न्याधेयायोपवसेदुत्तरामग्न्यारम्भणीयायै पौर्णमासी
 च ॥ ४० ॥ उपवसथे ऽन्यारम्भणीयायाः सप्ताज्याहुतीर्जुहोति—

निवेदानी संगमनी वसुर्नो विश्वा रूपाणि वसून्वावेशयन्ती ।

सहस्रपोर्यै सुभगे रराणा सा न आगाद्वर्चसा संविदाना ॥

1 The ms विदीव्येयुः first hand, दीव्येयुः second hand.

In MS mss (I. 6, 11; 104, 6) both the forms are found.

2 See MS ib 4.

3 See MS ib 6. The ms second hand विशासतेति.

4 Identical with MS ib 6-7.

5 See MS ib 7.

6 MS I. 6, 2

7 See MS I. 6. 8. 98, 21.

8 Nearly identical with MS ib 99. 5-7, 10.

9 Cp MS I. 6, 11; 103, 11-12.

10 MS IV. 1, 1; 2, 6.

11 The ms एवोपीति. Cp I. 3, 1, 3. MS I. 1, 8 4, 8.

12 The ms second hand strikes off the word.

13 Based on MS I. 6 8 99, 16-17.

च सर्वसूत्रम् ॥ ३७ ॥ क्षौममिदमध्यये ॥ ३८ ॥ पुरस्ताद्विहारस्यानद्वाहं
 घेनुं च पश्चात्परीत्य होत्रे ॥ ३९ ॥ द्विदायनमिधुनौ रथ इति सर्वेषामविनि
 र्दिष्टम् ॥ ४० ॥ पश्चादशचतुर्विंशत्येपरिमितगवां संख्याविकल्पः ॥ ४१ ॥ अनु
 तपदनं प्रास्रणोपवासनं स्मृतं हरिणे ऽयसानमन्तर्नाव्युदकाचमनमृवीसपका
 शनं क्लिप्तकाष्ठाभ्याधानमिति धर्जयेत् ॥ ४२ ॥ अग्नीनुपतिष्ठते यजमानः ॥ ४३ ॥

इत्यापाने [चतुर्थे ऽध्याये] तृतीय सप्तम् ॥

पशून्मे सौत्य पाहीत्याहवनीयं प्रजां मे नर्यं पाहीति गार्हपत्यमजं मे जुष्य पहीति
 दक्षिणाग्निं सप्रय सभां मे पाहीति सभ्यमहिर्षुष्य मन्त्र मे पाहीत्यावसध्यम् ॥ १ ॥
 आहवनीये नानावृक्षीयाः समिध आदधाति—तां सवितुर्वरेण्यस्येति शमीमयीं
 विधेम त इति वैकृतां प्रेक्षो अर्म इत्यौदुम्बरीम् ॥ २ ॥ या ते अग्ने पवमाना पशुषु
 प्रिया तनूयां पृथिव्यो याग्नी या रथन्तरे या गायत्रे छन्दसीद ते तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहा ॥
 या ते अग्ने पावकापशु प्रिया तनूयान्तरिक्षे या वाते या वामदेव्ये या त्रैष्टुभे छन्दसीद ते
 तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहा ॥ या ते अग्ने सूर्ये शुचि प्रिया तनूयां दिवि [यादित्ये] या बृहतिं या
 स्तनयित्री या जागते छन्दसीद ते तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहेति तिस्र आहुतीः ॥ ३ ॥ समुद्र
 इमिरिति तिस्रभिस्तिस्त्र शमीमयीर्घृताकाः समिध आदधाति ॥ ४ ॥ ये अग्नय
 समन्तं इत्यौदुम्बरीमनकाम् ॥ ५ ॥ जुष सेदिष सिहितिष सदान्वा चनामतिश्चानाहुतिष
 निर्गृतिरेतास्ते अग्ने तन्वा वीतिमतीस्तास्त गच्छन्तु य दिष्य इति द्वेष्ट्यं मनसा ध्याप्य
 जमानो जपति ॥ ६ ॥ चतुर्गृहीतमाज्यं पूर्णाहुतिमग्नेणाहवनीयं गत्वोदरुजा
 घृत्य सप्त ते अर्म इति जुहोति ॥ ७ ॥ हुतायां घेनुं ददाति ॥ ८ ॥ ये अग्नयो दिव
 इति द्वितीयाम् ॥ ९ ॥ प्रतिपरीत्य सम्राद् च स्वराद् वेति पर्यायेराहवनीयमुप
 ह्यायामेयमष्टाकपालं निर्वपति ॥ १० ॥ उपसन्ने हविष्यप्रोक्षिते नियसाद् घृतमर्त
 इति समूह्याक्षान्दिरण्यं निघार्य मध्याधिदेवने राजन्यस्य जुहुयाद ॥ ११ ॥

~1 The ms second hand सा०, but cp MS I 6 4 92 21

2 We expect dual क्षौमे See MS I 6 4 93 7 8

3 The ms second hand -विशतिर-

4 The ms first hand -घासन Cp Mān I 5 6 13

5 MS I 5 14

6 MS II 10 6

7 The ms बृहस्पति first hand, बृहस्पती second hand

8 MS I 6 2

9 The ms first hand उपसन्ने

10 The ms adds जुहोति, perhaps under the influence of KS VIII 7 90 7

11 From MS I 6 11 104 3

12 Ib 1-2

गामस्य तदहः सभायाँ विदीव्येयुः' ॥ १२ ॥ तत्र शतमहान्यजमानाय प्रयच्छति'
 ॥ १३ ॥ तत्कृतं विचिनुयात् ॥ १४ ॥ अहिं सन्तः परूपि विशंस्युः' ॥ १५ ॥
 ताँ सभासद्भ्य उपहरेत् ॥ १६ ॥ तथा यदन्नं जयेत्तद्वाहयेभ्यो दद्यात् ॥ १७ ॥
 उतो नो ऽहिर्बुध्न्य इति सभावसथ्ययोरुहोति ॥ १८ ॥ प्र नूनं मक्षणस्पतिरिति'
 हिरण्यं निधाय मध्ये परिपदः ॥ १९ ॥ धर्मः शिरं इति गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽहो-
 ज्योतिरिति' दक्षिणाग्निं वातः प्रार्थं इत्याहवनीयम् ॥ २० ॥ अविपं नः पितुं पवेति'
 सर्वत्रानुपजेत् ॥ २१ ॥ कल्पेतां चावापृथिवी' इति फलसिसामनसीभ्याँ विहारम्
 ॥ २२ ॥ समाप्येष्टिमग्नये पयमानायाष्टाकपालं निर्वपेत् ॥ २३ ॥ त्रिंशन्मानं
 हिरण्यं दक्षिणा ॥ २४ ॥ द्विद्विपं द्वितीयमग्नये पावकायाग्नये च शुचये ऽष्टा-
 कपालौ ॥ २५ ॥ त्रिंशन्मानं पूर्वस्य दक्षिणा चत्वारिंशन्मानमुत्तरस्य ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशमुत्तमम् ॥ २७ ॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेद्विष्णवे च शिपि-
 विष्टाय श्युसौ घृते चरुमदित्यै घृते चरुमग्नीषोमीयमेकादशकपालम् ॥ २८ ॥
 सद्यो निर्वपेद् द्वादशाहे संचत्सरे या ॥ २९ ॥ सोमेनायस्यमाणस्योत्तरासां
 तिसृणाँ विकल्पः' ॥ ३० ॥ फलीकृतानां पूषा वै' इति चरव्याँस्तण्डुलानावपति
 ॥ ३१ ॥ ध्रुवमसीति' प्रथमेन कपालमन्त्रेण चरमुपदधाति ॥ ३२ ॥ मेक्षणेन
 द्वितीयाँ स्विष्टकृतः पञ्चाध्वानस्य चरोरवपति ॥ ३३ ॥ शैव्यन्ते' ऽग्नेणाहव-
 नीयमादित्यं ब्रह्मणे परिहरेयुः' ॥ ३४ ॥ तं चत्वार भूतिवज आपँया औ औ
 सह प्राश्नन्ति' ॥ ३५ ॥ तेभ्यः साण्डं वत्सतरं ददाति धेनुं च ॥ ३६ ॥ द्वादश-
 रात्रमजक्षेप्स्वग्निध्याज्येनाग्निहोत्रं शुहुयात् ॥ ३७ ॥ पूर्वस्मिन्पर्वणीष्टिपशु-
 यन्धानां कालः ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यारम्भणी दर्शपूर्णमासौ ॥ ३९ ॥ पौर्णमास्या-
 मादधानः पूर्वा पौर्णमासीमग्न्याधेयायोपवसेदुत्तरामग्न्यारम्भणीयायै पौर्णमासीं
 च ॥ ४० ॥ उपवसथे ऽन्वारम्भणीयायाः सप्ताज्याहुतीर्जुहोति—

निवेशनी संगमनी वसूँ विश्वा रूपाणि वसून्वावेशयन्ती ।

सहस्रपोर्वै कुभगे रराणा सा न आगाहर्त्तसा सँविदाना ॥

1 The ms चिदीव्येयु first hand, दीव्येयु second hand

In MS mss (I. 6. 11 104 6) both the forms are found

2 See MS ib 4

3 See MS ib 6. The ms second hand विरासतेति.

4 Identical with MS ib 6-7.

5 See MS ib 7.

6 MS I 6 2

7 See MS I. 6. 8 98. 21.

8 Nearly identical with MS ib 99' 5-7, 10.

9 Cp MS I. 6. 11 103. 11-12.

10 MS IV. 1. 1 2. 6.

11 The ms श्रुवोतीति. Cp I 3. 1. 3 MS I. 1. 8 4. 8.

12 The ms second hand strikes off the word.

13 Based on MS I. 6 8 99 16-17.

इति ।

अग्नीषोमी प्रथमो वीर्येण वसुन्धरानादित्यानिह जिन्वताम् ।

मार्थे हि पौरुषमास्य जुहेतो मद्यणा इदो दृष्टतेन स्याताम् ।

अपारमभ्यै सर्ववीरै रयि नियच्छतम् ॥

इति पार्यणौ च होमौ । या सरस्वती वेशयमनी या सरस्वती वेशभर्गनेति^१ चतुर्दोत्रा च मनसा ॥ ४१ ॥ आशावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदेदग्रे च मग्निं ऽष्टाकपालं यः कामयेत भग्यन्नादः स्यामिति^२ ॥ ४२ ॥ सरस्वत्यै चरु सरस्वते द्वादशकपालं इति द्वयी^३ नैपि ॥ ४३ ॥ पुरस्तात्स्विएष्टतो जयेजुंहोति ॥ ४४ ॥ आकृताय स्वाहाकृतये स्वादेति^४ द्वादश पर्यायाः ॥ ४५ ॥ प्रजापति प्रायच्छदिति^५ त्रयोदशीम् ॥ ४६ ॥ अमे षत्तदेति चतुर्दशी^६ यः कामयेत चित्रमस्यां जनतायां स्यामिति^७ ॥ ४७ ॥ चित्रमस्यां भयति^८ ॥ ४८ ॥ मिथुनी गावी दक्षिणी ॥ ४९ ॥

इत्याधाने [चतुर्थे ऽध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

इति^९ चतुर्थो ऽध्यायः ॥

1 MS I 4 3 51 7-8

2 Identical with MS I 4 14 63 13

3 From MS I 4 15 64 14-15

4 From MS Ib 65 2 3

5 See MS I 4 14 63 17 sqq

6 MS Ib 64 6

7 See MS Ib 8

8 Derived from MS I 4 14 64 9-12

9 Identical with TS III 5 1 4

10 The ms adds प्राक्सीमिके

यस्यै गार्हपत्याहवनीयावनुगतायभिनिघ्नोचेदभ्युदियाम्ना पुनराधेयं
 कुर्वीतात्मना वा यत्र विधुरत्वं नीयादराणिनाशे वा समारूढेष्वग्निषु नष्टाग्नेः
 ॥ १ ॥ उत्सादनीयामिष्टिं निर्वपत्यग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालम् ॥ २ ॥ पुर-
 स्तारिस्वष्टकृत उत्सादनीयान्होमान्जुहोति—या ते अग्ने उत्सीदतः पवमाना पशुषु
 प्रिया तनूस्तया सह पृथिवीमारोह गायत्रेण [च] छन्दसा । या ते अग्ने उत्सीदतः पावकाप्सु
 प्रिया तनूस्तया सहान्तरिक्षमारोह त्रैष्टुभेन च छन्दसा । या ते अग्ने उत्सीदतः सूर्ये शुचिः प्रिया
 तनूस्तया सह दिवमारोह जागतेन च छन्दमेति ॥ ३ ॥ ज्वलत उत्साद्य सैधत्सर आद-
 धीत ॥ ४ ॥ रोहिण्यनूराधापुनर्यसुस्तेषामेकस्मिन्वर्षासु शरदि वा पर्वण्या-
 दधीत ॥ ५ ॥ सर्वे पुनराधेये यथाग्न्याधेये इष्टियर्गम् ॥ ६ ॥ संभारान्न्युप्यो-
 पोत्पांन्दर्भाभिवपति ॥ ७ ॥ सर्पराक्षीभिर्गार्हपत्यं नित्येन चादधाति ॥ ८ ॥
 आहितानुपोत्पांन्दर्भाभिवपति यजमानः—यत्वा कुदः परोवापेति^१ गार्हपत्यं
 यत्ते मन्युपरोत्स्वेति^२ दक्षिणाग्निं यत्ते भागेन विचकार^३ ॥ पुनस्त्वादित्या^४ इत्याहवनीयम्
 ॥ ९ ॥ पुरस्तात्पूर्णाहुतेः संततिहोमान्जुहोति—त्रयस्त्रिंशत्तन्त्रै^५ इति पञ्चभिः
 पञ्चाहुतीः ॥ १० ॥ आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्पञ्चकपालं वा ॥ ११ ॥ पुनर्हर्जा
 निर्वर्तस्वेति^६ पुरस्तात्प्रयाजानां जुहुयात् सह रम्या निर्वर्तस्वेत्युपरिष्टादनुयाजानाम्
 ॥ १२ ॥ अग्नाग्ने ऽग्नाग्ने ऽग्निनाग्ने ऽग्निमाग्ने देवे ऽग्नी देवो ऽग्निरिति विभक्तयः^७ ॥ १३ ॥
 तासां होता चतुर्षु प्रयाजेषु चतस्रो विदधाति द्वयोरनुयाजयोर्द्वे ॥ १४ ॥ सर्व-
 माग्नेयं कुर्वन्त्युपांभ्योत्तमादनुयाजात् ॥ १५ ॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सलिल सलीर्ग

1 The ms अस्य

2 The ms ०धेयम् first hand, ०धेये second hand.

3 The word is from MS I 7 2 110, 15

4 MS I, 7, 1 has परोवप, and विचकर in the third mantra.

5 MS I, 7, 4.

6 The entire sutra is identical with MS ib. 112, 11-16.

7 The six vibhaktis are referred to in MS I, 7, 3 112, 1.

8 The ms second hand सलिल. MS mss (I 7, 1 110, 3) also show both the forms.

इत्यादित्यनामानि जुहोति ॥ १६ ॥ पुनरुत्स्यूतं वासो दक्षिणा पुनर्नवो रथः
पुनरुत्स्यूतो ऽनद्वान्शतमानं हिरण्यम् ॥ १७ ॥ उमयीर्दक्षिणा ददाति ॥ १८ ॥
समाप्येष्टिमाग्निवारुणमेकादशकपालं निर्वपेत् ॥ १९ ॥ तृतीयाधेये ऽग्न्याधेये
ऽग्निमाघायोपरिष्ठात्पूर्णाहुतेरादित्यनामानि जुहोति ॥ २० ॥

इति पुनराधाने [पञ्चमे ऽध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

सायं प्रातरग्निहोत्राय गार्हपत्यादाहवनीयं ज्वलन्तं प्रणयेत् ॥ १ ॥
शृङ्गीयाद्वा नक्तम् ॥ २ ॥ वाचा त्वा होत्रा प्राणेनोद्गात्रा चक्षुर्षाध्वर्युणा मनसा ब्रह्मणा
श्रोत्रेणामीधेणेतेस्त्वा पञ्चभिर्देव्यैर्ऋत्विग्भिर्ब्रह्मरामीत्युद्धरति ॥ ३ ॥

उद्धृत उद्धर पाप्मानं मा यद्विद्वान्यच्च विद्वान्ब्रह्मकार ।

अहा यदेनः कृतमस्ति पापं सर्वस्मादुद्धृतो मा पाप्मनो मुञ्च तस्मात् ॥

इत्यपराह्णे । रात्र्या यदेन कृतमस्तीति प्रातः ॥ ४ ॥

अमृताहुतिममृताया जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्यै ।

तेनाग्ने काममिमं जयामसि प्रजापतिर्यः प्रथमो जिगायामिममौ स्वाहा ॥

इत्यपराह्णे । सूर्यमग्नौ स्वाहेति प्रातः ॥ ५ ॥ गतश्रियो नित्यधारणमाहवनी-

यस्य यथाकाम्यगतश्रियः ॥ ६ ॥ प्रदोषमग्निहोत्रं जुहुयान्नक्षत्रं हृष्टवानस्तमिते
वा ॥ ७ ॥ व्युच्छन्त्यां प्रातर्व्युष्टायामुदिते ऽनुदिते वा ॥ ८ ॥ सायमारम्भणम्
ग्निहोत्रं प्रागपवर्गम् ॥ ९ ॥ अरत्तिमाग्नी वैकङ्कत्यग्निहोत्रहवणी स्थात्यार्यकृत्यूर्ध्वं
कपालाचक्रवृत्ता ॥ १० ॥ तस्यां दोहयति दक्षिणतो ऽन्येन शूद्राहुदीचीमवस्थाप्य
॥ ११ ॥ पूर्वां स्तनौ ज्येष्ठस्य ज्येष्ठिनेयस्य वा गतश्रियो घापरौ कनिष्ठस्य कनि-
ष्ठिनेयस्य धुभूपतो वा । सर्वानितरेषाम् ॥ १२ ॥ अनुसंमृशति ॥ १३ ॥ अग्ने शुन्ध-
स्वेत्याहवनीयं परिसमूह्यमे गृहपते शुन्धस्वेति गार्हपत्यमे वहे शुन्धस्वेति दक्षिणा-
ग्निम् ॥ १४ ॥ अग्नीन्परिस्तिर्य यजमानाहृतं महान्तमिधममुपसमाधाय पर्युक्षेत्
—अतस्तस्याभ्यां त्वा पर्युक्षामीति सायं सत्यश्रुताभ्यां त्वा पर्युक्षामीति प्रातः ॥ १५ ॥ संतता-
मुदकधारौ स्नावयति गार्हपत्यादध्याहवनीयात्—यज्ञस्य संततितरसि यज्ञस्य त्वा सं-

1 The ms second hand •खंवे MS

5 The ms पुनराधेये.

mss show both the forms

6-6 The ms first hand मनसाध्वर्युणा
In that case the original must have
been चक्षुषा ब्रह्मणा मनसाध्वर्युणा.

2 Derived from MS I. 7. 2 110
12-13.

7 The ms first hand •द्व्यै•.

3 See MS I 7. 5 113 20.

8 To be emended to पाप्मनो ?

4 The ms •मारुण• first hand, •मारुत•
second hand Cp Ap V. 29. 2.

9 Based on MS I 8. 3 118. 2-3.

ततये नयामीति ॥ १६ ॥ अपोहं जन्यं मयमपोढाः सेना अमीत्वरीरिति गार्हपत्यादुदीचो
ऽङ्गारानपोह्याधिथयति—

इडायास्पदं घृतवच्चराचरमग्ने हविरिदं जुषस्व ।

ये ग्राम्याः पशवो ये चारण्यास्तेषां सर्वेषामिह पुष्टिरस्तु ॥

इति ॥ १७ ॥ उद्भव- स्पोदहं प्रजया पशुभिर्भूयासमिति^१ ज्योतिपावेक्षते ॥ १८ ॥

हरस्ते मा विनैयमिति स्तुवेखोदविन्दुं प्रतिनयति दध्याज्ययोः^२ ॥ १९ ॥ तेन घर्मेण
पुनरवोदयान्तरितं रक्षोऽन्तरिता अरातय इति तृणेन त्रिः पर्याग्निं कृत्या घर्तं कुर्य-
न्मुदगुद्धासयति—यमोऽसि रायस्पोषवनिरोहोर्जं^३ धयस्वेति ॥ २० ॥ प्रत्युदं जन्यं मयं
प्राथूढाः सेना अमीत्वरीरित्यङ्गारान्प्रत्यूह्य निष्ठो रक्षो निष्ठो अरातय इति स्तुवं निष्ठुष्य
प्रणयमुफ्तवोक्ष्यामीति यजमानं सायमामन्त्रयत उज्यामीति प्रातः ॥ २१ ॥ अमये
च त्वा घृषिष्ये योजयामि । वायवे च त्वान्तरिक्षाय योजयामि । सूर्याय च त्वा दिवे योज-
यामि । अद्भ्यश्च त्वीषधीभ्यः योजयामीति सतुरुन्नयति ॥ २२ ॥ सर्वान्पूर्णान्ययालाभं
वा ॥ २३ ॥ यं कामयेतामुज्येष्ठं प्रजया अभुयादिति^४ ग्राह्यणव्याख्यातम् ॥ २४ ॥
उन्नीया होमाद्वाचं यच्छेत् ॥ २५ ॥ परममे यच्छेत्यभिहित्य सादयति ॥ २६ ॥
दशहोत्राभिमृश्य सज्जदेवैः सायैवावभिरिति सायमुन्नीतमभिमृशति सज्जदेवैः प्रात-
र्भावभिरिति प्रातः ॥ २७ ॥ इदं देवानामित्युन्नीतमभिमृशतीदम् नः सहेत्यवशि-
ष्टम् ॥ २८ ॥ उर्वन्तरिक्षं वीहीति^५ समया गार्हपत्यं हरति^६ ॥ २९ ॥ स्वाहामये वैश्व-
नराय स्वाहेति समयाभ्ये^७ नियच्छति ॥ ३० ॥ वायवे त्वेत्युचच्छति ॥ ३१ ॥ आयुर्मे
यच्छेति^८ पश्चाद्वाहयनीयस्य दर्भेषु सादयति ॥ ३२ ॥ एषा ते अग्ने समिदित्याहवनीये
प्रादेशमार्त्रां पालाशीं^९ समिधमादधाति ॥ ३३ ॥ ह्यङ्गुले ज्यलन्तीमभि-
जुहोति—भूर्भुवः संमिहोर्जं^{१०} होत्रोभिर्ज्योतिर्ज्योतिरभिः स्वाहेति^{११} सायं सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः
सूर्यः स्वाहेति^{१२} प्रातः ॥ ३४ ॥ इये त्वेत्यवाचीर्न^{१३} सायं लेपमयमाष्टपूजं त्वेत्यूर्ध्वं

1 MS I, 8, 4. 119, 12.

8 MS I, 2, 3: 12, 14.

2 दध्याज्ययोः is not clear

9 MS I, 8, 4. 120, 10.

3 MS I, 8, 4. 119, 18-19.

10 MS I, 8, 5. 120, 21.

4 MS I, 1, 5. 3, 5.

11 MS I, 8. 1. 115, 10.

5 MS I, 1, 2. 2, 4.

12 For होत्रा cp Hir III. 18. 348 होत्रा

6 Cp MS I, 8, 4. 120. 8 समयाभिः

भूर्भुवः -

हरन्ति.

13 MS I, 8, 5. 121, 1.

7 1 The ms समयाज्ये first hand, सम-

14 MS I, 6, 10. 102, 12.

योज्ये second hand, Mān I, 6, 1. 31

15 The ms first hand अवाच.

समयाधे.

16 MS I, 2, 1. 10. 3.

प्रातः^१ ॥ ३५ ॥ वचो मे यच्छेति^२ सादयति ॥ ३६ ॥ ओषधीभ्यस्त्वेति^३ धर्मेण लेपं
निमाष्टि ॥ ३७ ॥ प्रजापते पशून्मे पाहीति गार्हपत्यमवेक्षते ॥ ३८ ॥ पूर्वामसंसर्कां
भूयसां द्वितीयामाहुतिं जुहोति^४—प्रजापतये स्वाहेति मनसा ॥ ३९ ॥ अनामो मृद
धृतं^५ इति त्रिरुदीचीं^६ सुचमुद्धरति ॥ ४० ॥ तेन धर्मेणोन्मृज्यावमृज्य वा प्रजा
मे यच्छेति सादयति ॥ ४१ ॥ पितृभिन्वेति दक्षिणतः पृथिव्यां लेपं निमाष्टि ॥ ४२ ॥
अपः स्पृष्ट्वा पूषासीति^७ द्विरङ्गुल्या प्राश्नाति ॥ ४३ ॥ न दतो गमयेत् ॥ ४४ ॥
उदग्दण्डया सुचान्तर्वेदि भक्षयति गर्मान्प्रीणाति—गर्भेभ्य स्वाहेति ॥ ४५ ॥
निरस्य लेपं परिस्तरणैः सुचं प्रक्षाल्योत्करं प्रदार्य पूरयित्वा प्रागुदीचीमु
त्तिश्चति सर्पान्पिपीलिकाः प्रीणाति—सर्पेभ्य पिपीलिकाभ्यश्च स्वाहेति ॥ ४६ ॥
द्वितीयं पश्चादाहयनीयस्य—पृथिव्याममृतं जुहोमि स्वाहेति ॥ ४७ ॥ सुचं निष्टव्यं
हस्तमयधायोत्तरतो निदधाति सप्तमृषीन्प्रीणाति—सप्तमृषिभ्य स्वाहेति ॥ ४८ ॥
यथाकाम्यपरयोर्होमोऽमे गृहपते परिषथ जुषस्व स्वाहेत्येकं सुचं विगृह्णाति दक्षि
णाग्नौ धामये पुष्टिपतये स्वाहेति प्राजापत्य उत्तरे^८ ॥ ४९ ॥ अन्तर्वेदि प्रक्षालनं निन
यति सर्पदेवैर्जनान्प्रीणाति—सर्पदेवैर्जनेभ्यः स्वाहेति ॥ ५० ॥ दीदिहि दीदाम दीदि
शाय स्वाहेति पर्यायैः सर्वेषु समिध आधाय तेन धर्मेण पर्युक्षति ॥ ५१ ॥

इति पुनराधौ [पञ्चमेऽध्याये] द्वितीय खण्डम् ॥

पयसा जुहुयात्पशुकामस्य यवाग्न्या ग्रामकामस्याज्येन तेजस्कामस्य दध्ने
न्द्रियकामस्य तण्डुलैर्बलकामस्य ॥ १ ॥ द्वादशरात्रमाज्येन दध्ना द्वादशरात्रम्
॥ २ ॥ नित्यं पयो यवागुश्च ॥ ३ ॥ पयोऽभावे यवागुरगुष्का ॥ ४ ॥ द्वयोर्गवोः^१
स्याल्या दोहनेन च दोहयित्वा पशुकामस्य जुहुयात् ॥ ५ ॥ सजूर्जातवेदो दिवा पृथिव्या
जुषाणो अस्य हविषो वीहि स्वाहेति^२ जुहुयाद्यत्र रुद्रः पशून्भिमन्येत ॥ ६ ॥ आज्य
मग्निहोत्रम् ॥ ७ ॥ यदि नारमेदमे दु शीर्ततनो जुषस्व स्वाहेति^३ जुहुयात् ॥ ८ ॥ यदि
नारमेद् द्वादशरात्रं सायं सायं जुहुयात् ॥ ९ ॥ अनर्हतो राज्ञेन्यस्य पर्वस्व
ग्निहोत्रं जुहुयात्प्रान्तराले ॥ १० ॥ सायं प्रातरग्रं मरुत्स्य ब्राह्मणकुलं हरेदन्तु

1 See MS I. 8. 5 121 12-13

2 MS I. 8 4

3 MS I. 2 18 28 3

4 Cp MS I. 8 5 1

माहुतिमुत्तरा होतव्य

5 MS Ib 10

6 MS Ib 122 1

7 Identical with M

8 The sense is not

9 See

10 M

11 Tl

12 P

13 T

14 S

15 A

16 J

17

3-4

clear

पश्यान् च वाचयेत् ॥ ११ ॥ संततमर्हतो जुहुयात् ॥ १२ ॥ सायं पत्न्यन्यास्ते न
 प्रातः ॥ १३ ॥ द्विकृत्य स्त्रियमुपेयात् ॥ १४ ॥ सूर्योदमतिथिं नार्पेदुन्धीत ॥ १५ ॥
 न सायमहुते ऽग्निहोत्रे ऽग्नीष्यान्न प्रातः ॥ १६ ॥ वसन्ता शिशिरे कक्षं दहेत् ॥ १७ ॥

इति पुनराधाने [पथमे ऽध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

अधिष्ठिते ऽग्निहोत्रे ममामे वर्चं इति चतसृभिर्वैद्वीभिर्हस्तावघनेनिजीर्त
 पुरस्तादग्नीषोमीयायां उत्तराश्चतस्रो जपेत् ॥ १ ॥ विप्रदक्षि विद्य मे पाप्मानमित्यप
 उपस्पृश्य तिष्ठेत् ॥ २ ॥ उघ्नीयमाने चाक्षं यच्छति ॥ ३ ॥ अभ्युदाहृत उपविश्य
 दशहोत्राभिसृश्योत्तरामाहुतिमुपोत्थायोपप्रयन्तो अचरमिति प्रागुदहमुराध्वतुर्भि-
 रनुधाकैराहवनीयमुपतिष्ठेत् ॥ ४ ॥ अग्नीषोमीयया पूर्वपक्ष पेन्द्राग्न्यापरपक्षे ॥
 ५ ॥ अमा आयूषि पर्वते इति पक्षभिराहवनीयं नित्यं सँयत्सरे सँवत्सरे गार्ह-
 पत्यम् ॥ ६ ॥ अग्नेः समिदसीति पर्यायैराहवनीये समिध आदधाति ॥ ७ ॥
 विश्रावसो स्वस्ति ते पारमशीयावत्सो स्वस्ति ते पारमशीयेति त्रिजपति । प्रातरुपस्थाने
 चारम्भः स्याम्भो यो भर्क्षयेति गृहानुपतिष्ठते ॥ ८ ॥ रेवती रमभमिर्त्यन्तराग्नी
 तिष्ठन्जपति ॥ ९ ॥ सँहितासि विश्वरूपेति यशामालभते यत्सँ धा ॥ १० ॥ उप स्वाने
 दिवे दिवं इति गार्हपत्यम् । अभ्यस्यो विधौ इत्याहवनीयम् ॥ ११ ॥ ऊर्जा षः परयाम्पूजा
 मा परयतेति गृहान्पशून्मिषीक्षते ॥ १२ ॥ इराः स्थेति गामालभते भुवनमसीति
 धरत्सम् ॥ १३ ॥ निम्रो ऽसीति ग्राह्मण्य्याख्यातम् ॥ १४ ॥ प्राची विगिति पर्यायै-
 र्विंश उपतिष्ठते ॥ १५ ॥ अमे गृह्यते इति गार्हपत्यं यथा याजमाने ॥ १६ ॥
 ऽप्योतिषे तन्तुं वित्यन्तर्वैद्युपविश्याहवनीये ऽभ्याघाय शिरसि बृह मे पाप्मानमित्यप
 उपस्पृशेत् ॥ १७ ॥ प्रातरघनेगेनं प्रातरुपतिष्ठते ॥ १८ ॥ अपां पते यो ऽपां भागः

1 See MS I, 6. 10. 103. 3-4

2 From MS I, 8, 7: 126 7.

3 The ms नाप=.

4 Based on MS I, 5, 7 75. 3-4.

5 MS I, 4, 1-47, 1.

6 Derived from MS I 5, 7-75. 6.

7 See MS I, 5, 12 81, 12-13.

8 MS I, 5, 1: 65. 6.

9 MS I, 5, 1-4

10 Derived from MS I 5, 7. 75. 10-12.

11 MS I, 5, 1. 66, 8.

12 MS I, 5, 2 67, 15.

13 See MS I, 5, 8 76. 11 sqq.

14 MS I, 5 2.

15 MS I, 5, 3.

16 MS I, 5, 11: 79, 19 sqq

17 MS I, 5, 4 71, 9.

18 MS I, 5, 11: 80 14.

19 MS ib, 16.

20 The ms प्रातरघने= first hand, प्रातर-
 घने= second hand. But cp MS I,
 5, 7 75 5.

21 Based on MS ib.

प्रातः^१ ॥ ३५ ॥ वचो मे यच्छेति^२ सादयति ॥ ३६ ॥ ओषधीभ्यस्त्वेति^३ दर्मेषु लेपं
निमाष्टि ॥ ३७ ॥ प्रजापते पशून्मे पाहीति गार्हपत्यमवेक्षते ॥ ३८ ॥ पूर्वामसंसृतां
भूयसीं द्वितीयामाहुतिं जुहोति^४—प्रजापतये स्वाहेति मनसा ॥ ३९ ॥ अनामो मृद
धूर्त^५ इति त्रिरुदीचीं^६ सुचमुद्धरति ॥ ४० ॥ तेन धर्मेणोन्मृज्यावमृज्य वा प्रजा
मे यच्छेति सादयति ॥ ४१ ॥ पितृजिन्वेति दक्षिणतः पृथिव्यां लेपं निमाष्टि ॥ ४२ ॥
अपः स्पृष्ट्वा पूषासीति^७ द्विरङ्गुल्या प्राश्नाति ॥ ४३ ॥ न दतो गमयेत् ॥ ४४ ॥
उदग्दण्डया सुचान्तर्वेदि भक्षयति गर्मान्प्रीणाति—गर्मेभ्यः स्वाहेति ॥ ४५ ॥
निरस्य लेपं परिस्तरणैः सुचं प्रक्षाल्योत्करं प्रदार्य पूरयित्वा प्रागुदीचींमु-
त्सिञ्चति सर्पान्पिपीलिकाः प्रीणाति—सर्पेभ्यः पिपीलिकाभ्यश्च स्वाहेति ॥ ४६ ॥
द्वितीयं पश्चादाहवनीयस्य—पृथिव्याममृतं जुहोमि स्वाहेति ॥ ४७ ॥ सुचं निष्पृ-
हस्तमवधायोत्तरतो निदधाति सप्तश्रृपीन्प्रीणाति—सप्तश्रृपिभ्यः स्वाहेति ॥ ४८ ॥
यथाकाम्यपरयोर्होमोऽमे गृहपते परिषय जुषस्व स्वाहेत्येकं सुचं विगृह्णाति दक्षि-
णाम्रौ चामये पुष्टिपतये स्वाहेति प्राजापत्य उत्तरे^८ ॥ ४९ ॥ अन्तर्वेदि प्रक्षालनं नि-
यति सर्पदेवैर्जनान्प्रीणाति—सर्पदेवैर्जनेभ्यः स्वाहेति ॥ ५० ॥ दीदिहि दीदय दीदि
दाय स्वाहेति पर्यायैः सर्वेषु समिध आधाय तेन धर्मेण पर्युक्षति ॥ ५१ ॥

इति पुनराधौने [पञ्चमेऽध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

पयसा जुहुयात्पशुकामस्य यवाग्वा ग्रामकामस्याज्येन तेजस्कामस्य दध्ने
न्द्रियकामस्य तण्डुलैर्बलकामस्य ॥ १ ॥ द्वादशरात्रमाज्येन दध्ना द्वादशरात्रम्
॥ २ ॥ नित्यं पयो यवागुश्च ॥ ३ ॥ पयोऽभावे यवागुरगुष्का ॥ ४ ॥ द्वयोर्गवो^१
स्थाल्या दोहनेन च दोहयित्वा पशुकामस्य जुहुयात् ॥ ५ ॥ सज्जर्जातवेदो दिवा पृथिव्या
जुषाणो अस्य हविषो बीहि स्वाहेति^२ जुहुयाद्यत्र रुद्रः पशून्भिमन्येत ॥ ६ ॥ आज्य-
मग्निहोत्रम् ॥ ७ ॥ यदि नारमेदमे दु रीर्ततनो जुषस्व स्वाहेति^३ जुहुयात् ॥ ८ ॥ यदि
नारमेद् द्वादशरात्रं सायं सायं जुहुयार्त् ॥ ९ ॥ अनर्हतो राजन्यस्य पर्वस्व
मिहोत्रं जुहुयान्तराले ॥ १० ॥ सायं प्रातरग्रं भक्तस्य ब्राह्मणकुलं हरेर्दान्यु

1 See MS I. 8. 5. 121. 12-13.

2 MS I. 8. 4

3 MS I. 2 18. 28. 3.

4 Cp MS I. 8. 5. 121. 4 अतिहाय पूर्वा-
माहुतिमुत्तरा होतव्या.

5 MS ib 10.

6 MS ib 122 1.

7 Identical with MS ib 121. 20.

8 The sense is not clear.

9 See MS ib 122. 3-4.

10 MS ib 9.

11 The sutra is not clear.

12 Perhaps to be emended to सर्वदेव.

13 The ms पुनराधौने.

14 See MS I. 8. 6. 122 17, 123. 4

15 MS ib 123 1-2.

16 Based on MS ib 7.

17 See MS I. 8 7 127. 2.

विश्वदानीमाभरन्तो^१ ऽनातुरेण मनसा ।

अमे मा ते प्रतिवेशा रिपाम ॥

इत्याहवनीयं पशून्मे शैत्याजुगुपै इति च । प्रजां मे नर्याजुगुपै इति गार्हपत्यमघं
म बुध्याजुगुपै इति दक्षिणाग्निं^२ सप्रय. समा मे ऽजुगुपस्तां मे पुनर्देहीति^३ सभ्यमर्दिष्य
मन्त्रं मे ऽजुगुपस्तं मे पुनर्देहीत्यावसथ्यम् ॥ ३६ ॥ इमान्मे मित्रावरुणौ गृहानजुगुपतं^४ युवे-
मित्यन्तराग्नी तिष्ठन्जपति ॥ ३७ ॥

सम च नाम तव च जातवेदो वाससी इव विवसानौ चराच ।

ते विमृतो महसे जीवसे च यथायथं नौ तन्नौ जातवेद ॥

इत्याहवनीयम् ॥ ३८ ॥ नव रात्रीः परार्धाः प्रोप्याहुतिं^५ जुहोति—

विश्वकर्मन्^६हविषा घृतेन विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु ।

या इष्टा उपसौ दाध याज्यास्ताः संदधामि मनसा घृतेन^७ ॥

इति ॥ ३९ ॥ नव रात्रीः परार्धाः^८ उपित्वा सहगृहः^९ प्रयास्यन्युक्तेषु
चक्रावर्तुं वास्तोष्पत्यं जुहोति^{१०} ॥ ४० ॥ न हीनमन्याहरेयुः^{११} ॥ ४१ ॥ अमीवहा
वास्तोष्पते^{१२} ॥ वास्तोष्पते^{१३} इत्येताभ्यामाहुती^{१४} हुत्वायं ते योनिर्ऋत्विर्यं^{१५} इत्यरण्योरग्निं^{१६}
समारोपयति गार्हपत्याहवनीयौ गतधियो गार्हपत्यमगतधियः ॥ ४२ ॥ दक्षि-
णाग्निर्यदि मर्य्यैः समारोपयेत् ॥ ४३ ॥ यद्यरण्योर्नाशमाशङ्कते सचेद्दि या ते^{१७} यज्ञिया
तनुस्तोष्यारोदेत्यात्मनि विहारं समारोपयति ॥ ४४ ॥ न सहाग्निर्ऋते गृहेभ्यः
प्रयसेत् ॥ ४५ ॥ नासंदहायक्षाणानि^{१८} प्रयायात् ॥ ४६ ॥

उपावरोह जातवेदो^{१९} देवेभ्यो हव्यं बहव प्रजानन् ।

1 The ms आभरन्तो.

2 MS I, 5 14.

3 In the previous mantras 'पुन-
र्देहि' was not added, because of their
being pratikas from the Samhitā.

4 The Samhitā (ib 84. 9) गृहान्जुगुपतं.

5 The ms =हुती.

6 We expect the nominative.

7 The ms याज्या, thus retaining a
trace of the Samhitā accent.

8 Except for the first word the verse
is MS I, 7, 1 109, 8.

9 The ms उप्रीष्यर्थाः first hand, उप्रीः
परार्धाः second hand.

10 The ms सग्रहं.

11 I Perhaps to be read as चक्रीवातु.

12 Cp MS I, 5, 13 82, 8.

13 MS ib 11-14.

14 MS I, 5, 1: 66, 4.

15 The ms मर्य्य.

16 The ms सत्वेष्वाते first hand, सत्वेयाते
second hand, Other Śrautasūtras
also have corrupt readings. See
KapKath Samhitā I. 16 12 13 and
the note thereon.

17 The ms नासदग्रावक्षाणेति.

18 The ms second hand adds पुनस्तवं.

स त एष इति प्रागुदञ्चमुदकाञ्जलिमुत्सिच्य प्रतिपिक्त्वा अरातय इति त्रिः प्रत्युक्षति ॥ १६ ॥ कालाय वामिति पाणी प्रक्षालयेदमहं दुरत्यन्तां निष्ठावयामीत्याचम्य निष्ठी-
वति ॥ २० ॥ आट्व्याणो सपन्नानामिति पाणी प्रक्षालयते ॥ २१ ॥ इन्द्रियवैतीमयेति
यथारूपं गात्राणि संमृशति ॥ २२ ॥ अदो मा मा हासिद्येति पाणी प्रक्षालयते ॥ २३ ॥
सूर्यपत्नीरित्यभिमिषिञ्चन्पुरुषवानो महिष इति च हुते चतस्रो वैद्वीरुक्त्वा घर्मो जठरे
इत्यनुवाकेनाहवनीयमुपतिष्ठेत् ॥ २४ ॥ असौ स्वस्ति ते ऽस्त्वसौ स्वस्ति ते ऽस्त्विति
नामग्राहं पुत्रानन्वातयते ॥ २५ ॥ अग्नीन्समाधेहीत्याह प्रवत्स्यन् ॥ २६ ॥ भास्वत्
उपतिष्ठेत् । पशून्मे शंस्य पाहीत्याहवनीयं प्रजां मे नर्य पाहीति ॥ गार्हपत्यमन्नं मे बुध्य
पाहीति ॥ दक्षिणाग्निं सप्रय. समां मे पाहीति सभ्यमहिर्बुध्य मन्त्रं मे पाहीत्यावसध्यम्
॥ २७ ॥ इमान्मे मित्रावरुणौ गृहान्नोपायते युवमित्यन्तराग्नी तिष्ठन्जपति ॥ २८ ॥

मम नाम प्रथमं जातवेदः पिता माता च दधतुर्वप्रे ॥

तत्त्वं विमृहि पुनरा ममैतोस्तन्वाहममे विमराणि नाम ॥

इत्याहवनीयम् ॥ २६ ॥

मा प्रगाम पथो वयं मा यहादिन्द्र सोमिनः ।

मान्तः स्थुनो अरातयः ॥

यो यहास्य प्रसाधनस्तन्तुर्देवेष्वाततः ।

तमाहुतं नशीमहि ॥

इति व्रजति ॥ ३० ॥ सकाशे धाचँ यच्छत्यसकाशे विस्त्रजते ॥ ३१ ॥
यथाकालमग्न्युपस्थानयाजमाने जपेत् ॥ ३२ ॥ प्रोष्य समिध आहरति ॥ ३३ ॥
असकाशे धाचँ यच्छति सँकाशे विस्त्रजते ॥ ३४ ॥ अग्नीन्समाधेहीत्याह । प्रोष्य
भास्वते उपतिष्ठेत् ॥ ३५ ॥ अग्नेः समिदसीति ॥ पर्यायैः सर्वेषु समिध आघाय

1 ! The ms *यामीत्यान्विनिष्ठीवति first hand, *मामीति निष्ठीवति second hand. 7 MS I. 5. 14.

Cp Hir VI. 21: 540.

8 The ms यदधपुत्रमे first hand, यदध-

2 The ms second hand *यति.

तुर्यदमे second hand.

3 The ms second hand इन्द्रिया* (after

9 The ms *हुतमसि.

Ap VI. 20. 2).

10 The ms यद्यन्यस*.

4 ! Thus the ms first hand, the second

11 ! Thus emended. The ms मस्य त्व

hand corrects after Ap VI. 21. 1

or मस्य त्वा (=MS I. 5. 14 61

घर्मो जठराग्नादम्.

20-84. 1). Cp Hir VI. 22 51:

5 Cp I. 1. 4. 28.

भास्वत्(.), and Ap VI. 24. 2

6 Against the Samhitā अग्नि (I. 5. 14-

ज्वलत्(.).

83. 20) So also in sūtra 35.

12 MS I. 5. 2 67. 15.

इति श्यामाकानाम् ।

एतमु त्व मधुना संयुतं यवै सरस्वत्या अग्नि मनावचष्टुः ।

इन्द्र आसीत्सीरपति शतक्रतु श्रीनाशा आसन्मरुतः सुदानव ॥

इति यधानाम् ॥ ८ ॥ यत्सः प्रथमजो दक्षिणा यत्सः प्रथमजो दक्षिणा ॥ ९ ॥

इति पुनराधाने [पञ्चमे ऽध्याये] पञ्चमं सप्तमम् ॥

इति पञ्चमो ऽध्यायः ॥

आयुः प्रजो रयिमस्मासु घेह्यरिष्टो^१ दीदिहि नो दुरोणे ।

इत्युपावरोह्य मन्येत् ॥

इति पुनराधाने [पञ्चमेऽध्याये] चतुर्थं सप्तद्वयम् ॥

श्यामाकान्वुमुक्षमाणः पुराणानां ग्रीहीणामग्नेयमष्टाकपालं निर्वपे
त्सौम्यं च श्यामाकं चरुम् ॥ १ ॥ वधुः पिशङ्गो दक्षिणा वसनं वा ॥ २ ॥ ग्रीही-
णामग्रपाकस्य यजते यवानां च ॥ ३ ॥ नानिष्ट्वाग्रायणेन नवस्याश्रितं ॥ ४ ॥
पेन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेदाग्नेर्द्वं वा ॥ ५ ॥ वैश्वदेवः पयसि चरुः श्यामा-
कश्चरुः । न यवाग्रायणे । द्यावापृथिवीय एककपालं इति हवीं^२पि ॥ ६ ॥
पुरस्तात्स्विष्टकृतोऽज्यानीर्जुहोति^३—

शतायुधाय शतवीर्याय शतोत्तयेऽभिमातिपाहे ।

शर्तं यो नः शरदोऽनयदिन्द्रो [विश्वस्य] दुरितस्य पारं स्वाहा ॥

ये चत्वारः पयसो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी वियन्ति ।

तेषामज्यानी^४ यतमो न आवहत्तस्यै नो देवाः परिदत्त सर्वे स्वाहा ॥

वसन्तो ग्रीष्मो मधुमन्ति वर्षाः शरद्वेगन्तः सुविते दधात नः ।

तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानां ज्योग्जिता अहताः स्याम स्वाहा ॥

स्वस्ति सैवत्सराय परिवत्सरायेदावत्सरायोद्वत्सराय कृष्णता बृहन्नमः ।

तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानां निवात एयामभये स्याम स्वाहा ॥

इयं स्वस्ति सैवत्सरीया परिवत्सरीयेदावत्सरीयोद्वत्सरीया ।

सा नः पिपर्त्तवहणीयमानेनाद्देदहारम^(१)शीय स्वाहा ॥^५

इति । आ नः प्रजां जनयत्विति^६ पृष्टी ॥ ७ ॥ इडां मक्षयति—

मद्राक्षः श्रेयः समनैष्ट देवास्त्वयावसेन समशीमहि त्वा ।

स नो मयोभू पितुरादिवेश शिवस्तोत्राय तन्वो न एधि ॥

इति ग्रीहीणाम् ।

अग्नि. प्राधातु प्रयम. स हि वेद यथा हविः ।

शिवा अस्मभ्यमोषधीः कृणोतु विश्वचर्यणिः ॥

1 The ms. 'रिष्टा' first hand, घेह्यजस्तो second hand, Cp ŚāṅkhŚr II. 17. 8.

2 Based on KS XII. 7. 169. 21-22.

3 The sense is not clear. The ms. द्यावापृथिवीय द्यावापृथिवीय एकादशकपाल first hand, द्यावापृथिव्यं यवावापृथिवीय एकादशकपाल second hand.

4 Cp Mān I. 6. 4 31 पराज्याहुतोर्जु^५

5 In these verses the ms second hand has made certain changes after the Taittiriya. For the text above see KS XIII. 15. 197. 20 sqq. Mān ib.

6 MS II. 13 23 169. 4.

पर्यायैर्दिक्षु शम्यां निघायानुशम्यमभ्रया व्यर्चलिखति ॥ १६ ॥ जानुदंष्ट्रं चतु-
रथं स्यात्त्वोत्तरवेद्यैः पौंसून्हरति ॥ २० ॥ विदेरुर्मे इति यनति ॥ २१ ॥ अमे अर्जिरे
इत्यवदायै वसवस्त्वा हरतिर्वेति हरति ॥ २२ ॥ वित्स्व यज्ञपतेरिति पश्चाद्युपावटस्य
निवपति ॥ २३ ॥ एतेन घर्मेणोत्तराभ्यां पर्यायाभ्यां त्रिर्यजुषा हरति तूष्णीं
चतुर्थम् ॥ २४ ॥ समानः यननो निवपनश्च ॥ २५ ॥ देवेभ्य प्रथसेत्युत्तरवेदिं
प्रथयति ॥ २६ ॥ देवेभ्य कल्पयसेति कल्पयति ॥ २७ ॥ चतुरध्रामुत्तरवेद्यां प्रादे-
शमार्थां नाभिं कृत्वा सिंहीरसि मद्दिपीरसीत्यभिमान्य देवेभ्यः शुन्धसेत्युत्तरवेदिं
प्रोक्षति ॥ २८ ॥ देवेभ्य शुम्भसेति सिकताभिः प्ररोचयति ॥ २९ ॥ अग्निर्निः-
सारयति संततामुदकधारं स्यावयन्स्फुरेण घर्तम् कृत्वा समयोत्तरावसायापो
रिप्रं निर्वहतेति ॥ ३० ॥ प्रोक्षणीः सैरुह्योत्तरवेदिं प्रोक्षति—इन्द्रपोषास्वेति पर्या-
यैरनुपरिक्रामन् ॥ ३१ ॥ पितृणा भागधेयी स्येति दक्षिणत उत्तरवेद्याः प्रोक्षणीशेषं
निनीय पञ्चगृहीतेनऽज्येनोत्तरवेदिं ध्याधारयति हिरण्यं निघाय—सिंहीरसि
रापनसाही स्यादेति पर्यायैरक्षुष्या ओरणसेषु ॥ ३२ ॥ मध्ये पञ्चमेन ॥ ३३ ॥ भूते-
भ्यस्त्वेति त्रिहवीचीं सुचमुद्दिशति ॥ ३४ ॥ नाभ्यां पौतुप्रधानपरिधीन्परिद-
धाति प्रादेशमात्रान्—विश्वायुरसीति पर्यायैः ॥ ३५ ॥ अवेरनाच्छिन्नस्तुकस्यान्त-
रा शृङ्गादूर्णास्तुकां केरुगुल्लुलिमति नाभ्यां संभाराभिधपति ॥ ३६ ॥ अमे-
भंमसीति पर्यायैर्विभ्राद् वृहदित्यान्तादिनुवाकस्योत्तरवेदिमभिसृश्याहवनीयावर्धे
प्रथयति ॥ ३७ ॥

इति पशुपु [षष्ठे अध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

यत्ते पावक यक्रमा कधिदाग पूर्वो यः सप्तपरी भवति ।

पूतनामे तन्वं वर्षयस्व मा मा हिंसीरधिगतं पुरस्तात् ॥

इत्युद्यते उग्रावाहघनीये जुहोति ॥ १ ॥ अग्नये प्रणीयमानायानुवृहीति संप्रेष्यति

॥ २ ॥ उपयच्छत्युपयमनीः ॥ ३ ॥ ऊर्णं वन्तमित्युच्यमाने

यत्त प्रयच्छात्तुमति मुमेघा आ त्वा वसुनि पुरोघार्हन्ति ।

दार्पमायुर्पजमानाय वृणवन्नयामृतेन जरितारमद्धि ॥

1 The ms मग्राभ्यव = firsthand, मक्रया	6 See KS XXV, 6 109, 16
अव = second hand,	7 1 Cp Mān I 7, 3, 24, Ap VII, 4, 5,
2 MS III 8, 5 100 3,	8 The ms अवेद°.
3 Instead of वेद्या .	9 1 The ms second hand केरुगुल्लन्विति.
4 MS I, 2, 8,	10 MS IV, 10 4 152, 4
5 We expect इत्यवदाय, Cp Hir IV 3	11 The ms second hand follows in its variations the Taittiriya,

उदगयनस्याद्यन्तयोरैन्द्राग्नेन पशुना यजेत संवत्सरे संवत्सरे वा ॥ १ ॥

पशुना मनसा जुहोति—वाग्योता दीक्षा पत्न्यापो ऽध्वर्युर्वातो ऽभिगर प्राणो हविर्मनो
 मग्ना तपसि जुहोमि स्वाहेति ॥ २ ॥ ग्रहेण्यं द्वितीयाम्—वाचस्पते ऽद्विद्रया वाचाऽद्विद्रया
 जुहा दिशि देवामृदं होत्रामैरयं स्वाहेति ॥ ३ ॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्यपति
 वैष्णवीं वा पूर्णाहुतिम् ॥ ४ ॥ उर विष्णो विक्रमस्वेति वैष्णव्या हुत्वा धूपमच्छेति
 यित्थपलाशपदिररोहितकोदुम्बराणामेकम् ॥ ५ ॥ यैत्यं ग्रहवर्चसकामः कुर्वीत
 ॥ ६ ॥ पञ्चारत्न्यादिप्रमाणमनघिशाल्यमृजुमूर्ध्वशल्कमुपरिष्ठादुपाधनतं यदु-
 पलाशशालमप्रतिशुष्काग्रं प्राञ्चं प्रत्यञ्चं घाहानम् ॥ ७ ॥ अत्यन्यानगामित्यभि-
 मन्त्र्य विष्णवे त्वेत्याज्येन पर्यनक्ति ॥ ८ ॥ शोषधे प्रायस्वेनमिति दध्ममन्तर्दधाति ॥ ९ ॥
 स्वधिते मेनं हिंसीरिति परशुना प्रहरति ॥ १० ॥ प्रथमशल्कमुपयम्य भूमिसमं
 वृद्धति ॥ ११ ॥ यं त्वामयं स्वधितिरिति प्राञ्चं प्रहापयति ॥ १२ ॥ वनस्पते शतवत्सो
 विरोहेत्यामन्त्रे जुहोति ॥ १३ ॥ सहस्रवत्सो इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशति ॥ १४ ॥
 अष्टार्धं तक्षति गोपुच्छमतष्टमूलम् ॥ १५ ॥ अग्रतो ऽग्निष्ठां पृष्ठतः सूर्य-
 स्थाम् ॥ १६ ॥ अग्रस्य चपालं पृथमात्रमष्टार्धं मध्ये संगृहीतम् ॥ १७ ॥ इष्मा-
 यहिः संनद्य वेदं कृत्वा रथमात्रीं वेदिं करोति शम्यामात्रीमुत्तरवेदिम् ॥ १८ ॥
 यथागुत्तरस्यात्परिग्राहत्तत्तत्त्वां सावित्रेणाध्रिमादायाध्रिरसि नारिरसीत्येभिर्म-
 न्योत्तरत उत्तरवेद्यन्तात्प्रक्रममात्रे चात्वालं परिलिपति—तहायनी मे ऽधीति”

1 The ms प्रहेति first hand, समर्ह

7 MS I 2, 14

जुहोति second hand.

8 From MS III, 9 2 114. 12.

2 MS I, 2, 13 22 8.

9 The ms प्रातयतीति, See MS III, 9.

3 Cp TS VI, 3, 3. 1 वैष्णव्यर्वा हुत्वा
 धूपमच्छेति.

3 116. 1.

10 The ms यथागुत्तरस्यस्य परिग्रहेभ्यस्त-
 रत्वा.

4 Based on MS III 9, 3 116. 14

11 MS I, 3, 10-19, 15

5 See MS III, 9 2 115, 2 eqq

12 MS I, 3, 17 8.

6 Ib 114, 14-15.

यूपं प्रोक्षति—पृथिव्यै त्वेति^१ मूलमन्तरिक्षाय त्वेति^२ मध्यं दिवे त्वेत्यग्रम् । शुन्यन्तां लोकां इति यूपायटम् ॥ १ ॥ यवोऽधीति^३ ययानवदधानि ॥ २ ॥ पितृपदं त्वेति^४ दधैरवस्त्वृणाति ॥ ३ ॥ स्वावेयोऽसीति^५ प्रथमशल्कमवधाय पृतेन दावापृथिवी^६ इति ध्रुवेणामिजुहोति ॥ ४ ॥ पुरस्तात्प्रत्यञ्चं यजमानो यूपमनक्ति ॥ ५ ॥ यूपायाज्यमानायानुवृहीति संप्रेष्यति ॥ ६ ॥ आन्तमविच्छिद्यमनक्ति ॥ ७ ॥ देवस्ता सविता मध्वानक्षिति^७ यूपाग्रमनक्ति । सर्वे^८ सद्भवपालमनक्ति—इन्द्रस्य चपालमसीति^९ ॥ ८ ॥ चपालं प्रतिमुच्य ध्रुविण्यता ज्योषधीरित्यङ्गुलिमात्रमूर्ध्वं चपालाद्युपाग्रं कनीयो यो ॥ ९ ॥ यूपायोच्छ्रीयमाणायानुवृहीति संप्रेष्यति ॥ १० ॥ दिवमप्रेषोत्तमानेत्स्युच्छ्रयति ॥ ११ ॥ ता ते प्रामानीत्यवदधाति ॥ १२ ॥ विष्णोः कर्माणीत्यवस्थापयत्यग्निमभि-मुप्रीमग्निष्ठाम् ॥ १३ ॥ न तदस्य निपनति ॥ १४ ॥ नातदस्याधिः करोति^{१०} ॥ १५ ॥ मद्रवनि त्वेति^{११} पौंसुभिः परिवपति ॥ १६ ॥ मद्रा द्द घ्नं ईरेति^{१२} यजमानो मैत्रायणदण्डद्वेन परिद्वंद्वयति ॥ १७ ॥ प्रोक्षणीशेषेण परिपिच्य तद्विष्णोरिति^{१३} स्वयदग्नेन समुन्माष्टि ॥ १८ ॥ दिवीव चक्षुराततमिति^{१४} संमितमभिमन्त्रयते ॥ १९ ॥ ध्रियुता यूपं परिष्ययत्यग्रतो रशनायास्त्रिः परिहरणाय यूपायाधशिष्य शेषं द्वैधं संमुज्योत्तरतः सूर्यस्थाया नाभिमात्रे संमोगं प्रतिष्ठाप्य यूपाय परिवीयमा-णायानुवृहीति संप्रेष्यति ॥ २० ॥ परिशीरसीति^{१५} त्रिः परिष्ययत्युत्तरमुत्तरं प्रदक्षिणं संमोगे रशनाग्रमतिष्ठत्य मूलतो निरायम्यान्तारप्रवेष्टयति ॥ २१ ॥ अणीयसी^{१६} स्थयीयस्युपकर्पति ॥ २२ ॥ यदि कामयेत वर्षेऽर्जम्य इति^{१७} ॥ २३ ॥ अञ्जनादि^{१८} यजमानो यूपं नापरिणीतमयसृजति^{१९} ॥ २४ ॥ दिवः तान्नेर्पेत्युत्तमे रशनगुणे स्वयमुपपृष्याजमुपाकरोति श्वेतं लोहितं द्विरूपं वा शमधुलम् ॥ २५ ॥ फूटा-कर्णकाणपण्डयण्डापन्नदन्त इति प्रतिपिद्याः ॥ २६ ॥ उत्तरतो यूपस्य प्रत्यञ्चं पशुमपस्थाप्यादृती^{२०} जुहोति ॥ २७ ॥

इति षण्णु [षष्ठेऽध्याये] तृतीयं सप्तदम् ॥

प्रजापतेर्जायमानाः प्रजा जातासु या इमाः ।

1 MS I. 2. 11.

(MS III. 9. 4: 118. 14)

2 MS I. 2. 14

7 The ms अञ्जनादीन्, Cp Ap VII. 10. 5.

3 Here the ms adds यजमानो मद्रावरण-द्वं परिद्वंद्वयति.

8 Based on KS XXVI. 6: 128. 15.

4 Cp MS III. 9. 4. 119. 4, Mān I. 8. 1. 17, Ap VII. 3. 6.

9 Thus the ms second hand, The first hand *अणुत्तमर्षयदपन्नदन्त, Cp

5 Cp MS Ib 118. 6, Ap VII. 10. 12.

MS III. 9. 5. 122. 4.

6 We expect here इति प्राणपुण्यान्नायम्

10 The ms *दृती

इति संभारेष्वध्वर्युरग्निं सादयति ॥ ४ ॥ यस्मादधि प्रणयति तस्मिन्ना-
र्हपत्यकर्माणि कुर्वीताग्निहोत्रं च जुहुयादौत्तरवेदिके ॥ ५ ॥ वरुणप्रधासेध्वग्नि-
होत्रं प्रणयनी पूर्णाहुतिरिति यथान्याधेये ॥ ६ ॥ अतिमुक्ताहुतिरिति—

अभिर्यज्ञं नयतु प्रजानन्मनैर् यज्ञहो विदन् ।

देवेभ्यो यज्ञं नयतात्प्र प्र यज्ञपति तिर स्वाहा ॥

इति । वायु सूर्यो यज्ञं नयत्विति समानम् ॥ ७ ॥ प्रणीति ऽन्यन्वाधानं
प्रतोपायनम् ॥ ८ ॥ पाणिप्रक्षालनप्रभृति समानमा पात्रप्रयोगात् ॥ ९ ॥ एका-
दशकपालः पुरोडाशो द्वादशकपालो वा ॥ १० ॥ द्वे जुहे वसाहोमहवनी
द्वितीया । द्वे उपभृतौ पृषदाज्यधानी द्वितीया । द्वे आज्यस्थाल्यौ । यूपशल्कम् ।
शूलम् । पशूखाम् । कार्पूर्यमय्यौ वपाश्रपण्यौ । द्विशृङ्गेकशृङ्गे । औदुम्बर-
मास्यदध्ना मैत्रावरुणदण्डम् । दर्भाणां रशने द्विगुणां द्विव्यायामां त्रिगुणां
त्रिव्यायामां सैसाद्य प्रोक्ष्य पात्राण्याज्यं निर्वपति दधि च ॥ ११ ॥ पृषदाज्य-
धूमैर्दधि सैस्करोत्युपशृङ्गैः पृषदाज्यधानीं पात्राणि च पात्रधर्मैः द्वितीयानि
॥ १२ ॥ स्फ्यप्रक्षालनप्रभृति समानमाज्यग्रहेभ्यः ॥ १३ ॥ चतुरपभृति गृहीत्वा
पञ्चगृहीतं पृषदाज्यधान्यामाज्येन संनीय महीनां पयो ऽसि विश्वेवा देवानां तनूरसि ।
ऋष्यासमद्य पृषतीनां ग्रहम् । पृषतीनां ग्रहो ऽसि विष्णोर्हृदयमसीति पर्यायैः ॥ १४ ॥
सन्नेष्व्याज्येषु यूपावटं परिलिखति—इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपिहृन्तामीति ॥ पूर्वस्य
वेद्यन्तस्य मध्ये ऽर्धमन्तर्वेद्यं वहिर्वेदि ॥ १५ ॥ उत्तरतश्चत्वालस्य शामिश्र-
लक्षणमुद्गन्ति ॥ १६ ॥

इति पशुषु [पठे ऽप्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

पते शोचिः परावधीत्तदा हस्तेन वास्या ।

आपस्तत्यावकाः शुन्धन्तु शुचयः शुचिर्म ॥

इति स्नातं यूपं तीर्थेनोपसाद्य सृष्णीकौ ॥ यवमतीः प्रोक्षणीः सैस्कृत्य

1 The sense of the passage is not clear.

2 The ms प्रणीतेऽग्निन्वाधानप्रतोपा० first hand, प्रणीते ऽग्नीन्परिस्तीर्याधानप्रतोपा० second hand.

3 1 The ms पशुश्रपिखाम् first hand, पशुराताम् second hand.

4 In this sūtra the nominatives are mixed up with accusatives. The ms second hand corrects all the nomi-

natives into accusatives.

5 The ms सैस्कृत्यादुप० first hand, संस्कृत्यादुप० second hand.

6 The ms समानमाज्यधर्मैर्ग्रहेभ्यः .

7 The sentence is not complete.

8 MS I, 2, 10, 19, 15.

9 The ms second hand after Ap VII. 9, 9.

10 Thus also I, 1, 1, 27.

चात्वालं पशुमाहवनीयं यूपमाज्यानीत्याग्नीध्रस्त्रिः पर्यग्निं कृत्वाहवनीय उल्मु-
कमवसृज्य त्रिः प्रतिपर्येति^१ ॥ २५ ॥ ये वध्यमानमिति^२ पशुप्रमोचनीया जुहोति
॥ २६ ॥ रेवतीति^३ वषाश्रपणीभ्यां पशुमन्वारमते यजमानश्च ॥ २७ ॥ तदेवो-
ल्मुकमुपर्यम्याग्नीध्रोऽग्रतः प्रतिपद्येत ॥ २८ ॥ अन्वारभ्याश्चावयति ॥ २९ ॥
उल्मुकपाणिराग्नीध्रः प्रत्याश्चावयति—उपप्रेष्य होतर्हव्या देवेभ्यं इति संप्रेष्यति
॥ ३० ॥ उरो अन्तरिक्षेत्यग्निमुपास्तोर्येनोदञ्चो यजन्ति ॥ ३१ ॥ शामित्रलक्षणे
ऽग्निं सादयति ॥ ३२ ॥ तस्मिन्पशुं श्रपयति ॥ ३३ ॥ पश्वाच्छामित्रस्य याभ्यां
वर्माभ्यां पशुमुपाकरोति तयोरन्यतरमधस्तादुपास्यति—समस्य तन्वा भवेति^४
॥ ३४ ॥ वर्षायो वर्षायस्ये इति यजमानो जपति ॥ ३५ ॥

इति पशुषु [पष्ठे ऽध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

नाना प्राणो यजमानस्य पशुना यज्ञो देवेभि सह देवयानः ।

सम्यगायुर्यज्ञो यज्ञपतौ वपातु ॥

इति पर्याघृत्येह प्रजा विश्वरूपा रमन्तामिति^५ पृषदाज्यमघेक्षते यजमानश्च
॥ १ ॥ प्रत्यक्षिशरसमुदीचीनपादं संक्षपयन्ति ॥ २ ॥ स्वर्दिदसीति^६ यजमानः
संक्षप्यमानमनुमन्त्रयते ॥ ३ ॥ न वा एतन्मियस्ये इत्यध्वर्युः ॥ ४ ॥

यत्पशुर्मायुमकृतौरो वा पङ्क्तिरुहते ।

अग्निमां^७ तस्मादेनसो विश्वान्मुहर्त्वेहसः ॥

इति संक्षप्ते जुहोति ॥ ५ ॥ शमितार उपेतनेति^८ संप्रेष्यति ॥ ६ ॥ पश्वात्पशु-
मिति^९ पाशेषु प्रमुच्यमानेषु जपति ॥ ७ ॥ एकशृङ्गया पाशांश्चात्वालेऽनुग्रह-
रति ॥ ८ ॥ यो नो द्रष्टव्यः स पयतामिति^{१०} यद्यभिचरेत् ॥ ९ ॥ स्तम्बं^{११} स्थाप्य
घापिद्विधात्—

शतेन पाशैर्वरुणाभिधेहि मा ते भोच्यवृत्तवाद् वृत्तम् ।

आस्तां जाहम उदरं^{१२} ह्येतमित्वा कोश इवावन्ध्रः^{१३} परिकृत्यमानः ॥

इति ॥ १० ॥ नमस्त आतानेति^{१४} पत्न्यादित्यमुपतिष्ठते ॥ ११ ॥ अनर्वा प्रेही^{१५}-
त्येनामभ्युदानयते ॥ १२ ॥ देवीरपि इत्यध्वर्युः चात्वालं पत्न्यपोऽवमर्शयति^{१६}

1 The ms first hand पर्याग्निं.

2 MS I 2, 15.

3 The ms °ल्मुक उप०.

4 MS IV. 13 4 203. 6.

5 The ms पर्यहोद.

6 MS IV. 2 10 32 14.

7 The ms पश्मिणो first hand, पङ्क्तिरु-
second hand

8 The second hand अग्निर्नसु.

9 The ms स्पर्धं first hand, स्तम्भं
second hand.

10 The ms first hand जीह्वयमुदरं.

11 The ms first hand कोशवाध.

12 MS I. 2 16

13 1 The ms ऽवमर्शयति first hand,
ऽवमृशति second hand.

ता अस्मे प्रतिवेदय चिकित्त्वमनुमन्यताम् ॥

इमं पशुं पशुपते ते ऽय वभ्राम्यमे सलिलस्यै मध्ये ।

अनुमन्यस्व सुयजा यजेद्दे जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यम् ॥

इति ॥ १ ॥ इमे त्वेति^१ दर्मावादत्ते ॥ २ ॥ उपावीरसीति^२ सप्तशाखां हरिणीं पलाशवतीम् ॥ ३ ॥ तथा दर्माभ्यां च पशुमुपाकरोति—उपो देवानिति^३ ॥ ४ ॥ प्रत्यञ्चं पशुमनुमार्ष्टि—अमुष्मै त्वा जुष्टमिति^४ यथादेवतम् ॥ ५ ॥ अभिधानप्रोक्त-
णवपोत्वेदनाभिधारणेषु ॥ ६ ॥ पश्चान्मध्यमस्य परिधेरधिमान्यनं शकलं प्रयु-
नक्ति—अमेर्जनप्रमसीति^५ वृषणौ त्वे इत्यप्रच्छिन्नप्रान्तौ दर्मा ॥ ७ ॥ तयोर्ऋधु-
र्षयसीत्पुदकफूलां प्रत्यफप्रजननामधराराणाम् ॥ ८ ॥ आयुरसीत्याज्यस्थाल्यामु-
त्तराराणिमनक्ति संपादयति च ॥ ९ ॥ पुरुषा असीत्यभिमान्य गायनमसीति^६ पर्यां
यैत्रिरभिमध्यामये मध्यमानायानुव्रूहीति संप्रेष्यति ॥ १० ॥ अमये जातायेति जाते
॥ ११ ॥ अमये प्रहियमाणयेति प्रहरिष्यन् ॥ १२ ॥ अग्नेणोत्तरं परिधिमुत्तरेण
वा परिधिसंघिनान्वयहृत्यै भवतं न सगनसावित्यनुग्रहत्यामा अभिरिति^७ सुवे-
णाभिजुहोति ॥ १३ ॥ सावित्रेण रशनामादाय बाहुं पशोर्मेध्यपाशेनं परिहृत्य
दक्षिणार्धशिरो^८ ऽक्षया पाशेनाभिर्दधाति—ऋतस्य त्वा देवहविरिति^९ ॥ १४ ॥ अर्षा
मानुषो इति यूपे नियुनक्ति ॥ १५ ॥ प्रोक्षणीः संस्कृत्य पशुं प्रोक्षति—अद्रपस्त्वौष-
धीभ्ये इति ॥ १६ ॥ अनु त्वा माता मन्यतामित्यभिमान्यापां पेरसीति^{१०} पाययति ॥ १७ ॥
स्वातं सदविरिति^{११} शेषेण सर्वत उपोदय संमृश्याज्यानि वेद्यन्तान्परिस्तीर्य होद-
पदनानास्तीर्यामये^{११} समिध्यमानायानुव्रूहीति संप्रेष्यति ॥ १८ ॥ सौचमाधार्य ध्रुवां
समज्य पशुं समनक्ति—स ते वायुरिति^{१२} प्राणदेशं स यजदैरज्ञानीति^{१३} कुकुब्धेशं स
यज्ञपतिराशिपेति^{१४} भस्मदेशम् ॥ १९ ॥ प्रयाजेषु समिद्रपः प्रेष्येति प्रथमे संप्रेष्यति
प्रेष्य प्रेष्येत्युत्तरान् ॥ २० ॥ चतुर्थे चतुर्थे समानयति ॥ २१ ॥ दशभिः प्रचर्य
स्वर्षं स्वधितिधारां च जुह्वामकत्वा स्वरुणा स्वधितिमन्तर्घाय पशोरन्तरा-
शृङ्गमनक्ति—वृतेनाहौ पशून्जायेयामिति^{१५} ॥ २२ ॥ आयतने ध्रुवां सादयति ॥ २३ ॥
आहवनीयादुल्मुकमुपयम्य पर्यमये क्रियमाणायानुव्रूहीति संप्रेष्यति ॥ २४ ॥ शामित्रं

1 The ms second hand चिकित्वान्०

2 The ms second hand सुकृतस्य.

3 The ms second hand यजे हि This
and the preceding variants agree
with Man I 8 3 I

4 MS I 2 15

5 MS I 2, 7

6 The ms ०स्थाल्या उ०.

7 The alternative is based on KS

XXVI 7 131 12

8 1 The ms first hand ०मोषापाशन

9 The ms second hand दक्षिणार्धशिरो

10 The ms पाशेनापेद०

11 The ms adds देवेभ्य

धृतेनामे तन्ने वर्धयस्व सत्या सन्तु यजमानस्य कामा ॥

इति यपो हुत्वा स्वाहोर्ध्वनमसमिति^१ व्यत्यस्ते वपाश्रपण्यावनुप्रहरति
प्राचीमेकशृङ्गां प्रतीचीं द्विशृङ्गाम् ॥ ११ ॥ संपातेनाभिदुत्यायतने ध्रुवौ साद-
यति ॥ १२ ॥ चात्वालौ आपोहिष्ठीयेन ऋचेन मार्जयन्ते सहयजमानपत्नीकाः^२
॥ १३ ॥ अत्रैव मधुमन्थानां कालः ॥ १४ ॥ मुष्टिना शमिता वपोद्धरणमभि-
धायास्त आ वपाया होमात् ॥ १५ ॥ उपायां पशुं श्रपयति शूले हृदयम् ॥ १६ ॥
न शुद्धं निर्द्ध्वयेन च निष्कुम् ॥ १७ ॥ मेदो मूत उपनहति ॥ १८ ॥ ऊवध्यगोहं
जात्वायध्यं गूहति^३ ॥ १९ ॥ ग्रीहीणां पशुना समानदेवतं पशुपुरोडाशं श्रपयति
॥ २० ॥ [शृते] पशौ पशुपुरोडाशेन प्रचरति ॥ २१ ॥ इन्द्रामिभ्या पुरोडाशस्या-
नुवृद्धि^४ । इन्द्रामिभ्या पुरोडाशस्य प्रेथेति संप्रेष्यति ॥ २२ ॥ अग्रे अनुवृद्धिः । अग्रे
प्रेथेति स्विष्टकृते ॥ २३ ॥ इडान्तं कृत्वा पृषदाज्यस्य सुवेणोपहृत्य परैति^५ ॥ २४ ॥
शृतं हवि शमिता^६ इति पृच्छति ॥ २५ ॥ शृतमिति^७ शमिता प्रत्याह ॥ २६ ॥
समयाच्चे द्वितीयम् । प्राप्य तृतीयम् ॥ २७ ॥ उत्तरतो ऽवस्थाप्य हृदयमधघाय
जुष्ट देवेभ्य^८ इत्यभिघार्य धिवाजिनं कृत्यान्तरा यूपाहवनीयायतिहृत्य दक्षिणतः
पञ्चहोत्रोपसादयति ॥ २८ ॥ जुष्टपशूनोर्यसाहोमहवन्तौ समयत्तधान्यामित्यु-
पस्तीर्य सप्तशाखायां हृदयमधघायाक्तयाच[च]न्मनोतायै हविषो ऽवदीयमानस्यानु-
वृद्धिः संप्रेष्यति ॥ २९ ॥

इति पशुपु [षष्ठे ऽध्याये] षष्ठं खण्डम् ॥

हृदयस्य जिह्वायाः कोटस्य सव्यस्थं कपिललाटस्य पार्श्वयोर्ध्वोक्तो घृक्कयो-
र्दक्षिणस्याः श्रोण्याः^९ शुद्धतृतीयमिति द्विर्द्विर्यदाय जुह्वामवधति ॥ १ ॥ त्रिधा
शुद्धं विच्छिद्यस्याणीयसो देयताभ्यो ऽवधति ॥ २ ॥ स्थविष्ठगुदस्योपयद्भ्यो
निदधति ॥ ३ ॥ दक्षिणस्य कपिललाटस्य पूर्वार्धान्मध्यमं शुद्धतृतीयं सव्यायाः
श्रोण्या जघनार्धात्सकृत्सकृदुपधृति स्विष्टकृते ॥ ४ ॥ यूपे मेदः परिस्राव्य त्रैधं

1 The ms second hand धृतस्यामे तन्वा
रामय

2 MS III 10 1 131 2

3 The ms चात्वालम्,

4 The ms second hand *पत्नी.

5 1 The ms ऊवध्यगोह स स्वोष्य शुपति
first hand, ऊवध्य गते प्राविष्यति । अय-
दानानि थपयति second hand

6 The ms second hand adds इति

7 Derived from MS III 10 2 132 3

8 MS ib 4

9 Ib 6.

10 The ms second hand *श्याप्य, but
cp Mn 1, 8 5 13.

11 MS I 2 27 17, 2

12 The ms मन्थस्य.

13 The ms second hand श्रोणे .

॥ १३ ॥ ताभ्यः^१ पत्नी पशोः प्राणान्प्रक्षालयत्यध्वयुवां ॥ १४ ॥ अन्यतरो
ऽभिपिञ्चेत् ॥ १५ ॥ वाचमस्य मा हिंसीरिति^२ यथारूपं गात्राणि संमृशति ।
यत्ते वृरं यदास्थितमिति^३ पूर्वश्चानुपजेत् ॥ १६ ॥ गात्राण्यस्य मा हिंसीरिति^४ ग्रीवा-
पृष्ठदेशं शमद्वयं इति शेषेण सर्वतः ॥ १७ ॥ उत्तानं पर्यावृत्योपाकरणं दर्भमन्त
दर्धधाति ॥ १८ ॥ ओषधे प्रायस्वनमिति^५ दर्भमन्तर्दधाति ॥ १९ ॥ स्वधिते मैनं हिंसी-
रित्येनक्तः^६ स्वधितिना तिर्यगाच्छ्रुति ॥ २० ॥ उपयच्छति तृणाग्रम् ॥ २१ ॥
लोहितकं प्रत्यग्दक्षिणा निरस्यति—पृथिव्यै त्वा रक्षसा भागो ऽसीति^७ ॥ २२ ॥
इदमहं रक्षो ऽवबाध इदमहं रक्षो ऽधम तमो नयामीति^८ पाप्यया तृणमववाधते ॥ २३ ॥
अपः स्पृष्ट्वेपे त्वेति^९ घपामुत्पिदति ॥ २४ ॥ ऊर्जे त्वेति^{१०} तनिष्ठ एकशृङ्गायोप
तृणति^{११} ॥ २५ ॥ देवेभ्यः शुग्धस्वेति^{१२} घपां प्रक्षालयति ॥ २६ ॥ देवेभ्य शुग्धस्वेति^{१३}
लोहितं प्रत्युहति ॥ २७ ॥ एतेन यावापृथिवी^{१४} इति द्विशृङ्गां प्रच्छाद्योत्कृत्य नम
सूर्यस्य सखा^{१५} इत्यादित्यमुपस्थायोर्वन्तरिक्षं बीहीति^{१६} यजति ॥ २८ ॥ प्रत्युष्टं रक्षं इति
शामित्रे घपां प्रत्योपति^{१७} ॥ २९ ॥

इति पशुषु [षष्ठे ऽध्याये] पञ्चमं सूत्रम् ॥

त्वामु ते क्षिरे देपयन्तो हव्यवाहं शृतं कर्तारमुत यक्षियं च ।

अग्निं सुदक्षं सुतनुर्दं भूत्वा देवेभ्यो हव्या वह जातवेद ॥

इति क्षुवेणाभिघार्य स्तोकेभ्यो ऽनुब्रूहीति संप्रेष्यति ॥ १ ॥ श्येनी^१ श्रुतां
यर्हिष्यासादयति—मुपिप्पला ओषधीस्कुधीति^२ ॥ २ ॥ घपाभ्रपर्यौ विप्रमुच्योत्तमेन
प्रयाजेन प्रचरति ॥ ३ ॥ स्वाहाकृतिभ्य प्रेष्येति संप्रेष्यति ॥ ४ ॥ हुत्वा ध्रुवां
पृषदाज्यं घपामित्यभिघारयति ॥ ५ ॥ यथाकाम्याज्यभागयोर्होमः^६ ॥ ६ ॥ सर्व-
हुतं घपां जुहोति ॥ ७ ॥ अभितो घपां हिरण्यशकलायवद्यति ॥ ८ ॥ स्वाहा
देवेभ्य^९ इति पुरस्ताद्वपाया. क्षुवेण जुहोति विश्वेभ्यो देवेभ्य स्वाहेत्युपरिष्ठात् ॥ ९ ॥
इन्द्राग्निभ्या छगस्य वपाया भेदसो ऽनुब्रूहि^{१०} । इन्द्राग्निभ्या छगस्य वपाया भेदस प्रेष्येति
संप्रेष्यति ॥ १० ॥

जातवेदो वपया गच्छ देवोस्त्वं हि होता प्रथमो बभूव ।

1 We would expect तामि .

second hand

2 MS I 2 16

7 1 The ms प्रत्युपति first hand, निष्ठपति

3 To be emended to पर्यावृत्योपा- २

second hand.

4 "With the unanointed side (of the
svadhiti)" 1

8 MS I 2, 2 11 7

9 The ms =होमे.

5 The ms first hand तन्निष्ठत्येकशृङ्गायेति
यद्

10 MS III, 10 1 130, 17

11 The ms second hand adds इति

6 The ms •कृत first hand, •कृत

समिष्टयजूंषि जुहोति ॥ ३२ ॥ पुरस्तादित्यस्य तृतीयः स्वाहाकारः पूर्णपात्र-
स्थाने' ॥ ३३ ॥ शूलेनावमृष्टं यन्ति ॥ ३४ ॥ पैरोगोष्ठं यदार्द्रमनुदकमनौपधिकं
च तस्मिन्शमितोपचपति ॥ ३५ ॥ शुगसि यं द्विष्मस्तमभिरोनेत्युषोप्यमानमनुमन्त्र-
यते ॥ ३६ ॥ धात्रो धात्रो राजधित्येन्तादनुवाकस्याध्याधि [चात्वालं] मार्जयित्वा
समिधः कृत्वानपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति—एषो ऽस्येधिपीमार्ह' स्वाहेत्याहवनीये
समिधमादधाति ॥ ३७ ॥ समिदसि समेधिपीमहीति' द्वितीयाम् ॥ ३८ ॥.....*

इति पष्ठो ऽध्यायः ॥

1 There is nothing in the kindred texts to explain this sūtra.

2 The ms ५°.

3 MS III. 10. 7. 132 11 has चन्द्रं.

4 MS I. 2. 18

The ms माधपयित्वा.

6 MS I. 3. 39 46 11.

7 The remaining part of the Paśa-
bandha is missing

विच्छिद्य जुह्वपभृतौ प्रच्छादयति ॥ ५ ॥ शेपमिडायामभितो दैवतानि हिरण्य-
शकलावचयति ॥ ६ ॥ रेडसीति^१ स्वधितिना वसाहोमं प्रयौति ॥ ७ ॥ प्रयुता द्वेपसी-^२
ति पार्श्वेनापस्त्वा समरिवधिति^३ गृहीत्वा पार्श्वेनापिदधाति ॥ ८ ॥ अनुसुं पडि-
डामवचयति वनिष्ठुं सप्तमम् ॥ ९ ॥ क्लोमानं^४ पुरीततमिति संकृत्य^५ वर्धयित्वेडां
यूपेणोपसिच्य प्रतिपरीत्य प्रचरति ॥ १० ॥ इन्द्रामिभ्यां छागस्य हविषोऽनुब्रूहि ।
इन्द्रामिभ्यां छागस्य हविष प्रेभ्येति संप्रेष्यति ॥ ११ ॥ पृत पृतपावानं इत्यर्धर्चे याज्यार्या
वसाहोमं जुहोति ॥ १२ ॥ पृषदाज्येन सकृदेव तेन वनस्पति^६ यजति ॥ १३ ॥
वनस्पतयेऽनुब्रूहि । वनस्पतये प्रेभ्येति संप्रेष्यति ॥ १४ ॥ वसामशेषेण दिशः प्रति
यजति—दिश स्वाहेति^७ पर्यायैः प्रतिदिशम् ॥ १५ ॥ मध्ये पञ्चमेन पूर्वार्धे^८ पष्टेन
॥ १६ ॥ औपभृतं जुह्वामवनीय स्थिष्टकृता प्रचरति ॥ १७ ॥ ऐन्द्रः प्रार्ण इति
यजमानः पशुं संमृशत्यवदानवन्तम् ॥ १८ ॥ उपहृतायामिडायामभ्युग्नी^९ होत्रे
हरन्ति^{१०} ॥ १९ ॥ वनिष्ठुमग्नीध्र आदधाति यथाग्नीध्रभागम् ॥ २० ॥ दक्षिणा-
सन्मार्जनसंप्रेषमुक्त्वाग्नीधौपयजात्रारानाहरोपयष्टृपसीदस्वेति संप्रेष्यति ॥ २१ ॥ शा-
मित्रादाग्नीध्रोऽङ्गारान्पश्चार्धं चेद्या व्यूहोपसमादधाति ॥ २२ ॥ उत्तरतो
दक्षिणामुख उपविश्य तस्मिन्प्रतिप्रस्थातोपयजति शुदकाण्डमेकादशधा संमि-
न्दन्नवदाय घषदकारान्तेष्वनुयाजानामेकैकं हस्तेन जुहोति ॥ २३ ॥ समुद्रं गच्छ
स्वाहेति^{११} पर्यायैरेकादश हुत्वा मनो हार्दिं^{१२} यच्छेति^{१३} हृदयदेशमभिमृशति ॥ २४ ॥
ओषधीभ्यस्त्वेति^{१४} दर्भेषु निमार्ष्टि ॥ २५ ॥ अपः स्पृष्ट्वा पृषदाज्येनानुयाजान्यजति
॥ २६ ॥ देवेभ्यः प्रेभ्येति प्रथमे संप्रेष्यति प्रेभ्येत्युत्तरान् ॥ २७ ॥ एकादशभिः
प्रचर्य स्वचं जुह्वां त्रिरुपरिष्ठांतित्रिरधस्तादक्त्वा दधाति—दिवं ते धूमो गच्छत्विति^{१५}
॥ २८ ॥ ऊर्ध्वं^{१६} स्वचहोमात्प्रागनुदेशाद्यूपो नोपस्पृश्यः^{१७} ॥ २९ ॥ सृक्काके सृक्का
प्रेभ्येति संप्रेष्यति ॥ ३० ॥ जाघन्या पत्नीः सैयाजयत्युत्तानाया देवानां पत्नीभ्यो
ऽवचतीडां चाग्नये गृहपतये चाग्नीध्रे च ॥ ३१ ॥ यज्ञं गच्छ स्वाहेति^{१८} पर्यायैस्त्रीणि

1 MS I, 2 17.

2 MS I 2, 16 27, 1.

3 1 The ms अनुसुंदिडा = first hand,
वनिष्ठुं पडिडा = second hand.4 Perhaps झीहानं has fallen out. Cp
Ap VII 24, 12

5 1 The ms second hand संकृत्य.

6 The ms याज्यया.

7 Perhaps to be emended to वसाशेषेण.
Cp Man I, 8, 5 29

8 The ms पूर्वार्ध-.

9 The ms अवतानवन्त.

10 From MS III. 10. 4 135, 1

11 The ms यथा अग्नीध्रभाग first hand,
यथामग्नीध्रभाग second hand.

12 MS I 2 18.

13 The ms नि पुरस्ताद.

14 MS I, 3 14, 24, 6.

15 Based on MS III 9. 4 130 6.

तूर्णीको यवान्युप्यामपेपाणां^१ करम्मपात्राणि करोति प्रतिपुरुषं यजमानस्यैकं चाहुष्टपर्वमात्राण्येकोद्गीनि ॥ १८ ॥ शमीपर्णैः पूरयित्वा शेषस्य मेपं च मेपीं च कुरुतः^२ ॥ १९ ॥ निकाभिरूर्णाभिरावेष्ट्य परःशतानि शमीपर्णानि घासं निवपतः ॥ २० ॥ उत्तरैः परिग्राहैः परिगृह्य दक्षिणस्या वेद्या उत्तरस्याः श्रोण्या अध्युत्तरस्या आ दक्षिणादंसात्स्फघेन वेदी संभिनत्ति ॥ २१ ॥ पृषदाज्ये गृहीतः सहुदुपस्तीर्य द्विर्दधि द्विरभिघारयेत् ॥ २२ ॥ उद्भासनवेलायामामिक्षयोः खर्जूरसक्तनावपतः ॥ २३ ॥ मारुत्यां प्रतिप्रस्थाता मेपमवदधाति वारुण्यामध्वर्युर्मेपीम् ॥ २४ ॥ आसादयन्तौ विपरिहरतः ॥ २५ ॥ वारुणीनिष्कापं निदधाति ॥ २६ ॥ उत्तरस्मिन्नग्नौ संसृष्टे ऽसंसृष्टे दक्षिणस्मिन्नप्रतिप्रस्थाता पत्नीं पृच्छति कतिभिर्मिथुनमचरति^३ ॥ २७ ॥ सत्यं विवाचयिषेत् ॥ २८ ॥ याभिर्दिशे साम्बरणो गृहातिविति ब्रूयात् ॥ २९ ॥ प्रयास्यान्धवार्यं इति करम्मपात्राण्यादाय यजमानः पत्नीं चापरेण विहात्मनुपरिक्रम्य पुरस्तात्प्रत्यञ्चौ तिष्ठन्तौ शिरस्याघाय दक्षिणस्मिन्नग्नौ शूर्पेण जुहुतः ॥ ३० ॥ ओ पू र्णं इति यजमानः पुरोऽनुवाक्यां जपति ॥ ३१ ॥ यद् धर्मं इत्युभौ याज्यां निगद्य जुहुनः ॥ ३२ ॥ अकन्धमेति^४ व्युत्क्रामन्तावनुमन्त्रयेते ॥ ३३ ॥ अध्वर्युर्वा जुहुयादन्वारमेयातामेतौ ॥ ३४ ॥ आज्यमागाभ्यां प्रचर्य स्रुत्पाणिः प्रतिप्रस्थाताकादक्षति यायदध्वर्युरैन्द्राग्नपट्टैः प्रचरति ॥ ३५ ॥ मारुत्याः प्रतिप्रस्थाता पूर्वेणावदानेन सह मेपीमवद्यति वारुण्या अध्वर्युरुत्तरेण सह मेपम् ॥ ३६ ॥ इगवत्सरीयो त्वरितमासास इति यजमानो जपति ॥ ३७ ॥ मियुनौ गावौ दक्षिणा ॥ ३८ ॥ समयनीय याजिनं भक्षयत्युपास्ते प्रतिप्रस्थाता ॥ ३९ ॥ पत्नीसंपाजान्समिष्टयजुरध्वर्युर्जुहोति यथा पशुबन्धे ॥ ४० ॥ तूर्णीं प्रतिप्रस्थाता स्रुवं विक्षारयति ॥ ४१ ॥ वारुणीनिष्कापेण तुपैश्चापभृथं यन्ति यथा सोमे साम ऋजीपभक्ष्यं स्नानमिति परिहाप्य ॥ ४२ ॥ निवर्तयते—

यद् धर्मं पर्यावर्तयदन्तान्पृथिव्या अधि ।

अग्निस्तिग्मेनेति^५ समानम् ॥ ४३ ॥

इति चतुर्मासेषु [सप्तमे ऽध्याये] द्वितीयं सप्तमम् ॥

चतुर्षु मासेषु साकमेघाः ॥ १ ॥ पूर्वा पौर्णमासीमानीकवतायोपवसेदु-

1 The ms *येवाना first hand, पेपाणां यवानां second hand

2 The ms कुरुते.

3 The ms *मचरदिति.

4 MS I. 10. 2.

5 The ms मारुत्य first hand, मारुत्यां . second hand.

6 The ms निस्कारेण first hand, निस्का-सेण second hand.

7 MS II. 10. 2 132 16

तरसत्य तप्याकेय तेन शकेय तेन राध्यासमिति यजमानो जपति ॥ चतुरो
 मासान्न मौसमश्रीयाञ्च स्त्रियमुपैति नोपर्यास्ते जुगुप्सेतानृतात्प्राङ् शेते ॥
 मध्वश्चात्युतौ भार्यामुपैति ॥ सर्वेष्वन्तरास्तवतानि वैश्वदेवोत्तराणि सह
 पञ्चसंचराणि ॥ पर्वाणि व्याख्यातानि ॥ विकारान्याख्यास्यामः ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे ऽध्याये] प्रथम खण्डम् ॥

चतुर्षु मासेषु धरुणप्रधासाः ॥ १ ॥ प्रतिप्रस्थतामिक्षायै मारुत्यै वत्सान्
 पाकरोत्यध्वर्युर्वारुण्यै ॥ २ ॥ प्रतिप्रस्थातु पयसि ॥ ३ ॥ पूर्वकर्माध्वर्योरारात्
 ॥ ४ ॥ पूर्वैद्युरभिर्प्रेषणनम् ॥ ५ ॥ वेदी कुरुत उत्तरामध्वर्युर्दक्षिणा प्रतिप्रस्थाता
 ॥ ६ ॥ अस्तभिन्ने समे ॥ ७ ॥ पृथमात्रमन्तरा ॥ ८ ॥ उत्तरस्यामुत्तरधेर्विस्मारा
 न्युप्याहवनीयादग्नी प्रणयत ॥ ९ ॥ अभिभ्यां प्रणीयमानाभ्यामनुग्रहीति सप्रेष्यति
 ॥ १० ॥ अप्रेषोत्तरां वेदिं प्रतिप्रस्थातान्तरा वेदी प्रतिप्रस्थाता ॥ ११ ॥ पात्राणि
 प्रयुनक्ति ॥ १२ ॥ अविनिर्देशे समानमुमयोः कर्म ॥ १३ ॥ यथा वैश्वदेवे हवींष्यो
 पघपात्राणि ॥ १४ ॥ आमन्त्रणादि प्राणीताः सप्रैयान्मारुतीवर्जं निर्मन्थ्य प्रच
 रतिमिडामित्यध्वर्युरेव पत्नीसंयाजप्रभृतिः ॥ १५ ॥ समानो होता ब्रह्माग्नीध्र
 उत्कर ॥ १६ ॥ पञ्च संचराण्यैन्द्राग्नौ द्वादशकपालो मारुत्यामिक्षा चारुण्या
 मिक्षा काय एककपालो वाजिनमिति हवींषि ॥ १७ ॥ निरुप्तेषु प्रतिप्रस्थाता

1 The beginning of the Cāturmāsya
 is lost in the lacuna

2 The ms सर्वेष्य०

3 The ms सचा०

4 The ms पूर्वैद्युरभिप्र०

5 See MS I 10 13 153 4 5

6 The ms वेदि

7 The sutra is corrupt. Cp Āp VIII

5 34, Hir V 4 460

8 The sutra is corrupt.

प्रन्ति ॥ १४ ॥ दक्षिणार्धे गार्हपत्यस्य पुरोडाशं अथयत्युत्तरार्धे त्र्यम्बकान्
 ॥ १५ ॥ दक्षिणाग्नौ यधान्मृज्जति^१ ॥ १६ ॥ पेपणवेलायां घाना मन्त्रेण विमज्जति
 ॥ १७ ॥ अभिवान्यायाः पर्यासि^२ मन्त्रं दोहनं श्लोकाकया प्रसव्यमालोडयति
 ॥ १८ ॥ शलाकास्थं मन्त्रं करोति^३ ॥ १९ ॥ चतुर्गृहीतान्याज्यान्यध्यधि गार्हपत्यं
 गृह्णाति ॥ २० ॥ तूर्णं प्रस्तरमुद्धवमादत्ते ॥ २१ ॥ समन्तं धर्हिस्त्रिं^४ स्तृणन्पर्य-
 त्त्येया विधेति^५ ॥ २२ ॥ त्रिरस्तृणन्प्रतिपर्येति ॥ २३ ॥ एकैकमभ्युदाहरत्युदकुम्भ
 माज्येनाप्रतः परिपेचनाय ॥ २४ ॥ अग्रे देवेभ्य पितृभ्य समिधमानायानुगृहीति
 संप्रेष्यति ॥ २५ ॥ उशान्तस्त्वा हवामह इत्येका सामिधेनी ॥ २६ ॥ तस्यां त्रिरुक्तायां
 स्रष्टादिभ्यमादधाति ॥ २७ ॥ न होतारं वृषति नार्येयम् ॥ २८ ॥ अपयर्हिपः
 प्रयाजान्यजति ॥ २९ ॥ आज्यभागान्यां प्रचर्य प्राचीनावीतानि कुर्वते ॥ ३० ॥
 विपरिहरन्ति हवीं^६पि ॥ ३१ ॥ विपरित्यन्त्युत्तिवजः ॥ ३२ ॥ यथास्थानं जुह्वः
 ॥ ३३ ॥ उपमृद्ध्युपे दक्षिणे ॥ ३४ ॥ यथास्थानं पुरोडाशं दक्षिणां घाना मन्त्रं
 दक्षिणतः ॥ ३५ ॥ आग्नीध्रः प्रत्याधाययति ॥ ३६ ॥ अग्रे यजमानः ॥ ३७ ॥
 दक्षिणतोऽध्वर्युरवधति^७ त्रिभ्यतुरयदानस्य चतुः पञ्चावदानस्य ॥ ३८ ॥ उद-
 हृतिक्रामं^८ सोमाय पितृमते जु स्वधेत्यनुयाचयति ॥ ३९ ॥ ओ^९ स्वधेत्याधाययति
 ॥ ४० ॥ अस्तु स्वधेति प्रत्याधाययति ॥ ४१ ॥ सोमं पितृमन्तं स्वधेति संप्रेष्यति ॥ ४२ ॥
 स्वधा नम इति घपदकारः^{१०} ॥ ४३ ॥ दक्षिणामुखो^{११} दक्षिणार्धं जुहोति ॥ ४४ ॥ एतेन
 धर्मेण स्विष्टकृदन्तैः प्रचरति ॥ ४५ ॥ अग्निं कृष्यवाहन इति स्विष्टकृत् ॥ ४६ ॥
 मन्धावीनामिडाभययति ॥ ४७ ॥ गृह्णाग्नीध्रो यजमान इत्यवघ्रेण भक्षयित्वेडां
 हविःशेषांश्च त्रीन्पिण्डान्कृत्वा अक्षिपु प्रसव्यं निदधाति यथा पिण्डपितृयज्ञ
 उत्तरां श्रोणीं परिहाप्य ॥ ४८ ॥ तस्यां लेपाग्निमार्ष्टि ॥ ४९ ॥ अत्र पितरो मादयर्ध्वं
 मित्युक्त्वा परेत्य हुसदस्य त्वा वयमिर्त्याहवनीयमुपतिष्ठन्ते ॥ ५० ॥ योजा निबन्ध
 ते हरोमिति^{१२} प्रणवेन ताम्यन्ते ॥ ५१ ॥ यदन्तरिचमिति^{१३} गार्हपत्यम् ॥ ५२ ॥ अग्नी-
 मदन्त पितरं इति परिधितं प्रपद्याज्जनाभ्यस्ननदशानिहवनमिति कृत्वा परेतन पितरं
 इति त्रिरपः परिपिञ्चन्पर्येति ॥ ५३ ॥ अथा विधेति^{१४} त्रिरपरिपिञ्चन्प्रतिपर्येति ॥ ५४ ॥

1 The ms मृजति

2 The ms अभिनवान्यायपयति

3 1 The ms मय शलाका कुर्वती.

4 Based on MS I 10 17 157 12

5 MS I 10 3

6 The ms दक्षिण

7 Based on MS I 10 18 158 6

8 The ms second hand ओ.

9 From MS ib 15

10 The ms repeats the word

11 MS I 10 3 142 12

हरोम्=हरी+ओम्

12 The ms त्रिरप परिपिञ्चन्.

चरां क्रीडिनीयार्थे ॥ २ ॥ अग्नयेऽनीकवते प्रातरष्टाकपालो मरुद्भयः सांतपनेभ्यो मध्यन्दिने चरुमरुद्भयो गृहमेधेभ्यः सर्वासां दुग्धे सायमोदन इन्द्रस्य निष्कापः^१ ॥ ३ ॥ यजुषा वत्सानपाकरोति ॥ ४ ॥ अपवित्रे दोहयति ॥ ५ ॥ नेष्मावर्हिः संनहति ॥ ६ ॥ नोपभृत्याज्यं गृह्णाति ॥ ७ ॥ ओदनस्य शरोनिष्कापं निदधाति ॥ ८ ॥ श्रीनोदनानुद्धृत्योत्पूतान्करोति ॥ ९ ॥ न सामिधेनीरन्वाहं ॥ १० ॥ न प्रयाजान्यजति^२ ॥ ११ ॥ आज्यभागाभ्यां प्रचर्यौदनानां सकृत्सकृत्समवदाय प्रचरति ॥ १२ ॥ इडान्ता भवति ॥ १३ ॥ अमात्येभ्य ओदनानुपहरन्ति ॥ १४ ॥ प्रतिवेशमोदनं पचति^३ ॥ १५ ॥ तस्य पत्न्यश्नाति ॥ १६ ॥ आज्याभ्यज्य सुहिता वसन्ति ॥ १७ ॥ ओदनान्प्रतिवेशा पचन्ते गाश्च मृते ॥ १८ ॥ सवत्सा गावो वसन्ति ॥ १९ ॥ प्राचीनरात्रेऽभिधान्याया अग्निहोत्र्याश्च वत्सौ वध्नर्ति^४ ॥ २० ॥ पुरा प्रातरग्निहोत्राद्गार्हपत्ये शरोनिष्कापपूर्णं दर्वी [पूर्णं दर्वं] परापतेर्द्व्युपभमाह्वयते ॥ २१ ॥ यद्यपमो न रूयाद् ग्रहा घृयाज्जुहोति ॥ २२ ॥ मरुद्भयः क्रीडिभ्यः साकं रश्मिभिः सप्तकपालं निर्वपेत्प्रचरेद्वा ॥ २३ ॥ महाहविषा यजते सोत्तरवेदिमग्निं प्रणीय ॥ २४ ॥ पञ्च संचरायैन्द्राग्नौ द्वादशकपाल इन्द्राय वृत्रघ्ने चरुर्धैश्वकर्मण एककपाल इति हवीं^५पि^६ ॥ २५ ॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतो ऽग्रे वेदोत्रमित्यभिधारयति ॥ २६ ॥ ऋपमो दक्षिणा ॥ २७ ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे ऽध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

पितृयज्ञे ऽग्नेण दक्षिणा[त्रिं^७] वेदिमुद्धरति ॥ १ ॥ अस्नाता भवति ॥ २ ॥ प्रागुदीचीनं स्तम्बयजुर्द्धरति ॥ ३ ॥ समं चतुरश्रं परिध्रयति ॥ ४ ॥ उत्तरां प्रति वेदिश्रोणिं द्वारं कुर्वन्ति ॥ ५ ॥ एकोलमुकं मध्ये वेद्याः सादयति ॥ ६ ॥ स आहवनीयः ॥ ७ ॥ वर्षीयो नित्याद्वर्हिरुपमूललूनं वर्षीयानिधमः ॥ ८ ॥ अग्नेण नित्यमाहवनीयमतिहारः ॥ ९ ॥ उत्तरतो वेद्याः पात्राणि प्रयुनक्ति ॥ १० ॥ दक्षिणतो निर्वपति ॥ ११ ॥ सोमाय पितृमते पदकपालः पुरोडाशः पितृभ्यो वर्हिपद्भ्यो धानाः पितृभ्यो ऽग्निष्वात्तेभ्यो मन्थः ॥ १२ ॥ त्व[ष्णी]काँस्त्र्यम्बकान्पुरोडाशानेककपालान्प्रतिपुरुषं यजमानस्यैकाधिकान् ॥ १३ ॥ प्रोक्षणीस्तिप्रान्यैवानव-

1 The ms first hand क्रीडिनीयामये. The second hand makes worthless changes

2 The ms ओदनं, but cp MS I, 10. 1. 140. 13-15.

3 The ms त्योत्पूतलं first hand, त्योत्कपालं second hand.

4 Derived from MS I, 10. 155. 3.

5 Ib 1.

6 The ms second hand पर०.

7 The ms second hand वध्नति.

8 MS I, 10. 2. 142. 6.

9 See MS I, 10. 1. 141. 1-3.

10 MS I, 10. 2. 141. 7.

11 1 The ms ष्णीः स्तिप्रान् first hand, प्रोक्षणीदेकेण second hand.

ष्टारौ घानद्वाहौ ॥ ३ ॥ निवर्तयते—

यत्र मासा अर्धमासा ऋतव परिवसरा ।

येन तेन प्रजापतय ईजान संनिवर्तयन् ।

तेनाहमस्मि मद्गणा निवर्तयामि जीवसे ॥

इति । अग्निस्तिग्मेनेति^१ समानम् ॥ ४ ॥ वैश्वदेवेनैव यजेत पशुकामः सहस्रं पशुमप्राप्योत्तरैः^२ ॥ ५ ॥ शुनासीर्येण ग्रामकामो ऽग्रायकामो घृष्टिकामः पशुकामः स्वर्गकामो वा ॥ ६ ॥ उदकमन्ववसाय तस्योदकार्थान्कुर्वीत^३ ॥ ७ ॥ सौवत्सरीकाणि ॥ ८ ॥ अत्र पञ्च सौवत्सराण्येतेन धर्मेण फाल्गुनारम्भणान्फाल्गुनीसमापनोत्खीनसौवत्सरानिष्ट्वा वैश्वारम्भणौ वैत्रीसमापनौ द्वौ यजेत ॥ ९ ॥ अथ पशुमन्ति ॥ १० ॥ वैश्वदेवे सन्नेषु हविःषु यूपाय वैश्वदेवं पशुमुपाकरोति ॥ ११ ॥ यथाकालमधिप्रतिपिद्वान् ॥ १२ ॥ पशुना चातुर्मास्यकान्धर्मान्करोति ॥ १३ ॥ समानं पशुकर्मोत्तर्मात्प्रयाजात् ॥ १४ ॥ उत्तमेन प्रयाजेन प्रचरति ॥ १५ ॥ ध्रुवादीनि हवीं^४प्यभिधारयति ॥ १६ ॥ सहामिहावपामभिधारयति ॥ १७ ॥ आज्यभागाभ्यां प्रचर्य हविर्भिः प्रचरति ॥ १८ ॥ सहामिहावपेन प्रचरति ॥ १९ ॥ वपाया संप्रैषाः ॥ २० ॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतः पशुपुरोडाशेन प्रचरति ॥ २१ ॥ सहस्विष्टकृतमैषयन्त्सहेडा ॥ २२ ॥ समानमान्तात्पशुकर्म ॥ २३ ॥ एतेनोत्तराणि सहपञ्चसंचराणि पर्वाणि व्याख्यातानि ॥ २४ ॥ विकारान्व्याख्यास्यामः ॥ २५ ॥ वरुणप्रधासेषूभयत्र यूपौ ॥ २६ ॥ भारुतं प्रतिप्रस्थाता पशुमुपाकरोति वारुणमध्ययुः ॥ २७ ॥ प्रतिप्रस्थातुः पशौ पूर्वं कर्माध्ययोरारात् ॥ २८ ॥ प्रतिप्रस्थातामिहावपेन पूर्वं प्रचरति ॥ २९ ॥ समानमुभयोः कर्म ॥ ३० ॥ एका मनोता ॥ ३१ ॥ प्रतिप्रस्थाता पशुना पूर्वं प्रचरति ॥ ३२ ॥ पशुवर्जमध्ययोः संप्रैषाः ॥ ३३ ॥ समानेडा ॥ ३४ ॥ साकमेधेप्विन्द्राय वृत्रमे पशुः ॥ ३५ ॥ वायवे नियुत्वते शुनासीर्ये ॥ ३६ ॥ समानमन्यत्समानमन्यत् ॥ ३७ ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे ऽध्याये] पञ्चमः खण्डम् ॥

इति^५ सप्तमो ऽध्यायः ॥

1 The mantra is corrupt Cp Mân I 7 8 8

2 MS II 10, 2 132 16

3 Cp MS I, 10, 8 148, 20-149 1

4 Cp MS IV 3, 3 42 4. वर्य उदके यजेत, Ap VIII, 22 5, 6

5 The ms पशुकामोऽमता.

6 The ms adds प्राक्सौमिके

अक्षधमीमदन्तेति^१ पत्न्याग्निं^२ मनस्वतीश्च प्रत्यायन्ति ॥ ५५ ॥ अग्ने तमयाश्वमिति^३
गार्हपत्यमुपतिष्ठते ॥ ५६ ॥ अपवर्हिपावनयाजौ यजति देवौ यज यजेति संप्रे-
ष्यति ॥ ५७ ॥ न पत्नीः सँयाजयन्ति न समिष्टयजुर्जुहोति ॥ ५८ ॥ समाप्येष्टिं
प्रागुदञ्चस्त्र्यम्बकैर्यजन्ति ॥ ५९ ॥ मूते पुरोडाशानुपवपन्ति ॥ ६० ॥ एकोल्मुकं
पराचीनं धूपायमानं हरन्ति ॥ ६१ ॥ आपुं ते रुद्र पशुं करोमीत्याहुकिरौ^४ पुरोडा-
शमेकमुपवपति ॥ ६२ ॥ एकोल्मुकं चतुष्पथ उपसमाधाय पुरोडाशानां स्रु-
त्स्रुत्समवदायारण्येन पलाशपर्णेन मध्यमेन जुहोति—एष ते रुद्र भार्गव इति ॥ ६३ ॥
अबाम्ब रुद्रमदिमहीति^५ यजमानो ऽमात्यैः सह्याग्निं पर्येति ॥ ६४ ॥ पतिकामापि
यायात् ॥ ६५ ॥ भगो ऽसि भगस्येयं इत्युदस्य प्रतिलभ्य यजमानाय समावपन्ति
॥ ६६ ॥ पतिकामापि र्यां ॥ ६७ ॥ त्रिरेतेन धर्मेण ॥ ६८ ॥ यथासमुपयामम् ॥ ६९ ॥
भेषजं गवै इति द्वितीयं परियन्ति ॥ ७० ॥ त्र्यम्बकं यजामहे इति तृतीयम् ॥ ७१ ॥

सुगन्धिं पतिवेदनम् ।

उर्वारकमिष बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मायुतातै ॥

इति पतिकामा ॥ ७२ ॥ यथाज्ञातमितरे ॥ ७३ ॥ मूत उपगच्छ वृक्ष आस-
जति—रुद्रैप ते भार्गव इत्युभयतः ॥ ७४ ॥ अनपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति ॥ ७५ ॥
मार्जनं समिदाधानमिति यथा पशुवन्द्ये ॥ ७६ ॥ प्राप्यादित्यं घृते चरं निर्व-
पति ॥ ७७ ॥ क्रैडिनिप्रभृत्यादित्यान्तं^६ प्रागस्तमयात्क्रियेत ॥ ७८ ॥ सँस्थितायां
पौर्णमासी^७ सँस्थाप्य निवर्तयते—

यो ऽस्याः पृथिव्या अधि त्वचि निवर्तयत्योषधीः ।

अभिस्तिग्मेनेति^८ समानम् ॥ ७९ ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे ऽप्यापि] चतुर्थं सप्तदशम् ॥

चतुर्थं मासेषु शुनासीर्यं^९ सप्तचतुरदशे मासे वा ॥ १ ॥ पञ्च संचराणि
घायव्या यवागूः प्रतिघुग्नेन्द्राय शुनासीराय द्वादशकपालः सौर्यं एककपाल
इति हवीं^{१०}पि ॥ २ ॥ सीरं द्वादशयोगं दक्षिणोष्टारो घानद्धान्देड्योगं सीरमु-

1 MS I 10. 3.

2 1 The ms second hand प्रत्याग्निं.

3 MS I, 10 4

4 The ms *खुवरैः first hand, *खुत्करि
second hand Cp MS I, 10, 20 .
160 3

5 1 Perhaps to be emended to भगस्येश
(=भगस्येशे).

6 1 The ms second hand पतिकामा वास्.

7 The Sambhita पुष्टिवर्धनम्.

8 The ms मूतमुप०.

9 The ms *दित्याजं.

10 MS II, 10, 2 132, 16.

11 See MS I, 10, 1-141. 4-5.

12 Identical with MS . 6, 2. 64 16.

अथ
वाराहश्रौतसूत्रे
चयनम्

प्राकृतीषु संस्थासु षोडशिवर्जमग्निमुत्तरयेषां चिन्वीत ॥ १ ॥ सावि-
 त्रनाचिकेतो घानग्निर्योत्तरयेदिं चिन्वीत सत्राहानेषु ॥ २ ॥ तं वेप्यमाणो
 ऽमायास्यायामुपनीय हविर्भुहं प्रथमं संमृज्यास्तगृहीतेनाज्येन युजानः प्रथममिति
 सावित्राण्यूर्ध्वं स्तिष्ठन्नुद्देत्युवा स्तोममिति द्वितीयां पूर्णाहुतिं पूर्णाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वीमाग्निं कल्माषीं सुपिरौ सावित्रप्रभृतिभिरादत्ते फलमहेर्वा वृक्षस्य ॥ ४ ॥
 इमामगृह्णन्नित्यभ्याभिधानीमादाय प्रवृत्तं वाजिन्नित्यभ्यमभिदधाति ॥ ५ ॥ युजार्यो
 रासमं युवमित्युत्तरं गार्दभम् ॥ ६ ॥ योगे योगे इत्यभ्यपूर्वां वल्मीकामभियन्ति ॥ ७ ॥
 अग्निं पुरीष्यमग्निस्त्वदच्छेम इति पुरुषमायान्तमनुमन्त्रयते येन संगच्छेत ॥ ८ ॥
 तैमिति निर्दिशति ॥ ९ ॥ आगत्य वाज्यध्वानमिति मृदं प्राप्य जपति ॥ १० ॥ आकम्य
 वाजिन्नित्यभ्येन मृदमाक्रमयति ॥ ११ ॥ यं द्विप्यात्तं द्यूपादनुमभितिष्ठति ॥ १२ ॥
 योस्ते वृष्टमित्यभ्यस्य वृष्टमभिमृशति ॥ १३ ॥ उत्कामे ॥ उदकमीदित्युत्क्रान्ते जपति
 ॥ १४ ॥ आ त्वा जिपमिति पदे हिरण्यं निधायाभिजुहोति ॥ १५ ॥ परि वाजपतिरि-
 त्यध्वा पदं परिलिपति ॥ १६ ॥ देवस्य त्वेति खनति ॥ १७ ॥ अपा वृष्टमसीति
 पुष्करपर्णमाहरति ॥ १८ ॥ शर्म च र्ध्व इति कृष्णाजिनं च पुष्करपर्णं च संस्तु-
 णाति ॥ १९ ॥ व्यचस्वती संवसेयामित्युत्तरलोमं कृष्णाजिनमधस्तादधिपुष्करपर्णं
 ॥ २० ॥ तयोर्मृदं संमरति पुरीष्यो ऽसीति यजुश्चत्तराभिर्गायत्रीभिर्वाह्यस्योत्तरा-
 भिस्त्रिष्टुब्मी राजन्यस्योत्तराभिर्जगतीभिर्वैश्यस्य ॥ २१ ॥ सर्वथ यजुः ॥ २२ ॥
 यं कामयेत ऋध्नुयादिति तस्य गायत्रीभिश्च त्रिष्टुब्भिश्चाष्टभिश्च संमरेत्

1 MS II, 7, 1.

2 MS-III 12 1 159, 13. Properly the mantra is for the Advamedha

3 MS II, 7, 2.

4 1 The ms वरिमकायवत्य्.

5 Very probably one sūtra is missing in our text Cp Mān VI, 1.1 11, 12

6 The ms वा संगच्छे (for येन संगच्छेत)..

7 The ms ता°.

8 Identical with MS III 1 4 5, 7.

9 The ms उदक्रान्ते.

10 MS II 7. 3

11 Identical with MS III, 1, 5 6, 4-5.

12 The ms second hand °प्मी.

आहरतीपुद्गतस्याशनिद्वतस्य या ॥ ४६ ॥ सप्त मापानुपन्युष्य यमगाथा गायति—

यो ऽस्य कौप्य जगतः पार्थिवस्यैक इन्द्रा ॥

यमं भग्नध्रुवो गाय यो राजानपरोप्यः ॥

यमं गाय भग्नध्रुवो यो राजानपरोप्यः ।

अहरहर्नयमानो गामश्वं पुरुषे यमः ॥

वैवस्वतो न मृष्यति सुराया इव दुर्मदः ।

येनापो नयो घन्वानि येन दौरमा पृथिवी च इडा ॥

इति ॥ ५० ॥ यत्मीकवर्षो सप्तधा पितृण्यो शिरसः स्थाने प्रतिनिद-
धाति ॥ ५१ ॥

अये यो ऽसि यस्य त इदं शिर एतेन त्वे शीर्षवानेभि ।

इदमस्माकं भुजे भोग्याय भूयात् ॥

इति शिर आददीत ॥ ५२ ॥

इति चयने [प्रथमे ऽप्यपि] प्रथमं कण्डम् ॥

हिरण्यकेशान्मुधुरान्हिरण्याक्षानय शफान् ।

अश्वाननश्वतो दाने यमो राजाधितिष्ठति ॥

इत्याहरति ॥ १ ॥ पूर्वमुप्याहतिः ॥ २ ॥ पौर्णमास्यां पञ्च पयनालभते^१

ऽथ्यमृषमं घृष्टिं यस्तं प्राजापत्यं तूपरमिति मुष्करान् ॥ ३ ॥ उपाकरोति—

अग्निभ्यः कामाय जुयमिति ॥ ४ ॥ वैश्वानरीयो द्वादशकपालः पशुपुरोडाशः ॥ ५ ॥

चतुर्विंशति^२ सामिधेनीः पराचीरन्याह ॥ ६ ॥ एकादश नित्या उपेमयचीति^३

तिष्ठः समारचामे इति दर्श ॥ ७ ॥ अमुनभूयादित्यामयाचिनः^४ ॥ ८ ॥

राये अग्ने महि त्वा दानाय समिधीमहि ।

इद्विष्वा हि महि वृषजग्ने^५ होत्राय पृथिवीम् ॥

इत्यामयाचिनः ॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भं^६ इत्याधारः ॥ १० ॥ कर्षा अस्य समिधे

इत्याग्नीः ॥ ११ ॥ पुरुषशिरसा सह पर्यग्नि^७ कृत्वा तान्पर्यग्निष्ठवानुत्पूज्य प्राजा-

पत्यवर्जं^८ शिरांसि प्रच्छिद्य यस्माद्भूदादिष्टकाः करिष्यन्त्यात्तस्मिन्शरीराणि

न्यस्य वक्ष्यो मृदा शिरांसि प्रलिप्य प्राजापत्येन तन्त्रं संस्थापयन्ति ॥ १२ ॥

1 After इदं the ms adds अहं.

2 The ms first hand पूर्वशिः.

3 The ms •नायजते.

4 MS IV. 12. 4 187. 17.

5 MS II 12 5 148 11.

6 The ms second hand दशभिः

7 MS III. 4 6 51. 15-16.

8 The ms second hand धावा.

9 MS II. 7. 15 96 13.

10 MS II. 12. 6. 149. 14.

11 The ms second hand पर्यग्नि.

12 The ms तस्मात्तरीराण्यस्य बहुन्य.

॥ २३ ॥ अयं ते योनिर्ऋतियं इति संभृतमभिमृश्यापो देवीरिति^१ स्फुट्येन खनति^२ ॥ २४ ॥
 वल्मीकवपामाघाय जुजातो ज्योतिषेति^३ मौजेन दास्रोपनहात्यर्कमयेण वा^४ ॥ २५ ॥
 उदु तिष्ठ स्वध्वरेत्युद्यच्छति ॥ २६ ॥ सजातो गर्भ^५ इति हरति ॥ २७ ॥ स्थिरो भव वी-
 द्ध्वं इति गर्दभ आदधाति^६ ॥ २८ ॥ भरघमिमिति^७ यन्ति ॥ २९ ॥ ओषधय प्रति
 गृष्णीतेति^८ परिस्तृणाति ॥ ३० ॥ दर्मेषु सादयति ॥ ३१ ॥ वि पाजसेति^९ विस्त्रंसयति ।
 वि ते मुष्मातीति^{१०} च ॥ ३२ ॥ आपो हि धेत्यद्विरुपसृजति ॥ ३३ ॥ अजलोमभिः
 कृष्णाजिनलोमभिरर्मकपालैः^{११} शर्कराभिः सिकताभिर्वेणवद्धारैरिति लोमवर्जं चूर्णं
 कृतैर्मित्रं संसृज्येति^{१२} संसृजति ॥ ३४ ॥ संसृष्टासो ग्वा पत्नी करोति^{१३} ॥ ३५ ॥
 मत्स्य शिरोऽसीति^{१४} पिरडमभिमन्त्र्य वसवस्त्वा इणवन्त्विति^{१५} त्र्युद्धि चतुरधा^{१६} करोति
 ॥ ३६ ॥ उत्तमे तृतीयेऽदित्या राज्ञासीति^{१७} राज्ञां करोति ॥ ३७ ॥ अथीणो राज्ञा-
 याश्च समवाये^{१८} स्तनौ कृत्वादितिष्ठे विलं गृष्णात्विति^{१९} द्वारं करोति ॥ ३८ ॥ कृत्वाय
 सा महीमित्यभिमन्त्र्य सिकतासु विर्पंजति ॥ ३९ ॥ शेषस्यापादां व्यालिपिता
 मिष्टकां करोति ॥ ४० ॥ शुष्कामुखो वसवस्त्वा धूपयन्वित्यथ्यशकेन गार्हपत्ये
 धूपयति ॥ ४१ ॥ अदितिष्वेति^{२०} गर्तं छात्या देवानां त्वा पत्नीरित्येयदधाति ॥ ४२ ॥
 तृष्णीमुखां^{२१} पचनेन पर्युक्ष्य धिपणा त्वा देवीत्यग्निना समिन्दे ॥ ४३ ॥ मास्त्वा देवी-
 रिति^{२२} पच्यमानानामनुमन्त्रयते । मित्रैतां त उक्ता परिदाम्यभिर्यो एषा ना भेदीति^{२३} च
 ॥ ४४ ॥ मित्रस्य चर्षणीर्हते इत्यागामर्मं ॥ ४५ ॥ देवस्त्वा सधितोद्वपत्विति^{२४} पक्कामुद्ध-
 पति ॥ ४६ ॥ उत्तिष्ठ गृहती भवेत्युद्यच्छयति ॥ ४७ ॥ मित्रैतां तं इत्यभिमन्त्र्य वसवस्त्वा-
 च्छन्दन्वित्यजतीरेणाच्छृण्वति चतुः ॥ ४८ ॥ वैश्यस्य राजन्ययन्धोर्वा शिर

1 MS II 7. 3

2 MS II 7. 4

3 The ms adds योनिरिति.

4 This is not clear, as the digging has already been done The original ms has सति, which is changed to खनति by the second hand

5 The ms च

6 The ms उदु तिष्ठ स्व-रित्युद्य= first hand, उदु तिष्ठस्व इत्यु= second hand

7 Identical with MS III 1 6 beg.

8 MS II 7 5

9 MS II 12 3 147. 1.

10 1 The ms *रमाकपालिनीकमि first hand, *रमकपाली second hand

11 The ms second hand पूर्णाहु*.

12 The sūtra is hopelessly corrupt We could have something like this संसृष्टमिति पत्न्यै प्रयच्छति । सोऽयां करोति

13 MS II 7. 6

14 The ms second hand *धी.

15-15 The ms first hand अगिह-समवाये (pointing to अगिराग्नानमवाये ?)

16 The ms विद्यु-

17 The ms *मुग्गाया first hand, *मुग्गाया second hand

18 The ms first hand मित्रैता त्वा उप आभिम्या.

19 The ms first hand मभिनति च

20 1 The ms second hand इति उता.

आहरतीपुद्गतस्याशनिद्वत्तस्य वा ॥ ४६ ॥ सप्त मापानुपन्युष्य यमगाथा गायति—

यो ऽस्य कौष्ठ्यं जगतः पार्थिवस्यैक इदृशी ।

यमं भङ्गध्रुवो गाय यो राजानपरोध्यः ॥

यमं गाय भङ्गध्रुवो यो राजानपरोध्यः ।

अहरहर्नयमानो यामथं पुरुषे यम ॥

वैवस्वतो न तृप्यति सुराया इव दुर्मदः ।

येनापो नयो धन्वानि येन यौरुष्म पृथिवी च हृदा ॥

इति ॥ ५० ॥ घल्मीकथपाँ सप्तधा वितृण्णाँ शिरसः स्थाने प्रतिनिद-
घाति ॥ ५१ ॥

अयं यो ऽसि यस्य त इदं शिर एतेन त्वं शीर्षयवानेधि ।

इदमस्माकं भुजे भोग्याय भूयात् ॥

इति शिर आददीत् ॥ ५२ ॥

इति चयने [प्रथमे ऽध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

हिरण्यकेशान्मुहुषान्हिरण्यमाक्षानथ रुफान् ।

अश्वाननश्वतो दाने यमो राजाधितिष्ठति ॥

इत्याहरति ॥ १ ॥ पूर्वमुत्पाहतिः ॥ २ ॥ पौर्णमास्यां पञ्च पशूनालभते

ऽश्वमृषमँ घृणिं यस्तं प्राजापत्यं तूपरमिति मुष्करान् ॥ ३ ॥ उपाकरोति—

अग्निन्यः कामाय जुयमिति ॥ ४ ॥ वैश्वानरीयो द्वादशकपालः पशुपुरोडाशः ॥ ५ ॥

चतुर्विंशतिं^१ सामिधेनीः पराचीरन्याह ॥ ६ ॥ एकादश नित्या उपेमच्छद्मतिं^२

तिष्ठः समास्त्वामँ इति दर्श ॥ ७ ॥ अमुनभूयादित्यामयायिनः^३ ॥ ८ ॥

राये अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि ।

ईदिध्वा हि महि वृषन्महे^४ होत्राय पृथिवीम् ॥

इत्यामयायिनः ॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भे^५ इत्याधारः ॥ १० ॥ कर्णा अस्य समिधि

इत्याग्नीः ॥ ११ ॥ पुरुषशिरसा सह पर्यग्निं^६ कृत्वा तान्पर्यग्निकृतानुत्पृज्य प्राजा-

पत्यवर्जे^७ शिराँसि प्रच्छिद्य यस्माद्भूदादिष्टकाः करिष्यन्स्यात्तस्मिन्शरीराणि

न्यस्य यक्ष्यो मृदा शिराँसि प्रलिप्य प्राजापत्येन तन्त्रं सँस्थापयन्ति ॥ १२ ॥

1 After इदं the ms adds अहं.

7 MS XII, 4 6 51, 15-16.

2 1 The ms first hand पूर्वशिः

8 The ms second hand दाया

3 The ms नयानते

9 MS II, 7, 15 96 13

4 MS IV, 12 4 187, 17

10 MS II, 12 6 149 14.

5 MS II 12 5 148 11.

11 The ms second hand पर्यग्निं.

6 The ms second hand दशमिदी

12 The ms तस्मात्तरीराण्यस्य बहुन्य.

यद्येतान्नालभेत वायवे नियुत्वते श्वेतं तूपरमजमालमेत ॥ १३ ॥ प्राजापत्यो
द्वादशकपालः पशुपुरोडाशः ॥ १४ ॥ समानमन्यत् ॥ १५ ॥ आग्नावैष्णव एका-
दशकपाल आदित्येभ्यो घृते चरुरग्नये च वैश्वानराय द्वादशकपाल इति दीक्ष-
णीया ॥ १६ ॥ समानमा दीक्षाहुतिभ्यः पूर्णाहुतिवर्जम् ॥ १७ ॥ आध्वरिकीर्तु-
त्वाकृतमग्निमिति पडाग्निकीर्जुहोति ॥ १८ ॥ अन्त[तः] पूर्णाहुतिः ॥ १९ ॥ पुरस्ता-
द्वाचोयमस्याहवनीय उखां प्रवृणक्ति—मा शु भित्या इति ॥ २० ॥ जातमवदध्यादित्या-
न्नातानि काम्यानि ॥ २१ ॥ आयन्नग्नौ समिध आदधाति द्वजं इति कुमुकं घृता
क्लृप्तम् ॥ २२ ॥ प्रजाते परस्या अधि सैवते इत्यौदुम्बरीम् ॥ २३ ॥ परमस्या परावते
इति वैकङ्कतीम् ॥ २४ ॥ यदमे यानि कानि वेति पञ्चभिः पञ्चौदुम्बरीरपरशुवृक्षाः
॥ २५ ॥ ये जनेषु मलिनलव इति वैकङ्कतीम् ॥ २६ ॥ दंष्ट्राभ्यामित्याश्वत्थीम् ॥ २७ ॥
यो अस्मभ्यमरातीयादिति तैल्वकी यद्यभिचरति ॥ २८ ॥ उदेषा बाहूरे ॥ संशितं मे
इत्यौदुम्बर्या यजमानं वाचयति ॥ २९ ॥ मग्नं चरमित्यनादिष्टवृक्षाम् ॥ ३० ॥
उख्ये भ्रियमाणे छुष्टिकामस्य याः सौरी रश्मिवतीस्तासां तिष्ठुभिस्तिष्ठ
आश्वत्थीः समिध आदध्याद् आजस्वतीभिः सौरीभिरवृष्टिकामस्य ॥ ३१ ॥
यदि पशुपतिरभिमन्येत भिषग्वतीभिराग्नेयीभिः ॥ ३२ ॥ यदि नश्येदमे ऽभ्याषति
॥ ३३ ॥ अमे ऽग्निरे ॥ पुनर्हर्जो ॥ सद रथ्येत्युपतिष्ठते ॥ ३४ ॥ सौवर्ण्यं रुक्मं पाशवन्तमे-
कविंशतिनिर्वाधम् ॥ ३५ ॥

इति चरने [प्रथमे ऽध्याये] द्वितीय खण्डम् ॥

दशानो रुक्म इत्युपरिष्ठाभिर्वाधं प्रतिमुञ्चते ॥ १ ॥ नहोपासेति कृष्णाजि-
नम् ॥ २ ॥ सुपर्णो ऽसि गरुमानित्यभ्युचच्छति ॥ ३ ॥ प्रदेशमात्रपादारत्निमात्रशी-
र्षण्या मौञ्जशिक्षयौदुम्बर्यासन्दी फलकास्तीर्णा ॥ ४ ॥ तस्यो पशुघावं मौञ्जशि-
क्ष्यमवधाय ॥

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निं स्वे योनौ विभर्तुक्षाम् ।

[तौ] विश्वेदेवेऽस्तुभि संविदान प्रजापतिर्विश्वकर्मा युनक्तु ॥

इत्यादधाति ॥ ५ ॥ विश्वा रूपाणीति शिक्ष्यपाशं प्रतिमुञ्चते ॥ ६ ॥

1 MS II 7 7.

2 MS III 1. 9 11 19 sqq

3 1 The ms first hand आयामग्नौ.

4 See MS ib 12 4.

5 Here the Sātrākāra deviates from his Samhitā (ib 9)

6 The ms रश्मिवती यासां.

7 The sūtra is based on KS XXII

12 67. 16 The mantras alluded to are found neither in MS nor in KS

8 MS I 7 1.

9 MS II, 7 8

10 The ms तस्या

11 The ms अवदायाद्

नहोपासेति' कृष्णाजिनम् ॥ ७ ॥ सुपर्णो ऽसि गङ्गानित्युस्यमुद्रच्छन्नुपरि-
 नाभि विपरिवर्तयति' ॥ ८ ॥ विष्णोः क्रमो ऽस्तीति' पर्यायैर्यजमानश्चतुरः
 क्रमान्कामति ॥ ९ ॥ अक्रन्दमिरिति' क्रमाणां पारे जपति ॥ १० ॥ दक्षिणा-
 वर्तते—[अग्ने] ऽभ्यावर्तिन्निति' ॥ ११ ॥ आ त्वा हार्षमित्यावृत्य जपति ॥ १२ ॥
 उदुत्तममिति' शिष्यपाशमुन्मुच्यते ॥ १३ ॥ अग्ने शृङ्गुपसामित्युन्मुच्य
 जपति ॥ १४ ॥ हैतः शुचिपदित्यादधाति ॥ १५ ॥ सन्नवतीभिरुपतिष्ठते । दिवस्प-
 रीति' च घात्समेण ॥ १६ ॥ रुफमप्रतिमोचनादि घत्सप्रान्तं यजमानः करोति
 ॥ १७ ॥ अनुगम[यत्वाहवनीयम्] ॥ १८ ॥ मुष्टिकरणाद्याध्वरिकेण दीक्षो-
 पायो व्याख्यातः ॥ १९ ॥ व्यत्यासं क्रमस्यै घात्समेण करोति पूर्वेषुः क्राम-
 त्युत्तरेषुर्घात्सप्रम् ॥ २० ॥ येन देवा ज्योतिषेत्यह्वरह्वृताकाँ समिधमादधाति
 ॥ २१ ॥ अन्नपतं इति घतकालेष्वन्नाकाम् ॥ २२ ॥ समिधामिमिति' घानकाम्
 ॥ २३ ॥ गायत्र्या ब्राह्मणस्यादध्यात् प्रजायममिरिति' त्रिष्टुभा राजन्यस्य द्वाभ्यां
 गायत्रीभ्यां वैश्यस्य ॥ २४ ॥ प्रयास्यन्ननसि विहारमादधाति ॥ २५ ॥ उदु त्वा
 विश्वे देवाँ इत्यग्निमुच्यच्छति ॥ २६ ॥ हैतः शुचिपदित्यादधाति ॥ २७ ॥ सन्नवती-
 भिरुपतिष्ठते ॥ २८ ॥ प्रेदमं इति प्रयापयति ॥ २९ ॥ अक्रन्दमिरिति' सर्जदभि-
 मन्त्रयते ॥ ३० ॥ यद्युता भस्मना प्रतिपूर्वेतेष्टकासु कार्यम् ॥ ३१ ॥ पुरीषे
 पशुकामः कुर्यात् ॥ ३२ ॥ अप्सु यायावरः प्रयपेत् ॥ ३३ ॥ आपो देवीरिति'
 प्रययति ॥ ३४ ॥ प्रतद्य भस्मनी ॥ पुनरासयेति' भस्ममुष्टी प्रयापयति ॥ ३५ ॥
 पुनरुजाँ ॥ राह रयेति' निवृत्त्यै बोधा मे अस्तेत्युपतिष्ठते ॥ ३६ ॥

इति चयने [प्रथमे ऽध्याये] तृतीय खण्डम् ॥

दीक्षितस्येष्टकाः कुर्यन्त्यदीक्षितस्य वा ॥ १ ॥ न त्येधानालब्धप्राजाप-
 त्यस्य ॥ २ ॥ मृन्मयीस्यालिखिताश्चतुरथा दक्षिणावृतः सच्यावृतः ऋजुले-
 द्याश्च निर्मथ्येन लोहिनीः पचन्त्यन्वाहार्यपचनेन वा ॥ ३ ॥ समाप्तासु
 दीक्षासु क्रमघात्समे ॥ ४ ॥ तस्या एतत्तिनति (?) देवयजनमध्ययस्यति"

1 MS II 7 8,

8 MS II 6, 12 71, 14

2 1 The ms विपरिवर्ति first hand, धारय-
 माणो second hand

9 1 The ms second hand अक्षरान्दमभि०

3 MS II, 7, 9.

10 1 The ms विवृत्यस्य first hand, विहृ-
 त्य second hand.

4 The ms first hand क्रम घत्स- The
 second hand is worthless.

11 In the ms लोहिनी is put after त्रया
 लिखिता.

5 MS II 7, 12, 91, 9.

6 MS II, 10, 1 132, 5

12 Cp KS XX 1, 18, 7 अपेत वीत वि च-
 सर्पतात इति देवयजनमध्ययस्यति.

7 MS II, 7, 10,

॥ ५ ॥ आहवनीयदेशे गार्हपत्यं चिनोति ॥ ६ ॥ मण्डलं चतुरर्थं वा व्यायाममात्रं विमायोद्धृत्याद्भिरवोक्ष्य ओ नो अग्निः^१ ॥ मयि गृह्णामीति^२ जपति ॥ ७ ॥ चितः स्य परिचितः स्वेत्येकंविंशत्या शर्कराभिः परिध्रयति ॥ ८ ॥ अग्नेर्भस्मासीति^३ सिकता निवपति ॥ ९ ॥ संज्ञानमसीत्यूपान्नुप्य व्यूहति ॥ १० ॥ अयं सो अग्निरिति^४ प्रभृतिभिश्चतस्रो मध्ये प्राचीरुपदधाति ॥ ११ ॥ इहामग्ने^५ ॥ अयं ते योनिर्भृत्वैव इति द्वे समीची पुरस्ताच्चिदसि तथा देवतयात्रिरखद्धवासीदेति^६ ॥ १२ ॥ परिचिदसीति^७ द्वे समीची पश्चात् ॥ १३ ॥ त्रयोदश च लोकं पृष्ठाः ॥ १४ ॥ पृष्ठे दिवीति^८ चात्वालदेशात्पुरीषमाहृत्य व्यूहति ॥ १५ ॥ एवं सर्वाश्चिनोति ॥ १६ ॥ पञ्चचित्तिकं प्रथमं त्रिचित्तिकं द्वितीयमेकचित्तिकं तृतीयम् । सर्वत्र वैकचित्तिकम् ॥ १७ ॥ संचिते समिते संकल्पेयामित्युख्यं निवपति ॥ १८ ॥ मातेव पुत्रमिति^९ शिष्या दुष्ठां विमुञ्चते ॥ १९ ॥ न रिक्तामवेक्षते ॥ २० ॥ प्रत्यन्दक्षिणा नैर्ऋतीमिर्यन्ति ॥ २१ ॥ यदस्य पारं इति शिष्यमादत्ते ॥ २२ ॥ तिष्ठस्तुपपक्वाः कृष्णा इष्टकाः^{१०} स्मृत इरिणेऽमुन्वर्तमिति^{११} तिष्ठभिः परां परामुपदधाति ॥ २३ ॥ न तथादेवतं करोति ॥ २४ ॥ यं ते देवीति^{१२} शिष्यमधिवपति^{१३} ॥ २५ ॥ रुक्मसूत्रमासन्दीमिति निधाय यदस्य पारं रजर्व इत्यपः परिपिञ्चन्पर्येति ॥ २६ ॥ भूयै नर्म इत्युक्त्वा निवृत्य

यं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ।

सौ योरभिष्टवन्तु नः ॥

इति परोगोष्ठं मार्जयन्ते^{१४} ॥ २७ ॥ अनपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति ॥ २८ ॥ निवेयनं इति गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते ॥ २९ ॥ येन देवा ज्योतिषेत्याहवनीयं यजमानः समिन्दे ॥ ३० ॥ प्रायशीयाप्रभृति समानमोपसद्मयः ॥ ३१ ॥ पूर्वाह्निकीमुपसदं कृत्वा यूपं छित्वा वेदिं कृत्वाग्निं^{१५} विदधाति सप्तपुरुषं त्रीन्प्राचश्चतुरस्तिर्यङ् ॥ ३२ ॥ पुरुषमात्राणि पक्षपुच्छानि भवन्ति ॥ ३३ ॥ आत्मा चतुःपुरुषो^{१६}

^१ MS I. 6. 1.

^२ MS II. 7. 11.

^३ The ms first hand यद्य, which is struck off by the second hand.

^४ MS II. 13. 11. 161. 14.

^५ The ms पुरीषमसीति ह्यन्य first hand, पुरीषमसीति पुरीषमाहृत्य second hand.

^६ The ms चैक.

^७ The ms न निदहम.

^८ MS II. 7. 12.

^९ The ms इष्टकास्तिष्ठः.

^{१०} The ms शुंषध.

^{११} 1 The ms शिष्यं नाभिनयति.

^{१२} The ms adds इयुमयतो.

^{१३} The ms second hand उदीच. (for तिर्यङ्).

^{१४} The ms adds अग्निर्.

भवति ॥ ३४ ॥ अरन्ति पक्षयोरत्युपदधाति ॥ ३५ ॥ प्रादेशमात्रं पुच्छे^१ यितस्ति^२
वा ॥ ३६ ॥ प्रजापतिभ्यः सादयतु तथा देवतयाहिरस्वदधुना सीदेति विहितस्य मध्यं^३
विमृश्य सज्जब्दं इति दर्भस्तम्बे हिरण्ये च मध्ये ऽग्निं जुहोति ॥ ३७ ॥ द्वादशयु-
क्तेन सीरेणाग्निं कृपति षड्युक्तेन वा ॥ ३८ ॥

इति ऋषेः [प्रथमे ऽध्याये] चतुर्थे खण्डम् ॥

सं वरत्रा दधातन निराहावान्कृणोतन ।

सिन्धामहा अषटमुद्रिणं वर्यं विश्वाहाजलेमक्षितम् ॥

निष्कृताहावमवटे सुवरत्रे सुपेचनम् ।

उद्रिणं सिन्धे अक्षितम् ॥

इति युगधरप्राणि संवध्नाति ॥ १ ॥ पूषा युनक्तिवति^४ युनक्ति ॥ २ ॥ लाङ्गलं
पवीर्यमिति^५ कृपति ॥ ३ ॥ पुच्छादपि शिरः शिरस्तः पुच्छं पुच्छतैः शिरस्तिष्ठः
सीताः संपादयति ॥ ४ ॥ एतेन धर्मेण दक्षिणावर्तो दक्षिणस्मात्पश्चादुत्तरमुत्तर-
स्याः श्रोण्या दक्षिणमैसं दक्षिणस्या उत्तरम् ॥ ५ ॥ द्वादश सीताः संपाद्य प्राच
उत्सृजन्ति—विमुच्यन्मध्यं इति ॥ ६ ॥ विसृज्याध्वर्यये वैकर्षणान्ददाति ॥ ७ ॥
कृष्टे^६ सर्वाधानि यवांश्च मधूद्युतान्वपति—या श्रोपर्यये इति चतुर्दशभिः ॥ ८ ॥
यस्य न धोपेत्संमनसा ध्यायेत् ॥ ९ ॥ तस्येध्मे ऽपि^७ कुर्यात् ॥ १० ॥ ये घनस्पती-
नामासफलास्तेषामग्नीषोमीयायेध्मे संनहोत् ॥ ११ ॥ शिष्टान्मनसर ध्यायेत् ॥ १२ ॥
व्युत्कृष्टो लोष्टादिस्तेभ्यो यथाहतां मध्याय संभरति—सा नो हि^८ सीदिति^९ चत-
सृभिः ॥ १३ ॥ यां जनतां जुध्यन्तीमिच्छेत्तां प्रतीपवर्जमिरेयुषःधाददीत ॥ १४ ॥
यथा मन्येत तस्यां निहनिष्यतीत्येषमुपक्रमेत ॥ १५ ॥ कामं वामदुपे जुहोति^{१०} लोष्टा-
न्कृष्टां चाभिमृशति ॥ १६ ॥ व्याधारणान्तामुत्तरयेदि^{११} करोति ॥ १७ ॥ अग्निवत्त-
रयेदिः ॥ १८ ॥ एतेन धर्मेणपरिमिताभिः शर्कराभिरग्निं परिध्रवति ॥ १९ ॥

अज कृणुष्वं स हि वो वृषाणो वर्यं सीव्यष्वं बहुता पृथुने ।

1 Nearly identical with MS III. 2.

(पुच्छादंसत second hand).

4. 21 2.

8 The ms = जेत. Cp MS III. 2 3.

2 The ms पुच्छं.

21, 9

3 The ms मध्यम first hand, मध्यमं second hand.

9 1 The ms सर्वे कृष्टे.

10 MS II 7, 13.

4 MS II 12. 3 146 2

11 The ms निवपेत् (for न वपेत्).

5 The ms second hand विश्वाहादस्त.

12 1 The ms इमव (for तस्येध्मे ऽपि). Cp

6 MS II. 7, 12.

MS III. 2, 4 21, 17.

7 The ms पुच्छादपि शिरस्तः पुच्छं सुत

13 MS II 7, 14.

पुर कृणुष्वमयसीरष्टा मा व सुप्रोचमतो दैह्यत तम् ॥

परि त्रिविष्टपञ्चरे यात्यमी रयीरिव ।

आ देवेषु प्रयो दधते ॥

परि वाजपतिरिति परिश्रितमभिमन्याग्ने तव श्रवो वयं इति सिकता निवपति ॥ २० ॥ संज्ञानमसीत्युपान्युप्याप्यायस्वं ॥ सं ते पयसीति^१ व्यूहति ॥ २१ ॥ सीतामध्ये कुम्भेष्टका^२ उपदधाति पद कुम्भा द्वे द्वे रूपं च कृष्णी [च] चतस्रोऽपचतः स्वयमातुरणालोके द्वे दिक्षु समन्या यन्तीति^३ यजुषो पदं ॥ २२ ॥ प्रथमया-
द्भिः पूरयित्योचराभिर्द्वादशोपधाय द्वाभ्यामुपतिष्ठेत ॥ २३ ॥ दिवि श्रयस्वेति^४ नैवार चक्रं पयसि शृतमुपदधाति ॥ २४ ॥

इति चयने [प्रथमेऽध्याये] पञ्चम खण्डम् ॥

सूददोहसा सह लोकंपृष्ठाः सर्वेष्टकासु तथा देवतया करोति ॥ १ ॥ शीर्षाव्ययसेस्याप्ययं इति लोको मध्ये स्वयमातुरणालोकः ॥ २ ॥ वर्जयेत्कृष्णां भिन्नामलक्ष्मीमिति^५ ॥ ३ ॥ दक्षिणावृद्धिर्दक्षिणं पुच्छमुपदधाति सव्यावृद्धि रक्षरमृजुलेखाभिर्दोषम् ॥ ४ ॥ अग्रेणाहवनीयमानहृदे चर्मणि मुख्याश्वितीना मासाद्य संप्रेष्यति—चित्यभिभ्य इत्युपांशु प्रणीयमानेभ्योऽनुब्रूहीत्युच्चेः ॥ ५ ॥ प्राची-
ननु प्रदिशमिति^६ प्रणयति ॥ ६ ॥ अभ्यपूर्वा यन्ति ॥ ७ ॥ उत्तरं पुच्छाप्ययं प्रत्या क्रम्येन्द्र सानसि^७ रयिमित्याक्रमणमुपदधाति ॥ ८ ॥ पुरस्तात्प्राचीनास्तेन स्वय-
मातुरणालोकमभ्यर्ष्यो विश्वा इत्याक्रमयति ॥ ९ ॥ प्राञ्चं प्रक्रमय्य प्रत्यश्चमभ्या वर्तयति ॥ १० ॥ तपो योनिरसीति^८ पदे पुष्करपर्णमुपदधात्यपा वृष्टमसीति^९ च ॥ ११ ॥ अधस्ताद्वाभिपुष्करपर्णे रुक्मं महा जज्ञानमिति^{१०} पश्चात्पाशमधस्ताद्भिर्बाधं सा-
दयति^{११} ॥ १२ ॥ कृणुष्व पाजं इति पञ्चभिरद्वयया व्याधारयति ॥ १३ ॥ हिरण्यगर्भं^{१२} इति रुक्मे सौवर्णं पुरुषमुत्तानमुपदधाति ॥ १४ ॥ इत्सथस्केन्दैर्यभिमन्य ननोऽस्तु सर्वेभ्य इति तिसृभिरनुदिशति व्याधारयति च यथा रुक्मम् ॥ १५ ॥ अयमभि

1 This verse occurs in MS IV. 13 4 Mān VI 1 6 18-20

203 3 without any variations, and 7 1

there also it is followed by परि 8 1 The ms लक्ष्मीति

वाजपति 9 MS I 6 2

2 MS II 7, 14

10 MS IV 13 3 184, 13

3 MS II 7 11 89 6,

11 MS II, 13 2 153 6

4 The ms रुमष्टम first hand, अमीष्टका second hand

12 MS II 7 3 76 16

13 MS II 7 15,

5 MS II 13 1

14 1 The ms पश्चात्पश्चमधस्ताद्भिर्बाध

6 The sutra is hopelessly corrupt Cp

सहस्रिणे इति सुचं कार्फर्यमयीं घृतस्य पूर्णां दक्षिणतः सादयति भुवो यज्ञस्येति^१
 दध्न औदुम्बरीमुत्तरतः ॥ १६ ॥ तेजो ऽसीति^२ हिरण्येष्टकां शर्करां स्वयमातृणांश्वे-
 नोपघ्राप्य भूर्ध्रुव त्वरित्यभिमन्त्र्य भुवासि षरणेति^३ चाविदुषा सह ब्राह्मणेन
 प्रजापतिष्ट्वा सादयत्विति पुरुषे सादयति ॥ १७ ॥ पुरुषस्यास्ये छिद्रं करोति ॥ १८ ॥
 भूरिति प्राचीमुद्धेदिति^४ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ १९ ॥ चित्ति जुहोमीत्यातृण्ये जुहोति
 ॥ २० ॥ पृथिवीमाकमिपमिति यजमानं वाचयति ॥ २१ ॥ यजमानो ऽविदुषे घरं
 ददात्यविद्वानध्वर्यये ॥ २२ ॥ यास्ते अम आर्द्रा योनयं इति कुलायिनीम् ॥ २३ ॥
 काण्डात्काण्डादिति^५ दूर्वेष्टकां लोष्टं दूर्वाभिर्ध्रुवं सँसृष्टं स्वयमातृणांश्वः ॥ २४ ॥
 यास्ते अमे सूर्यं रवं इति यामभुतं हिरण्यशकलावध्यूह्यं ॥ २५ ॥ विराड् ज्योतिरधा-
 रयन्नूरसि भुवनस्य रेतं इति रेतःसिचम् ॥ २६ ॥ स्वराद् ज्योतिरधारयन्नूरसि भुवनस्य
 रेतं इति द्वितीयाम् ॥ २७ ॥ सम्राड् ज्योतिरधारयदिति^६ तृतीयाम् ॥ २८ ॥ प्रथमायां
 चित्तौ यून उपदध्यान्मध्यमायां विषयसो विहृता स्वविरस्य ॥ २९ ॥ पुत्री चि-
 न्वीति द्वयोर्ब्राह्मणम् ॥ ३० ॥ बृहस्पतिष्ट्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्टे ज्योतिष्मतीमिति^७
 विश्वज्योतिषम् ॥ ३१ ॥ उदपुरा नामासीति^८ मण्डलामवध्यात् ॥ ३२ ॥ ऋतव्या
 उपदधाति—मधुध माधवरचेति^९ पर्यायैर्द्वे द्वे चित्वां चित्वां चतस्रो मध्यमायाम्
 ॥ ३३ ॥ द्वे द्वे पर्यायेणामेन्तःश्लेषो ऽसीत्यनुपजेत् ॥ ३४ ॥ घर्मेष्टका उपघ्राया-
 पाढासीत्यपाढाम् ॥ ३५ ॥ कूर्मं कच्छुपं मत्स्यं दध्ना मधुना घृतेन मधु वाता ऋता-
 यतं इति तिसृभिः समाज्याषां त्वा गङ्गासादयामीत्यभिमन्त्र्य गङ्गां यौरिति^{१०} पुरस्ता-
 त्प्रत्यञ्चं सादयति ॥ ३६ ॥ औदुम्बरमुलूपलमुसलं प्रादेशमात्रं चतुःक्षति ॥ ३७ ॥

इति जयने [प्रथमे ऽध्याये] षष्ठं खण्डम् ॥

यच्चिदि त्वं गृहे गृह उल्लखक गुज्यसे ।

इह शुभसमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ॥

इति ग्रीहीनवहृत्य सहस्रीष्टुपदधाति—इदं विष्णुरिति^{११} दक्षिणतः पुरस्ता-
 त्स्वयमातृणांश्वः ॥ १ ॥ उखां सिकताभिः पूरयति दध्ना मधुना घृतेन वा—
 अमे युक्त्वा हि ये तर्पे ॥ युक्त्वां हि देवहूतमानिति^{१२} संहिताभ्यामभिजुहोति ॥ २ ॥ वि-

1 MS II. 7. 15.

2 The ms adds सह.

3 MS III. 2. 6 24. 15.

4 MS II. 10 6 139. 8.

5 The ms ददाति : स विद्वा-.

6 MS II. 7. 16

7 1 Thus the ms second hand. The first hand = शकलावहृत्य गृध्रे.

8 "According to the Brāhmaṇa (III. 2. 6 25, 8) there may be only two of these iṣṭakās" 1

9 MS II. 8. 14: 117. 7.

10 MS II. 8. 12.

11 MS II. 7. 17.

12 The ms inserts अमे before युक्त्वा. Cp MS ab 101. 10.

पाद्य नक्षोपासा' ॥ स्युता देवेभिरित्यादत्ते ॥ ३ ॥ पृथिवि पृथिव्यां संदेति' सादयत्यु
 चरत पुरस्तात्स्वयमावृणाय यावत्युलूपलम् ॥ ४ ॥ समित्सवन्तीति' दध्ना
 मधुमिधेय शिरोसि पूरयित्वा छिद्रेषु हिरण्यशकलानप्यस्यति—अचे त्वेति'
 दक्षिणस्मिन्कर्णच्छिद्रे रुचे त्वेति' सव्ये भास त्वेति' दक्षिणस्मिन्नाक्षिच्छिद्रे ज्योतिषे
 त्वेति' सव्ये ऽभूदिदमिति' दक्षिणस्मिन्नासिकाच्छिद्रे ऽमेवैश्वानरस्येति' सव्ये ऽग्निस्ते
 जसेत्यास्ये रुक्मो वर्षेत्ययकर्तने ॥ ५ ॥ सहस्रदा असीति' पुरुषशिरो ऽभिमात्र्या
 दित्य गर्भमित्युपायामुत्तानमुपदधाति पश्चादवकर्तनत ॥ ६ ॥ चित्र देवाना
 मित्यर्धर्चाभ्यामक्षिच्छिद्रेयोर्दुत्वा पश्चात्पुरुषशिरस पुरुषचितिमुपदधाति
 पुरुषस्य प्रतिमाम् ॥ ७ ॥ मा छर्दे इति द्वादश पर्याया ॥ ८ ॥ तेषा
 तिस्रस्तिष्ठ एकैकेन ॥ ९ ॥ तेन छन्दसेत्यनुपजेत् ॥ १० ॥ वातस्य जृतिमिति' पूर्वाधे
 ऽध्वशिर उत्तराभिस्तिष्ठभिर्यथासमासातमितराणि पश्चाधे गोशिरो दक्षिणाधे
 ऽविशिर उत्तराधे [यस्त]शिर ॥ ११ ॥ इम मा हिंसीरिति' पञ्चभिस्तत्सर्गैरुपधा
 नानुपूर्वेषोपतिष्ठेत ॥ १२ ॥ यद्येकं स्यादनुपरिहारमुपदध्याल्लोकान्वोपतिष्ठे
 तोत्सर्गैश्च ॥ १३ ॥ उत्तरमेकं स्वयमावृणायान्तरेण सचरेद्वैसशिरोसि—
 त्वं यविष्ठेति' सैवत्सरीं जपति' ॥ १४ ॥ सर्पशिर उत्तरस्मिन्नस उपधाय नमो ऽस्तु
 सपैभ्य इति तिसृभिरनुदिशति ॥ १५ ॥ अपा त्वेनन्सादयामीति' पञ्चदशापस्या
 पञ्च पञ्चाभित उपदधाति ॥ १६ ॥ छन्दस्या पञ्चोत्तरत ॥ १७ ॥ अय पुरोभू
 रिति' पञ्चाशत प्राणभूत. पञ्चभि पर्यायेर्दश दशैकेन ॥ १८ ॥ प्रथम दशयुगं
 पुरस्तादुपदधात्यथ द्वितीय पञ्चानृतीयं दक्षिणतैश्चतुर्थमुत्तरतो मध्ये पञ्चमम्
 ॥ १९ ॥ आयुषे प्राण सतत प्राणापानं सतन्विति पञ्चाशतं सैयतो दशभि पर्यायै
 पञ्च पञ्चैकेन ॥ २० ॥ प्राची दिगित्यैतिमाना यथा प्राणभूत पञ्चाशतमुपधाय
 मतमुपदधाति ॥ २१ ॥

इति चयने [प्रथमे ऽध्याये] सप्तम खण्डम् ॥

1 MS II 7 16

2 MS II 7 17

3 MS I 3 37 43 8

4 MS II 8 3 108 11

5 MS II 13 14 163 7

6 1 Thus the ms first hand The second hand
 ०मावृणायामन्तरेण (to be read as ०मन्तरे न ?)

7 MS II 13 11 162 1

8 The ms सैवत्सरी यज्ञपति The entire
 sutra is corrupt

9 MS II 7 15 97 1

10 MS II 7 18 103 6

11 MS II 7 19 103 15

12-12 The ms ०त्यथ द्वितीय तृतीय पथाद्
 द्वितीय दक्षिणत Cp II 2 1 21

13 MS II 7 20 104 16

सम्पन्नं प्रवेताद्यामे सोमस्य सूर्यस्य ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विप्नो यश्च नो द्वेष्टि तमेपा जम्मे दधामि ॥

उप्रा च भीमा च पितृणो यमस्येन्द्रस्य ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विप्नो यश्च नो द्वेष्टि तमेपा जम्मे दधामि ॥

माची च प्रतीची च वसूनों रुद्राणामादित्याना ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विप्नो यश्च नो द्वेष्टि तमेपा जम्मे दधामि ॥

यन्त्री च यमनी च मित्रावरुणयोर्मित्रस्य धामुस्ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विप्नो यश्च नो द्वेष्टि तमेपा जम्मे दधामि ॥

ध्रुवा च पृथिवी च सवितुर्मरुतो वरुणस्य ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विप्नो यश्च नो द्वेष्टि तमेपा जम्मे दधामि ॥

उर्वो चाधिपद्मी च वृहस्पतेर्विद्यया देवाना ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विप्नो यश्च नो द्वेष्टि तमेपा जम्मे दधामि ॥

इति वैश्वदेवीः^१ प्रथमा व्रतस्य ॥ १ ॥ प्राच्या त्वा दिशा सादयामीति पञ्चात्मेष्टका एकैकां लोकेषु ॥ २ ॥ इन्द्रो दधीचे अस्मभिरिति^२ दशार्धवशिरो नव पूषार्धं एकं मध्ये ॥ ३ ॥ तिस्रो गायत्रीः पुरस्तादायाहि सुपमा हि तै इति ॥ ४ ॥ रथन्तरं द्वे द्वे तिस्रः कृत्योपदधाति—

अभि त्वा शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनव ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्दशमीशानमिन्द्र तस्युष ॥

न त्वावं अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवभिन्द्र वाजिनो गम्यन्तस्त्वा इवामहे ॥^३

इति रथन्तरम् ॥ ५ ॥ द्वे द्वे चित्यामुपदधाति ॥ ६ ॥

त्वाममे वृषभं चैकितानं पुनर्युवानं जनयन्नुपागाम् ।

अस्युरे नौ गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सैशिराधि ॥

इत्युपभमुपधाय लोकं पृथया चितिं^४ संछादयति ॥ ७ ॥ चित्यां चित्यां

हिरण्यशकलमप्यस्यति ॥ ८ ॥ अश्वं श्यावमालभते ॥ ९ ॥ पृष्ठो दिवीति^५ चात्वा-

लात्पुरीपमतिहृत्य व्यूहति ॥ १० ॥ अग्निहोमचितिहोमान्जुहोति ॥ ११ ॥ अग्ने

कथेति^६ पञ्चाग्निहोमाः ॥ १२ ॥ या त इषुरिति^७ सर्वत्रानुपजेत् ॥ १३ ॥ तेषामेकैकेन

चित्यां चित्यां जुहोति^८ ॥ १४ ॥ यो अप्सन्तरभिरिति^९ पञ्च चितिहोमाः ॥ १५ ॥

1 The ms •देवी.

thena

2 MS II. 13 6 154 9

5 MS II. 13 11 161. 14.

3 MS II. 13. 9.

6 MS II. 13. 12

4 Although derived from MS 1b the two verses are here given sakalapā-

7 The ms adds चितिहोमान एव.

8 MS II. 13. 13 162. 10.

अग्ने देवं ददावद् जज्ञानो वृक्तवर्हिये ।

असि होता न ईक्ष्यः ॥

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो दीदाय समिद्ध स्वे दुरोणे ।

[चित्रमानु रोदसी अन्तरुर्वा स्वाहुतं विश्वत प्रत्ययम्]¹ ॥

[मेधा]अरं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।

त्वामर्थस्य हविष समानमित्त्वां महो वृणते नान्यं त्वद् ॥

मनुष्वत्त्वा निधीमहि मनुष्वत्समिधीमहि ।

अग्ने मनुष्वदग्निरो देवान्देवयते यज ॥

अभिर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणि ।

अग्नी राये स्वाभुवँ स प्रीतो याति वीर्यमिषँ स्तौतृभ्य आभर ॥

इति पञ्च ॥ १६ ॥ तासामेकैकयां चित्तिं चित्तिमभिमृशत्यग्ने धामानीति²

च ॥ १७ ॥ यत्प्रभृत्यभिमर्शेनान्तं सर्वचित्तिषु ॥ १८ ॥ अनूपसदमग्निं चिन्वन्ति

चिन्वन्ति ॥ १९ ॥

इति चयने [प्रथमे ऽध्याये] ऽष्टम खण्डम् ॥

इति³ प्रथमो ऽध्यायः ॥

1 Though read sakalapāṭhena the verse 3 MS II 13 11 162 3

is from MS II 13 5 154 1-2

4 The ms adds चयने

2 The ms तासामेकैकां.

अथैव श्वेतमालमन्त्रितीरुपदधाति ॥ १ ॥ ध्रुवदितिरिति पञ्चाभ्यनीलो-
केषु ॥ २ ॥ उपधापतव्यौ उपदधाति पञ्च पञ्चोत्तराः सज्जैवैरिति पर्यायैः ॥ ३ ॥
सज्जैवैरिति पुरस्तात्पर्यायाणामनुपजेत्पञ्चैवैवयुनापैरित्युपरिष्ठात् ॥ ४ ॥ प्राणं
[मे] पाहीर्युतव्यासु धायव्या अनूपदधीताप विन्वेति धायव्यासपस्याः चर्न
वर्षे इत्यपस्यासुतपञ्चोत्तरैः पुरस्तादुपधायोत्तरैः पर्यायैः पञ्च पञ्चाभित
उपदधाति ॥ ५ ॥ व्याख्याताः सार्वचितिकाः ॥ ६ ॥ तृतीयामुपदधाति ॥ ७ ॥
इन्द्राग्नी अव्ययमानामिति स्वयमातृणामभिमन्त्र्य विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य
ष्टे ॥ अन्तरिक्षे यच्छेति सादयति ॥ ८ ॥ नात्रायिद्वान्न वरदानम् ॥ ९ ॥
अन्तरिक्षमाकमिपमिति यजमानं घाचयति ॥ १० ॥ ज्योतिरक्षि ज्योतिर्मे यच्छेति
द्विरण्येष्टकां राशयि प्राची दिगिति पञ्च दिश्या लोकेषूपधाय रेतःसिचं रेतः
सिचौ या विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य ष्ठे ज्योतिष्मतीमिति विश्वज्योतिपम-
पराजिता नानासीति मण्डलौ सादयति ॥ ११ ॥ आयुर्मे पाहीति दश पुरस्तादुप-
धायोत्तरैः पर्यायैर्द्वादश द्वादशाभित उपदधाति ॥ १२ ॥ मूर्ध्नि ण्डिति सप्त
पुरस्ताद्यन्त्री ण्डिति सप्त पश्चात् ॥ १३ ॥ समीचीरद्वयया द्वेष्यस्य ॥ १४ ॥
व्याख्याताः सार्वचितिकाः ॥ १५ ॥ चतुर्थामुपदधाति ॥ १६ ॥ आशुभिदिति
पुरस्ताद्रोमा सप्तर्षे इति दक्षिणतो आर्तैः पयदर्शे इत्युत्तरतो धरण एकविंशे

1 MS II. 8. 1.

2 1 The ms लोकेषि.

3 The ms -ध्ये.

4 MS II. 8. 2

5 1

6 Based on MS III 2 9 29, 11-13.

7 The ms तृतीयानुरवनी first hand, तृतीयां
चिति चिनोत् second hand

8 MS II. 8 3

9 MS II 7. 16 99, 10.

10 MS II. 7, 15.

11 The ms नात्र विद्वान्वरदानं

12 MS II. 8. 9 113 5.

13 MS II. 8 14 117 9.

14 1 The ms मंगलाद्वया.

15 From MS III. 2. 9 30. 5

16 MS II 8 4.

17 The ms प्चान्त.

इति पश्चात्प्रवृत्तिरष्टादश इति षोडश शेषेणोपधायतव्ये उपधायैक्या सुबतेति^१
 सप्तदश सृष्टीरुपधाय ऋतुना पञ्चीति^२ पञ्चदश व्युष्टीरुपधायति ॥ १७ ॥ व्या-
 ख्याताः सार्वचितिकाः ॥ १८ ॥ पञ्चमीमुपधायति ॥ १९ ॥ अमे जातानिति^३ पश्चा
 चतुर्थोत्वारिंशी स्तोमे इत्युत्तरतो ऽमे पुरीषमिति^४ मध्ये ॥ २० ॥ चत्वारिंशतमे-
 वरद्वन्द्वे इति प्रथमं दशवर्गं पुरस्तादुपधायत्यथ द्वितीयं पश्चात्तृतीयं दक्षिण
 तश्चतुर्थमुत्तरतः ॥ २१ ॥ रश्मिना ज्ञाय ज्ञय जिन्वेति^५ त्रयस्त्रिंशत् स्तोमभागौ-
 ष्वतुरः सप्त वर्गान्दक्षिणत उपधाय पञ्च लोकेषूपधायति ॥ २२ ॥ राशयसि
 प्राची दिगिति^६ पञ्च नाकसदो लोकेषु ॥ २३ ॥ अयं पुरो हरिकेर इति पञ्चचूडाः
 पञ्च नाकसत्स्त्र्युपधायति पश्चात्प्राचीमुत्तमाम् ॥ २४ ॥ पुरोवातसन्निरसीति^७
 पञ्च वृष्टिसनयो लोकेषु सैयान्याहुं उपधायाम्वा च हुर्लो वेति^८ षोडश ॥ २५ ॥
 येनो ऋषेय इति त्रिभिरनुवाकैरेकत्रिंशतममृतम् ॥ २६ ॥ तपो योनिरित्यष्टौ
 ऋचा स्वा छन्दसा सादयामीति^९ च ॥ २७ ॥ इत्^{१०} [यो] विश्वेदसमिति^{११} पञ्च ॥ २८ ॥
 छन्दश्चितिमुपधायति—अयमग्नि सहस्रिणं इति तिस्रो गायत्रीः पुरस्तात् ॥ २९ ॥
 तिस्रस्त्रिस्रो ऽभित उपधायति । [त्रिष्टुम्भिर] दक्षिणतः । जगतीभिः पश्चात् ।
 अनुष्टुम्भिरुत्तरतः ॥ ३० ॥ पङ्क्तिभिः पुरस्तादुपधायति । बृहतीभिर्दक्षिणतः ।
 उष्णिग्भिः पश्चात् । ककुम्भिरुत्तरतः ॥ ३१ ॥

इति चयने [द्वितीये ऽध्याये] प्रथम खण्डम् ॥

भद्रो नो अभिराहुतो भद्रा राति सुभगो भद्रो अश्वर ।

भद्रा उत [प्रशस्तय] ॥

[भद्रा उत] प्रशस्तयो भद्रं मन कृणुष्व वृत्रद्वयं ।

1 MS II, 8 4	11 The ms पुरस्ता०.
2 MS II, 8 6 110 6	12 MS II 8 13
3 MS II 13 10 159 14	13 The ms सैयाज्या०
4 MS II 8, 7,	14 The ms ०धायामावधु
5-5 † The ms ०धायतीत्य द्वितीय तृतीय	15 The ms रये । न हयय. (for येना).
पश्चाद् द्वितीयं. Cp II 1 7 19	16 MS II, 12 4 147 6
6 MS II, 8 8 112 5	17 1
7 The ms ०भागं and वर्गं (for ०भागान्	18 MS II 13, 2, 153 6
and वर्गान्)	19 MS II, 13 4 153 13.
8 MS II, 8, 9 113 5,	20 The ms first hand हुत्ते
9 MS II 8 10 114, 13,	21 MS II, 13 5 153 17.
10 The ms ०त्यु० first hand, ०भ्यु०	22 MS II, 13, 7 155 13
second hand, Cp MS III, 3 1 32 7.	

रिति' ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ १२ ॥ आग्नेयपाचमान्यां गायत्रं' गायति शिरासि
 रथन्तरं दक्षिणस्मिन्पक्षे । वृद्धदुत्तरस्मिन् । वामदेव्यं दक्षिणस्थायं श्रोण्याम् ।
 पुच्छे यज्ञायक्षियम् । प्रजापतेर्हृदयमनृचमपिपक्षे ॥ १३ ॥ अर्क्यैः सामभिरर्कं
 परिप्लवन्ति ॥ १४ ॥ स्तुतं होतानुशंसति ॥ १५ ॥ इथे यज्ञो गृगभिरित्याग्निकं
 समिष्टयजुर्यजमानं वाचयति ॥ १६ ॥ अर्क्यो वेतसशाखां मण्डूकमिति वंशे
 प्रवध्य समुद्रस्य त्वाक्कयेति' सप्तभिरग्निं परिकर्षति ॥ १७ ॥ प्राणो माण्डूके' ॥ १८ ॥
 विकर्षणं संलुप्योत्करे न्यस्यति ॥ १९ ॥ कृष्णाजिनस्योपानहौ प्रतिमुच्य नमस्ते
 हतं इत्यारोहति ॥ २० ॥ पञ्चगृहीत आज्यं पञ्च द्विरण्यशकलान्प्रास्यं स्वयं
 मातृणां पञ्च कृत्यो ऽक्षया व्याधारयति—हुषेदं वडिति' पर्यायैः ॥ २१ ॥
 द्वाभ्यामुत्तम मध्ये ॥ २२ ॥ दध्ना मधुमिश्रेणाग्निं व्ययोक्षति—व्रजपतं इति
 दर्भगुरुमुष्टिना ॥ २३ ॥ प्राणदो इत्यारोहति ॥ २४ ॥ व्ययोक्षणात्तं कृत्योत्तमे'
 प्रवर्ग्यानुधाक्येन गणेन पश्चाधे चतुर्थमीदृ वेति' पञ्चममीदृक्षातं इति पष्ठी
 मिन्द्र देवीर्विश इति सप्तमीम् ॥ २५ ॥ यदि कामयेत विशा चरं हन्यामिति' ब्राह्मणव्या
 ख्यातम् ॥ २६ ॥

इति त्रयने [द्वितीये ऽध्याये] तृतीयं सूत्रम् ॥

घसोर्धारां जुहोति ॥ १ ॥ समुद्रादग्निरिति' सूक्तेन घृतमभिमन्त्र्यौतुम्बर्या
 प्रहृत्या सुचा पश्चाच्चमसः सुम्पानेण संछादितस्यं मृदाहितायामाद्यं चमस
 मासिञ्चति' ॥ २ ॥ वैश्वानरीये धारां पातयत्यमाविष्णु सजोषतेति' जपित्या
 ताम् ॥ ३ ॥ वाजश्च म इति पञ्चानुयाकान्यजमानं वाचयति ॥ ४ ॥ एक
 त्रयविशतं धृतसधाष्टौ वेति' चतुरभ्यासेनाष्टाचत्वारिंशतः । धेनुधानद्वौ
 यज्ञेन कर्षत इति प्रभृतिना स्वर्ग्यां स्वाहा वैश्वानर स्वाहा भ्यशानान्त्य' स्वाहा-
 त्वा भुवनस्य पतये अधिपतये स्वाहेति' स्वर्ग्या अगामाद्युता अभून् प्रजापते प्रजा

37 17

ग

MS III 3 5 38 11

37 3

complete

सस्य).

seems to be miss

11 MS I 6 2 87 13

12 The ms = तस्या

13 The sense of the sutra is not clear

14 MS IV 10 1 142 3

15 MS II 11 2 6.

16 The ms तिस्रथैव यजुपानयध०

17 MS II 11.6 143 14, 17

18 MS I. 11 3 163 13

19 MS I 11 3 व्यस्यमान्य

20 MS 1b

जानुदघ्नं प्रथमं चिन्वानध्विन्वीत नाभिदघ्नं द्वितीयं चुबुकदघ्नं तृतीयं ततो न
ज्यायांसम् ॥ २१ ॥ साहस्रं प्रथमं द्विसाहस्रं द्वितीयं त्रिसाहस्रं तृतीयम् ॥ २२ ॥
संचितं सहस्रेण हिरण्यशकलैः प्रोक्षति पञ्चधा विभज्य—सहस्रस्य मासीति^१
पर्यायैः ॥ २३ ॥ साहस्रो ऽसि सहस्राय त्वेत्यनुपजेत् ॥ २४ ॥

इति चमने [द्वितीये ऽध्याये] द्वितीयं सप्तमम् ॥

वसवस्त्वा रुद्रैः पश्चात्पान्त्विति घृतेन प्रोक्षति पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्नुत्तरे
पर्यायैरनुक्रामम् ॥ १ ॥

नितानस्त्वा मारुतो मरुद्भिरुत्तरतः पानु ॥

आदित्यास्त्वा पुरस्ताद्विश्वेदेवैः पान्नु ॥

पितरस्त्वा यमराजानः पितृभिर्दक्षिणतः पान्नु ॥

देवेन्द्रस्त्वेन्द्रज्येष्ठा वरुणराजानो ऽधस्ताच्चोपरिष्टाच्च पान्नु ॥

इति मध्ये ॥ २ ॥ इमा मे अमा इष्टका धेनवः सन्वित्यभिप्रमज्य शतवर्षिण्यं
जुहोत्यर्कपथेनाजक्षीरेण गवीधुकासक्तून्कृत्वा पद्भ्या विभज्योत्तरापरस्यामिष्ट-
कायामुदङ् तिष्ठन्नात्यद्वोहन्नग्निं नमस्ते रुद्र मन्मथ इति प्रभृतिना नमः सेनाभ्यः सेना-
नीभ्यश्च वो नम इत्यन्तेन जानुदघ्ने ॥ ३ ॥ नमो रथिभ्य इति प्रभृतिना नमो मेध्याय च
विपुत्याय चेत्यन्तेन नाभिदघ्ने ॥ ४ ॥ नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय चैति^२ प्रभृतिना प्रत्यक्ष-
रोहेभ्यस्त्वृतीयमास्यदघ्ने ॥ ५ ॥ नमो अस्तु रुदेभ्यो ये दिवीति^३ श्रीन्प्रत्यक्षरोहान्
॥ ६ ॥ आस्यदघ्नादीन्यजमानं वाचयन्तेषु देशेषु जुहोति ॥ ७ ॥ असंचरे ऽर्कपथं
स्यस्यति । यं द्विष्यात्तस्य पशूनां संचरे न्यस्येदिति^४ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ ८ ॥ गावी-
धुकं चरं पयसि शृतमुपदधाति तस्यामेवेष्टकायां

यो रुद्रो ऽप्सु यो ऽमौ य ओषधीषु ।

यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय नमो ऽस्तु देवाय ॥

इति ॥ ९ ॥ तिष्ठन्धन्वमयाचितो^५ ब्राह्मणाय वृदाति ॥ १० ॥ अरमन्मूर्ज-
मिर्त्युदकुम्भेनाग्निं त्रिः परितपिच्य त्रिः प्रतिपर्येति ॥ ११ ॥ यद्यभिचरेदेतदेव यजु

1 Nearly identical with MS III. 3. 2

34 6 sqq

2 MS II 8. 14

3 † The ms युंजान०.

4 MS II 8. 14 118 14.

5 The ms first hand गवेषु०.

6 उदङ् is omitted by the first hand.

7 †

8-8 MS II. 9. 2-4 120, 16-124, 1.

9-9 MS II. 9. 4-7: 124. 1-125. 13

10 MS II. 9 7-9 125, 13-129 8

11 MS II. 9. 9 139. 9.

12 MS III. 3 4 37. 9.

13 † Thus the second hand The origi-

nal must have been different as the

first hand reads श्रीनिपवंतध्वान्यचितो.

14 MS II. 10. 1: 131. 1.

रिति' ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ १२ ॥ आग्नेयपावमान्यां गायत्रे' गायति शिरसि
 रथन्तरं दक्षिणस्मिन्पक्षे । बृहदुत्तरस्मिन् । वामदेव्यं दक्षिणस्यां श्रोण्याम् ।
 पुच्छे यज्ञायज्ञियम् । प्रजापतेर्हृदयमनृचमपिपक्षे ॥ १३ ॥ अर्कयैः सामभिरर्कं
 परिप्लुवन्ति ॥ १४ ॥ स्तुतं होतानुशंसति ॥ १५ ॥ इथे यज्ञो मृगभिरित्याग्निकं
 समिष्टयजुर्यजमानं वाचयति ॥ १६ ॥ अर्वाकां चेतसशाखां मण्डूकमिति वैश्वे
 प्रवक्ष्य समुद्रस्य त्वाचकयेति' सप्तभिरग्निं परिकर्पति ॥ १७ ॥ प्राणो माण्डूके' ॥ १८ ॥
 धिकर्पणं संलुप्योत्करे न्यस्यति ॥ १९ ॥ कृष्णाजिनस्योपानहौ प्रतिमुच्य नमस्ते
 हरतं इत्यारोहति ॥ २० ॥ पञ्चगृहीत आन्ये पञ्च द्विरयशकलान्प्रास्यै स्वय-
 माहवणां पञ्च कृत्यो ऽहव्या व्याघारयति—दुषदे बडिति' पर्यायैः ॥ २१ ॥
 द्वाभ्यामुत्तमं मध्ये ॥ २२ ॥ दध्ना मधुमिश्रेणाग्निं व्यवोक्षति—अन्नपते' इति
 दर्भगुदमुष्टिना ॥ २३ ॥ प्राणरां इत्यघरोहति ॥ २४ ॥ व्यवोक्षणान्तं कृत्योत्तमे'
 प्रवर्ग्यानुषाक्येन गणेन पश्चार्धं चतुर्थमीदृशं चेति' पञ्चमीमीदृक्षातं इति पष्ठी-
 मिन्द्रं देवीर्विशं इति सप्तमीम् ॥ २५ ॥ यदि कामयेत विशां च न हन्यामिति' ब्राह्मणव्या-
 ख्यातम् ॥ २६ ॥

इति ऋषये [द्वितीये ऽध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

घसोर्धारां जुहोति ॥ १ ॥ समुद्रार्धभिरिति' सूक्तेन घृतमभिमन्त्र्यौदुम्बर्या
 महत्या क्षुचा पश्चाच्चमसः क्षुफपात्रेण संछादितस्यै' मृदाहितायामाद्यं चमस
 आसिञ्चति' ॥ २ ॥ वैश्वानरीये धारां पातयत्यमाविष्णु सजोषधेति' जपित्या-
 धिच्छिन्नाम् ॥ ३ ॥ काजघ म इति पञ्चानुषाकांन्यजमानं वाचयति ॥ ४ ॥ एष
 च तिस्रधा प्रयक्षिशतं धृतस्य षाष्टी चेति' चतुरभ्यासेनाष्टाचत्वारिंशतः । धेनुधानद्वौ-
 धेत्युष्ण्यायुर्यज्ञेन कर्पते' इति प्रभृतिना स्वर्गर्धा स्वाहा वैयसनः स्वाहा व्यसनान्त्यः' स्वाहा-
 न्त्यो भौवनः स्वाहा भुवनस्य पतये ऽधिपतये स्वाहेति' स्वर्देवा अगमाधृता अभूम प्रजापतेः प्रजा

1 MS III. 3, 5. 37, 17.

2 The ms गायत्र्या.

3 Identical with MS III. 3, 5. 38, 11.

4 MS II. 12, 3. 147, 3.

5 MS II. 10, 1.

6 The sūtra is not complete

7 The ms प्रां (for अत्य).

8 Here something seems to be mis-
ing.

9 MS II. 11, 1.

10 MS III. 3, 10. 44, 4.

11 MS I. 6, 2. 87, 13.

12 The ms उत्तर्या.

13 The sense of the sūtra is not clear.

14 MS IV. 10, 1. 142, 3.

15 MS II. 11, 2-6.

16 1 The ms तिस्रधेत्य यजुसप्रयश्च.

17 MS II. 11, 6. 143, 14, 17.

18 MS I. 11, 3. 163, 13

19 MS I. 11, 3. व्यसनान्त्यः.

20 MS II.

अभूम स्वाहेत्यन्तेन धारा ॥ ५ ॥ अग्नौ सुचमनुप्रहरति ॥ ६ ॥ यदाज्यमुच्छिष्यते
तस्मिँश्चतुःशरावमोदनं पफत्वा मध्यतःकारिभ्यो ददाति चतस्रश्च धेनूः ॥ ७ ॥
वाजप्रसव्यं जुहोति—वाजाय स्वाहेति^१ त्रयोदशाहुतीः^२ ॥ ८ ॥ सर्वाणि ग्राम्याण्या-
रण्यान्याज्येन प्रयुत्यौर्दुम्बरेण सुवेण जुहोति—अग्ने अच्छा वदेह न इत्यष्टौ^३
विधे नो अयेति पर्द^४ ॥ ९ ॥ हुत्वा हुत्वा पात्र्यां संपातानवनयत्यभिपेकाय ॥ १० ॥
अग्नेणोभिपिञ्चत्यासन्धां कृष्णाजिने ब्रह्मवर्चसकामं वस्ताजिने पशुकामम् ॥ ११ ॥
देवस्य त्वेति बृहस्पतिमिति ब्राह्मणमिन्द्रमिति राजन्यं भवमिति वैश्यम् ॥ १२ ॥
द्वादशगृहीतेन राष्ट्रभृतो जुहोति—ऋतापाडिति^५ पद्भिः पर्यायैर्द्वै^६ पर्यायेण ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पालित्यनुपजेत् ॥ १३ ॥ अमृड्य^७ इति राजन्यस्योत्तमां कुर्यात्प्रजा-
पतिः परमेष्ठीति^८ वैश्यस्य ॥ १४ ॥ स नो भुवनस्य पतं इति रथमुखे दश ॥ १५ ॥
प्रक्षालितशिरसं रथमध्याग्निं धारयन्ति ॥ १६ ॥ प्रत्यङ्मुखे प्रथमं द्वे द्वे दिक्चतु-
परिहारं पश्चात्प्राङ्मुखे द्वितीयम् ॥ १७ ॥ ततो हुत्वाध्वर्योरावसथं हरन्ति
॥ १८ ॥ तं दक्षिणायाः काले यजमानो ऽनुदिशति ॥ १९ ॥ त्रीन्वातहोमानञ्च
लिना परिग्राहं^९ जुहोति—समुद्रो ऽसि नभस्वानिति^{१०} पर्यायैः ॥ २० ॥ पृष्ठयावर्द्धिः^{११}
प्रभृति समानमा धिष्ण्यान्निर्वपति ॥ २१ ॥ उपेष्विष्टका र्द्धधाति वैहवीरोर्ध्वत-
यन् ॥ २२ ॥ अश्मनयमो आग्नीध्र एकविंशति^{१२} होत्रिय एकादश ब्राह्मणाच्छ्व-
स्ये परमार्जालीये ऽष्टाष्टावितरेषु ॥ २३ ॥ अग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमभये
गृहपतये इत्यष्टौ देवस्वां हवीं^{१३} न्यनुनिर्वपति सर्वपृष्ठ्यां चाग्नये गायत्रायेति^{१४} दशह-
विषम् ॥ २४ ॥

इति चयने [द्वितीये ऽध्याये] चतुर्थे खण्डम् ॥

श्वो भूते परिधीन्परिधायामि^{१५} जुनज्मीति^{१६} दक्षिणं पक्षमभिमृशतीनां ते
पक्षावित्युत्तरमिन्दुर्वक्षं^{१७} इत्यात्मानम् ॥ १ ॥ एकयूप ऐकौदशिनानुपाकरोति यद्ये-

1 MS I, 11, 3.

9 The ms second hand •द्वि.

2 Based on MS I, 11, 8, 169, 20, III, 4 2, 46, 19.

10 The ms परिग्राहन्वातं.

11 MS II, 12, 3, 145, 14.

3 1 The ms सर्वानानिम्यान्यारण्यानित्याज्येन first hand, -सर्वानप्रानारण्यानित्याज्येन second hand. Cp MS III, 4, 3 47, 6.

12 1 The ms first hand •वर्ष०, second hand worthless.

13 The ms first hand उपद० (for द०).

4 1 The ms प्रसवह्योदु० first hand, प्रस-
ह्योदु० second hand.

14-14 1 The ms •रावर्तनस्य नवमा.

5 MS I, 11, 4: 164, 6-165, 6.

15 MS II, 6, 13-72, 8.

6 MS II, 12 1: 144, 4-15.

16 MS III, 5, 10: 180, 7.

7 1 The ms अग्नेणदो० first hand.

17 MS II, 12, 3.

8 MS II, 12, 2.

18 The ms एके यूप एका०.

काहो भवति ॥ २ ॥ हिरण्यस्थालं शतमानस्य मधुनः पूर्णं दक्षिणाभिः सहा-
तिह्वरन्ति मन्त्रवर्गम् ॥ ३ ॥ तच्चित्रं देवानामिति यजमानो ऽधेदयाध्वेनावघ्राप्य
ब्राह्मणाय ददाति ॥ ४ ॥ पुरस्ताद्यज्ञायक्षियस्य दिवो मूर्धासाल्यप्सुमतीभ्या-
मग्निं संमृशति ॥ ५ ॥

इमे स्तनं मधुमन्तं धयापां प्रपीनमग्ने सलिलस्यै मध्ये ।

उत्तं क्षुपस्य मधुमन्तमूर्ध्नि समुद्रयै सदनमाविवेशं स्वाहा ॥

इति परिधिविमोकमभिजुहोति । वि ते मुशामीति^१ च ॥ ६ ॥ समारो-
पयन्मास्ते अग्ने ॥ या वो देवाः ॥ इचं नो धेहि^२ ॥ तत्तवायामर्त्याहुतीर्जुहोति समीची
नामासीति^३ द्वे^४ मधुर्धे ॥ स्वयं कृणवामे इति पञ्चभिराज्यं हिरण्यगर्भं^५ इत्यष्टौ हुत्वा
प्रत्ययरोहति—

पुनर्मनः पुनरायुर्ना आगात्युनः प्राणः पुनराकृतमागात् ।

पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आगात् ॥

धैरवानरो ऽदब्धस्तनूपा अपघाधतां दुरितानि विरवा ।

उदरौत मा ना आयु प्र मोषीः^६ ॥

इति ॥ ७ ॥ दीक्षया त्वापं तपसा त्वापं सत्यया त्वापं वराया त्वापमवभृयेन त्वापमिति
यजमानो ऽग्निमुपतिष्ठते ॥ ८ ॥ अग्निं चित्वा न रामाप्नुपेयाद् द्वितीयं चित्वा
नान्यस्य भार्यो हृतीयं चित्वा न कांचन ॥ ९ ॥ यद्युपेयान्मैत्रायणमिक्षया
यजेत ॥ १० ॥ अग्निं चित्वा मैत्रायणमिक्षया यजेत सौत्रामण्या या ॥ ११ ॥
अग्निचित्वास्तोमीमया.....तं पापं कीर्तयेधं कंचन प्रत्ययरोहेत् ॥ १२ ॥ सैधत्सरं
न धर्पति धायेद्यावज्जीयै धौ ॥ १३ ॥

ये ऽमय पुरीषिण आविष्टा पृथिवीमनु ।

तेषामवि त्वयुत्तमः प्र नो जीवातेवे ब्रुव ॥

1 The ms दक्षिणातिसयतिह०.

2 The ms •धेनोपस्याप्य.

3 MS II. 12. 3 146. 15

4 The ms •गीदग्मृ• first hand, •ग्निम-
भिग्मृ• second hand.

5 The ms second hand धरिरस्य.

6 The ms second hand •विरास्य.

7 MS I. 4. 1-48. 2

8 MS II. 7. 16.

9 MS III. 4. 8.

10 MS II. 13. 21-166. 13.

11 The ms दी.

12 MS II 8. 12 116. 3.

13 MS II. 13 22 167. 14.

14 MS II. 13. 23 168. 5.

15 Excepting the second line the rest
is MS I. 2. 3 12 5, 6, III. 4. 8
56 8.

16 The passage is entirely damaged.
The last words may be नास्य पापं
कीर्येत् Cp KS XIX. 10 12. 8

17 1 The ms first hand यावज्यै वा. The
second hand strikes off these two
words.

इति प्रोष्य स्वाग्निमुपतिष्ठते—उप त्वाग्ने दिवे दिवं इति तृचेनान्येषाम् ॥ १४ ॥
 यदि चित्वा प्रयायाद्यमनन्तं सोममाहरेत्तस्मिन्पुनश्चितिमुपदधाति ॥ १५ ॥
 अष्टौ नानामन्त्राः ॥ १६ ॥ संस्थितयोः पूर्वाह्निक्योः प्रवर्ग्योपसदोर्गो[ना ऋषयः]^१
 इत्यष्टावुपदधात्यष्टौ च लोकंपृष्ठाः ॥ १७ ॥ पृष्ठे दिवीति^२ चात्वालात्पुरीषमति
 हृत्य व्यूहति ॥ १८ ॥ समानमन्यत् ॥ १९ ॥ प्रथमं चिन्वानो मध्यमायां चित्वावुप-
 दधाति स्तोमा नानामन्त्राः प्राग्लोकंपृष्ठायाः ॥ २० ॥ द्वितीयं चिन्वान उच-
 मायां प्राग्लोकंपृष्ठायाः ॥ २१ ॥ यद्यग्निचिदनग्निचित्यं सोममाहरेदकविंशति
 मुपदर्धाताष्टौ नानामन्त्रास्त्रयोदश च लोकंपृष्ठाः ॥ २२ ॥ अयं ते योनिर्ऋत्विर्^३
 इत्यग्निं संमृशति ॥ २३ ॥ यदि तापश्चितमाहरेत्संयत्सरं दीक्षितो भवति संव-
 त्सरमुपसद्भिश्चरति ॥ २४ ॥ पुरस्तादुपसदामाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेदैन्द्रमेका-
 दशकपालम् ॥ २५ ॥ दाशतयैस्त्याग्नेयैः सूक्तेः प्रतिसूक्तमिष्टका उपदधाति ॥ २६ ॥
 अभिजिद्विभ्वजिद्धा संस्था ब्राह्मणव्याख्याता ब्राह्मणव्याख्याता ॥ २७ ॥

इति ऋषये [द्वितीये ऽध्याये] पञ्चम खण्डम् ॥

इति^४ द्वितीयो ऽध्यायः

1 Prof Caland suggests स्वग्निमु० Cp KS XXII 10 67 3

2 MS I 5 3 69 3

3 1 The ms सोममामरखिन्.

4 1 MS II 12 4 147. 6

5 MS II 13 11 161 14

6 MS I 5 1 66 4

7 Here something seems to be miss- ing Cp KS XXII 22 sqq

18 V 6 5 1

8 We have not been

I to

9 T

अथ

वाराहश्रौतसूत्रे

वाजपेयादिकम्

ब्राह्मणो राजन्यो वा शरदि वाजपेयेन यजेत ॥ १ ॥ षोडशिकी राज-
 क्रयणी ॥ २ ॥ सप्तदश दीक्षास्तिष्ठ उपसदः ॥ ३ ॥ कृते घरे^१ हविणस्य हविर्घा-
 नस्य पश्चादक्षमुपयामेभ्यः परं करोति ॥ ४ ॥ हविर्घानगते सोमे सुरां द्रोणं
 घालमित्यपरेण द्वारेण प्रपादयति ॥ ५ ॥ प्रतिप्रस्थातुः सुरायाः^२ कर्म ॥ ६ ॥
 खादिरश्चतुरक्तो यूपः सप्तदशारक्षिः ॥ ७ ॥ गोधूमपिष्टानां चपातं समं यूपाम्रेण
 ॥ ८ ॥ रश्नास्थाने सप्तदशभिर्वसामिर्वैष्टयति ॥ ९ ॥ श्वो भूते वाजपेयसंस्था
 ॥ १० ॥ देव सवितरिति^३ सधनमुखेषु जुहोति ॥ ११ ॥ हिरण्यञ्चज ऋत्विजः सोमैः
 प्रचरन्ति ॥ १२ ॥ आग्रयणस्थालीं प्रयुज्य पञ्च रादिराणि वायव्यानि पात्राणि
 प्रयुनक्ति ॥ १३ ॥ षोडशिवर्षां प्रयुज्य सप्तदश रादिराणि वायव्यानि सप्तदश
 मार्त्तिकानुपयामान् ॥ १४ ॥ अतिपाव्यमाने द्रोणे^४ घालं वितत्य सुरामतिपाद-
 यति—पुनस्तु ते परिश्रुतमिति^५ ॥ १५ ॥ आग्रयणं गृहीत्वा पञ्चैन्द्रानतिब्राह्मण्य-
 ह्नाति—उपयामगृहीतो ऽसि हुपदत्वेति^६ पर्यायैः कृविदोति^७ सप्तदश प्राजापत्यानया विष्टेति^८
 सप्तदश सुरां [प्रदान्] ॥ १६ ॥ पूर्वो ऽध्यर्गुर्गृह्णाति ॥ १७ ॥ पुरोऽन्तमध्यर्गुः सो-
 मब्रह्मन्सादयति पश्चादक्षं प्रतिप्रस्थाता सुरोपयामान् ॥ १८ ॥ व्यत्यासं गृह्णीतः
 ॥ १९ ॥ पशूनुपाकरोत्याग्नेयमजमैन्द्राग्रमजमैन्द्रं धृष्टिं सारस्वतीं मेयीं^९ सा-
 रस्वतं मेघ मारुतीं पृश्निं यशं सप्तदश प्राजापत्यान्श्यामोस्तूपरानजानेकरूपा-
 न्सारस्वतीं मेयीमपघ्नदतीम् ॥ २० ॥ पर्यग्निकृतानामाग्नेयप्रभृतीनां चतुर्णां^{१०}
 षपाभिः प्रचरन्तीतरान्परिष्ठा[य]यन्ति ॥ २१ ॥ माध्यन्दिनीयान्सवनीयाननु

1 To be emended to खरे^१

2 The ms सुराया.

3 MS I 11 1 161 7

4 The ms °मानं द्रोण first hand, मण
द्रोण second hand

5 MS II 3 8 35 17

6 MS I 11 4

7 The ms सुरा

8 Sutas 17 and 18 are only tentative
ly put above The ms first hand
पर्याध्यर्गु सानुगृहीतो सुरोपयामे ऽध्यर्गु
समग्रह सादयत्यपर The second hand
is worthless

नैवारं चरं निर्वपति बार्हस्पत्यं सप्तदशशराचम् ॥ २२ ॥ औदुम्बरां शुचा त्रियं-
जुषा तूष्णीं चतुर्थे पयसि शृतं पात्र्यामुद्धृत्य चात्वाले ऽवदधाति ॥ २३ ॥
दक्षिणाकाले दक्षिणतः पुरस्तात्प्राग्वंशस्य वाजस्य नु प्रसवं इति रथमुपावहरति
॥ २४ ॥ अप्सवन्तरमृतमित्यश्वान्स्त्रपयन्ति ॥ २५ ॥ वायुवां त्वेति युनक्ति ॥ २६ ॥
अपां नपादाशुहेमधिति रराटानि प्रतिमार्ष्टि ॥ २७ ॥ प्रष्टिवाहिने रथं युजन्ति
तूष्णीं पोडशेतरान् ॥ २८ ॥ सप्तदश ददाति सप्तदश हस्तिनः सप्तदश दासी-
निष्ककण्ठीः सप्तदश गवां शतानि दश सप्तदशानि प्रकृतीनां युक्तं दक्षिणानाम्
॥ २९ ॥ रथांस्तीर्थान्ते ऽवस्थापयन्ति ॥ ३० ॥ माहेन्द्रकाले वेदिस्त्राकिपु दुन्दु-
भीनवद्गन्ति ॥ ३१ ॥ रथात्तं चात्वाले निग्नन्ति ॥ ३२ ॥ तस्मिन्नथचक्रं मुञ्चत्यौ-
दुम्बरं सप्तदशारम् ॥ ३३ ॥ सप्तदशोपपुटानश्वत्थपर्णेपूपनद्धाश्चतुरश्वतुरः पञ्च-
कस्मिन् ॥ ३४ ॥ उत्तरतः पुरस्तात्सप्तदशस्विपुक्षेपेप्यौदुम्बरां काष्ठां निग्नन्ति
॥ ३५ ॥ प्रस्तुते माहेन्द्रस्य स्तोत्रे देवस्य सवितुरिति ब्रह्मा रथचक्रं सर्पति ॥ ३६ ॥
आरुह्य वाजसाम गायति ॥ ३७ ॥ चक्रमावेष्टयति ॥ ३८ ॥ विष्णोः क्रान्तमसि
विष्णोर्विक्रान्तमसि विष्णोर्विक्रमणमसीति पर्यायेर्यजमानस्त्रीन्क्रमान्क्रमते रथाय व्रजन्
॥ ३९ ॥ देवस्य वयमिति यजुर्युक्तमारोहति ॥ ४० ॥ अभिरैकाक्षरमित्युज्जितीर्यजमानं
धाचयति ॥ ४१ ॥ वाजिनौ वाजजिताधिति युग्यौ नैवारमघघ्रापयति ॥ ४२ ॥
उत्तरेण पर्यायेण प्रोथेपु लेपाधिर्माष्टि ॥ ४३ ॥ अवारोहति यजमानः ॥ ४४ ॥
राजभग्नः पुत्रः प्रतिद्वित आर्जि धावति ॥ ४५ ॥

इति वाजपेये [प्रथमे ऽध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

अहो न्यद्वावभितो रथे ये ध्वान्ता वाता अग्रमग्नि ये संपतन्ति ।

दूरेहेतिः पतन्ती वाजिनीर्वोस्ते नो अग्रयः पप्रयः पारयन्तु ॥

इति चक्रमभिमन्त्रयते ॥ १ ॥ अश्वाजनि वाजिनि वाजेपु वाजिनीवत्यश्वान्समस्तं
चोदयेति काशामादायार्वासि सभिरसीत्यश्वान्संक्षिपति ॥ २ ॥ विश इतराः प्रेष्टाना

1 MS I 11, 1.

2 Identical with MS I, 11, 6 168 3-6

3 1 The ms द्वादशानि.

4 The last five words do not yield any sense.

5 1 The ms रथंस्तीर्त्वा.

6 The ms महेन्द्र.

7 1 The ms प्रथमे

8 MS I, 11, 7. 168, 11, 15

9 The ms वज० first hand, वाजि० १००
cond hand.

10 MS I, 11, 10 171, 14

11 MS I 11 3 163 11

12 The ms युग्यै.

13 MS ib 12

14 The ms first hand लेपन निमा०.

15 MS III, 12, 4. 161, 10.

रोहन्ति ॥ ३ ॥ तैः सद्वाजिं धायति ॥ ४ ॥ वाजं वाजिनो जयतेति^१ यजुषा ॥ ५ ॥
 चतसृभिर्धावति ॥ ६ ॥ रथा आवर्तन्ते^२ । प्रदक्षिणं काष्ठां कृत्वायन्ति ॥ ७ ॥
 आ मा वाजसे^३येतया[ग]तेषु जुहोति ॥ ८ ॥ प्रतिरथं कृष्णलान्पादरन्ति ॥ ९ ॥
 हिरण्यस्थालं शतमानस्य मधुनः पूर्णं ब्रह्मणे ॥ १० ॥ इन्द्राय वाचं वदतेति^४ दुन्दुभी-
 नाघ्नन्ति ॥ ११ ॥ इयं वः सा सत्येतीन्द्राय वाचं विमुच्यन्मिति^५ रथविमोचनीयं
 जुहोति ॥ १२ ॥ तेन धर्मेण युग्यौ नैवारमवघ्रापयति ॥ १३ ॥ दर्भमयं वासः पत्नी
 परिधत्ते तार्यं^६ यजमानः क्षौमं यूषे सर्पिणि वा पर्यस्तम् ॥ १४ ॥ स्वो रोहतेति^७
 यजमानः पत्नीमामन्त्रयत एषाति^८ पत्नीं तैरेतेन धर्मेण ॥ १५ ॥ अर्धं नायुमयो रोह्यामी-
 त्युक्त्यायुर्धनेन कृतं इति यजमानो यूषमारोहति ॥ १६ ॥ अन्धाय त्वा वाजाय त्वेति^९
 विश ऊषपुटैर्यजमानमर्पयन्ति पुरस्तात्प्रत्यञ्चम् ॥ १७ ॥ यो यः पर्येति तं तम-
 भिर्पार्यायतेतं ॥ १८ ॥ स्वर्देवं अगामेत्यूर्वाद्याधिसिन्नयति^{१०} ॥ १९ ॥ अग्ने अक्ष्णा वदेह
 नं इति सप्तभिरन्तहोमान्जुहोति ॥ २० ॥ अग्नया एकाक्षराय छन्दसे स्वाहेत्यनुधाकशे-^{११}
 पेण यजमानमवरोहयति ॥ २१ ॥ इयं ते^{१२} राधिमन्त्रस्य यन्तासि यमनो धर्तासि धरणो रथ्ये
 पोषाय कृष्ये क्षमायेत्यवरोहन्तमनुमन्त्रयते ॥ २२ ॥ कृष्णाजिनमासन्ध्यामास्त्वृणाति
 यस्ताजिने रुक्मं शतमानमै^{१३} । तैजो ऽधाति रुक्मे पादमादधाति शुष्टिरिति प्रजनन-
 मतीति यस्ताजिने ॥ २३ ॥ दिवं प्रोष्ठनीमारोह तामादय प्रथयैकरासमनुधायामित्यारो-
 हन्तमनुमन्त्रयते ॥ २४ ॥ तेन धर्मेण परिपिञ्चति ॥ २५ ॥ अत्रैयास्य श्वेतं छत्रं
 धारयन्त्याजिशूरेण र्यो ॥ २६ ॥ परिधानीर्यं संपाद्य माहेन्द्रेण प्रचरत्येन्द्रैश्चाति-
 प्राहैः ॥ २७ ॥ उपाकृते ब्रह्मसाक्षि सरस्वतीप्रभृतीनां यपाः संस्कुर्वन्ति ॥ २८ ॥
 प्रायाजिकस्याशेषेणाभिधारयति ॥ २९ ॥ ब्राह्मणार्चुंसिचमसैः प्रचर्य सहप्राजा-
 पत्यमपन्नदत्या यपया प्रचर्य नैवारेण प्रचर्य पशुपुरोडाशैः प्रचरति ॥ ३० ॥
 सहस्विष्टरुदिदं नैवारस्य पशुपुरोडाशानां च ॥ ३१ ॥ पशुकाल इतरैः
 पशुभिः प्रचरति ॥ ३२ ॥ घनस्पतिस्त्रिष्टरुदिदमिति^{१४} परिशा[य]यन्ति ॥ ३३ ॥
 षोडशिचमनैः प्रचर्य होतृचमसमुत्थान्वाजपेयचमसानुन्नयति ॥ ३४ ॥ स्तुत-

1 MS I, 11, 2. 163, 8.

2 Ib 10 sqq

3 1 The ms स्वामावर्तते.

4 1 The ms काशान्कृतवायन्.

5 MS I, 11, 3.

6 The ms स्थलं first hand, स्थाली

second hand, But cp MS I, 11, 7.
169, 12.

7 1 The ms ताप्यमयं.

8-8 1 The ms = पर्यावर्जयेयुः देवाः.

9 Hopelessly corrupt.

10 MS I, 11, 4. 164, 6.

11 MS I, 11, 10 173, 2.

12-12 1 The ms = शेषेणायमवरोहयति यज-
मानो यं ते.

13 1 The ms first hand शतमानस्याराहं.

14 1

15 The ms = दिदमिति.

शस्त्रवन्तः ॥ ३५ ॥ संपृच स्य स मा भद्रेण पृङ्क्तेति प्राड्ध्वर्युः सोमग्रहैरुद्भवति ।
 विपृच स्य वि मा पाप्मना पृङ्क्तेति प्रत्यङ् प्रतिप्रस्थाता सुराग्रहैः ॥ ३६ ॥ पद्या
 द्वविधानस्य निदधाति ॥ ३७ ॥ ग्रहचमसैः प्रचरन्ति ॥ ३८ ॥ [उ]पोद्यन्ति
 सुरोपयामान् ॥ ३९ ॥ भक्षयन्ति चमसान् ॥ ४० ॥ उपरि स्थापयन्ति ग्रहान्
 ॥ ४१ ॥ सारस्यतप्रभृतिभिर्मूर्ध्नि प्रचरन्ति ॥ ४२ ॥ सहस्विष्टकृदिदं पूर्वेषां च
 ॥ ४३ ॥ उपहृतायामिढार्यो वशार्यो यान्यवदानीयान्यङ्गानि तान्यृत्विग्भ्यो हरन्ति
 सोमग्रहौघ्यो यान्यनवदानीयानि तान्याजिसृग्भ्यः सुरो[पयामाँघ्य] पर्याका
 जनीनां प्रतिहित प्रस्तन्ति ॥ ४४ ॥ न वाजपेययाजी कंचन प्रत्यवरोद्देश प्रत्युचि
 षेत् ॥ ४५ ॥ यदि प्रत्यवरोद्देशप्रत्युचिषेद्धा वृहस्पतिसवेन यजेतेन्द्रसवेन राजन्य
 ॥ ४६ ॥ सम्राडित्येनमाचक्षीरन् ॥ ४७ ॥

इति वाजपेये [प्रथमे ऽध्याये] द्वितीयं सूत्रम् ॥

इति प्रथमोऽध्यायः ॥

इष्टिप्रथमयज्ञानां द्वादशाहे ऽह्निनस्यापि वा सत्त्रे गृहपतिरेवेष्टप्रथमयज्ञः।

॥ १ ॥ ब्राह्मणानां सप्तदशानां सतामेको गृहपतिः षोडश ऋत्विजो यजमानाः
 श्वेध कर्णार्धे ॥ २ ॥ एकप्रभृतीनां श्वेध सँस्ततोद्दिनोदंकितौ याजयन्ति ॥ ३ ॥
 अर्धं हि तेन ॥ ४ ॥ स्नायित्राणि होप्यन्तो गृहपतेरश्विष्वग्नीन्संनिधपन्ते ब्रह्मा
 होताध्वर्युरुद्राता तत्पुरुषाश्चेतेनानुपूर्वैर्ण ॥ ५ ॥ भवत न समनसाविति जपति
 यो निधपति येन येनार्धं हुत्वाधिनिधपन्ते ॥ ६ ॥ पञ्चपशूनां यदयमाणानामेको
 ऽग्निः ॥ ७ ॥ तेभिरिष्टौ धिनिधपन्ते ॥ ८ ॥ दीक्षिष्यमाणाः [सं]निधपन्ते ॥ ९ ॥
 चैत्रपक्षस्य सप्तम्यां दीक्षन्ते ॥ १० ॥ द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदो ऽमायास्यां यज
 नीये ऽहनि धौ ॥ ११ ॥ गृहपतिमुख्यान्मध्यतः कारिणो ऽध्वर्युर्दीक्षयते प्रति-
 प्रस्थाता पत्नीः ॥ १२ ॥ अध्वर्युमुख्यान्मर्धिनः प्रतिप्रस्थाता नेष्टा पत्नीः ॥ १३ ॥
 प्रतिप्रस्थातुमुख्यान्तृतीयिनो नेष्टोन्नेता पत्नी ॥ १४ ॥ नेष्टुमुख्यान्पादिन
 उन्नेता ॥ १५ ॥ स एव पत्नीः ॥ १६ ॥ अदीक्षित उन्नेतारमध्वर्युन्दनेन समेत्य
 पर्यङ्गनेन समीयात् ॥ १७ ॥ एवं समानजातीयेन तृणान्तर्धानेन सर्वाननुक्ता-
 मति ॥ १८ ॥ दीक्षिता इमे ब्राह्मणा इति सर्वानायेदयति ॥ १९ ॥ नामगोब्राह्म्यु-
 क्त्या त इन्द्रामिर्वा दीक्षा प्रादुरित्याह ॥ २० ॥ प्रवक्ष्यवेलायां सहृदाधाव्य सर्वा
 म्वृणीते । समार्षेयार्णो समाननामधेयानां च सहृद्वचनम् ॥ २१ ॥ कर्मणो ऽधि-
 प्रतिपिद्धेन सर्वे याजमानं कुर्वन्ति पराद् गृहपतिरेव यथा यूपाञ्जनमग्निमन्थ
 नमग्निपरिमाणं याज्येति ॥ २२ ॥ दीक्षिता सर्वतो यजमाना इति गमयन्ति ॥ २३ ॥

1 The ms first hand प्रमहिनः

8 MS I 2 7 16 8

2 The ms मानः

9 The sūtra is partly unintelligible.

3 1 To be emended to चैककार्याय ?

4-4 Hopelessly corrupt

5 1

6 The ms न्ते Cp Ap XXI 2 12

7 The ms second hand पूर्वैर्ण

10 The ms भाषोमेकोमि first hand,
 भाषोमेकोमि second hand.

11 1 The ms चम इष्ट्वा

12 In place of वा the ms वसुवो first hand,
 वसवो second hand

एकं रुक्मं सर्वे प्रतिमुञ्चन्ति तिव्यपासं^१ च क्रमान्क्रामन्ति ॥ २४ ॥ बहू राजानं
क्रीणाति ॥ २५ ॥ षोडशिकी राजक्रयणी ॥ २६ ॥ अतिग्राह्याणां प्रयुक्तेऽप्रायसे^२
पात्रप्रयोजनं प्रातः सवने ग्रहणं च माहेन्द्रमनु होमः ॥ २७ ॥ प्रायणीयोऽतिरात्र
प्रथमसंस्था ॥ २८ ॥ द्वादशमार्गे राहोऽवहरति ॥ २९ ॥ नित्येन मित्वा

वायुरसि प्राणो नाम सवितुराधिपत्येऽपानं मे दा ॥

चक्षुरसि श्रोत्रं नाम घातुराधिपत्ये आयुर्मे दा ॥

रूपमसि वणो नाम बृहस्पतेराधिपत्ये प्रजा मे दा ॥

ऋतमसि सत्यं नामेन्द्रस्याधिपत्ये चतु मे दा ॥

भूतमसि भव्यं नाम विश्वेषा देवानामाधिपत्ये उपामोषधीना गर्भं धा ॥

ऋतस्य त्वा व्योमनः ऋतस्य त्वा विभूमनः [ऋतस्य त्वा सत्याय] ऋतस्य त्वा विधर्मण
ऋतस्य त्वा ज्योतिष इति दश सप्त त्रयः ॥ ३० ॥ तासु द्वाभ्यां मिमीते । द्वितीय
नित्येन मित्वाय पुरा भूरिति^३ पञ्चमी ॥ ३१ ॥ प्राणग्रहपर्यायाणां प्रथमेन मिमीते—
प्रजापतिगृहातेन त्वया प्राणं ग्रहामोस्येतेन धर्मेण व्यत्यासं प्रायणीयोदयनीययोर्दशमे
चाहनि ॥ ३२ ॥ यथाकालमुत्तरस्मिन्नहनि वत्सानपाकरोति ॥ ३३ ॥ अदक्षि
णानि सत्प्राणि ॥ ३४ ॥ द्वादशशतं दक्षिणा अह्न्यह्न्यहीने^४ ॥ ३५ ॥ सत्प्रे तु
दाक्षिणौ होमौ हुत्वाहरहः कृष्णाजिनानि धूर्त्वा दक्षिणापथेन व्रजन्ति—इदमह
मां कल्याण्यै कीर्त्यै स्वर्गाय लोकानामृतत्वाय [ददामीति^५] ॥ ३६ ॥ पक्षीसंयाजान्तान्य
हान्योत्तरस्मादह्नः ॥ ३७ ॥ पुरस्ताद्यज्ञायज्ञियस्यं वसतीवरीर्युहति ॥ ३८ ॥
हारियोजनातिप्रैप्रेपित आग्नीध्रस्तिष्ठन्सुत्यामावेदयति—इन्द्राग्निभ्यां च सुत्यां प्रम
वीमि मित्रावरुणाभ्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणभ्य सोमेभ्य सोमपेभ्यो ब्रह्मन्वाचं यच्छेति ॥ ३९ ॥
[ब्रह्मा वाचं] यच्छत्या वसतीवरीणां परिहरणात् ॥ ४० ॥ अन्वह पृष्ठयै पड
हमुपयन्ति^६ ॥ ४१ ॥ वसतीवरीः परिहृत्य त्रिवृतमग्निष्टोममुपयन्ति रथन्तरपृ
ष्ठम् ॥ ४२ ॥ माहेन्द्रकाले रथं शब्दवन्तं यद्विर्वेदि दक्षिणतो व्यतिवर्तयन्ति ॥ ४३ ॥
श्वो भूते पञ्चदश उपस्थो बृहत्पृष्ठः ॥ ४४ ॥ माहेन्द्रकाले दुन्दुभिमाह्वन्ति ॥ ४५ ॥
श्वो भूते सप्तदश उपस्थो वैरूपपृष्ठः ॥ ४६ ॥ माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरिष्यन्वि
धुमुद्रात्रे प्रयच्छति ॥ ४७ ॥ श्वो भूत एकविंशः षोडशी घैराजपृष्ठ ॥ ४८ ॥

1 † Thus the ms

नयामीति (after Ḍp)^७

2 The text is corrupt

8 The ms -न्युत-

3 MS II 7 19 103 15

9 The ms second hand -यसीय

4 But the Samhitā (ib 104 2) -गृहीतया

10 The ms तिष्ठ (for तिष्ठन)

5 † The ms दक्षिणान्यह्न्यहीने

11 The ms पनयति (for उपयन्ति)

6 The ms धूत्वा वा

12 The word, though corrupt, sh old mean "a fan".

7 The ms second hand has instead

अत्रा आर्येण पदमे इत्याग्नेयमतिग्राह्यं गृह्णाति ॥ ४६ ॥ माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरि-
 प्यन्नरणिशकलमुद्रात्रे प्रयच्छति ॥ ५० ॥ उद्रातुरुपावर्शि मन्यन्ति ॥ ५१ ॥
 समाप्ते स्तोत्रे ऽध्वर्युर्भवत न. समनसावित्यनुग्रहस्य प्रेक्षो यम इत्यभिजुहोति ॥ ५२ ॥
 न्यूहप्रथमूर्ध्वं भवति ॥ ५३ ॥ अमेध त्वा ब्रह्मणर्धेत्यतिग्राह्यं हुत्वा म आयुष्करोति^१
 भक्षयति ॥ ५४ ॥ मयि मेधा मयि प्रजां मय्यभिस्तेजो दधात्वित्यात्मानं प्रत्यभिमृशति
 ॥ ५५ ॥ मयीन्द्र ओजो दधातु मयि सूर्यो आजो दधात्वित्युत्तरयोः ॥ ५६ ॥ श्वो भूते
 त्रिणय उक्थ्यः शाक्करपृष्ठः ॥ ५७ ॥ ओजस्तदस्य तिलिर्ष इत्येन्द्रमतिग्राह्यं गृह्णाति
 ॥ ५८ ॥ माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरिष्यन्तोयावकमुद्रात्रे प्रयच्छति ॥ ५९ ॥ इन्द्र-
 स्य च त्वा क्षत्रस्य र्धेत्यतिग्राह्यं हुत्वेन्द्रोजस्करोति^२ भक्षयति ॥ ६० ॥ श्वो भूते त्रय-
 क्षिंश उक्थ्यो रैद्यतपृष्ठः ॥ ६१ ॥ अदधन्नस्य केतवे इति सौर्यमतिग्राह्यं गृह्णाति
 ॥ ६२ ॥ अर्ततेव्यापात्रेण स्वयमृतुर्भूहृत्पञ्चानंति^३ यजत्यध्वर्युः ॥ ६३ ॥ यजे-
 त्युक्ते ऽध्वर्युर्यजते ॥ ६४ ॥

इति द्वादशोद्वे [द्वितीये ऽध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

ये यजामहे ॥ अग्निना ज्वर्यु आर्चयेवात् ॥ अतुना सोमं पिबतम् ॥

अग्निना पिबतं नूनं दीयमी शुनिवन्ता ।

अतुना यज्ञवाहसा ॥

इति समूहेषु ॥ १ ॥ अध्वर्युदे सलिलं गातृप्पुयं^४ द्वितीयं कुर्यात् ॥ २ ॥
 माहेन्द्रस्य फाले प्रसदसि^५ यत्सगर्षो सौवाशिनं^६ कुर्यात् ॥ ३ ॥ सूर्यस्य च त्वौषधीना
 तेत्यतिग्राह्यं हुत्वा सूर्यं आजस्करोति^७ भक्षयति ॥ ४ ॥ [तृतीय]सधने धालयित्वा-
 न्मैत्राययणो विहरति—इषाकपि ब्राह्मणाद्वंसी संसेत्येवयामरुतमच्छायाकः शिष्ये^८
 प्रतिगरः ॥ ५ ॥ समाप्ते ऽहनि चार्चं यच्छत्या रसप्राशनात् ॥ ६ ॥ दीक्षिताः
 प्राश्नन्ति मधु ॥ ७ ॥ अग्निने दीक्षितः ॥ ८ ॥ सैस्थिते पृष्ठपण्डहे छन्दोमानुप-

1 MS I, 3 31

2 MS I 2 7, 16 8

3 MS II 10 6 139, 5

4 The ms इयामि जुहोति

5 The ms inserts अत before ऊर्ध्व.

6 MS IV, 7, 3 96 6, 7, 11 (•कार

for our •वर).

7 The ms आयुष्करोति. See MS ib 10

8 MS I 3, 32

9 The ms श्वो भूते मा•.

10 The ms करिष्यन्तयोरवक्रमिति मु•.

11 MS I 3 33

12 The ms पृथि•. अतुन्यापात्र is perhaps
the same as अतुपात्र.

13 Hopelessly corrupt.

14 1

15 We expect the word to mean "out
side the sadas "

16 The ms वत्सात्वयासानासिनं.

17 Cp MS IV 7 3 96 9, 13.

यन्ति ॥ ६ ॥ श्रीण्युक्थ्यानि ॥ १० ॥ बृहत्पृष्ठावभितो मध्ये [रथन्तरपृष्ठ] ॥ ११ ॥
रथन्तरपृष्ठश्चतुर्थः ॥ १२ ॥ अविवाक्यं नाम स्मरन्ति ॥ १३ ॥ ग्रन्थतिशिर्ये
ब्रह्मा गृहपतिरुपद्रष्टा वा चित्रतया तु या वाहिरक्षरं व्यञ्जनैस्तानि होता परो
क्षमनुष्ठुभं संपादयेत् ॥ १४ ॥ समाप्ते ऽहन्याद्वनीयमुपतिष्ठन्ते—

अयं सहस्रमनवे दश कवीना मतिज्योतिर्विधर्मः ।

ब्रध्न समीचीरुषस समैरयत् ॥

अरेपस सचेतस स्वसरे मनुमन्ताधितौ गौर्गौ ॥

इति ॥ १५ ॥ निधनमुपयन्ति ॥ १६ ॥ हविर्धाने मानसं ब्रह्मं गृह्णाति—
पृथिव्या पात्रेण समुद्रे रसामनुपयामगृहीतो ऽसि^१ प्रजापतये त्वा जुष्ट गृहामीति ॥ १७ ॥
स्तुतशस्त्रवान्भवति ॥ १८ ॥ आसादनभक्ष्यं^२ मनसा कुर्वीत ॥ १९ ॥ परिधा-
नीयां संपाद्याभिमुखो होतारमुपविशति ॥ २० ॥ आमन्त्रयते होता—अध्वर्यो
ब्रह्म वदिष्याव उच्चैस्तरां होतरित्यध्वर्युः ॥ २१ ॥ चिति सृगध्वर्यो होता चित्ताज्य
मध्वर्युरामन्त्रयते होतर्ब्रह्म वदिष्याव इत्युच्चैस्तरा तथाध्वर्यो इति तिष्ठति ॥ २२ ॥
ओ आवयेति चतुरक्षरम् । अस्तु भौषडिति चतुरक्षम् । यजेति द्व्यक्षरम् । ये यजामहे
इति पञ्चाक्षरम् । ब्रह्मरो वपदकार । एष वै होतः^३ प्रजापति सप्तदश ॥ २३ ॥
उपयथा होता येषां वै होतः^४ प्रजापतिः सप्तदशो यज्ञे ऽन्वायत्तः ॥ २४ ॥ यद्य
नुवाक्याया पति यदि याज्याया अतश्चेदेव नैति । नास्य यज्ञो व्ययते प्रजापतौ
यज्ञेन प्रतितिष्ठति^५ ॥ २५ ॥ अरास्म होतरिति ॥ २६ ॥ एतेन धर्मेण चतुर्द्वौतूना
चष्टे ॥ २७ ॥

अर्वाश्मद्य यध्य नृवाहणं रथं युजायामिह यौ विमोचनम् ।

पृङ्क्तं हवी^६षि मधुना हि क गतमथा सोम पिबतं वाजिनीवत् ॥

इति गृहपते यजेत्युक्ते गृहपतिर्यजति—ये यजामहे ॥ अग्निं गृहपतिं गार्हपत्यात् ॥ सुप्र
हपतिस्त्वयामे ऽयं सुन्वन्त्यजमान स्यात्सुगृहपतिस्त्वमग्नेन सुन्वता यजमानेन ॥ अग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्या
द्वतूना सोम पिबतु गार्हपत्ये ऽनु सम्यतूना ॥ अयं हि गौरसि ॥ देवायेत यजेति समूदेष्वव्यूदे गायति^७
॥ २८ ॥ यदि त्वाद्यपतेभ्यश्च त्वर्यति नैपां यज्ञो व्ययते प्रजापतौ यज्ञेन प्रतितिष्ठति

1 ।

6 MS I 9 1 131 1

2 The passage is for the major part unintelligible

7 Not in the Saṁhitā

3 The ms स्वरेस्वतारेखमनधित्वा

8-8 Our text is corrupt For उप हात the Saṁhitā has एष वै

4 The mantra is corrupt The only other known version is Ap XXI 10 2

9 Sūtras 23 24, 25 are from MS I 4 11 59 20—60, 3

10 There is great confusion in this

5 1 The ms मच्यत्यामच्य

sutra

॥ २६ ॥ अरात्म होतरित्यन्तमुच्चैरोमण्यो तथाप्यो इति प्रतिचारः ॥ ३० ॥ ग्रहेण प्रचर्य ग्रहशेषं प्रजापतिपीतं भक्षयन्ति ॥ ३१ ॥ तार्तीयसवनिको भक्षमन्त्रः ॥ ३२ ॥ यत्संमिक्षते स उपह्वयः ॥ ३३ ॥ उप स्वजा वरुणमित्यौदुम्बरीमन्वारभन्ते ॥ ३४ ॥ वागेतु वागैतु वाकमेतु मैतु वाक् ॥ भूर्भुवः स्वरित्यन्वारभ्य वाचं यच्छन्त्याधिवृत्तस्य यांदा वा नक्षप्रदर्शनात् ॥ ३५ ॥ वाचं विसृज्याग्नीध्रीयमुपतिष्ठन्ते—

युवं तमिन्द्रापर्यन्ता पुरोयुवा यो नः पृतन्यादप तं तमिद्वर्तं वज्रेण तं तमिद्वतम् ।

द्वे चत्ताय द्यन्ताद्गहनं यद्विनक्षत् ।

अस्माकं शत्रून्परि शूर विश्वतो दर्मा दर्पाष्टे [विश्वतः] ॥

इति श्वो भूत उदयनीयो अतिरात्रः ॥ ३६ ॥ स प्रायणीयेन व्याख्यातः

॥ ३७ ॥ होता कर्माणि कुरुते ॥ ३८ ॥ समूढं चेद्वेन्द्रवायवाग्नौ प्रायणीयोदयनीयौ दशमं खादुः । इतरेषां नवानामैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः । अथ शुक्राग्रमथाप्रायणाग्रमिति विरभ्यस्य ॥ ३९ ॥ व्यूढस्यैन्द्रवायवाग्नौ प्रायणीयोदयनीयौ । इतरेषां दशानामैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः । अथ द्वे अप्रायणाग्रे अथैन्द्रवायवाग्रमथ द्वे शुक्राग्रे अथाप्रायणमथ द्वे येन्द्रवायवाग्रे ॥ ४० ॥ व्यूढस्यैतस्मिन्पृष्ठपे पङ्के ॥ ४१ ॥ छन्दोगानां* जगत्स्यः प्रातःसवनं भजन्ते गायत्र्यो माध्यन्दिनं त्रिष्टुभस्वर्तीयसवनम् । छन्दोभिरव्यूहेनानुष्टुभः* प्रातःसवनं भजन्ते जगत्सो माध्यन्दिनं गायत्र्यस्वर्तीयसवनम् ॥ ४२ ॥ पवमानाभिर्मन्त्रणं भक्षणमिति यथा छन्दः ॥ ४३ ॥ छण्णशीपांशेय इत्येकादशिनः* ॥ ४४ ॥ तानन्यहं विहृतानालभन्ते ॥ ४५ ॥ अजमाग्रेयमुदयनीयः ॥ ४६ ॥ उदयसानीयाभिरिष्ट्या ज्योतिष्टोमैः पृष्ठशमनीयैरतिरात्रैर्यजेरन् ॥ ४७ ॥ पृष्ठव्यसने* पृथग्वसानीयाभिरिष्ट्या ज्योतिष्टोमेन यजेरन् ॥ ४८ ॥ द्वादशाहेन सत्त्राहीना व्याख्याताः ॥ ४९ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीयेऽध्याये] द्वितीयं सप्तम् ॥

1 ! To be emended to प्रतिपरः ?

2 The ms यस्त*.

3 ! Perhaps to be emended to उपसृज-
न्धरणात्.

4 The ms दर्मा दर्पाष्ट.

5 ! Perhaps to be emended to यवन
कर्माणि.

6 ! The ms पृष्ठपङ्के first hand, पृष्ठपादे
second hand.

7 Probably to be emended to छन्दोगानां.

8-8 ! The ms छन्दोभि र्व्यूहेनानुष्टुभ

. first hand, छन्दोभिरव्यूहेनानुष्टुभः second
hand.

9 ! The ms पवमानाग्नि*.

10 For the entire list see MS IV. 7. 6:
103. 7-9.

11-11 ! The ms अजमाग्रेय इत्युदावासा*
first hand, अजमाग्रेय इत्युदा* second
hand.

12 The ms पृष्ठमै. दर्शनीये तिराग्रे.

13 !

गवामयनम् ॥ १ ॥ पौर्णमास्याश्चतुरहे पुरस्ताद्दीक्षन्ते ॥ २ ॥ तामिन्द्रस्या
 घृम्यामृत्विग्भ्यो^१ अग्निष्टोमस्य पञ्चम्यां प्रसव ॥ ३ ॥ समान प्रायणीय ॥ ४ ॥
 उक्थ्यो द्वितीयमहरग्निष्टोमो वा ॥ ५ ॥ अन्वहमभिसर्वे पडहमुपयन्ति ॥ ६ ॥
 ज्योतिरग्निष्टोमो रथन्तरपृष्ठो गौरुकथ्यो बृहत्पृष्ठ आयुरुक्थ्यो रथन्तरपृष्ठ पुन
 र्गोआयुपी ज्योतिरग्निष्टोमो रथन्तरपृष्ठ पव^२ ॥ ७ ॥ चतुरो अभिप्रवानुपयन्ति ॥ ८ ॥
 पृष्ठयः । स मास ॥ ९ ॥ तौश्चतुरो मासानुपयन्ति ॥ १० ॥ त्रयो अभिप्रवा पृष्ठो
 अभिजितस्वरसामान उक्थ्या वाग्निष्टोमा वा ॥ ११ ॥ तेष्ववृत्ता सतति^३ ॥ १२ ॥
 अतिग्राह्य गृह्णाति ॥ १३ ॥ उपयामगृहीतोऽत्यग्नपस्त्वौषधीभ्य इति गृहीत्वान्न ऋ-
 षधीभ्य स्वाहेति प्रथमेऽहनि जुहोति ॥ १४ ॥ औषधाभ्यस्त्वा प्रजाभ्य इति गृहीत्वौ-
 षधीभ्य प्रजाभ्य स्वाहेति द्वितीये ॥ १५ ॥ प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये इति गृहीत्या प्रजान्
 प्रजापतये स्वाहति तृतीये ॥ १६ ॥ स मास^४ । स पूर्व. [पक्ष] ॥ १७ ॥ श्वो भूते विपु
 वान्दिवाकीर्त्यो अग्निष्टोम ॥ १८ ॥ उदिते प्रातरनुवाकमुपाकरोति ॥ १९ ॥
 अवृत्तान्सततीन्गृहीत्वोदु त्य जातवेदसमिति^५ स्तोत्र आदित्यं घृत्तान्सततीन्गृहीत्वा
 वाचस्पतिमिति वैद्यकर्मणुमिति^६ ॥ २० ॥ आदित्यं श्वो भूते वैश्वकर्मणं व्यत्यास गृह्णा-
 त्या महाव्रतात् ॥ २१ ॥ उभे महाव्रते ॥ २२ ॥ सौर्यं^७ श्वेतमजं सवनीय तन्त्र
 मुपालम्भमारभेरन् ॥ २३ ॥ प्रागस्तमयादह संस्थापयन्ति ॥ २४ ॥ वैश्वकर्मण
 महीमू पु मातरमित्याहन्यम् ॥ २५ ॥ स्यो देवं इत्यस्तमिते जुहोति ॥ २६ ॥ पृष्ठया
 भिप्लवान्मासोस्त्वावृत्तानुत्तरस्मिन्पक्ष उपयन्ति ॥ २७ ॥ विपुवत्तमुपेत्यावृत्तांश्च
 स्वरसान्न उपयन्ति ॥ २८ ॥ विश्वजित पृष्ठय त्रीनभिप्लवान् ॥ २९ ॥ चतुरो
 मासानुपयन्ति ॥ ३० ॥ त्रीनभिप्लवानायुर्गौर्दशाहो महाव्रतमिति द्विसमा-
 र्यताम् ॥ ३१ ॥ एकसमार्यता हविनामृद्धौ^८ विश्वजिते पञ्च मासानुपेय द्वापुप-
 प्लयावायुर्गौर्दशाहो महाव्रतमुपयन्ति तेन त्वावृत्तान्सतरसानुपयन्ति ॥ ३२ ॥
 विभजित पृष्ठय त्रीनभिप्लवांश्चतुरो मासानुपेत्यैन्द्रवायव शुक्र आप्रायण इति
 ब्रह्माग्नि नैकमार्यतं^९ परमासान् ॥ ३३ ॥ अथ शुक्राग्ने दे विपुवान् ॥ ३४ ॥ आ

1 Some words seem to be missing

6 MS I 3 37 43 f

2 1 The ms first I and °पृष्ठो व Perhaps to be emended to बृहत्पृष्ठो रथन्तर पृष्ठो वा

7 There is great confusion in the text of this sūtra

3 The ms ताजुमद्राप° first I and, तप चमासानुप° second hand

8 MS IV 10 1 144 10

4 The ms अगृह्णात्सततर् first hand अगृह्णात् second hand

9 As the mantra is not derived from MS we expect it to be read akshar pāṭhana.

5 The ms परमासा

10 We expect पृष्ठयाभिप्लवानाह्वानम्

11 1

वृत्त्योत्तरस्मिन्नुपक्रामम् ॥ ३५ ॥ अपि वा यथा पृष्ठे प्रतिकृतो यथाभिप्लवे स्वर-
सामं च ॥ ३६ ॥ शेषे यथादिष्टम् ॥ ३७ ॥ आग्नेयाय सवनं ऐन्द्राग्नौ ॥ ३८ ॥
अपि वा विद्वतानैकादशिनानावर्तमा दशरात्रस्य चतुर्थादहः^३ ॥ ३९ ॥ वैष्णवे
यामनं चतुर्थं ऽहन्यैन्द्राग्रं पञ्चमे । वैश्वदेवं पष्ठे । द्यावापृथिव्यं प्रथमे छन्दोमे ।
तस्याभ्यतरवत्सं धायवे नियुत्वते द्वितीये । अवि^४ वशा[मुत्तमे । मैत्रावर्णा^५
वशा]मविवाप्स्ये । प्राजापत्यं तूपरं महावते ॥ ४० ॥ अपि वा प्रायणीयोदयनीय-
योर्विभक्तानैकादशिनानालभेरत्नैन्द्राग्रानन्तरं ॥ ४१ ॥

इति द्वादशाहं [द्वितीये ऽध्याये] तृतीयं सूत्रम् ॥

यद्युत्सर्गिणामयनं^१ कुर्युर्द्वितीयस्य मासस्य प्रथममहस्तृजेरपि चोत्त-
रेषां मासानां प्रथमान्याभिप्लविकान्यर्धमासेभ्यस्त्रयो ऽभिप्लवास्तेषां मध्यमस्य
प्रथममेकसंभायं द्वयोरभिप्लवयोः ॥ १ ॥ अपि वा यदहः पूर्णमास्यमामासास्यै
या तदहस्तृजेरन् ॥ २ ॥ य उक्त्यास्मह इतीन्द्राय यत्सानुपाकुर्यन्ति ॥ ३ ॥
श्वो भूते प्राजापत्यं पशुमालभेरन् ॥ ४ ॥ तस्य यपोर्यग्नेयेनाष्टाकपालेन सय-
नीयेनाष्टाकपालेन वैश्वदेयेन घारणेन्द्रेणेति^७ प्रचरति ॥ ५ ॥ माध्यन्दिनस्य सय-
नस्य स्थाने पशुपुरोडाशैः [प्रचर्य]कादशकपालेन सयनीयेनैकादशकपालेन
महायतीयेनैकादशकपालेन घारणेन्द्रेणेति प्रचरति ॥ ६ ॥ तृतीयसयनस्य
स्थाने पशुना प्रचर्य सयनीयेन द्वादशकपालेन वैश्वदेयेन द्वादशकपालेन चर-
णस्त्रिमास्यतेनेति प्रचरति ॥ ७ ॥ वृषदाज्येन चरित्वा पक्षीः सत्याज्यमस्ति ॥ ८ ॥
अनुसयनमेकै^९ पयः समामनन्ति प्रतिधुक्^{१०} प्रातःसयने शृतं^{११} माध्यन्दिने दधि^{१२}
तृतीये सयने ॥ ९ ॥ यदि दीक्षासु प्रदीक्षितारितितस्ते विहारं कृत्वा दण्ड-
प्रदानान्ते ऽग्निमभ्यस्य पाग्यतमयेदयेद्यद्याग्नीध्रीये प्रणीती यदीक्षितान्तरितं श्वो
विहारं करोति क्रयं घेदिसदो हविर्धानं सोमप्रणयनमिति परिहासं न्युपाय

1 The ms first hand स्वसामय च.

2 1

3 The ms first hand अपि विद्वतानैकाद-
शिनानावर्तमा दशरात्रस्य चतुर्थादहो. The
second hand is worthless

4 After अन्तरा the ms adds गवामयनम्.

5 The ms = सर्गिणो यवनं.

6 The ms यपोऽ= first hand, चरोदप=
second hand.

7 The ms घारणादयेन्द्रेणेति.

8 We have not been able to identify
these "eko"

9 The ms प्रतिवृत्

10 The ms स्तनं.

11 The ms दधि

12 From here upto the end of this
section the entire passage is unin-
telligible, and hence we had to
leave it unpunctuated

याज्ञाग्नी दार्भ्यतः शालामुखीयस्याहवनीयं प्रतिष्ठाप्य तस्मादौत्तरवेदिकं प्रणये-
दाग्नीध्रीयं यद्यस्याग्नीध्रीयमाहवनीयशेषं शालामुखीयेन संसृजत्यग्निभ्यां
प्रणीयमानाभ्यामनुब्रूहीति संप्रेष्यत्यग्निभ्यामग्निं संसृजति सर्वत्र समानशीलसुत-
पासुपह्येत ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ऽध्याये] उत्सर्गिणा चतुर्थं सण्डम् ॥

अग्निष्टोमं व्रतपृष्ठं महाव्रतम् ॥ १ ॥ उदिते प्रातरनुवाकमुपाकरोति
॥ २ ॥ दधिग्रहेण प्रचर्यादाम्यं दधिग्रहपात्रेण गृह्णाति—अग्नये त्वा प्रहामीति^१
पर्यायैः ॥ ३ ॥ त्रीनैशून्यप्रवृद्ध निग्राभ्याणामपत्यानामैशून्यचतुराधूनोति—ऐशीनां
त्वा परमजाधूनोमीति^२ द्वाभ्यां [द्वाभ्यां] पर्यायाभ्याम् ॥ ४ ॥ अग्निः प्रात-
रिति^३ गृह्णाति । उपयामगृहीतो ऽसि शुक्रं त्वा शुक्र शुक्रायेति^४ च ॥ ५ ॥ आ समुद्रौ इत्यु-
त्तिष्ठति ॥ ६ ॥ वसूनामाधीताधिति^५ जुहोति ॥ ७ ॥ उशितत्वं देव सोमेति^६ पर्यायै-
शुष्कानैशून्यस्यति ॥ ८ ॥ गौरिचीतमुद्राता गायति पुरस्तादुपांश्वभिषवस्यैश-
[ना]दत्ते प्रहपात्रे ॥ ९ ॥ वरं दत्त्वा सकृदभिपुत्य सकृद् गृह्णात्यभिप्राणन्
॥ १० ॥ पराचीनेन प्राणतेति^७ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ ११ ॥ अव्यवानं गृह्णाति जुहोति
च ॥ १२ ॥ यदि व्यधान्याद्विरण्यमभि व्यधान्यात् ॥ १३ ॥ कया नक्षत्र आमु-
दिति^८ मनसा प्रजापतय इति^९ गृहीत्वा दधन्वे वा यदीमन्विति^{१०} जुहोति ॥ १४ ॥

आ नः प्राण एतु परावत आन्तरिक्षादिवस्परि ।

आयुः पृथिव्या अधि ॥

अमृतमसि ॥ प्राणाय त्वेति हिरण्यमभि व्यनेयात् ।

इन्द्रामी मे वर्चः कुण्डुर्तो वर्चः सोमो यातो बृहस्पतिः ।

वर्चो मे विश्वे देवा वर्चो मे धत्तमश्विना ॥

इत्युदकं स्पृशति ॥ १५ ॥ घासो ऽधीवासध्वतस्रो घेनूद्वादश [घा]
हिरण्यं चैतेषामेकं दानम् ॥ १६ ॥ अंशावदाभ्ये च^१ सर्वपक्षेपु ॥ १७ ॥ भाद-
व्यवतादाभ्यो ग्रहीतव्यः सत्त्रे साहस्रे सर्ववेदसे सर्वस्तोमे सर्वपृष्ठे विभ्यजिति
घाजपेये राजसूये ऽश्वमेधे तेषु सुभूपर्ता ॥ १८ ॥ अतिप्राह्मण्यगृह्णाति—उपयाम-
गृहीतो ऽसीन्द्राय त्वार्कवते जुष्टं गृह्णामीत्यनुपजेत् ॥ १९ ॥ इन्द्रमिन्द्राधिर्न^२ इति पूर्वार्धे ।

1 The ms अग्निष्टोममत्तं पृष्ठौ मह मत्तं दिवा-
कीर्त्य.

2 MS I, 3, 36.

3 MS IV, 7, 7: 102, 16 sqq

4 MS II, 13, 9 159 4.

5 Prof. Caland suggests प्राजापत्यया (for

प्रजापतय इति) after Ap XII, 8, 9.

6 MS II, 13, 5 154, 4

7 1 The ms आत्यदाभ्ये च वा (second
hand).

8 1 The ms first hand सुभूपर्ताथ.

9 MS II, 13, 6 154, 15.

याज्ञाग्नी पार्श्वतः शालामुखीयस्याहवनीयं प्रतिष्ठाप्य तस्मादौत्तरवेदिकं प्रणये
दाग्नीधीर्यं यद्यस्याग्नीधीर्यमाहवनीयशेषं शालामुखीयेन संसृजत्यग्निभ्या
प्रणीयमानाभ्यामनुवृहीतिं संप्रेष्यत्यग्निभ्यामग्निं संसृजति सर्वत्र समानशीलसुत
पासुपद्येत ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ऽध्याये] उत्सर्गिणा चतुर्थं खण्डम् ॥

अग्निष्टोमं व्रतपृष्ठ महाव्रतम् ॥ १ ॥ उदिते प्रातरनुवाकमुपाकरोति
॥ २ ॥ दधिग्रहेण प्रचर्यादाभ्यं दधिग्रहपात्रेण गृह्णाति—अग्नये त्वा प्रह्वामीति^१
पर्यायैः ॥ ३ ॥ अग्निं शून्प्रवृह्य निग्राभ्याणामपत्यानामंशून्चतुराधूनीति—रेशीना
त्वा पत्न्याधूनीमीति^२ द्वाभ्यां [द्वाभ्यां] पर्यायाभ्याम् ॥ ४ ॥ अग्निं प्रात
रिति^३ गृह्णाति । उपयामगृहीतो ऽसि शुक्र त्वा शुक्र शुक्रयेति^४ च ॥ ५ ॥ आ समुद्रौ इत्यु
त्तिष्ठति ॥ ६ ॥ वसूनामाधीताधिति^५ जुहोति ॥ ७ ॥ उशित्व देव सोमेति^६ पर्यायैर
शुष्कानंशून्प्यस्यति ॥ ८ ॥ गौरिर्वीतमुद्राता गायति पुरस्तादुपोऽश्वभिषघस्यौशू
[ना]दत्ते ग्रहपात्रे ॥ ९ ॥ वरं दत्त्वा सकृदभिषुत्य सकृद् गृह्णात्यभिप्राणन्
॥ १० ॥ पराचीनेन प्राणतेति^७ ग्राह्यणव्याख्यातम् ॥ ११ ॥ अव्यघान गृह्णाति जुहोति
च ॥ १२ ॥ यदि व्यवान्याद्विरण्यमभि व्यवान्यात् ॥ १३ ॥ कया नक्षित्र आमुव
दिति^८ मनसा प्रजापतय इति^९ गृहीत्वा दधन्वे वा यदीमन्विति^{१०} जुहोति ॥ १४ ॥

आ न प्राण एतु परावत आन्तरिक्षादिवस्परि ।

आयु धृषिष्या अग्निः ॥

अमृतमसि ॥ प्राणाय त्वेति हिरण्यमभि व्यनेयात् ।

इन्द्राग्नी मे वर्चं कुण्डाँ वर्चं सोमो वातो बृहस्पति ।

वर्चो मे विश्वे देवा वर्चो मे धत्तमग्निना ॥

इत्युदकं स्पृशति ॥ १५ ॥ वासो ऽधीवासश्चतस्रो धेनूद्वादश [वा]
हिरण्यं चैतेषामेक दानम् ॥ १६ ॥ अंशावदाभ्ये चं सर्वयज्ञेषु ॥ १७ ॥ भ्रातृ
व्यवतादाभ्यो ग्रहीतव्यं सत्रे साहस्रे सर्ववेदसे सर्वस्तोमे सर्वपृष्ठे विश्वजिति
वाजपेये राजसूये ऽश्वमेधे तेषु बुभूयतां ॥ १८ ॥ अतिग्राह्यान्गृह्णाति—उपयाम-
गृहीतो ऽसीन्द्राय त्वार्कवते जुष्ट गृह्णामीत्यनुपजेत् ॥ १९ ॥ इन्द्रमिन्द्राधिर्नू इति पूर्वार्धे ।

1 The ms अग्निष्टोमव्रत पृष्ठे मह व्रत दिवा
कीर्त्यं

प्रजापतय इति) after Ap II 8 9

6 MS II 13 5 154 4

2 MS I 3 36

7 1 The ms आत्यदाभ्ये व वा (second
hand)

3 MS IV 7 7 102 16 sqq

4 MS II 13 9 159 4

8 1 The ms first hand बुभूयताथर्

5 Prof Caland suggests प्राजापत्यया (for

9 MS II 13 6 154 15

अभि त्वा शूर नोनुर्म इति दक्षिणार्धे । त्वामिदि हवामहे इत्युत्तरार्धे ।

इमा नु कं भुवना सिषधेमेन्द्रस्य विश्वे [च] देवाः ।

यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधातु ॥

इति पञ्चार्धे ।

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषगृम्णा ।

सयो जज्ञानो निरिणाति शत्रून्नु यँ विश्वे मदन्त्यूमाः ॥

इति मध्यमे ॥ २० ॥ वृष्टिग्रहं गृह्णाति मार्त्तिके चतुष्टये—

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्ध्नि भेजुरिव पयो अस्मासु पुत्स ।

मधुरचुतं घृतमिव सुपूतमस्य नः पतयो मृदयन्तु ॥

इति उदीरयता मरुतः^१ ॥ सुनामाणर्म^२ ॥ महोमु पु मातरमिति^३ चतुः प्रत्यृचम-
दित्यै त्वेति^४ चतुर्थ्यं जुष्टं गृह्णातीत्यनुपजेत् ॥ २१ ॥ वैजुर्पननुपृष्ठयामतिग्राह्यान्धैश्व-
कर्मणादित्यौ सारस्यतवैष्णवाविति गृह्णाति ॥ २२ ॥ महेन्द्रस्य स्तोत्रं औदु-
म्यरीमासन्दीमुद्रातारोहति ॥ २३ ॥ औदुम्भरीं कुर्वीतयद्यां ॥ २४ ॥ घाणै शत-
तन्तुं मौञ्जि[भि]र्ग्रन्थिभिरभ्यर्च्युद्रात्रे प्रयच्छति ॥ २५ ॥ अश्वयुरन्यथैकप्यं-
दिष्टं त्वयं मासपूजादधाज्युदालिकापिष्टेकाः काण्डचीणाश्च ॥ २६ ॥ वेदिसाक्षिषु
बुन्दुर्भनामन्ति ॥ २७ ॥ भूमिदुन्दुभिः पञ्चमः पञ्चादाम्रीध्रीयस्य सघनीयस्य
धर्मणापिहितः ॥ २८ ॥ तस्य पुच्छेन घादयन्ति ॥ २९ ॥ पुरस्तादाम्रीध्रीयस्या-
न्तर्वेदि ग्रहचारि यद्विर्वेदि पुँक्षली ॥ ३० ॥ [सा] ग्रहचारिणामाह—अनार्यकर्मज-
वकीर्णिन्द्वरितिप्रिति^५ ॥ ३१ ॥ धिक्वा जालिम पुँक्षलि परस्यार्यजनस्यै मार्जनीति ग्रह-
चारी प्रत्याह ॥ ३२ ॥ अन्तर्वेद्यभिगरो यद्विर्वेद्यपगरः ॥ ३३ ॥ नाराक्षरिमे सत्रिण
इत्याहापगर ओरसः केशान्प्ररोह्य पशुन्पिष्ट्वा पयमाना दग्धलोकमभ्यर्चन्त
आसिपतेति^६ ॥ ३४ ॥ अणक्षरिमे सत्रिण इत्याहाभिगरस्तपस्विनो धरफलसिनो
जयप्ररोहापकसुपयन्तः स्वर्गलोकमभ्यर्चन्त आसिपतेति^७ ॥ ३५ ॥ परिधयति

1 MS II, 13, 9 158, 14, 18,

plots.

2 The ms चतुष्टे first hand, चतुष्टये second hand. Cp KS XXX, 4 186,

9 The sūtra is hopelessly unintelligible.

2 चतुरस्तद्वर्गं मयति.

10 The ms ग्रहचारिणानिमाह नर्यः कर्म कर्म-
नव कीर्तितधरितिप्रिति.

3 MS II, 4, 7: 45 1.

11 1 The ms पुरस्यार्यजनस्य.

4 MS IV, 10, 1 144 8, 10

12 1 The ms आहानरात्स त्रिमे सत्रिण इत्या-
हारकरसुरस केशान्प्ररोह्य पशुन्पिष्ट्वा पव-
माना दग्धलोकमभ्यर्चन्तमाशिपतेति.

5 The ms त्वा

6 1 The ms second hand नु = (for वैजुः).

7 The ms स्तोत्रम्.

13 The sūtra is not clear. The ms धर-
फलसिनो and आसिपताति.

8 1 The sūtra is corrupt and incom

मिथुनचारिभ्यां^१ दक्षिणापरां^२ प्रति घेदिश्रोणिं यद्विर्वेदि ॥ ३६ ॥ तौ मिथुनं^३ संभ
 वतः ॥ ३७ ॥ अग्रेण मार्जालीयं^४ शूद्रार्यो^५ चर्ममण्डले व्यायच्छेते कृष्णशुक्लसंहते
 रुक्मदावरे^६ अभ्यन्तरत पाश्वे ॥ ३८ ॥ अन्तर्घेद्यायो यद्विर्वेदि शूद्र आह—इम
 उद्भासीकारिण इमे दुर्भूतमकञ्चिति । इमे ऽरात्सुरिमे सुभूतमकञ्चित्याहार्यः ॥ ३९ ॥ सजित्य
 प्रसदस्यध्यस्यर्त्युपरिष्ठाच्छुक्लमवस्तात्कुकदम् ॥ ४० ॥ मार्जालीयान्ते^७ कुम्भीभ्य^८
 प्रयच्छति ॥ ४१ ॥ परियान्ति चतस्रः पडष्टौ वा दास्यश्चतु प्रत्यूचम्—

गावः सुरभयो नित्य गावो गुग्गुलुगन्धय ।

गावो घृतस्य मातरस्ता इह सन्तु भूयस्य ॥

इद मध्विद मध्विति पादाग्निप्रान्ति ॥ ४२ ॥

ननु गावो मागीरस्य गङ्गाया उदक पपु ।

पपु सरस्वत्या नद्यास्ता प्राचीरचोऽज्जगाहिरे^९ ॥

एता वयः भवानेह शम्वा प्रतरतामिव ।

निकीर्य तुभ्य मय्य आकर्ध्वं काभ्यो यथा ॥

यदा राघटी वदतो ग्राम्यमनिरसाकसंजनस्य ।

भद्रे मे वर्तते रात्रे रात्र परिचितः ।

कर्मग्रामो ऽवहन्तेतानङ्वास्तप्यते वहर्ने ॥

इति ॥ ४३ ॥ परीत्य मार्जालीयं [यथार्थं गच्छ]न्ति ॥ ४४ ॥ उत्तरत
 स्तीर्थस्थं^{१०} वाशं^{११} चर्म घर्घोयोपकरयति ॥ ४५ ॥ दक्षिणतः संज्ञानप्रपाद्यथा^{१२}
 क्षत्रिया रथेषु कवचिनः सनद्धा विध्यान्ति ॥ ४६ ॥ विहार त्रिपतं^{१३} पर्यायन्ति ॥ ४७ ॥
 सारथयो^{१४} भवन्ति ॥ ४८ ॥ मध्ये ग्रीवासु भसदो ऽग्ने घो^{१५} प्रतिदिशमिपूर्नेस्त्या
 यन्ति ॥ ४९ ॥ प्राप्तानर्हन्ति ॥ ५० ॥ स्तोत्रान्ते शब्दा शाम्यन्ति ॥ ५१ ॥ औदु

1 The ms °वारित्या

2 The ms दक्षिणा परा

3 † The ms तानुमिथुनं

4 The ms °शुक्ल

5 † The ms °चरे

6 † The ms सुरार्थप्रसदस्यध्याभ्यु°

7 The ms रुदुक्म

8 The ms °न्ति

9 The ms कुनिभ्य

10 The ms न वै

11 The ms प्राची सचगाहिरे

12 † The last three lines are after the

ms first hand The corrections by
 the second hand are in accordance
 with Āp

13 The ms उत्तरतीर्थस्य

14 The ms वास

15 †

16 † The ms त्रिसत

त्रिपत=त्रि ?

17 † The ms सारथयो

18 The ms ग्रीवास्वभतो ऽग्निं वा

19 The ms °मिष्ट्वन°

म्यरं श्रेष्ठं द्योतारोदति ॥ ५२ ॥ औदुम्यरं फलकमपादमध्ययुः ॥ ५३ ॥ तस्मिन्प्र-
तिगृणाति ॥ ५४ ॥ एकं महच्छुल्लं पर शतैः शैलति ॥ ५५ ॥ परिधानीयां संपाद्य
मध्यमेफ्येप्रदानमसवनयति ॥ ५६ ॥ त्वे ऋतुमपि वृज्जति विश्व इति पूर्वार्धस्य द्वि-
देते श्रिभवंत्युमा इति दक्षिणार्धस्य स्वादो स्वादीय स्वादुना सृजा समित्युत्तरार्धस्यात
क पु मधुना मधुनाभियोधोति पश्चार्धस्य विग्रहमुपशये पर्यासिच्य महेन्द्रेण प्रचर-
त्यतिग्राह्य ॥ ५७ ॥ ग्रहान्समधनीय सर्वे भक्षयन्ति—महस्ते भक्षयामि यरास्ते
भक्षयामि स्तोमं ते भक्षयाम्यन्नाय ते भक्षयामि प्रजा मे भक्षयामि प्रतिष्ठां भक्षयामीति ॥ ५८ ॥
प्रागस्तमयाद्वादः सँस्थापयन्ति ॥ ५९ ॥ सूर्यो देव इत्यस्तमिते शुद्धोति ॥ ६० ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये उप्याये] महाज्जत पञ्चमं खण्डम् ॥

एकादशिन्यां प्रतिपद्य यूपांश्चिन्दन्ति ॥ १ ॥ उपशयं द्वादशं पालीयतं
त्रयोदशम् ॥ २ ॥ एका यूपाहुतिः ॥ ३ ॥ पृथगास्यनीया ॥ ४ ॥ जोषणेन समेत्य
पर्यञ्जनेन समीयात् ॥ ५ ॥ पर्यं समानजार्तायेन सर्पाननुक्रामति पशूँश्च ॥ ६ ॥
अग्नीषोमीयकाले यूपानुच्छ्रयत्यपि र्वाग्निष्ठं श्वो भूत इतरान् ॥ ७ ॥ अमेणाह्य-
मीयं परिलिपति ॥ ८ ॥ दक्षिणमग्निष्ठापरिलिख्योत्तरं परिलिपति ॥ ९ ॥ एतेन
घर्मेण धृत्यासम् ॥ १० ॥ उदगपयगां यूपा दक्षिणापयगां पशवः ॥ ११ ॥ स्फ्येन
परिलिपति ॥ १२ ॥ रथाक्षमाग्राणि यूपान्तरालानि ॥ १३ ॥ तिरश्चान्तैः संमि-
नोति ॥ १४ ॥ पर्यं संमिता भवन्ति ॥ १५ ॥ अञ्जनादि परिष्वयणान्तमग्निष्ठान्तैः
संमिनोति ॥ १६ ॥ यदि श्वो भूते समानम् ॥ १७ ॥ अथ घेस्पूर्वचुरञ्जनेन समे-
त्योच्छ्रयणेन समीयात् ॥ १८ ॥ समस्याग्निष्ठस्य रशने परिष्वयतीतरेषां च द्वे द्वे
॥ १९ ॥ समासे समाग्निष्ठे परिष्वत्यभि धा ता यस्यत्यग्निष्ठयजंम् ॥ २० ॥ यं काम-
येत पितृलोकं श्रप्नुवादिति ॥ २१ ॥ दक्षिणस्मात्पक्षादक्षिणतः
प्राञ्चमुपशयं निदधाति ॥ २२ ॥ इदमहममुमाभ्यायणममुष्या पुत्रमिन्द्रपाशेनाभिर्नृणामीति ॥
यूपै रशनयाभिर्नृस्यति ॥ २३ ॥ इदमहममुमाभ्यायणममुष्या पुत्रमिन्द्रवज्रेणाभिर्निद-
धामीति ॥ यूपार्धं स्वर्ग्याभिर्निदधाति ॥ २४ ॥ तूर्ण्यमिनमिचरतः ॥ २५ ॥ समाग्नि

1 The ms पराश्रय first hand, प्रशास second hand

2 Hopeless—corrupt

3 The ms विदपदमु० first hand, विप्र-
इमु० second hand

4 The ms अधिवन्ति

5 1

6 The ms वा०.

7 The ms पूगान्ततणी.

8 1 The ms नेत्यु०.

9 The sūtra is unintelligible.

10 MS IV. 7. 9 105 8sq

11 The ms अयमुपशयतिदधाति.

12 We expect the present tense and
not the future Cp the mantra in
the following sūtra

13 MS IV. 7. 9 106. 3

नृयात्प्रतिष्ठाकामस्य ॥ २५ ॥ त्रीन्मध्यतः समान्पशुकामस्य ॥ २६ ॥ व्यतिपजे-
दितरान् ॥ २७ ॥ अग्निष्टं वर्षिष्ठमिन्द्रियकामस्य ब्रह्मशेषांश्च संमिनोति ॥ २८ ॥ यौ
ताभ्यामनन्तरौ तावदग्निष्टस्यै समौ ॥ २९ ॥ पृथगतानात्संमिनोत्यग्निष्टौ हसीपस
इतरान् यदि कामयेत [विदं क्षत्रादौ]जीयसी स्यादवलीयः क्षत्रमिति ये दाक्षि-
णतो ऽग्निष्टात्तान्वर्षयिषः कुर्यात् ॥ ३० ॥ उध्रतां संमिनोति ॥ ३१ ॥ आश्विनं
शुद्धीत्या यूपात्सनाद्यग्निष्टदेवं दायं रशने द्वे द्वे समे एकैकं^१ परिवीय कृष्ण-
शीर्षमाग्नेयमग्निष्टे मेयी^२ सारस्वतीमुत्तरस्मिन्सांभ्यं बभ्रुं दाक्षिणस्मिन् ॥ ३२ ॥
व्यतिपजेदितरान् ॥ ३३ ॥ श्यामः पौष्णः शितिपृष्ठो यार्हस्पत्यः पिशङ्को वैश्वदेवो
वृष्णिरेन्द्रः कल्माषो मारुतः संहित पेन्द्राग्नौ ऽधोरामः सावित्रः पेत्यो वारुणः
॥ ३४ ॥ वारुणं दाक्षिणार्ध्यम् ॥ ३५ ॥ उपशयाय पशुं निर्दिशत्यारण्यम् ॥ ३६ ॥
सगलस्ते ऽयं पशुरिति या ॥ ३७ ॥ यं द्विप्यात्तं ब्रूयादसौ ते पशुरिति^३ ॥ ३८ ॥ वाम-
न्नाहे मित्राहे द्वयोर्द्विपद्वयदुषु यदुवती^४ ॥ ३९ ॥ अग्नमिति यत्र स्यात्तत्र यदुत्वं
निगमयेत् ॥ ४० ॥ ये पश्वमिधायिनः शब्दा. पश्वद्वान्युभिपतां पिता माता
भ्राता सखेति व्युहति^५ ॥ ४१ ॥ हविर्वर्हिषांछन्नः प्राणश्चक्षुः श्रोत्रं त्वगसुरुन्मेति^६
॥ ४२ ॥ अपाकरणौ द्वौ दर्भायेका शाखा ॥ ४३ ॥ प्रतिपशु शस्त्रं वपाश्रपणी
॥ ४४ ॥ सर्वानन्वारभ्य शामित्रं नयन्ति प्रतिपश्वश्चर्यवो ऽन्वारम्भेण वपोद्धरणे
वपाश्रपणे च सकृदादित्योपस्थानं प्रव्रजनंमन्त्रश्च ॥ ४५ ॥ एकव्यं^७ पाशाननुग्रह
रति वृणाप्राणि वपाश्रपणीः स्वर्कश्च ॥ ४६ ॥ एकः पशुपुरोडाशः समानदेवतेषु
प्रतिपशु नानादेवतेषु ॥ ४७ ॥ आवर्तते मनोता ॥ ४८ ॥ एकादश जुहुरुत्पाद्या-
यदानेनानुक्रम्य चरणेनानुक्रामति ॥ ४९ ॥ यद्येका जुहूर्भवति प्रतिदेवतं पशुभिः
प्रचरति ॥ ५० ॥ एकस्मिन्नर्धेनै सर्वेषां याज्यायां वसाहोमं जुहोति ॥ ५१ ॥ समा
सिच्य दिग्घोमम् ॥ ५२ ॥ ततो घनेष्ट्वा ॥ ५३ ॥ शुदादीनां जाघनीनां सर्वेषां
प्रधानम् ॥ ५४ ॥ अनुबन्ध्याया हुतायां वपायामग्रेण शालामुखीयं प्राग्वशे पानी
वर्ते^८ संमिनोति ॥ ५५ ॥ पौर्णमासिकी वेदिः ॥ ५६ ॥ पाशुकान्याज्यानि ॥ ५७ ॥
अधोनाभिमचपालम् ॥ ५८ ॥ अनवर्तीर्थो यूपावटः ॥ ५९ ॥ तस्मिन्साण्डं

1 Based on MS IV 7. 9 105. 6

2 1

3 The ms ताममिष्टोमस्य

4 The sentence is corrupt

5 MS ib 106 2

6 This might refer to the mantra in

MS I. 2 15 24 12 sqq

7 The ms प्रवृष्य०.

8 1 The ms ०र्धेनैषा प्राया.

9 1 The ms वनिष्टत्या.

10 The ms पत्नीवत

11 The ms सपौर्णमा० Cp Mān V. 2

12. 35 दार्शिकी वेदि .

त्वाष्ट्रं सकलमुपाकरोति ॥ ६० ॥ आयेदनेवेलायां त्वष्टारं वनस्पतिं चावाहयति
पर्यग्निकृतमुत्सृज्य याधन्ति पशोरवदानानि तावत्कृत्व आज्यस्यावदायाग्रैपं
त्वष्टारं वनस्पतिं च यजति ॥ ६१ ॥ अपि चा पर्यग्निकरणान्तं करोति ॥ ६२ ॥

इति द्वादशादे [द्वितीये ऽध्याये] एकादशिनियं षष्ठं खण्डम् ॥

सौत्रामणिं सोमवामिनः सोमाभिव्यजनस्य राजसूयेनाभिपिपिचा-
नस्य भूतिकामस्य ज्योगामयाविनो ऽन्नाद्यकामस्य पशुकामस्य भ्रातृव्ययतो
ऽभिश्यमानस्य वा ॥ १ ॥ सोमेन ऋषीणाच्छृणोति कृष्णेन तसरपदमर्णां सोम-
यिक्रयिणो वा [ऋषीणाति] ॥ २ ॥ गार्हपत्य ओदनं थपयित्वा लाजानसंखज्या
तोषमं नम्रदुर्लभा मासरमिति ॥ ३ ॥ स्वादीं त्वा स्वादुजेति शृण्वैः सुरां संखजति ॥ ४ ॥
सोमो ऽस्य अग्निभ्यां पचस्वेति ककुब्यां समयदधाति ॥ ५ ॥ तिस्रो रात्रीः संहिता
घसति ॥ ६ ॥ तिसृणां पारे पशुबन्धः ॥ ७ ॥ प्रणीते ऽग्नौ दक्षिणतो ऽग्नेर्दक्षिण-
स्मिन्वेद्यंसे प्रणयत्यपि वा पर्यग्निकरणान्तं कृत्वा तदेयोत्सुकमुपसमावध्यात्
॥ ८ ॥ तस्य शेषं पशुधरणं हरेयुः ॥ ९ ॥ सप्रेष्याज्येषु सुरामभ्युदानयन्ति
॥ १० ॥ ब्राह्मणस्य मूर्धनसादयित्वा द्रोणे घालं वितत्य सुरामतिपादयति—
प्रनातु ते परिहृतमिति ॥ ११ ॥ श्रवकसोमं इति सोमातिपवितस्य ॥ १२ ॥ अग्नेण
दक्षिणाग्निं सिकतानां शरः ॥ १३ ॥ तस्मिन्पालाशमाभ्यत्यमौदुष्यरं नैयप्रो-
धमिति पात्राणि ॥ १४ ॥ तेषु इविद्रेति सुराग्रहान्गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽस्यच्छिदां
त्वाक्षिरेणेत्याभिनं गृहीत्वा कुलसक्तुभिः श्रीणाति ॥ १५ ॥ सिंहाघध्वर्युर्प्या-
यति ॥ १६ ॥ सारस्यतं द्वितीयं प्रतिप्रस्थाता ॥ १७ ॥ कर्कन्धुसक्तुभिर्व्याघ्र-
सोमैर्ध्वं श्रीणाति ॥ १८ ॥ व्याघ्री प्रतिप्रस्थाता ध्यायति ॥ १९ ॥ इन्द्राय सुग्राम्ये
तृतीयं यजमानः ॥ २० ॥ [वदरसक्तुभिः श्रीणाति ॥ २१ ॥ वृकौ यजमानो ध्यायति
॥ २२ ॥] एष ते योनिरमुष्मं त्वेत्यायतने यथास्थानं सादयति ॥ २३ ॥ यूपं संमीय
पशुनुपाकरोत्याभिनमजं सारस्वतीं मेरुमेन्द्रं वृषभं घृष्टिं [वा] ॥ २४ ॥
यार्हस्पत्यं चतुर्थं सोमातिपवितस्य ॥ २५ ॥ इन्द्राय सुग्राम्य एकादशकपालः

1 The ms शकल°.

2 1

3 The ms अभिपिचानस्य.

4 The ms °वधोतो (for °वतो).

5 1 The ms रयंगुत.

6 1 The ms °विक्रिणा first hand, °विक्र-
यिणा second hand

7 The sūtra is not perfectly intelligi

ble. Cp Ap XIX. 5. 7-11.

8 MS II, 3, 8.

9 The ms स्तृणां.

10 The ms °न्दा°.

11 The ms स्तृणाति.

12 व्याग्रतोयेष is not based on the Sam-
hitā, and may be an interpolation

सवित्रे ऽष्टाकपालो चारुणो यवमयश्चररिति' पशुपुरोडाशान्निरूप्य ग्रहैः प्रचरति ॥ २६ ॥ आभिनमध्वर्युरादत्ते सारस्वतं प्रतिप्रस्थातैन्द्रं यजमान ॥ २७ ॥ अश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुगाम्यो सोमानामनुब्रूहि ॥ अश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुगाम्यो सोमान्प्रस्थितान्प्रेष्येति संप्रेष्यति ॥ २८ ॥ वषट्कृतानुवषट्कृते हुत्वाभिपेकाभि प्रहणादि' पशूनां च वसया चित्रस्य योनिरसीति' सार्येण धिमास्तमांसन्दीमास्तीर्य दक्षिणत आहवनीयस्य निदधाति—स्योनासि सुपदेति' ॥ २९ ॥ सुपदामासीदेत्यारो हन्तमनुमन्त्रयते ॥ ३० ॥ निपसाद धृतमर्तं इति रूढार्यं व्याघ्रविष्टादिवेति' चाभि विध्यमानं' साम गायत्यैन्द्रयां बृहत्यार्म्—संधवसे विश्रवसे सत्यध्रवसे ध्रुवस इति । निधनमुपयन्ति ॥ ३१ ॥ साम गायति द्विर्वा स्वाहाकरोति ॥ ३२ ॥ देवस्य त्वेत्यं भिपेकमादाय तया देवं इति यजमानमीक्षमाणो जुहोति ॥ ३३ ॥ प्रथमास्त्वा द्वितीयै- रित्यंभिपिञ्चति ॥ ३४ ॥ भू स्वाहेत्याहवनीय आहुतिं जुहोति यथा राजसूये ॥ ३५ ॥ शिरो मे धीरिति' यथारूपं गात्राणि संसृशति ॥ ३६ ॥ सोमानि प्रयतिरिति' पूर्णाहुतिं जुहोति ॥ ३७ ॥ जहाभ्या पद्व्यामित्यंवरुहति ॥ ३८ ॥ द्वात्रिंशतं गा द्वाति वज्रवांश्च सकिशोरान् ॥ ३९ ॥ अरेवा देवहेडनमिति' तिसृभिरवधुधमेप्यन्ना- हुतिं जुहोति ॥ ४० ॥ घात्रो घात्र' ॥ वदप्रमं इति मार्जयते ॥ ४१ ॥ पवित्रमसीत्यं वधुधे आत्सोद्वयं तमसस्पर्शत्यादित्यमुपस्थायापो अगान्धारिपमिति' समिध आह- रन्ति ॥ ४२ ॥ एषो ऽत्येषिणीमहीति' समिदाधानः ॥ ४३ ॥ समावृतदिति' पूर्णाहुतिं जुहोति ॥ ४४ ॥

यदापिपेप मातर पुत्र प्रमुदितो धनम् ।

एतत्ते अमे अमृणो भवान्यहतौ पितरौ मया ॥]

सुरावन्तमित्युत्तरस्मिन्नशौ पयोग्रहान्जुहति ॥ ४५ ॥ यस्ते रसं इति दक्षिण स्मिन्सुराग्रहान् ॥ ४६ ॥ समवनीयाध्वर्यु प्रतिप्रस्थाताग्नीध्र इत्याभिनं भक्ष यन्ति ब्रह्मा होता मैत्रावरुण इति सारस्वतमैन्द्रं यजमान ॥ ४७ ॥ यमक्षिना वमुवेरिति' पयोग्रहान्मक्षयन्ति ॥ ४८ ॥ यदत्र शिथमिति' सुराग्रहान्समवनीय

1 The ms यवमयश्चररैन्द्र एकादशकपाल इति

2 1 The ms *प्रहणाभि

3 MS II 6 9 69 3

4 1

5 MS II 6 12 71 10, 11

6 The ms रुदाया first hand, रुदाय second hand

7 1 Perhaps the original was some- thing like व्याघ्रचर्म विदेष्टयति

8 1 To be emended to *माने ?

9 1 The ms एन्द्रया रुदस्या

10 MS III 11 8

11 MS III 11 10

12 MS II, 12 5 149 12

13 MS I, 3 39

14 MS III 11, 10 157, 13

15 MS III 11, 7

दक्षिणस्मादग्नेर्दक्षिणा श्रीनङ्गारानुदूहा सुचर्याभिजुहोति—पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ॥ पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ॥ अपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नम इति ॥ ४६ ॥ अक्षेऽग्निपतरः ॥ अमीमदन्त पितरः ॥ पितरः शुन्धच्चमित्यपो निनयति ॥ ५० ॥ तेन धर्मेण सुराँ विक्षारयति घालमन्तर्घायोगाँसूत्रं [वा]—त्वं सोम प्रचिकित् इति द्वादश पुनन्तु मा पितरं इति द्वादश चतस्रोऽन्यासांतथोण्यासाँ व्यत्यासमृत्विजः सर्वे स्रवन्तीमनुमन्त्रयन्ते ॥ ५१ ॥ ऐन्द्रस्याचदनैः प्रथमं प्रचरति जघन्यमाश्विनस्य ॥ ५२ ॥ पशुपुरोडाशैः प्रचर्य पशुभिः प्रचरति ॥ ५३ ॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतो रसं जुहोति द्वात्रिंशता ऋक्शफैः सोमेन तन्त्रमिति^१ पौडश द्वयोर्द्विप्रार्हमेकैकं वा जुहोति ॥ ५४ ॥ हुत्वा पात्र्याँ संपातानघनयति ॥ ५५ ॥ अभिरोति^२ संस्कृता-मन्यहं—परीतो पिबता सुतमिति^३ पयसा परिपिञ्चत्येकस्या दुग्धेन प्रथमायाँ व्युष्टायाँ^४ द्वयोर्द्वितीयस्याम् ॥ ५६ ॥ [अदित्ये घृते चरु]रैन्द्रश्च प्रथमं^५ व्युदानयति ॥ ५७ ॥ न मूर्धेनि सादयति ॥ ५८ ॥ तेन धर्मेण सुरामतिपाद्य प्रसन्न चर-मित्यैर्णासूत्रेण पयोऽतिपाद्यति ॥ ५९ ॥ तथावेक्षते^६ ॥ ६० ॥ द्वे द्वे घायव्ये ॥ ६१ ॥ तेषु कुर्विते^७ पयोम्रहान्गृह्णाति—उपयामगृहीतोऽस्यच्छिद्रा स्वाग्निरेणेति^८ यथादेयतम् ॥ ६२ ॥ ग्रीहिसफ्तुभिराश्विनं श्रीणाति ययसफ्तुभिः सारस्वतं गोधूमसफ्तुभिरैन्द्रं^९ श्यामाकसफ्तुभिरुपयाकसफ्तुभिरितरान् ॥ ६३ ॥ इयेन-पत्रेण परिमार्जनम् ॥ ६४ ॥ एष ते योनिस्तेजसे त्वेति प्रथमं सादयति वीर्याय त्वेति द्वितीयं बलाय त्वेति तृतीयम् ॥ ६५ ॥ नामा हि वामिति^{१०} सुराम्रहान्गृह्णाति—उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेज इति प्रथमं सारस्वतं वीर्यमिति द्वितीयमैन्द्रं बलमिति तृतीयम् ॥ ६६ ॥ एष ते योनिर्मोदाय त्वेति प्रथमं सादयत्यानन्दाय त्वेति द्वितीयं महिषे त्वेति तृतीयम् ॥ ६७ ॥ सोमो राजर्त्येनुषाफेन म्रहानुपतिष्ठते ॥ ६८ ॥ ते पशवो यार्हस्पत्यवर्जम् ॥ ६९ ॥ त्वग्रस्थाश्विनोऽजः ॥ ७० ॥ ते पशुपुरोडाशाः ॥ ७१ ॥ ते प्रहैः प्रचरन्ति द्वाभ्यां द्वाभ्यामेकैकः ॥ ७२ ॥ समानः संप्रैषः ॥ ७३ ॥

1 The ms अव्यय first hand, अव्यय second hand (for अचर)

2 MS I, 10, 3 143 3.

3 MS IV, 10 ४ 156 6.

4 MS III, 11, 10 155 6

5 1

6 MS III 11, 9 153, 1.

7 1 विमार्ह (for द्वयोर्द्विप्रार्ह) ?

8 1 सुराँ संस्त्रोति ?

9 MS III, 11, 7: 149, 18.

10 In place of व्युष्टायाँ the ms has शूला-यामदित्ये घृते चरु.

11 MS II 150, 10

12 1 The ms वेष्टे.

13 MS II, 3, 8.

14 The ms first hand adds संप्यसनुभिः.

15 MS III, 11, 6 148, 9.

[आश्वि] नस्य^१ सारस्वतेन यजति सारस्वतीमैन्द्रस्याश्विनेन ॥ ७४ ॥ समवनीय होताध्वर्युः परिकीर्तौ यदत्र शिष्टमिति^२ भक्षयतः ॥ ७५ ॥ यदि न भक्षयतां द्वे हुती^३ इति बल्मीकवपायामवनयेदग्नौ विचारयेत् ब्राह्मणो वा प्राश्नीयार्घजमानो वा स्वयं भक्षयेत् ॥ ७६ ॥ ये^४ भक्षयन्त^५ इति तिसृभिस्तिष्ठ आहुतीर्जुहोति ॥ ७७ ॥ कुम्भी^६ शतातृणामध्यधि दक्षिणमग्निं कृत्वा तस्यां सुरां^७ विचारयति [हिरण्य]-मन्तर्धाय ॥ ७८ ॥ त्वं सोम प्रचिकित^८ इति तासां तिसृभिस्तिष्ठभिरेकैको ऽनुमन्त्रयते पुरस्तादध्वर्युर्दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्देवतोत्तरत आग्नीध्रः ॥ ७९ ॥ पितरो मादयन्तौ [व्यशेम देवहितं] यदायुरिति सर्वे स्रवन्तीमनुमन्त्रयन्ते ॥ ८० ॥ ऐन्द्रस्यावदानैः प्रथमं चरति जघन्यमाश्विनस्य ॥ ८१ ॥ पशुभिः प्रचर्य पशुपुरोडाशैः प्रचरति ॥ ८२ ॥ सहस्विष्टकृदिदं पशूनां पशुपुरोडाशानां च ॥ ८३ ॥ ऋपभो दक्षिणा सृत्वरौ च यद्ववा ॥ ८४ ॥ संस्थिते मासरैः शूलैर्ध्वायभृथं यन्ति यथा वरुणप्रघासेषु ॥ ८५ ॥ मासराणि पुरोडाशस्थाने ॥ ८६ ॥ चरुणा प्रचर्य हृदयशूलानुपचरन्ति^९ ॥ ८७ ॥

इति द्वादशाह [द्वितीये ऽध्याये] सूत्रामण्यां सप्तमं खण्डम् ॥

कौकिल्यां ते कामा ये पूर्वस्यामन्ये च तेजस्कामस्य वीर्यकामस्य बल कामस्य नर्याणि त्रीणि ॥ १ ॥ तेन धर्मेण सुरां संस्क... ॥ २ ॥

[यदापिषेव मातरं पुत्रः प्रमुदितो धयन् ।

एतत्ते अमे अद्भुतो भवान्यहतौ पितरौ मया ॥

अद्भुतो देवानामद्भुतः पितॄणां मनुष्याणामद्भुतो भवामि यदद्भुतं संस्करादीष्टं सर्वस्मादद्भुतो भवामीति हुत्वेष्टिं निर्वपति ॥ ३ ॥ अदित्यै घृते चरुः ॥ ४ ॥ संस्थितायामिन्द्राय घयोघसे पशुर्ऋपभो दक्षिणा धेनुरदित्यां ॥ ५ ॥ यत्सं पूर्वस्यां ददाति मातरमुत्तरस्याम् ॥ ६ ॥ प्रथमो ऽनुवाकः प्रथमस्य पशुवन्धस्याग्नीः ॥ ७ ॥ आ चर्यणिप्रा^१ इति पद्वर्च^२ याज्यानुवाक्याः ॥ ८ ॥ द्वितीयो ऽनुवाकः प्रयाजप्रेषाः ॥ ९ ॥ तृतीय आग्नीः ॥ १० ॥ चतुर्थस्य तिस्रो वपायास्तिष्ठः पशुपुरोडाशानाम् ॥ ११ ॥ तासां प्रथमामनूच्य मध्यमया यजेन्मध्यमामनूच्योत्तमया यजेदुत्तमा-

1 1

2 MS II. 3. 8.

3-3 1 The ms °यद्भुमाणो वाशंक्यत्यत्रेय.

4 The ms सुरां first hand, पुचा second hand.

5 MS IV. 10. 6. 156. 6.

6 The ms संस्थिते मासेरे स्थलैः स्वा° first

hand, संस्थिते मासरैश्शूलैः स्वा° second hand.

7 1 The ms चरये प्ररये प्रचर्यतीरहृदयशूला-
नुपचर्यति.

8 The sūtra is corrupt.

9 MS IV. 14. 8. 248 9.

मनूच्य प्रथमया यजेदिति व्यतिपजेत् ॥ १२ ॥ अथदानेषु सप्तमः ॥ १३ ॥ अहा-
णामनुवाक्या उत्तरः प्रैषा उत्तरा याज्योत्तरास्तिस्रो ऽवदानानामुत्तमः स्थिष्ट-
कृतः पञ्चमो ऽनुयाजप्रैषा वायोघसस्य कवाद्वायो वसां प्रैषानधीमहि^१ ॥ १४ ॥
तस्योत्तमस्त्वाग्रीरुत्तमो याज्यानुवाक्या उत्तमो याज्यानुवाक्या ॥ १५ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ऽध्याये] अष्टमं खण्डम् ॥

समाप्तं द्वादशाहम् ॥

इति द्वितीयो^२ ऽध्यायः^३ ॥

1 The sūtra is corrupt.

2 The ms तृतीयो.

3 The ms adds समाप्तः

राज्ञो राजसूयः ॥ १ ॥ अग्निष्टोमेनेष्ट्वा चैत्र्यां पौर्णमास्यां सप्तरात्रस्य
पुरस्तादिष्टिं निर्वपति ॥ २ ॥ अनुमत्या अष्टाकपालं निर्वपति ॥ ३ ॥ ये प्रत्यञ्चः
शम्यामतिशीयन्ते तन्नैर्ऋतमेककपालम् ॥ ४ ॥ उभौ सह शृतौ कुर्यन्ति ॥ ५ ॥
नैर्ऋतेन पूर्वेण प्रचरन्ति ॥ ६ ॥ वीहि स्वाहाहुतिं जुषाणं इति गार्हपत्ये हुत्वा दक्षिणा
परेत्य स्थकृत इरिण एकोल्मुकं निधाय विस्त्रंसिकायाः काण्डाभ्यां नैर्ऋतं जुहो-
त्यङ्गुष्ठाभ्यां वा—जुषाणा निर्ऋतिर्वेतु स्वाहेति ॥ ७ ॥ वासः कृष्णं भिन्नान्तं दक्षिणां
॥ ८ ॥ स्वाहा नमो य इदं चकारेति गार्हपत्ये हुत्वानुमतेन प्रचरन्ति ॥ ९ ॥ धेनुर्दक्षिणा
॥ १० ॥ अथ य उदञ्चः शम्यामतिशीयन्ते तानुदङ् परेत्य बलमीकवपामुद्गूज्य
शुक्तयामिजुहोति—इदमहममुष्यामुष्यायणस्य क्षेत्रियमवयज इति ॥ ११ ॥ तेनैर्धं लोष्टे-
नापिदधाति—इदमहममुष्यामुष्यायणस्य क्षेत्रियमपिदधामीति ॥ १२ ॥ श्वो भूत आदि-
त्येभ्यो भुवद्भ्य इति घृते चरुः ॥ १३ ॥ पञ्चाग्रायणपष्ठ्यै सरस्वत्यै चरुः सरस्वते
द्वादशकपाल इति मिथुनौ गावौ दक्षिणा ॥ १४ ॥ सैवत्सरं चातुर्मास्यैर्यथापिहि-
तमिष्वेन्द्रतुरीयेण यजेत ॥ १५ ॥ सायं पञ्चभूमीयेन ॥ १६ ॥ अपां न्ययनाक्षपामा-
र्गनाहरन्ति ॥ १७ ॥ तान्संस्कृन्तुवा दक्षिणा परेत्य स्थकृत इरिण एकोल्मुकं
निधाय पर्णमयेन स्तुवेण जुहोति—देवस्य त्वेति ॥ १८ ॥ इतं रक्षो ऽवधिष्म रक्ष इति
हुत्वानुनिगदति ॥ १९ ॥ वासो दक्षिणा ॥ २० ॥ आहवनीयं चतुर्धा प्रतिदिशं
व्यूहति मध्ये पञ्चमम् ॥ २१ ॥ ये देवाः पुरःसर्व इति पर्यायेर्जुहोति मध्ये पञ्चमेन
॥ २२ ॥ इदमहं रक्षो ऽभिसमूहामीति समूहामये पुरःसर्दे स्वाहेति पर्यायैः प्रदक्षिणं जुहोति
मध्ये च ॥ २३ ॥ रयः पञ्चवाहो दक्षिणां ॥ २४ ॥ आभिरिष्टिभिर्यजते ऽनुमत्य चर-

1 Sūtras 3-6 are from MS II. 6. 1. 6 1

64. 1-2.

2 The ms वीहि स्वाहे जुषाणेति.

3 Cp MS ib 3-4

4 Identical with MS ib 4-5

5-5 MS ib 5-9.

7 1 The ms पंचाग्रहयण. पष्ठ्यै.

8-8 Identical with MS II. 6. 3. 64.
18 sqq

9 MS II. 6. 3.

10 Identical with MS ib 65. 13-14.

रिति' पञ्च देविकाद्वीपि ॥ २५ ॥ मध्ये चरुं घात्रे निर्वपत्यन्ते वा ॥ २६ ॥
 पशुकामं याजयेदिति' ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ २७ ॥ अन्तराणि त्रीणि सह द्वीपि
 पूर्वं त्रिपयुक्तम् ॥ २८ ॥ अन्तराणि त्रीणि द्वितीयम् ॥ २९ ॥ अग्नीषोमीय एका-
 दशकपाल [इन्द्रासोमीय एकादशकपालः] सौम्यश्चरुर्वभ्रुर्दक्षिणेति तृतीयम्
 ॥ ३० ॥ तैरिष्ट्याग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालो घात्रुश्च यवमयश्चरुः प्रादेश
 मात्रः ॥ ३१ ॥ हिरण्यमभ्यश्च दक्षिणं ॥ ३२ ॥ यो ज्योगामयावी वध्येत् ॥ ३३ ॥
 बार्हस्पत्यश्चरुर्ब्रह्मणो गृहं इत्येकादशं रत्तिद्वीपि ॥ ३४ ॥ महिष्या गृहे प्रचर्य भाग-
 श्चरुर्वसिम्यां गृहे विचित्रगर्भा पष्टौद्दी दक्षिणा ॥ ३५ ॥ नैर्ऋतश्चरुर्निर्विष्टतानां
 त्वार्याणां परिधंचतायां गृहे ऽङ्गुष्ठपर्वमात्रं अपयित्वा स्वकृत हरिणे प्रदरे वा
 जुहोति ॥ ३६ ॥ भागधातिकं भागदुष्पमित्याचक्षते ॥ ३७ ॥ तस्य गृहे प्रचर्याष्वने
 स्वाहेति छाणुश्चेत्स्यं गृहे जुहोति ॥ ३८ ॥ यथासमाज्ञातमितरैर्नाममन्त्रैः प्रचरति'
 ॥ ३९ ॥ इन्द्रायाहोमुचं इति द्विविधे ॥ ४० ॥ मैत्रायाहस्पत्यमभिषेचनीयस्य दीप्त-
 शीर्थे ॥ ४१ ॥ स्वयंरुग्णाया अभ्यत्यशाखायाः पात्रं भवति' ॥ ४२ ॥ तस्मिन्भेता-
 वाः भेतवत्साया जुग्धं भवति ॥ ४३ ॥ 'तत्स्ययं मूर्छति ॥ ४४ ॥ स्वयं मध्यते
 ॥ ४५ ॥ स्वयंघिलीनमाज्यं भवति' ॥ ४६ ॥ अर्घं वेद्याः कुर्धन्त्यर्घं स्वयंकृतम्
 ॥ ४७ ॥ अर्घं घर्हिपो दात्यर्घं स्वयंदिनम् ॥ ४८ ॥ अर्घमिध्मस्य छिनत्त्यर्घं
 स्वयमाधपनम् ॥ ४९ ॥ मित्राय जुष्टं बृहस्पतेयं जुष्टमिति निर्धपन्ति' ॥ ५० ॥ ये' द्वाद-
 ष्ठास्तएडलास्तं बार्हस्पत्यं चरुं शृतं कुर्धन्ति ॥ ५१ ॥ तत्र तत्पात्रमपिघायाज्य-
 मासिच्य ये स्यविष्टास्तएडलास्तानावपन्ति ॥ ५२ ॥ उभौ सह शृतौ कुर्धन्ति'
 ॥ ५३ ॥ मैत्रानुत्तराघरौ अपयन्ति ॥ ५४ ॥ 'मैत्रेण पूर्वेषु प्रचरन्ति ॥ ५५ ॥ अथो
 मैत्रस्य दक्षिणा शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यस्य सा वा भेता भेतवत्सा ॥ ५६ ॥ यस्य

1 MS II, 6 4 65 15

2 The ms चरुणा

3 MS IV, 3 5 44 8

4 The ms दक्षिणतो

5 1 Cp MS IV, 3 7 46 18

6 MS II, 3 8 47 6-7

7 The ms इयेका द्वादरा

8 1

9 1 The ms second hand परिवाताया

10 The ms first hand भागदुष्पतिमि-

11 1 Cp Ap XVIII 10 25 पालाकृतस्य

12 The ms प्रचर्यरति first hand, प्रचर्य चरति
second hand

13 MS II 6 6 66 14

14 The ms चरति

15 The sutra is identical with MS ib 15.

16-16 Identical with MS ib 67, 1-2

17 Cp MS ib 2

18-18 Identical with MS ib 2-4,

19 Probably मैत्रान् is to be struck off

Cp Ap XVIII, 11 19.

20-20 Identical with MS ib 5,

राष्ट्रं शिधिरमिव स्यात्तमेतेन याजयेन्मैत्रायाहस्पत्येन' ॥ ५७ ॥ पयसि वा सह
मैत्रावरुणीमामिक्षां सैस्कुर्वन्ति ॥ ५८ ॥ सारस्वत्यो वसतीवर्यो भार्गवो होता
दशपेये' ॥ ५९ ॥ अग्नीषोमीयस्य पुरोडाशमन्वमये गृहपतये' इत्यष्टौ देवस्वो' हवी'पि
निर्वपति सर्वपृष्ठां' चाग्रे गायत्रायेति दशहविषम् ॥ ६० ॥

इति राजसूये [तृतीये ऽध्याये] प्रथम खण्डम् ॥

पुरस्तात्स्विष्टकृतः सविता त्वा प्रसवानामिति' हस्तमन्वारभ्य जपत्यमुष्या
पुत्रमिति' यस्याः पुत्रो भवत्यमुष्यो विशीति' यस्या विशो राजा भवति ॥ १ ॥
अथैवावेदुः क्रमक्रमणमुनु मन्त्रानित्यधीयते ॥ २ ॥ उफथ्यो ऽभिषेचनीयसंस्था
॥ ३ ॥ माध्यन्दिनीयान्सचनीयाननु मारुतमेकविंशतिकपालं निर्वपति ॥ ४ ॥
शुक्रज्योतिषेति' पर्यायेः कपालान्युपदधाति ॥ ५ ॥ द्वात्रिंशतं सहस्राणि चतु-
स्त्रिंशतमयुतं वा दधाति' ॥ ६ ॥ माहेन्द्रकाल आग्नीध्रे' पवित्राणि गृह्णाति ॥ ७ ॥
देवीरापो अर्षा नपादित्यपो ऽभिजुहोति ॥ ८ ॥ उत्तरोत्तरैः पर्यायैर्होमप्रह्वाणि
सर्वत्र ॥ ९ ॥ इषोर्मिरसीति' प्र[तीप]सारणीनाम् ॥ १० ॥ वृषसेनो ऽसीत्येन्वीपसारणी-
नाम् ॥ ११ ॥ अपा पतिरसीति' नदस्य' ॥ १२ ॥ अप्रहावरीः स्थेत्यनुपदासीनां स्वाव-
राणाम् ॥ १३ ॥ परिवाहिणीः स्थेति' नीवाहस्ये ॥ १४ ॥ ओजस्विनीः स्थेत्येतीर्ये प्रव-
हन्तीनाम् ॥ १५ ॥ मान्दाः स्थेति' कूप्यानाम् ॥ १६ ॥ मज्जितः स्थेति' स्थावरा-
णाम् ॥ १७ ॥ सूर्यवर्चस स्थेति' या आतपति वर्धति' ॥ १८ ॥ सूर्यत्वचसः स्थेति'
यास्तु परिदृश्यते' ॥ १९ ॥ मरुतामोज स्थेत्यपृष्ठे' ॥ २० ॥ वरा स्थेति' पुष्पाणाम्
॥ २१ ॥ शकरीः स्थेति' गोमूत्रस्य ॥ २२ ॥ विश्वयुत स्थेति' पयसः ॥ २३ ॥ जनद्वी-
इति घृतस्य ॥ २४ ॥ अपामोषधीनामिति' मधुनः ॥ २५ ॥ षोडश गृहीत्वा देवीरापो

1 Identical with MS IV, 3, 9 48, 18.	hand, Cp Ap XVIII, 12 14,
2 The ms दशपेये देवा first hand,	10 MS II 6, 7.
दशपेये अर्वाग् second hand.	11 The ms तदस्य first hand, समुद्रियाणा
3 MS II, 6 6.	second hand
4 1 The ms देवस्यो first hand, देविका	12 Cp MS IV, 4, 1 50, 13.
second hand,	13 The ms षड्रयति first hand, यास्तु
5 1 The ms सर्वपृष्ठया.	रूपाणि परिदृश्यते second hand (after
6 The ms सह०.	Ap XVIII 13, 11).
7 1	14 The ms पुष्पाणाम् So also MS 1b
8 The ms षतसपूर्ते वा दधाति.	51, 1, which is to be similarly
9 1 The ms ~ first hand, ~ second	emended.

मधुमतीरिति^१ सँसृजति ॥ २६ ॥ अनाष्टाः सीदतेत्यन्तरा होतुधिष्ण्यं ब्राह्मणाच्छं-
 सिनश्च सादयति ॥ २७ ॥ अपो देवीरित्यभिमन्त्र्यानिमृष्टमसीति^२ शतकृष्णलं रुक्मं
 शतातृणमादाय तेन सह शुका व शुकेण पुनामीति^३ पूयोवावदितो^४ अनुपजत्यस्यो^५
 गायत्र्या श्री रुक्मेणोत्पूय^६ पालाशमाश्वत्थमौदुम्बरं नैयग्रोधमिति पात्राणि तेषु
 राजस्या^७ इत्यपो व्यानयति ॥ २८ ॥ रुद्र यत् इति शेषमाग्नीध्रीये हुत्वा सोमा इन्द्रं
 इति यजमानमामन्त्रयते ॥ २९ ॥ चत्रस्य योनिरसीति^८ तार्प्यं^९ यजमानः परिधत्ते
 चत्रस्योत्त्रमसीति^{१०} क्षौमं सँशुद्धं चत्रस्य नाभिरसीत्युष्णीषम् ॥ ३० ॥ मधुतोक्ममिश्र-
 माशयति^{११} ॥ ३१ ॥ पञ्चाशता दक्षिणमक्ष्याङ्क एकपञ्चाशता धामम् ॥ ३२ ॥
 अभ्यक्तमुदकं स्पर्शयति ॥ ३३ ॥ आवितो ऽभिरित्यावेदयति ॥ ३४ ॥ अमुष्या पुनं
 इति व्याख्यातम् ॥ ३५ ॥ एष ते जनते राजेत्यनुदिशति जनतायै ॥ ३६ ॥ सोमो
 ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेत्युपांशु जपति ॥ ३७ ॥ इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति^{१२} यजमानाय धनुः
 प्रयच्छति ॥ ३८ ॥ शनुषाधनाः स्थेति^{१३} भित्त्यशुमृदुसुपर्णान्याणवतः ॥ ३९ ॥ तान्पात
 प्राथमित्यभिमन्त्र्य मित्रो ऽसीति^{१४} दक्षिणं बाहुमुद्यच्छति वरुणो ऽसीति^{१५} सव्यम् ॥ ४० ॥
 हिरण्यवर्णमुपसं^{१६} इत्युद्यतबाहुं तिष्ठन्तमभिमन्त्रयते ॥ ४१ ॥ समाप्रतिष्ठन्तमन्व-
 मिधावन्दिश उपतिष्ठते—समिधमातिष्ठेति^{१७} पर्यायैः ॥ ४२ ॥ सोमस्य त्विपिरसीति^{१८} व्याघ्र-
 चर्म विधेष्टयासन्ध्यामास्तृणाति ॥ ४३ ॥ प्रत्यस्तं नमुचे शिरं इति बहिर्घेदि सते^{१९}
 सीसं पण्डगाय प्रत्यस्यति ॥ ४४ ॥ अवेष्टा दन्दशका^{२०} इति लोहितायसं केशवा-
 पाय ॥ ४५ ॥ मृत्योः पाहीति^{२१} रजतं रुक्ममधस्ताद्व्याघ्रचर्म व्यपोहति दिदिवा
 पाहीति^{२२} हरितं रुक्ममुपरिष्ठाद्भ्यूहति^{२३} ॥ ४६ ॥ अग्नये स्वाहेति^{२४} पर्यायैर्द्वादश
 पार्थानि हुत्वा मावृतस्य दैवतेर्न प्रचरति ॥ ४७ ॥ सोमस्य स्वा पुत्रेनेत्येनमासन्धा-
 मूर्धन्याहुं तिष्ठन्तमभिपिञ्चति पालाशेन ब्राह्मण आश्वत्थेन वैश्य औदुम्बरेण
 भ्रातृव्यो यो जन्यो मित्रं स नैयग्रोधेन^{२५} ॥ ४८ ॥ रुक्मं प्रत्यञ्चं सिञ्चति ॥ ४९ ॥
 पालाशे शेषान्समयनीय कृष्णविपाण्या घासौंसि विस्त्रस्येन्द्रस्य योनिरसीति^{२६} घास

1 MS II, 6 8.

second hand) ६०.

2 1 The ms second hand उत्पूयो भावा
दितो.

8 1

9 MS II, 6 10.

3 1 The ms second hand =पजति.

10 1 The ms शते.

4 1 The ms गायत्र्या रिङ्गायू first hand,
गायत्र्या यूप second hand

11 1 The ms =परिष्ठादभ्यूहति.

12 MS II. 6. 11

5 MS II 6. 9.

13 यो जन्यो = is identical with MS IV.

6 The ms =मासादयति.

4. 2 52 9

7 The ms दक्षिणमिधको (दक्षिणमहि ए

उपादत्ते ॥ ५० ॥ समावृत्तन्निति' समुन्माष्टि' ॥ ५१ ॥ इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति' रथमुपा
 घहरति ॥ ५२ ॥ मित्रावरुणयोस्त्वेति' युनक्ति ॥ ५३ ॥ विष्णोः क्रमो ऽसीति' रथमा-
 क्रामति ॥ ५४ ॥ मरुतां प्रसवे' जयेत्यारुह्य जपति ॥ ५५ ॥

इति राजसूये [तृतीये ऽध्याये] द्वितीयं सण्डम् ॥

अमावि देवं गोमृज्जीकमन्धो न्यसिमभिन्द्रो अनुपेमुवोच ।

योधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञेबोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु ॥

इति त्रिष्टुभा ग्रह्यान्वेति' ॥ १ ॥ सृत्वा राजन्यं जिनाति' ॥ २ ॥ तस्मै
 तामिषुमस्यति' ॥ ३ ॥ तदस्यामोघायास्तमभूर्त् ॥ ४ ॥ आशं नर्न इति वृत्तं परि-
 गृह्य याति' ॥ ५ ॥ एष वज्र' इति पत्न्यै धन्यार्ति' प्रयच्छति' ॥ ६ ॥ उपददाति'
 ॥ ७ ॥ इयदसीति' राजतं रुक्ममभिमृशति युद्धसीति' हरितमूर्गतीत्यैर्दुर्भरम्
 ॥ ८ ॥ मित्रो ऽसीति' दक्षिणं बाहुमघहरति वरुणो ऽसीति' सव्यम् ॥ ९ ॥ सदसीति'
 दस्ताधामिक्षायाम् ॥ १० ॥ पशूना मन्युरसि तदेव मे मन्युर्भूयात् ॥ 'नमो माते
 पृथिव्यै' इति धाराहृ उपानहा अभ्यचरोहति' ॥ ११ ॥ प्रति स्वस्नाम राज्यमधायीति'
 निमृष्टे' ॥ १२ ॥ तणाधीता समासन्दीमास्थार्यं दक्षिणत आहवनीयस्य निद-
 धाति स्योनासि सुपदेति' ॥ १३ ॥ विष्णोः कान्तमसीत्यासन्धौ क्रामति ॥ १४ ॥ स्योनमा-
 सीद सुषदामासीदेत्यारोहन्तमनुमन्त्रयते निषसाद धृतवत्' इत्यारूढम् ॥ १५ ॥ अमये
 स्वाहेति' रथयिमोचनीयं जुहोति ॥ १६ ॥ ईसः शुचिपदित्यादधाति ॥ १७ ॥ सह
 सारथिना रथमादधाति' ॥ १८ ॥ आहितादचरोहति ॥ १९ ॥ ब्रह्मैस्त्वं ब्रह्मासीति'
 यजमानो ऽध्वर्युमामन्त्रयते ब्रह्माणं होतारमुद्रातारम् ॥ २० ॥ सवितासि सत्यसंबे
 इति पर्यायैः प्रत्याहुः ॥ २१ ॥ एष वज्र' इति ग्रह्या स्फ्यं राज्ञे प्रयच्छति राजा

1 MS II 6, 11,

10 Identical with MS 1b 19 sqq

2 The ms रथापका = first hand, रथम-
 पका = second hand,

11 1

12 MS II 6, 12.

3 The ms प्रसवेन,

13 The ms -सुदु-.

4 The closing words are from MS IV.
 4, 5 55, 9.

14-14 Identical with MS IV 4 6 56.
 10-11.

5 Cp MS 1b 17.

15 1 The ms = धायि निमृष्टे निमृष्टे. Cp Ap
 XVIII. 12. 9 = राज्यमधायीति वारुणीभ्यां
 यजमानो मुखं निमृष्टे.

6 Identical with MS 1b 18.

7 1 Perhaps दृत्रं "the enemy."

8 Perhaps परिगृह्यायाति.

16 Hopelessly corrupt

9 1 The ms and the Sambhitā (1b 20)
 धन्यार्तिम्.

17 From MS 1b 57, 4 (आदधाति to be
 emended ?)

प्रतिहिताय प्रतिहितः सेनान्ये सेनानी संग्रहीत्रे संग्रहीता सूताय सूतो ग्रामण्ये
ग्रामणीरक्षायापाय ॥ २२ ॥ तेन स्फ्येनाधिदेवनं कुर्वन्ति ॥ २३ ॥ तत्र पष्ठौही-
विदीध्यन्ते' ब्राह्मणो राजन्यो वैश्यः शूद्रः ॥ २४ ॥ ओदनं राजा प्रतिधावयति'
॥ २५ ॥ ब्राह्मणश्चतुःशतमक्षानपच्छिद्योद्विषे' राक्षे' इति राक्षे प्रयच्छति ॥ २६ ॥
तद्राजा कृतं विचिनोति' ॥ २७ ॥ ततः पञ्चाक्षान्प्रयच्छग्राह—दिशो अभ्यभूदय-
मिति' ॥ २८ ॥ क्षेत्रं ददाति' ॥ २९ ॥ घरं वृणीते' ॥ ३० ॥ मङ्गल्यनाम्नो ह्ययति'-
मुन्नेका सुमङ्गला. सत्यराजान इति ॥ ३१ ॥ ऋचो गाथाश्च होता शंसति हिरण्य-
कूर्चं आसीनः ॥ ३२ ॥ हिरण्यकूर्चं हिरण्यकशिपुनि वासीनो ऽध्वर्युः प्रति-
गृणाति—ओमित्यृचुं तथेति गाथासु ॥ ३३ ॥ परिधानीयां संपाद्य मैत्रायणस्या-
मिक्षया प्रचरति ॥ ३४ ॥ सहस्विष्टरुविडं मारुतस्य च ॥ ३५ ॥ अत्रैव रुक्मौ'
वृदाति ॥ ३६ ॥ अभिषेकशेषं गार्हपत्यं इति प्रतिहितस्य वयं स्याम पतयो रयीणा-
मिति' जपित्वा ॥ ३७ ॥ समानमावभृथात् ॥ ३८ ॥

इति राजसूये [तृतीये ऽध्याये] तृतीयं सप्तमम् ॥

अथ नग्ने स्वाहेत्येपा[म]न्ते ऽवभृथे जुहोत्यूजो नग्ने' इति दर्भस्तम्बे वल्मी-
क्यपायां धामये गृहपत्यं' इति गार्हपत्ये ॥ १ ॥ ऐन्द्री सूतयशानुयन्त्या ॥ २ ॥
नैवारः पशुपुरोडाशः ॥ ३ ॥ पात्रीस्थाने सूनाया अग्निं' चतुष्पद्या निर्वपति ॥ ४ ॥
पश्चात्प्राग्वैशस्य विहारं विहृत्य सावित्रो ऽशक्पाल' इतिप्रभृतयः सप्त सैरूपः ॥ ५ ॥
ताभिरन्वहं यजते ॥ ६ ॥ पूर्वस्याः पूर्वो ऽपरस्या' गार्हपत्यः ॥ ७ ॥ प्राग्वैशे
त्वाष्ट्रः' ॥ ८ ॥ तस्मिन्संस्थिते दशपेयाय दीक्षते ॥ ९ ॥ न केशश्मधु यपति ॥ १० ॥
अप्सुदीक्षा श्वेतान्द्रादश पुण्डरीकांश्च यजमानो यधीते ॥ ११ ॥ सद्यो जातं'
विजुजति ॥ १२ ॥ सद्यो राजानं क्रीणाति दशभिः साण्डैर्यत्सतरैर्नित्यैश्च ॥ १३ ॥

1 Identical with MS IV 4 6 37. 9-10

8 The ms रुक्मौ first hand, रुक्मं second hand.

2 1 The ms प्रमुधावयति first hand, प्रमु-
धावयति second hand

9 Here some words have fallen out
10 MS II. 6. 12 72. 7.

3 1 The ms ब्राह्मण चतुःशतं मध्येहतभिः
राक्षे इति राक्षे first hand, -शतं अक्षन-
पथिददे उद्विषं second hand

11 MS II 6 13

12 1 The ms सूनाय अग्नि.

4 MS ib 12

13 1 The ms पूर्वस्या यवापिरस्या first hand,
पूर्वस्या आहवनीय अपरस्या second hand.

5 1 The ms विवी (विमी second hand)
मीति.

14 The ms त्वाष्ट्र first hand, त्वाष्ट्र second
hand

6 Identical with MS ib 13-16

15 The ms first hand श्वेत.

7 The ms -मिदुके.

16 1 वारं ?

पुरस्तादुपसदामाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेन्मध्ये सौम्यमुपरिष्टाद्वैष्णवम् ॥ १४ ॥
 अग्निष्टोमो दशपेयसंस्था ॥ १५ ॥ शतं ब्राह्मणा सोमं पिबन्ति दश दशैकैकं
 चमसम् ॥ १६ ॥ दशं पृच्छति कस्ते पितामहः कस्ते पितामह इति स्त्रियश्च ॥ १७ ॥
 येषां दशसु न भीमांसेरस्त ऋत्विजो यसर्पिणश्च पिवा किं ब्राह्मणस्येत्युक्त्वा
 प्रसर्पति ॥ १८ ॥ दक्षिणाकाले स्वमो होतुः सगुद्रावु प्रावेण अध्वर्योरिति ब्राह्मणव्या
 ख्यातम् ॥ १९ ॥ साण्डस्त्रियत्सो प्रावस्तुतो वंत्सतर्युनेतुरजः सुब्रह्मण्यस्य
 ॥ २० ॥ नं प्रसर्पकेभ्यो ददाति ॥ २१ ॥ आयन्तीयं ब्रह्मसार्म ॥ २२ ॥ आभिपेच-
 नीयदशपेयौ वत्सतरापधर्मा ॥ २३ ॥ पूर्णमास्यां यजनीये ऽहन्यभिपेचनीयाय
 दीक्षते ॥ २४ ॥ द्वादश मासान्दीक्षितो भवति ॥ २५ ॥ उपसत्सु नाश्नाति ॥ २६ ॥
 तिस्र उपसदः ॥ २७ ॥ चतुर्थ्या सौम्यमहः ॥ २८ ॥ तदहः संसृपां प्रथमा दश
 म्यामुत्तमाम् ॥ २९ ॥ सा प्रथमा दशाहानि यस्योपसदः ॥ ३० ॥ त्रयोदश्यां
 सौम्यमहस्तदहर्दिशामवेष्टिभिः ॥ ३१ ॥ वैष्णवादुत्तराणि पञ्च हवींषि ॥ ३२ ॥
 तत्र ब्राह्मणो यजेत दार्हस्पत्यं मध्ये निधायानुतिमाहुतिं हुत्वाभिघारयेत् ॥ ३३ ॥
 अन्नकामो यजेतेति ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ ३४ ॥ सायं पूर्वाः प्रयुज उत्तराणि हवींषि ॥
 ३५ ॥ दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा ॥ ३६ ॥ पङ्क्त्याणि प्रातः ॥ ३७ ॥
 सव्यो रथवाहनवाहो दक्षिणा ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यामग्निहोत्रं जुहोति ॥ ३९ ॥
 सैवत्सरमग्निहोत्रं हुत्वा केशवपनीयाय दीक्षते ॥ ४० ॥ प्रतीचीनस्तोमो ऽतिरात्र
 षोडशिकः संस्था ॥ ४१ ॥ अनुवन्ध्याय हुतायामग्निचयर्हस्त्रिणस्यो वेदिभ्यो
 एयामासन्द्यामासीनस्य ये केशिनः प्रथमे सत्रमासतेति प्रवपति ॥ ४२ ॥ तस्मिन्सं-
 स्थिते पशुवन्धेन यजते ॥ ४३ ॥ मावती पृश्नि पष्टौही गर्भियादित्याजा मलिहा

1 The ms दरान्

12 MS II 6 13 72 14 sqq

2 The ms second hand एषा

13 But for the initial तत्र the entire

3 † The ms second hand ये सर्पिणश्च

sutra is identical with MS IV 4 9

4 † The ms second hand पिब

60 11-12

5 The entire sūtra is unintelligible

14 MS 1b 10

6 MS IV 4 8 59 1-3

15 MS II 6 13 72 17 sqq

7-7 The ms वत्सतर्यु नेतुरजसोब्राह्मणस्य न
first hand, वत्सतर्यु नेष्टु ऋषभो ब्राह्म
णास्त्रिने second hand

16 Identical with MS 1b 73 1 2, 3 4

17 Based on MS IV 4 9 61 4-5

8 † The ms सर्पतोश्चो first hand, सर्पतो
ऽथ second hand18 The ms *सोमो Cp MS IV 4 10
62-11

9 Cp MS IV 4 9 59 15

19 † The ms अभिघयवा

20 The verse does not occur in MS

10 †

21 The ms adds दक्षिणा

11 † The ms first hand दशन्ये यस्योपसद

गर्भिणी^१ ॥ ४४ ॥ सवित्रे प्रसवित्र^२ इति सत्यदूतास्त्रीणि हवीं^३पि ॥ ४५ ॥ दण्ड
उपानहौ शुष्कदृतिरिति दक्षिणो दूतार्यं प्रयच्छति ॥ ४६ ॥ पशुबन्धेन यो यजते
यो ऽस्य सद्यन्तजातीयो^४ राजा तस्मै प्रदिशोति—अभ्यपिहि राजाभूमं ॥ अस्यहमहं
इति ॥ ४७ ॥ द्युष्टिद्विरात्रेण यजते ॥ ४८ ॥ अग्निष्टोमः प्रथममहारायुरतिरात्र
उत्तरम् ॥ ४९ ॥ क्षत्रस्य धृतिमाग्निष्टोमेनेष्टिभिर्यजेत देविकाभिर्देवसूभिर्वैश्वानर-
वारुण्या सौत्रामण्या सौत्रामण्या ॥ ५० ॥

इति राजसूये [तृतीये ऽध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

इति तृतीयो^१ ऽध्यायः ॥

इति राजसूयः समाप्तः ॥

1 Identical with MS II 6 13 73 4
In its brahmana (IV 4 9) MS has
also मलिहा

2 MS 1b 5

3 See MS IV 4 9, 61 2

4 See MS II 6 13 73 6 7

5 The ms हूताय

6 1

7 MS IV 4 9 61 3-4

8 The sutra is hopelessly corrupt.

9 The ms इति राजसूये चतुर्थो

पुरस्तादुपसदामाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेन्मध्ये सौम्यमुपरिष्ठाद्वैष्णवम् ॥ १४ ॥
 अग्निष्टोमो दशपेयसंस्था ॥ १५ ॥ शतं ब्राह्मणाः सोमं पिबन्ति दश दशैकैकं
 चमसम् ॥ १६ ॥ दशं पृच्छति कस्ते पितामहः कस्ते पितामह इति स्त्रियश्च ॥ १७ ॥
 येषां^१ दशसु न भीमोत्तरस्त ऋत्विजो यसर्पिणश्च^२ पिवा^३ किं ब्राह्मणस्येत्युक्त्वा
 प्रसर्पति^४ ॥ १८ ॥ दक्षिणाकाले स्वमो होतुः सगृह्णातु प्रावेपा अध्वर्योरिति^५ ब्राह्मणव्या-
 ख्यातम् ॥ १९ ॥ साण्डस्त्रिवत्सो प्रावस्तुतो वत्सतर्युन्नेतुरजः सुब्रह्मण्यस्य
 ॥ २० ॥ नं प्रसर्पकेभ्यो^६ ददाति ॥ २१ ॥ श्रायन्तीयं ब्रह्मसार्म ॥ २२ ॥ अभिपेच-
 नीयदशपेयौ वत्सतरापवर्गौ^७ ॥ २३ ॥ पूर्णमास्यो यजनीये ऽह्न्यभिपेचनीयाय
 दीक्षते ॥ २४ ॥ द्वादश मासान्दीक्षितो भवति ॥ २५ ॥ उपसत्तु नाम्नाति ॥ २६ ॥
 तिस्र उपसदः ॥ २७ ॥ चतुर्थ्यां^८ सौम्यमहः ॥ २८ ॥ तदहं सैखुपां प्रथमां दश
 म्यामुत्तमाम् ॥ २९ ॥ सा प्रथमा दशाहानि यस्योपसदः^९ ॥ ३० ॥ त्रयोदश्यां
 सौम्यमहस्तद्वर्दिशामवेष्टिभिः ॥ ३१ ॥ वैष्णवादुत्तराणि पञ्च हवीं^{१०} पि^{११} ॥ ३२ ॥
 तत्र ब्राह्मणो यजेत वार्हस्पत्यं मध्ये निघायाहुतिमाहुतिं^{१२} हुत्वाभिघारयेत्^{१३} ॥ ३३ ॥
 अन्नकामो यजेतेति^{१४} ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ ३४ ॥ सायं पूर्वाः प्रयुज उत्तराणि हवीं^{१५} पि^{१६}
 ॥ ३५ ॥ दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणां^{१७} ॥ ३६ ॥ पञ्चत्तराणि प्रातः ॥ ३७ ॥
 सव्यो रथवाहनवाहो दक्षिणां^{१८} ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यामग्निहोत्रं जुहोति ॥ ३९ ॥
 सैवत्सरमग्निहोत्रं हुत्वा^{१९} केशवपनीयाय दीक्षते ॥ ४० ॥ प्रतीचीनस्तोमो^{२०} ऽतिरात्र-
 षोडशिकः संस्था ॥ ४१ ॥ अनुयन्ध्यायां हुतायामग्निचयवर्हक्षिणस्यो^{२१} देविश्रो-
 ण्यामासन्ध्यामासीनस्य ये केशिनः प्रथमे सत्यमासतेति^{२२} प्रथपति ॥ ४२ ॥ तस्मिन्सं-
 स्थिते पशुयन्धेन यजते ॥ ४३ ॥ मारुती पृश्नि पटौही^{२३} गर्भिण्यादित्याजा मलिहा

1 The ms दशान्

12 MS II 6 13 72 14 sqq

2 The ms second hand एषा

13 But for the initial तत्र the entire

3 1 The ms second hand ये सर्पिणश्च

sutra is identical with MS IV 4 9

4 1 The ms second hand पिब

60 11-12

5 The entire sūtra is unintelligible

14 MS ib 10

6 MS IV 4 8 59 1-3

15 MS II 6 13 72 17 sqq

7-7 The ms वत्सतर्युन्नेतुरजसोब्राह्मणस्य न
first hand, वत्सतर्युन्नेष्टु ऋषभो ब्राह्म-
णाद्वसिने second hand

16 Identical with MS ib 73 1-2, 3 4

17 Based on MS IV 4 9 61 4-5

8 1 The ms सर्पतोश्चो first hand, सर्पतो
श्च second hand

18 The ms -सोमो Cp MS IV 4 10

62-11

9 Cp MS IV 4 9 59 15

19 1 The ms अभिधयवा

20 The verse does not occur in MS

10 1

21 The ms adds दक्षिण

11 1 The ms first hand दशन्यं यस्योपसत्

केणोद्देहोद्देहति ॥ २६ ॥ वेतसशाग्नानुयदा भवति ॥ २७ ॥ अग्निं न देवदुदाह-
मायतेयन्नश्च मार्जयन्त्येभ्यस्तोषयाभिः ॥ २८ ॥ विभूर्मात्रेत्येभ्यमग्रमुदाति ॥ २९ ॥
आशापालौ इति परिददाति ॥ ३० ॥ शते तल्या राजपुत्राः कथञ्चिन्नोऽनिदनेदमन्ता
ऽथ रक्षन्ति त्रिदशानुपरिक्षिणः ॥ ३१ ॥ यद्यग्रस्य तामां च गृह्णन्तः
होमव्यं इति मृगातेष्टमभ्यस्य घेरे निर्वपति ॥ ३२ ॥ पुरम्नान्स्विष्टकृतां
गार्हेत्यनुवाकेनाभ्यचरितान् जुहोति ॥ ३३ ॥ सावित्रोऽष्टाकपालः पुर्याह सवित्रे
प्रसवित्र एकादशकपालो मध्यन्दिने सवित्र आसवित्र द्वादशकपालोऽगर्गह ॥ ३४ ॥
होस्विततासु परिस्रवमाचष्ट होता हिरण्यफलक आर्मानिः ॥ ३५ ॥ हिरण्यफलकं
कशिपुनि वासीनोऽध्वर्युः प्रतिगृणाति—ओमित्यृक्षुं तपति गाथासु ॥ ३६ ॥ अग्नि-
धानीर्यो सपाद्य ब्राह्मणो धीणागाधी गायतीत्यददा इत्ययजथा इत्यद अशमन्ता इति
मिश्रास्तिक्रो गाथा ॥ ३७ ॥ सायं जुहोतीह प्रतिरिति पुर्याह ॥ ३८ ॥ गजस्यो र्यागा-
गाधी गायतीत्यध्वर्यो इत्यसु सप्राममजयन् ॥ अदो वीर्यमकरोदिनि मिश्रास्मिन्ना गाथाः
॥ ३९ ॥ इष्टिप्रभृतिगाथाश्च ॥ ४० ॥ सकृदभ्यचरितान् जुहोतीहोर्ध्वं ब्राह्मणगार्ग-
च ॥ ४१ ॥ एकादशे मासि सावित्रं प्रत्युपासंमरणं क्रियेतामायास्यायाः ॥ ४२ ॥
स्वरः ॥ ४३ ॥ तमासमाप्यति ज्योत्स्नस्य यद्वात्र त्रिभिः सावित्रमिति जुहोति
॥ ४४ ॥ धीणागाधीभ्यो शते ददात्यनसो च युक्ते ॥ ४५ ॥ सप्तम्यामन्ब्राह्मणा-
भ्यवायो चडयायो सप्तम्यां पञ्च पशुनेष्ट्वा पष्ट्यां दीक्षते ॥ ४६ ॥ त्रैधातव्यामि-
तिरात्रस्यै दीक्षणीया ॥ ४७ ॥ समानमा दीक्षाहुतिभ्यो भुज्जीते ॥ ४८ ॥ यतश्च
आध्यरिकीः सप्ताहं जुहोति काय स्वाहेति ॥ आर्धानुवाकस्य मिश्रमिधानन्यहं पूर्णा
हुतियर्जम् ॥ ४९ ॥ आध्यरिकीर्हुत्याकृतममिमिति ॥ पट्टाग्निकीर्जुहोति शेषं चाभ्य-
मेधिकीनामन्ते पूर्णाहुतीनाम् ॥ ५० ॥ आ ब्रह्मन्ति ॥ ब्रह्मणां प्रयत्यमानमनुमन्त्र

1 MS III 12 2

complete

2-2 1 The ms अस्याश्वनोकास्त भावादिभू-

13 1 The ms second hand चरितानि

3 MS III 12 4

14 1 The ms अष्टिदेवा

4 1

15 1 The ms अत्र first hand, अत्र second hand

5 MS III 15 11 181 1

6 MS III 12 3

16-16 Hopelessly corrupt

7 The ms second hand चरितानि

17 1 The ms ददात्यगा च युक्ते

8 The ms अयुक्तम्

18 1 The ms अते

9-9 1 The ms गाथाया स-

19 MS III 12 5 161 14

10 MS III 12 4 161 12

20 MS II 7 7 82 7

11 The ms first hand adds इत्ययं दद्या

21 Cp Ap XX 8 5 2

12 1 The ms गाथा च The sutra is in

22 MS III 12 6

राजा विजित्याश्वमेधेन यजेत ॥ १ ॥ पुण्यनामधेयं देवयजनमध्यव-
 स्यति ॥ २ ॥ ऋषभस्तूपरः सर्वरूपः ॥ ३ ॥ तेन प्राजापत्येन ॥ ४ ॥ यद्व्यामन्तं
 गिरिरिद्वार्यं परियहेयुस्तत्र यजेत ॥ ५ ॥ अमावास्यायां ब्रह्मौदनं श्रपयति पूर्व-
 स्याम् ॥ ६ ॥ उत्तरस्यां पर्याग्निं कृत्वा केशश्मश्रु वापयित्वा हतं वास आद्याद्याह-
 वनीये वैतसं कटमुपसमाधाय नमस्कारैरुपतिष्ठेत् द्रष्टुं नम उपद्रष्टुं नम स्वात्रे नम
 इत्युपस्थानान्यधीयते ॥ ७ ॥ हिरण्यगर्भं इत्यष्टौ पूर्णाहुतीर्हुत्वास्तमयमनु घाचं
 यच्छति ॥ ८ ॥ रात्रीं घाम्यतो भषति ॥ ९ ॥ अपवाती नृत्विजः समानयन्ति
 ॥ १० ॥ चतुष्टयीष्यन्तु ब्रह्मौदनं श्रपयति ॥ ११ ॥ तं महात्विजः प्राञ्जन्ति ॥ १२ ॥
 तेभ्यः शतमानं दवाति ॥ १३ ॥ द्वादशारक्षिं रशनां त्रयोदशारक्षिं वा मौर्खीं
 दर्भमयीं वा ब्रह्मौदने पर्यस्तामिमामगृह्णन्ति त्वयाभिधानीमादायामिधा असी-
 त्यश्वमभि निदधाति कृष्णपिशङ्गं त्रिहायणं सोमपै सोमपयोः पुत्रम् ॥ १४ ॥ स्वगा
 त्वा देवेभ्य इति ब्रह्माणमामन्त्रयते ॥ १५ ॥ त बधान देवेभ्य इति ब्रह्मा प्रत्याह ॥ १६ ॥
 शतैः सह प्रोक्षति पुरस्तादध्ययुर्दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्धेतोत्तरत उद्गाताभिपे-
 क्ष्याणौ राजपुत्राणौ शतैः सहाध्ययू राक्षानां ब्रह्मा सूतग्रामणीनां होता क्षत्रसंगु-
 ह्नीतृणामुद्गाता ॥ १७ ॥ प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति पर्यायैः ॥ १८ ॥ सर्वं पञ्चमेन
 ॥ १९ ॥ यः पितुरनुजायाः पुत्रः [स] पुरस्तादश्वं तीर्थाय नयति [यो] मातुरनु-
 जायाः पुत्रः स पश्चादन्येति ॥ २० ॥ सैध्रकं मुसलमादाय पौश्वलेयः पश्चादन्ये-
 ति ॥ २१ ॥ अनुनयन्ति श्वानं चतुरक्षम् ॥ २२ ॥ तीर्थान्ते पदतो ऽश्वश्वस्य
 नयति ॥ २३ ॥ यो अर्वन्तं जिघांसतीति पौश्वलेयो मुसलेन श्वानं हन्ति ॥ २४ ॥
 परो मर्तः परः श्वेति श्वानमश्वस्याघस्पदमपसावयति ॥ २५ ॥ उत्क्रामन्तमश्वमैपी-

केणोद्देहोद्देहति ॥ २६ ॥ वेतसशापानुबद्धा भवति ॥ २७ ॥ अग्रे स्वाहेत्यनुवाक-
माधर्तयन्नश्च मार्जयन्त्यश्वस्तोक्यामिः ॥ २८ ॥ विभूमौ त्रैत्यश्वमवसृजति ॥ २९ ॥ देवा
आशापाला इति परिददाति ॥ ३० ॥ शतं तरप्या राजपुत्राः कवचिनोऽनिवर्तयन्तो
ऽश्वं रक्षन्ति त्रिदशानुपरिक्षिणः कृत्वा ॥ ३१ ॥ यद्यश्वस्य तासां च शङ्केताग्रे
होमुय इति मृगारोष्ट्रमश्वस्य घेरे निर्वपति ॥ ३२ ॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतो हिकाराय
स्वाहेत्यनुवाकेनाश्वचरितां जुहोति ॥ ३३ ॥ सावित्रो ऽष्टाकपालः पूर्वाह्ने सवित्रे
प्रसवित्र एकादशकपालो मध्यन्दिने सवित्र आसवित्र द्वादशकपालोऽपराह्णे ॥ ३४ ॥
संस्थितासु परिस्रवमाचष्टे होता हिरण्यफलक आसीनः ॥ ३५ ॥ हिरण्यफलके
कशिपुनि यासीनो ऽध्वर्युः प्रतिगृणाति—ओमित्युर्ध्वं तथेति गाथासु ॥ ३६ ॥ परि-
धानीयो संपाद्य ब्राह्मणो घीणागाधी गायत्रीत्यदस इत्ययजया इत्यद कल्पमकरोदिति
मिश्रास्तिस्रो गाथा ॥ ३७ ॥ सायं जुहोतीह इतिरिति* पर्यायैः ॥ ३८ ॥ राजन्यो घीणा-
गाधी गायत्रीत्यध्वर्यो इत्यमुं सप्राममजयन् ॥ अदो वीर्यमकरोदिति मिश्रास्तिस्रो गाथाः
॥ ३९ ॥ इष्टिप्रभृतिगाथार्थैः ॥ ४० ॥ सवृदश्वचरितां* जुहोतीष्टरेर्धे ब्राह्मणगानं
च ॥ ४१ ॥ एकादशे मासि सावित्रं* प्रत्युत्सासंभरणं क्रियेतामावास्यायाः स्रव-
स्तरः ॥ ४२ ॥ तमासमाप्यति ज्योत्स्नस्य यद्रात्र त्रिमिः सावित्रमिति* जुहोति
॥ ४३ ॥ घीणागाधिभ्यो शते ददात्यनसी च युक्ते* ॥ ४४ ॥ सप्तम्यामसंप्राहत्या
श्वचार्यो घड्यार्यो सप्तम्यां पञ्च पशुनेष्ट्या पष्ट्यां दीक्षते ॥ ४५ ॥ त्रैधातव्यानि-
तिरात्रस्य दीक्षणीया ॥ ४६ ॥ समानमा दीक्षाहुतिभ्यो भुञ्जीते ॥ ४७ ॥ चतस्र
आध्यरिकीः सप्ताहं जुहोति काय स्वाहेति* चार्धानुवाकस्य मिश्रमिथानन्धहं पूर्णा
हुतियजम् ॥ ४८ ॥ आध्यरिकीर्हुत्याकृतमग्निमिति* पडाग्निकीर्जुहोति शेषं चाश्व
मेधिकीनामन्ते पूर्णाहुतीनाम् ॥ ४९ ॥ आ ब्रह्मभिति* ब्रह्मेपां प्रवर्त्यमानमनुमन्त्र

1 MS III 12 2

complete

2-2 1 The ms ० न्याश्रतोवास्ताभावादिभू०

13 1 The ms second hand ० चरितानि

3 MS III 12 4

14 1 The ms ० इष्टिदेवा

4 1

15 1 The ms ० न first hand, ० न second hand

5 MS III 15 11 181 1

6 MS III 12 3

16-16 Hopelessly corrupt

7 The ms second hand चरितानि

17 1 The ms ददात्यनसा च युक्ते

8 The ms ० त्युक्तम्

18 1 The ms ० ते

9-9 1 The ms गाथाया स०

19 MS III 12 5 161 14

10 MS III 12 4 161 12

20 MS II 7 7 82 7

11 The ms first hand adds इत्ययद्या

21 Cp Ap X 8 5-9

12 1 The ms गाथा च The sutra is in

22 MS III 12 6

यते ॥ ५० ॥ पौर्णमासी प्रथमा दीक्षाणामेकादशी चापरपक्षस्य चतस्रो ऽवशि-
ष्यन्ते ॥ ५१ ॥ ता उपसदो ऽष्टौ चोत्तरस्य पक्षस्य नवमदशमैकादशमिति सौम्या-
न्यहानि ॥ ५२ ॥ त्रिस्तावा वेदिः ॥ ५३ ॥ एकविंशतिर्यूपा राज्ञुदालो ऽग्निष्ठ
एकविंशत्यरक्षिः पौतुद्रवावमितः ॥ ५४ ॥ इतरेषां वा पदं पालाशान्पद्मैवैल्वा-
न्संमिनोति यथैकादशिना ॥ ५५ ॥ अग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमन्वमे गृहपत्य
इत्यष्टौ देवस्यो हवींषि निर्वपति सर्वपृष्ठां चामये गायत्रयेति दशहविषम् ॥ ५६ ॥

इत्यथमेधे [चतुर्थे ऽध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

अग्निष्टोमः प्रथमा संस्था ॥ १ ॥ पत्नीसंस्थाजान्ते संस्थिते ऽस्तमिते ऽन्नानि
प्रजुह्वति ॥ २ ॥ यद्यसंस्थितमत्युभौ चेदेकादशः संस्थापयेदेकदेशो ऽन्नानि जुहु-
यात् ॥ ३ ॥ "सकलाथो जाना कुक्षुमसर्पिः पयोगुडामृष्टशान्तिकरणानि पृथु-
कानि मध्यापमिति" खादिरैः क्षुवैः प्रत्यन्नं" जुहुयात् ॥ ४ ॥ आ ब्रह्मसित्यनुवाके-
नाज्यं सर्वमितरैः ॥ ५ ॥ एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेत्यैकोनशताद् द्वाभ्यां स्वाहा त्रिभ्यः
स्वाहेत्यैकोनशतादयुग्मिराज्यं जुह्वति युग्मैरन्नानि ॥ ६ ॥ एतेन धर्मेणारभ्य माध्वाभ्यो
नाभ्यं उपक्रमेतानवस्येदभ्यो दराभ्य स्वाहा विंशतये स्वाहेति दशभ्यासेनां पञ्चा-
शतः ॥ ७ ॥ पञ्चाशत्प्रभृत्याज्यं जुह्वति पञ्चाशते स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां [शताभ्यां]
स्वाहेति शताभ्यासेना सहस्रात् ॥ ८ ॥ सहस्राभ्यासेनायुतात् ॥ ९ ॥ अयुताभ्या-
सेना [प्रयुतात्] ॥ १० ॥ प्रयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा परार्थाय स्वाहा धेनवत्सते स्वाहा
विवस्वते स्वाहा ॥ व्युच्छन्त्यै स्वाहा व्युच्छन्त्याम् । व्युष्ट्यै स्वाहा व्युष्टायाम् । उदेष्यते स्वा-
होदेष्यत्युद्यते स्वाहोद्यत्युदिताय स्वाहोदिते । सर्वस्मै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहेत्यन्ततो हुत्वा-
तिरिक्तमन्नमभ्याय निदधाति ॥ ११ ॥ उक्थ्यः शाक्रेणृष्टो मध्यममहः ॥ १२ ॥
उपौश्वन्तर्यामयोः पात्रे प्रयुज्य महिन्नोः पात्रे प्रयुनक्ति सौवर्णराजते ॥ १३ ॥

1 1 The ms first hand नैतदवो.

2 वा seems to be superfluous

3 1

4 MS II, 6, 6 67, 5-10.

5 The ms देवस्यो first hand, देविका
second hand

6 The ms ऽपृष्ट्या,

7 MS III 15, 10 180, 7

8 1 The ms प्रथम.

9 The entire sutra is corrupt

10-10 The names of the various sacri-
ficial substances are mostly corrupt

11 1 The ms प्रत्यन

12 MS III 12 6

13 With MS III 12, 7-14 1

14 MS III, 12 15

15 1 The ms ऽत्यैकोनशताय

16 1 The ms ऽत्यैक-

17 1 The ms second hand धर्मेणारभ्य
अष्टाभ्यो स्वाहेति.

18 Here and in sutras 8, 10 the ms
reads ऽभ्यासेना.

19 1 The ms सार- first hand, साम-
second hand

आप्रायणस्थालीं प्रयुज्य प्राजापत्याद्यपात्रं प्रयुनक्ति ॥ १४ ॥ उपांश्वन्तर्यामौ
गृहीत्वा महिमानौ गृह्णाति हिरण्यगर्भं इति द्वाभ्याम् ॥ १५ ॥ रुक्मप्रतिहितेना
घेनं तस्मानयति ॥ १६ ॥

इत्यश्वमेधे [ऋतुर्धेऽध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

उद्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु धृतं पिता देवानां जनिता विभूवसु ।

तस्यादधातु रथे स्वधयोरर्पय्य मदिन्तभो मत्सर इन्द्रियो रस ॥

इत्यश्वस्य प्रीयासु रुक्मं प्रतिमुच्य रथेनो ऽसि गायत्र इति पयमानानुमन्त्र-
णेनोश्वस्य पुच्छमन्यारभन्ते ॥ १ ॥ अग्निर्नाणि जहानदिति^१ पयमानं यन्त्यास्तार्थं
प्राञ्चैः ॥ २ ॥ उद्गातारमपरुणद्धि—उद्गातर्निष्केण त्वा शतपत्नेनापदयामीति ॥ ३ ॥ तम
परुष्यतिविजो ऽपदन्धन्ति ॥ ४ ॥ अश्वायोपदन्धन्ति घडयाः ॥ ५ ॥ संक्रन्द्य-
त्यश्वयडयम् ॥ ६ ॥ अश्वेनास्तापमाममयन्ति ॥ ७ ॥ अश्वाम्रान्त आर्चिष्या-
नुपपच्छन्ति ॥ ८ ॥ उद्गातारमुपदयते—उद्गातर्निष्केण त्वा शतपत्नेनोपदयामीमां देवता-
मुद्गापन्तीमनुद्गायेति ॥ ९ ॥ स्तुते शतमानमुद्गाये ददाति ॥ १० ॥ सोपशयान्यूपा
न्समीर्य पशुनुपाकरोति ॥ ११ ॥ अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या अग्निष्ठे
॥ १२ ॥ कृष्णमीय आग्नेयो ललाट इत्यश्वे पर्यङ्गयाः ॥ १३ ॥ सौर्ययामी श्वेतश्च
वृष्णश्च पार्श्वयोः^४ ॥ १४ ॥ सौर्यं^५ श्वेतमुत्तरतो यामं कृष्णं दक्षिणतः ॥ १५ ॥
वायव्यं श्वेतं पुच्छा इन्द्राय स्वपस्याय वेददेष्णर्व इति ॥ १६ ॥ बभ्रुरण्वष्टुरित्यनुयाकैः^६
यथावेपथमुपाकरोति आनपदीभिः संश्रामिः प्रतियज्ञांशे घत्सयत्या इति समा-
न्तरानु यः किद्वा इति घायैनां पुंसखृष्टा इति वैकथितामुत्खृष्टौ ॥ १७ ॥
श्वर्यं इत्यघ्नायना दिलवाहं^७ इति द्विदायना न्यैवाहयति^८ आपराग्न्यव्ययं इति
त्रिदायना ॥ १८ ॥ तुर्ववाहं^९ इति चतुर्दायनाः ॥ १९ ॥ षष्ठवाहं^{१०} इति पञ्चघर्षाः
॥ २० ॥ धूमा वगन्ताथैर्त्यनुयाकाभ्यामन्यहं पशुयन्धैरिष्ट्या सोमानामोदरेत
॥ २१ ॥ वसन्ताय अपिञ्जलानित्येकयि^{११} शत्यनुयाकैरारण्यानुपाकरोति धुस्मेधु

1 1

2 MS III. 12 16

3 I e the horse L

4 1 The ms = मद्रपत्नेना

5 The ms = रथे

6 MS IV 10 1 140 9

7 The ms = स्ताय प्रप्यो (प्रकथो second hand)

8 The ms = पूरपुरामाद (=ममेय second

hand)

9 Identical with MS III 13 2

10 Probably MS III 13 3-20

11-11 Hopelessly corrupt

12 MS III 13 17

13 MS III. 13 18

14 MS III 13 19.

15 MS III 14 1

पद्मगानीपजलजरासु हस्तिनः पञ्जरेषु नयिनो दंष्ट्रिणश्च ॥ २२ ॥ यूषेषु
 ग्राम्यान्पशुधियुनक्त्यन्तरालेष्वारणान्धारयन्ति ॥ २३ ॥ घेतसशाखया प्राजा-
 पत्यानुपकरोति सप्तशास्त्राग्रेष्वेतरान् ॥ २४ ॥ युञ्जन्ति ब्रध्नमित्यर्थं युनक्ति
 ॥ २५ ॥ युञ्जन्त्यस्य काम्येति^१ रथं युनक्ति ॥ २६ ॥ क्कुं कृष्वधिति^२ ध्वजमुपकर्षति
 ॥ २७ ॥ जीमूतस्येवेति^३ धर्माध्यूहते^४ ॥ २८ ॥ धन्वना गौ इति धनुरादत्ते ॥ २९ ॥
 वक्ष्यन्तीवेति^५ ज्यामभिमन्त्रयते ॥ ३० ॥ ते आचरन्तीति^६ घनोरात्नीम् ॥ ३१ ॥ बहूना
 पितेतीषुधिम् ॥ ३२ ॥ रथे तिष्ठति^७ साराधिम् ॥ ३३ ॥ तीमान्पोषानित्येभान्
 ॥ ३४ ॥ वनस्पते कीदृशं इत्यारोहति^८ ॥ ३५ ॥ स्वादुर्पसं इत्यारुह्य जपति ॥ ३६ ॥
 अहिरिवेति^९ तत्तं यदध्वा जपति ॥ ३७ ॥ [काशा]मादायार्वांसि सतिरसीत्येभान्सं-
 क्षिपति ॥ ३८ ॥ आभ्यासयति^{१०} ॥ ३९ ॥ दुग्धुर्मानाग्नन्त्यामूरजति^{११} ॥ ४० ॥
 यद्वातो ऽयं इत्यभ्येनापो ऽवगाहेत् ॥ ४१ ॥ एतं स्तोत्रं रित्यावर्तयति ॥ ४२ ॥ वि ते
 मुन्यामीति^{१२} विमुन्वयति ॥ ४३ ॥ पत्न्यो ऽभ्यञ्जन्ति—वसवस्त्वभ्यञ्जन्ति^{१३} कासाम्य-
 येन महिषी ह्यस्त्वाजन्ति^{१४} गौलगुलवेन यावातादित्यास्त्वाजन्ति^{१५} मौस्तफादेन^{१६}
 परिवृक्षी ॥ ४४ ॥ त्रिसहस्रं मणीन्लोमस्यवयवेषु^{१७} ग्रथन्ति ॥ ४५ ॥ भूरिति^{१८}
 हरितान्महिव्यभिषेकाहाराजपुत्राणां दुहितृशतेन सह ॥ ४६ ॥ भुवं इति रज-
 तान्वावाताराह्णां दुहितृशतेन सह ॥ ४७ ॥ स्वरिति^{१९} शङ्खमयान्परिवृक्षी सूत-
 ग्रामणीनां दुहितृशतेन सह ॥ ४८ ॥ लोभ्यस्त्वेत्येनातमापयति^{२०} ॥ ४९ ॥ होता
 च ब्रह्मा च ब्रह्मोर्ध्वं यदतो दक्षिणत आहवनीयस्य ब्रह्मोत्तरतो होता ॥ ५० ॥
 क स्विदेकाकी चरतीति^{२१} पृच्छति सूर्य एकाकी चरतीति^{२२} प्रत्याह ॥ ५१ ॥

इत्यश्वमेधे [चतुर्थे ऽध्याये] तृतीय खण्डम् ॥

पृच्छामि त्वा परमन्त पृथिव्या पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिम् ।

पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेत पृच्छामि वाच परमं व्योम ॥

इति ।

इयं वेदि परो अन्त पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभि ।

अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मार्धं वाच परमं व्योम ॥

1 1

8 MS III, 12 18

* 2 The ms यूषो first hand, यूषे second hand

9 MS I 4 1 48 2

10 MS III 12 19

3 1 The ms ग्राम्यन्यस्वधितुनक्त्यायरोकेष्वा-

4 MS III, 16 3

5 1 The ms वर्त्मभ्यूहते

6 The ms इति आहति

7 MS III 12 4 161 10

11 1 The ms मोस्तुफादेन first hand, मौस्त
 इत्येन second hand

12 1 The ms लोभमस्था चायमथ first hand,
 लोभि अथावायवेषु second hand

13-13 Hopelessly corrupt

इति प्रत्याह ॥ १ ॥ का सिदासीत्पूर्वचित्तिरिति पृच्छति । यौरासीत्पूर्वचित्तिरिति प्रत्याह ॥ २ ॥ अन्यतरः पृच्छत्यन्यतरः प्रत्याह ॥ ३ ॥ समानमोपपायनार्त् ॥ ४ ॥ यद्यधो न पिवेत्तं द्यूयात्—

अग्निः पशुरासीत् । तमालमन्त । तेनायजन्त । स इमं लोकमजययस्मिन्नाग्निः । स ते लोको भविष्यति यदि पास्यसि । तस्मात्त्वान्तरेष्यामि यदि न पास्यसि ॥

वायुः पशुरासीत् । तमालमन्त । तेनायजन्त । सोऽन्तरिक्षं लोकमजययस्मिन्वायुः । स ते लोको भविष्यति यदि पास्यसि । तस्मात्त्वान्तरेष्यामि यदि न पास्यसि ॥

आदित्यः पशुरासीत् । तमालमन्त । तेनायजन्त । सोऽसुं लोकमजययस्मिन्नादित्यः । स ते लोको भविष्यति यदि पास्यसि । तस्मात्त्वान्तरेष्यामि यदि न पास्यसि ॥

इति ॥ ५ ॥ पर्यग्निकृतानुत्पृजन्त्यारण्यान्प्रान्याँश्च पुरुषाँश्च ॥ ६ ॥ शामि-
त्रायाभ्यस्य नपिमानस्य पौष्णमजमग्रतो नयन्ति ॥ ७ ॥ अघस्ताहर्ममास्य-
ति ॥ ८ ॥ वासो हिरण्यरुक्मे ताप्येणाँश्च संक्षपयन्ति श्यामूलेन वा ॥ ९ ॥ स्प-
न्दयेत्तरान् ॥ १० ॥ प्राणाय स्वाहेति संक्षप्यमानेषु जुहोति ॥ ११ ॥ अग्न्यग्निकै
इति महिषीं पत्न्य उदानयन्ति ॥ १२ ॥ सव्यान्प्रन्यान्कृत्वा नघ कृत्वः पशून्प्र-
सव्यं परियन्ति—गणानां त्वा गणपतिं हवामहे इति पर्यायैर्वसो ममेत्यनुपजति ॥ १३ ॥
आहमजानीति महिष्यनुपरिविष्यति ॥ १४ ॥ ती सहेति पादाम्प्रसारयन्स्वर्गं लोके
श्रोणुवातामित्यहतेन वाससा पादतोदयेन प्रच्छाद्य द्या वायव्यं इति संहितप्रजन-
नयोः पत्नीं यजमानोऽनुमन्त्रयते ॥ १५ ॥ ऊर्वामेनामुग्धापयेति महिषीं पत्न्य
उदानयन्ति ॥ १६ ॥ गायत्री प्रिष्टयिति पर्यायैः शूचीभिरसिपथान्कल्पयति द्वाभ्यां
द्वाभ्यामेकैका हरिणीभिर्महिषी रजताभिर्वावाता लोहमयीभिः परिबृष्ट्यसंल-
भनायाशाहमीपिष्टैरवलित्यं ॥ १७ ॥ वपाभिः प्रचरन्ति सह प्राजापत्यानां सहे-
तरेयाम् ॥ १८ ॥ नाभ्यस्य घषा भवति ॥ १९ ॥ चन्द्रं नाम मेदः ॥ २० ॥ तदस्य
वपास्थाने ॥ २१ ॥ प्रजापतेय इत्यस्य छागस्य गोमृगस्य चन्द्रवपानां मेदस इति प्राजा-
पत्यानां संप्रैषः । विश्वेभ्यो देवेभ्यश्चागानामुष्ट्राणां मेपाणां वपानां मेदस इतीतरेयाम्
॥ २२ ॥ अमितो घषा महिमानौ जुहोति ॥ २३ ॥ हुत्वा परिवप्यौ परिवाप्यमा-
नाभ्यां सुकरविकर्तमभ्यं निकृन्तति ॥ २४ ॥ तस्य पचमानो लोहितं व्यपयति
॥ २५ ॥ दक्षिणाकाले काममात्रा दक्षिणां ददाति ॥ २६ ॥ यदि कामात्रापयेदिषुष्टं
प्राह्मणानामन्नं दद्याद्भूमिपुरुषवर्जं प्राच्यां दिश्यध्वर्यवे दक्षिणस्यां ब्रह्मणे प्रतीच्यां
होत्र उदीच्यामुद्गात्रे ॥ २७ ॥

इत्यग्नेये [ऋतुयेऽध्याये] ऋतुयेऽष्टमम् ॥

1 1

2 1 The ms पवताःध्वेणा०.

3 MS III. 12. 20

4 Perhaps to be amended to उपसैविशति.

5 MS III. 13. 1: 168. 1.

6 MS II. 12. 21.

.. 'प्रात्यं सि' हचर्मण्याभिपिञ्चन्त्युपभचर्माध्याधि
 धारयन्ति—सहस्रशीर्षा पुरुष इति शतकृष्णलं रुक्मं शताक्षरमुपरिष्टाद्घाति
 हिरण्यगर्भं इति पूर्वार्त्तां सप्तानां प्रथमानां पुरस्तादपानमृत इत्युपरिष्टान्मास-
 नामानि हुत्वा प्रातर्हस्तं गृह्णाति ॥ ५ ॥ जागतान्विष्णुक्रमान्क्रामति ॥ ६ ॥
 प्राजापत्यं चरुशेषं पालाशपात्रेष्वसिचर्यं मध्यतः कारिणो अभिपिञ्चन्ति ॥ ७ ॥
 वि रत्नो वि मृषो जहीति^१ मुखं विमृष्टे ॥ ८ ॥ प्रचरणकाल उत्तरत आहवनीयस्य
 वैतसे कटे ऽश्वस्यावधति तैजने दक्षिणतो ऽन्येषां पश्चताम् ॥ ९ ॥ पुरस्तादा-
 हवनीये वैतसं कटमास्तीर्य तस्मिन्प्राजापत्यान्संचिनोति प्राञ्चमश्वं प्राञ्चं
 तूपरं प्रत्यञ्चं गोमृगमिति ॥ १० ॥ याव दग्निं स्वाहावक्रान्तमूलै स्वाहेति^२ पर्यायै-
 र्योवापृथिवी वर्तोभ्यामित्येतस्य पुरस्तादरण्ये ऽनुवाक्येन गण्येन जुहोति ॥ ११ ॥ उदुह्य^३
 जांबुकं^४ पूषणं वनिष्णुना ॥ मा नो मित्र १० ॥ समिद्धो अग्निति^५ त्रिभिरनुवाकैराहुती
 जुहोति ॥ १२ ॥ द्विपदाभिर्गन्ततो हुत्वा स्विएकृतं प्रत्यश्वलोहितं जुहोति—अग्रे
 स्विएकृते स्वाहेति गोमृगकण्ठेनाश्वशफेन चरुणां ॥ १३ ॥ सर्वस्तोमो अतिरात्र
 उत्तममहः ॥ १४ ॥ ऐकादशिनानात्तभते ॥ १५ ॥ समानमावभृथाव ॥ १६ ॥
 आवभृथके कर्मणि कृते शुक्रस्य खलतेर्विक्रिधस्य पिङ्गाक्षजडिलगांभवस्याव
 भृथैमवसुतस्य मूर्धनि जुहोति—जम्बुकाय स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहेति ॥ १७ ॥ नव
 सौरीर्वशा श्वेता अनुवन्ध्या. ॥ १८ ॥ तासां वपासु ह्रियमानासु प्रतिघातं पाप-
 कृतस्तिष्ठेताध्वर्युः पापान्मुच्यते ॥ १९ ॥ पापाद्वातवपाश्वं सत्वासं तस्मिन्साण्डं
 त्वाण्डं सकिकिदीविधिदीगयमित्युपाकरोति ॥ २० ॥ सोदवसनीये संस्थिते
 पशुयन्त्रेण यजते ॥ २१ ॥ त्रिशालो यूषो ऽष्टाध्वः शाखापृथुकपालानि^६ तन्त्रं
 स्वरपरहरति^७ ॥ २२ ॥ त्वैतानां^८ प्रथमः कालकमेविवभ्रुस्तं^९ मध्यमे विशालयूप
 आश्विनमालभेत ॥ २३ ॥ तयोर्द्वितीयस्तं भौमं दक्षिणार्धे ॥ २४ ॥ यस्तृती
 यस्तमूर्जं उत्तरार्धे ॥ २५ ॥ पश्चान् पुरोडाशमनु मृगारेष्टिं निर्वपति ॥ २६ ॥

1 The lacuna is filled up by जुहन्ति

disturbed

ब्रह्म अमूरजेति (III 4 3 25-40)

5 1

Then follows the single word

6 The formula is not derived from MS

प्रत्यावर्तयति The numbering of the
sutras is wholly provisional

7 The ms adds स्विएकृत् इति

8 MS III 15 1

2 Neither the sukta nor the verse
occur in our MS, but it may have
formed a part of the Aranyaka

9 MS III 15 9

10 MS III 16 1

11 MS III. 16 2

3 MS III 12 16 165 1

12 Cp Ap XX 21 14

4 1 The sequence of the acts is also

13 The text is partly corrupt

सहस्विष्टकृदिडं मृगारेष्टिपशुपुटोडाशानां च ॥ २७ ॥ तस्मिन्संस्थिते द्वादश
 ब्रह्मीदनाश्रयति ॥ २८ ॥ तान्महर्त्विजः प्राश्नन्ति ॥ २९ ॥ तेभ्यो द्वादश द्वादश
 रुक्मान्ददाति ॥ ३० ॥ संतिष्ठते ऽश्वमेधः ॥ ३१ ॥ तरति मृत्युं तरति पाप्मानं
 तरति ब्रह्महत्यां^१ यो ऽश्वमेधेन यजते^२ यश्चैव देविकाप्रभृतिभिरिष्टिभिर्यजते
 यजते^३ ॥ ३२ ॥

इत्यश्वमेधे [चतुर्थे ऽध्याये] पञ्चमः खण्डम् ॥

इति चतुर्थो^४ ऽध्यायः ॥

1 The ms adds तरति

2 Cp SatBr XIII 3 1 1

3 Instead of the second यजते the ms

has अध्यायसमाप्तौ द्विरभ्यास आन्तो
 वाचार्य

4 The ms पचमो

MANTRA INDEX

अक्रन्कर्म	१.७.२.१३
अक्रन्दमिः	२.१.१.१०, ३०
अक्षसमीमदन्त	१.२.३.२४, ७.४.५५
अक्षन्पितरः	३.२.७.५०
अक्षितो नामासि०	१.१.३.१६
अक्षितो ऽस्यक्षित्यै त्वा	१.१.३.१६
अगन्	१.३.६.१७
अगन्म महा नमसा०	२.१.८.१६
अगन्म स्वः सं ज्योतिषाभूम	१.१.४.२४
अगाश्नमीत्	१.३.६.१७
अम आयुष्कर	३.२.१.५४
अमया एकाक्षराय अन्दसे स्वाहा	३.१.२.२१
अमये ऽहोमुचे	३.४.१.३२
अमये कव्यवाहनाय स्वधा नमः	१.२.३.१२
अमये गायत्राय	२.२.४.२४, ३.३.१.६०, ४.१.५६
अमये गृहपतये	२.२.४.२४, ३.३.१.६०, ४.१.५६
अमये च त्वा पृथिव्यै चोक्षयामि	१.५.२.२२
अमये जाताय	१.६.४.११
अमये त्वा प्रवृहामि	३.२.५.३
अमये देवेभ्यः पितृभ्यः०	१.७.४.२५
अमये ऽनुमूहि	१.६.६.२३
अमये पुरःसदे स्वाहा	३.३.१.२३
अमये पुष्टिपतये स्वाहा	१.५.२.४६
अमये प्रणीयमानायानुमूहि	१.६.२.२
अमये प्रहियमाणाय	१.६.४.१२

अमये प्रेक्ष्य	१.६.६.२३
अमये मध्यमानायानुमूहि	१.६.४.१०
अमये वो जुष्टाभिर्वपामि	१.२.४.२८
अमये वो जुष्टान्भोक्षामि	१.२.४.३८
अमये वो जुष्टान्सर्वपामि	१.३.१.१२
अमये समिध्यमानायानुमूहि	१.३.३.३१,
६.४.१८	
अमये स्वाहा	३.३.२.४७, ३.१६.४.१.२८
अमये स्विष्टकृते स्वाहा	३.४.५.१३
अमा अभिः	१.६.४.१३
अमा आर्यैषि पवसे	१.१.४.२७, ४.३.३,
५.४.६, ३.२.१.४६	
अमामे ऽमावसे०	१.५.१.१३
अमाविष्यु	१.१.५.१५, ३.४.८
अमाविष्यु सजोषसा	२.२.४.३
अमि० युनश्मि	२.२.५.१
अमि० होतारम्	१.१.२.१८
अमि० होतारं मन्ये]	२.२.२.३
अभिः कव्यवाहन	१.७.४.४६
अभिः पशुरासीत्०	३.४.४.५
अभिः प्रातः	३.२.५.५
अभिः प्राश्नातु प्रथमः०	१.५.५.८
अमि गृहपति गर्दपत्यात्	३.२.२.२८
अमि गृहामि मुर्यै यः०	१.१.२.३
अभिना यज्ञश्चक्षुध्यान्०	१.१.३.२
अमि नरो दीधितिभिररण्यो०	२.२.२.२
अमि नरो दीधितिभिरिति०	१.४.३.२५

अभिभ्यः कामाय जुष्टम्	२.१.२.४	अमे तमवाश्वम्	१.७.४.४६
अभिभ्यां प्रणीयमानाभ्यामनुवृद्धि	१.७.२.१०,	अमे तव अथो वयः	२.१.४.२०
३.२.४.१०		अमे ऽदब्धायो ऽदब्धमनो पाहि०	१.३.७.१२
अभि पुरीष्यमग्निस्वदच्छेमः	२.१.१.८	अमे दुःशीर्ततनो जुषस्व स्वाहा	१.४.३.८
अग्निरक्षादो ऽग्नेरहं देवयज्यया०	१.१.३.४	अमे देवं इहावह०	२.१.८.१६
अग्निरेकाक्षराम्	३.१.१.४१	अमे धामानि	२.१.८.१७
अग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य प्रतिष्ठा तस्याहं०	३.२.२.२८	अमे बलद	१.४.४.४७
अग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य प्रतिष्ठा तस्याहं०	१.१.४.६	अमे मङ्ग गृहीष्व	१.३.१.२६
अग्निर्देवो देव्यो होता०	१.३.४.१८	अमे ऽभ्यावर्तिन्	२.१.२.३३
अग्निर्मा दुरिष्टात्पातु सविताघशैसात्०	१.१.३.८	[अमे] ऽभ्यावर्तिन्	२.१.३.११
अग्निर्यज्ञं नयतु प्रजानन्०	१.६.२.७	अमे गुप्त्वा हि ये तव	२.१.७.२
अग्निर्गृहाणि जह्वनत्	३.४.३.२	अमेरन्तःश्रेयो ऽसि	२.१.६.३४
अग्निर्हि वाजिनै विशे०	२.१.८.१६	अमे रुचः स्व	२.२.२.१३
अग्निर्होता	१.१.३.३	अमेरजितिमनूजेषम्	१.३.६.२
अग्निष्टे त्वचं मा हिंसीत्	१.३.१.२६	अमेर्जनित्रमसि	१.६.४.७
अग्निस्तिग्मेन	१.७.२.४३, ४.७६.५.४	अमेर्जिह्वासि	१.२.४.४५
अग्निस्तेजसा	२.१.७.५	अमेर्भस्मासि	१.६.१.३७, २.१.४.६
अग्निः स्विष्टकृशस्य प्रतिष्ठा०	१.१.३.७, ४.१	अमेर्मन्वे	१.४.३.३५
अग्नीदौपयजानज्ञारामाहर०	१.६.७.११	अमेर्वैश्वानरस्य	२.१.७.५
अग्नीद्रमय	१.३.६.१०	अमेर्वो ऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि	१.३.६.२२
अग्नीन्समाधेदि	१.५.४.२६, ३५	अमे वहे शुन्धस्व	१.४.२.१४
अग्नीयौमौ प्रथमौ०	१.४.४.४१	अमे बाजं जय	१.३.४.५
अग्नीयौमौ वृत्रहणा अग्नीयोमयोरहं०	१.१.३.५	अमे वेर्होन्म	१.७.३.२६
अमे अग्निरः	१.६.१.२२	अमे मतपते	१.१.२.५
अमे अचक्षा वदेह नः	२.२.४.६, ३.१.२.२०	अमे मतपते मतमचारिषं तं ते०	१.१.४.३३
अमेः पुरीषम्	२.२.१.२०	अमे शुन्धस्व	१.५.२.१४
अमे कक्ष	२.१.८.१२	अमेध त्वा०	३.२.१.५४
अमे गृहपते उप मा ह्यस्व०	१.३.२.१६	अमेष्टे हरो मा विनेत्	१.३.२.२६
अमे गृहपते	१.१.४.२७, ५.४.१६	अमेष्ट्वा तेजिष्ठस्य तेजश्च निष्टपामि	१.३.२.१४
अमे गृहपते परिषय जुषस्व स्वाहा	१.५.२.४६	अमेष्ट्वा देवस्य	१.४.३.१
अमे गृहपते शुन्धस्व	१.५.२.१४	अमेष्ट्वास्येन प्राश्रामि	१.१.५.१७
अमे ऽग्निरः	२.१.२.३३	अमेः समिदसि	१.५.४.७, ३६
अमे ऽग्निरो ऽहुतायान्मा०	१.१.५.५	अमे [हविर्] निर्वप्यामि	१.२.४.१७
अमे जातान्	२.२.१.२०	अमे हव्यै रत्नस्व	१.२.४.३७
अमे तमय०	२.२.२.३	अमे हव्याय षोढवे	१.४.३.२२

अग्ने बृहन्नुपसाम्	२.१.३.१४	अदो मागच्छतु	१.१.४.७
अद्भौ न्यद्वावभितो रथं ये०	३.१.२.१	अदो मागम्यात्	१.१.४.७
अङ्गिरसो मास्य यज्ञस्य०	१.१.२.२८	अदो मा मा हासिष्ट	१.४.४.२३
अजीजनन्ममृतं मर्त्योसः०	१.४.२.१६	अदो वीर्यमकरोत्	३.४.१.३६
अणूनि कुरुतात्	१.२.४.७०	अद्भिः परिप्रजताः स्य०	१.३.१.१५
अत ऊ पु मधुना०	३.२.५.५७	अद्भ्य ओषधीभ्यः स्वाहा	३.२.३.१४
अतस्त्वं बर्हिः	१.२.१.१६	अद्भ्यश्च त्वौषधीभ्यश्चोन्नयामि	१.४.२.२२
अतिरिक्तं कर्मणो यश्च ह्रीनम्०	१.३.७.२०	अद्भ्यस्तत्त्वौषधीभ्यः	१.६.४.१६
अतिरिक्तं न्यूने जुहोमि स्वाहा	१.३.७.२०	[अधा ह्य]मि	२.२.२.४
अतिसृष्टो गवां भागः	१.२.१.१५	अधिशौर्नामासि	२.२.२.६
अतो नः पितरो ऽन्यन्मा योष्ट	१.२.३.२८	अध्वने स्वाहा	३.१.१.३८
अत्यन्यानगाम्०	१.६.१.८	अध्वर्यो ब्रह्म वदिष्यावः	३.२.२.११
अत्र पितरो मादयध्वम्	१.२.३.२६, ७.४.४०	अनर्वा प्रेहि	१.६.४.१२
अथा सपत्नानिन्द्रामि मे	१.३.६.१	अनाज्ञातं यदाज्ञातम्०	१.३.७.२०
अथा सपत्नानिन्द्रो मे	१.३.६.१	अनाष्टाः सीदत	३.३.२.१७
अदः कल्पमकरोत्	३.४.१.३७	अनाभौ मृद धूर्तं	१.४.३.४०
अददाः	३.४.१.३७	अनार्यकर्मभ्रवकीर्णिन्दुधरितिन्	३.२.४.११
अदग्धेन त्वा चक्षुषावेक्षे०	१.३.२.२५	अनिसृष्टमसि	३.३.२.२८
अदशिं गात्रुवित्तम इति०	१.४.३.२७	अनिष्टेभ्यः स्वाहा भेषजम्	१.३.७.२०
अदस्तमसि विष्णवे त्वा	१.३.२.३३	अनु त्वा माता मन्यताम्	१.६.४.१७
अदितिरसि नाद्धिन्नपत्रा	१.३.१.२४	अनुग्रहं सैवदत्त्वं	१.३.६.१२
अदितिरिव सुपुत्रा०	१.३.२.२५	अनुमत्यै वरुः	३.३.१.२५
अदितिष्टे बिलं गभ्याशु	२.१.१.३८	अनुष्ठो देवानामनुष्ठः पितृणाम्०	३.२.८.३
अदितिध्वा	२.१.१.४२	अनुतास्तत्यमुभे०	१.४.१.२१
अदितेरर्हं देवयज्यया०	१.१.३.६	अन्तरिक्षे यच्च	२.२.१.८
अदित्या राक्षसि १.२.१.२१, २.१८, २.१.१.३७		अन्तरिक्षमसि	१.३.३.२०
अदित्यास्त्वगसि	१.२.४.८०	अन्तरिक्षमाकमिषम्	२.२.१.१०
अदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा०	१.२.४.४१	अन्तरिक्षाय त्वा	१.३.३.४, ६.३.१
अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयन्मि १.१.४.१७, २.१.२.६		अन्तरिक्षे ऽदृष्ट्व	१.३.६.६
अदित्याश्चोपस्थे सादयामि	१.२.४.३६	अन्तरिक्षे रक्षो ऽन्तरिता अश्रतयः	१.४.२.२०
अदित्याः स्कम्भो ऽसि	१.२.४.६३	अन्तरेण मा संचारिषुः	१.२.२.११
अदित्यै त्वा	३.२.५.२१	अन्तरचरति	१.४.३.२२
अर्हद्दयाः शर्कराभिः०	१.४.२.७	अन्नपते	२.१.३.२२, २.३.२३
अरध्नस्य केतवः	३.२.१.६२	अन्नं मे शुष्य पाहि	१.४.४.१, ५.४.२७

अंश मे धुष्याजुषः	१.४.४.३६	अम्भाषिद्धि राजाभूम	३.३.४.४७
असाय त्वा वाजाय त्वा	३.१.२.१७	अभ्यस्थौ विश्वाः	१.४.३.१६, ४.४.११,
अपः पिब्व	२.२.१.४		२.१.६.६
अपवाडै रक्षः०	१.३.१.४२	अत्रिरसि नारिरसि	१.६.१.१६
अपराजिता नामासि	२.२.१.११	अगावास्या सुमगा	२.२.२.१४
अपहतै रक्षो हविष्कृदेहि	१.२.४.४	अगावास्या सुमगा सुशेवा०	१.३.४.३४
अपहता यातुधाना हविष्कृदेहि	१.२.४.४७	अमीमदन्त पितरः	१.२.३.२६, ७.४.४३,
अपहतो ऽघशंसो हविष्कृदेहि	१.२.४.४७		३.१.७.४०
अपामे ऽभिमामार्धं जहि	१.३.१.१	अमीवहा वास्तोष्पते	१.४.४.४२
अपानमृतः	३.४.४.४	अमुं यज	१.१.१.४०
अपानाय त्वा	१.२.४.६४	अमुं संमाममजयत्	३.४.१.३६
अपां त्वा गङ्गांस्तादयामि	२.१.६.१६	अमुत्र भूवात्	२.१.२.८
अपां त्वेमन्स्तादयामि	२.१.७.१६	अमुम्	३.२.६.४०
अपां नपादाशुहेमन्	३.१.१.२७	अमुमभितिष्ठ	२.१.१.१२
अपां नप्रे स्वाहा	३.३.४.१	अमुष्मा अनुवृहि	१.१.१.४६
अपामोषधीनाम्	३.३.२.२४	अमुष्मै त्वा जुष्टम्	१.६.४.४
अपां पतिरसि	३.३.२.१२	अमुष्मै प्रणीयमानायाजुवृहि	१.१.१.७२
अपां पते यो ऽपां मागः स त एषः	१.४.४.१६	अमुष्मै प्रेष्य	१.१.१.४०
अपां वृष्टमसि	२.१.१.१८, ६.११	अमुष्मै वो जुष्टान्	१.२.४.२८, ३८, ३.१.१२
अपां पेरुरसि	१.६.४.१७	अमुष्यो विशि	३.३.२.१
अपाररुम्	१.३.१.४६	अमुष्याः पुत्रः	३.३.२.३४
अपेतो यन्त्वसुराः पितृरुपा०	१.२.३.१	अमुष्याः पुत्रम्	३.३.२.१
अपेतो यन्त्वसुरा ये पितृपदः	१.२.३.२	अमुष्याहं देवयज्यया	१.१.३.६
अपो अद्यान्वचारिषम्	३.२.७.४२	अमुम्	१.२.२.११
अपोढं जग्यं भयमपोढाः०	१.४.२.१७	अमृदय	२.२.४.१४
अपो देवीः	३.३.२.२८	अमृतमसि	१.३.२.३१, ३.२.४.१४
अप्नुमी रिहायाः	१.३.६.३	अमृताहुतियमृतायां जुहोमि०	१.४.२.४
अप्रहावरीः स्व	३.३.२.१३	अम्वा च मुला च	२.२.१.१४
अप्सवन्तरमृतम्	३.१.१.३४	अम्भ्यधिके	३.४.४.१२
अग्नि त्वा शूर नोनुमः	३.२.४.१०	अम्भः त्याम्भो वो मदीय	१.४.४.८
अग्नि त्वा शूर नोनुमः०	२.१.८.३	अयं यो ऽसि यस्य त इदं शिरः	२.१.१.४३
अग्निषा अग्नि	३.४.१.१४	अयं वेदः पृथिवीमन्वविन्दत्०	१.१.२.१६
अभूदिदम्	२.१.७.३	अयं सहस्रमन्वे० (corrupt)	३.२.२.१४
अभ्यर्चयामी	१.२.३.२६	अयं सो अग्निः	२.१.४.११

अयं हि गौरमि	३.२.२.२८	रिषतान्ग्रेभ्य	३.२.७.२८
अयच्छमा वः प्रजया०	१.२.२.१७	अयादासि	२.१.६.१५
अयजथाः	३.४.१.१७	असा मनु मा तनु	१.१.४.२८
अयं ते योनिर्ऋतिव्यः	१.४.१.१८, ५.४.४२, २.१.१.२४, ४.१२ २.५.२३	असावि देवं गोश्रुजीकम्०	३.१.३.१
अयममिः सहस्रिणः	२.१.६.१६, २.१.२६	अमुन्वन्तम्	२.१.४.२३
अयं पुरो भूः	२.१.७.१८, ३.२.१.३१	असौ ते पशुः	३.२.६.१८
अयं पुरो हरिकेशः	२.२.१.२४	अगो स्वस्ति ते ऽस्त्यसौ०	१.५.४.२५
अयाद् यज्ञं जातवेदा अन्तर०	१.१.४.२१	अस्तु धीपद्	१.१.१.४६, ३.२.२.२३
अया विष्ठा	१.७.४.२२, ५४, ३.१.१.१६	अस्तु स्वधा	१.७.४.४१
अयाधामि ऽसि	१.१.७.२०	अस्मास्विद्	१.१.३.१०
अयुष्ययाः	३.४.१.३६	अस्म्यहमहः (corrupt)	३.१.४.४७
अयुपिता योनिः	१ २.१.२१	अस्यामृषेदोत्रायाम्	१.१.६.८
अरण्योर्निहितौ जातवेदा इति०	१.४.१.२४	अहं नाबुभयो रौक्ष्यामि	३.१.३.१६
अरात्सुरिमे सत्त्रिणः	३.२.५.३५	अहं भूपतिरहं भुवनपतिः०	१.१.५.६
अरात्स्म हीत.	३.२.२.३६, ३०	अदिरिड	३.८.३.३७
अरेपसः सचेतसः०	३.२.१.१५	अद्विष्यन्त्य मन्त्रं मे ऽजुगुपस्तम्०	१.५.४.३६
अर्क्षो ज्योतिः	१.४.४.२०	अद्विष्यन्त्य मन्त्रं मे पाहि	१.४.४.१, ५.५.२७
अर्वाचमय ययम्०	३.२.२.२८	अहीनः प्राणः	१.१.६.१३
अर्वासि सप्तिरसि	३.१.२.२, ४.१.३८	अहे दैधिष्व्योदतस्तिष्ठान्यस्य०	१.१.५.६
अलुमिता योनिः	१.२.१.२४	अहुतमसि	१.२.४.२५
अवधूर्तं रक्षः	१.२.४.४०	आकृतममिम्	२.१.२.१८, ३.४.१.४६
अवाम्ब हवमदिमहि	१.७.४.६४	आकृतये स्वाहा	१.४.४.४५
अविदहन्तः धपयत	१.१.१.२८	आकृताय स्वाहा	१.४.४.४५
अविषं नः पितुं पच	१.४.४.२१	आक्रम्य वाजिन्	२.१.१.११
अवेद्या दन्दराक्षाः	३.३.२.४५	आन्तुं ते ह्य पशुं करोमि	१.७.४.६२
अरमन्तूर्जम्	२.२ ३.११	आगत्य वाज्यध्वानम्	२.१.१.१०
अधावितमत्याधावितम्०	१.१.७.२०	आमे देवयजर्नं वह	१.१.१.३
अध्वाजनि वाजिनि०	३.१.३.२	आवृत्वासी	१.२.३.२६
अश्विनाध्व्यू आध्वर्यवात्	३.२.२.१	आ चर्षणिप्राः	३.२.८.८
अश्विना पिवतम्०	३.२.२.१	आचामन्तु पितरः	१.२.३.१५
अश्विभ्यो सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमानाम-		आद्यदि त्वा	१.४.३.१
सुवृदि	३.२.७.२८	आधेता ते मा रिपम्	१.२.१.१८
अश्विभ्यो सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमानाम्-		आजि त्वामे सरिष्यन्तम्०	१.३.४.५

आजि त्वामे सद्योसम्०	१.२.५.१६	आयुः प्राणम्	१.२.२.१४
आ ते अग्र इधोमहि	१.२.३.३५	आयुरसि	१.६.४.६
आ त्वा जिघर्मि	१.४.१.१०, २.१.१.१५	आयुर्धा अग्ने ऽग्नि	१.३.६.१५
आ त्वाहार्धम्	२.१.३.१२	आयुर्मे पाहि	२.२.१.१२
आदधानि	१.४.३.२	आयुर्मे यच्छ	१.५.२.३३
आदधे	१.४.३.२	आयुर्यज्ञेन कल्पते	२.२.४.५, ३.१.२.१६
आदित्यः पशुरासीत्०	३.४.४.५	आयुषे त्वा	१.३.६.७
आदित्यं गर्भम्	२.१.७.६	आयुषे प्राण. सतत.०	२.१.७.२०
आदित्यानां त्वा देवानाम्	१.४.१.१	आरभेयामनुसरेभेयाम्०	१.३.७.७
आदित्यास्त्वा	१.३.२.४	आर्द्रं पृथस्तुर्भुवनस्य गोपा.०	१.३.३.२४
आदित्यास्त्वजन्तु	३.४.३.४४	आविती ऽग्निः	३.३.२.३४
आदित्यास्त्वा पुरस्ताद्०	२.२.३.२	आ विरवतः	१.४.१.१०
आदित्येभ्यो भुवद्ब्रह्म.	३.३.१.१३	आशासाना सौमनसम्०	१.३.२.२१
आधत्त पितरो गर्भम्०	१.२.३.३६	आशुस्त्रिभुवत्	२.२.१.१७
आ नः प्रजां जनयतु	१.५.५.७	आ समुद्राः	३.२.५.६
आ नः प्राण एतु०	३.२.५.१५	आहमजानि	३.४.४.१४
आनन्दाय त्वा	३.२.७.६७		
आपस्त्वामश्विनौ०	१.२.१.२७	इडा धेनु सहवस्ता न आगात्०	१.१.३.१२
आपस्त्वा समरिणवन्	१.६.७.८	इडाममे	२.१.४.११
आपो जायत	१.२.२.२४	इडायास्पदं घृतवच्चरावरम्०	१.५.१.१७
आपो देवीः	२.१.१.२४ ३.३४	इडावत्सरीयो स्वस्तिमाशासे	१.७.२.३०
आपो रिप्रं निर्वहत	१.६.१.३०	इडास्मं अनुवस्तां घृतेन०	१.१.४.१०
आपो रेभत पिपृत०	१.३.३.१	इडाः स्थ	१.५.४.१३
आपो हि छा	२.१.१.३३	इतो यज्ञः	१.४.२.१०
आप्तं मनः	३.३.३.५	इदं यजमानस्य	१.१.३.१४
आप्यायतां ध्रुवा घृतेन०	१.३.७.२१	इदं विष्णुः १.१.५.१५, ३.२.२६, २.१.७.१	
आप्यायध्वमप्या देवेभ्यः०	१.२.१.७	इदं हवि.	१.१.४.१७
आप्यायस्व	२.१.५.२१	इदं तस्मै हर्म्य करोमि०	१.३.१.३७
आ मघान्	३.४.१.२०, २.५	इदं देवानाम्	१.२.४.२६, ५.२.२८
आ मा वाजस्य	३.१.२.८	इदमग्नीध इदं मघाण ०	१.१.३.१४
[आ]माशियः	१.१.३.११	इदमग्नीधोमयोः	१.१.१.१८
आयं गौः	१.४.२.२२	इदमग्ने	१.३.१.१८
आ यज यज	१.१.१.४७	इदमर्हं रक्षो ग्रीवा अपिहन्तामि	१.६.२.१५
आयाहि शुभमा हि ते	२.१.८.४	इदमर्हं रक्षो ऽभिगमूहामि	३.१.१.२३

इदमर्हं रत्नोऽनयाधे०	१.२.४.२७, ६ ५.२३
इदमर्हं दुराग्र्यां निष्पन्नावयामि	१.५.४.२०
इदमहममुष्मासुष्मायणम्०	३.२.६.२१, २३
इदमहमसुष्य प्राणं निवेष्टयामि	१.१.४.१४
इदमहमसुष्मासुष्मायणस्य ऐश्वर्यमपिदशभिः ३.	१.१.१२
इदमहमसुष्मासुष्मायणस्य ऐश्वर्यमप्यजे ३.१.	१.११
इदमहमवर्गवसोः सद्मे०	१.१.५.८
इदमहमस्मादन्तरिक्षात्०	१.१.४.२३
इदमहमस्याः पृथिव्याः०	१.१.४.२३
[इदमहमस्याः दिवः०]	१.१.४.२३
इदमहमाभ्योदिरभ्यः०	१.१.४.२३
इदमर्हं मां कन्यापदै०	३.२.१.३६
इदं नः सद्	१.२.४.२६, ५.२.२८
इदं मयिदं मधु	३.२.५.४२
इन्द्रस्य	२.२.५.१
इन्द्रपोषास्त्वा	१.६.१.३१
इन्द्रं देवीर्विश	२.३.१.३५
इन्द्रम्	२.२.४.१२
इन्द्रमिन्द्रायिन	३.२.५.२०
इन्द्रस्य च त्वा स्यस्य च	३.२.१.६०
इन्द्रस्य यपालमसि	१.६.१.८
इन्द्रस्य प्रातुरर्हं देवयज्यया०	१.१.३.६
इन्द्रस्य त्वा	१.४.३.१
इन्द्रस्य त्वा जठरे दधामि	१.१.५.१८
इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुचरुष्टे	१.२.१.२७
इन्द्रस्य बाहुसि	१.३.१.३२, ३.१.४
इन्द्रस्य योनिरसि	३.३.२.५०
इन्द्रस्य वज्रोऽसि	३.३.२.३८, ५२
इन्द्रस्य वैश्वदेवार्हं देवयज्यया०	१.१.३.६
इन्द्रस्यार्हं देवयज्ययेन्द्रियवान्मूयात्तम् १.१.३.५	
इन्द्राग्निभ्यां स्व सुत्याम्०	३.२.१.३६
इन्द्राग्निभ्यां द्वागस्य वपाया मेदस्य प्रेथ १.६ ६.१०	

इन्द्राग्निभ्यां द्वागस्य वपाया मेदस्योऽनुमूहि १.	६.६.१०
इन्द्राग्निभ्यां द्वागस्य हविष्य प्रेथ १.६.७.११	
इन्द्राग्निभ्यां द्वागस्य हविषोऽनुमूहि १.६.७.११	
इन्द्राग्निभ्यां पुरोडाशस्य प्रेथ १.६.६.२२	
इन्द्राग्निभ्यां पुरोडाशस्यानुमूहि १.६.६.२२	
इन्द्राग्नी अय्ययमानाम्	२.२.१.८
इन्द्राग्नी मे सर्वं०	३.२.५.१५
इन्द्राग्न्योर्हं देवयज्यया०	१.१.३.५
इन्द्राययाः संनहनम्	१.२.१.२४
इन्द्राय त्वा भार्गो धोमेनातनष्टिम्	१.२.२.३२
इन्द्राय वार्यं वदन	३.१.१.११
इन्द्राय वार्यं विमुच्यन्तम्	३.१.१.१२
इन्द्रायोहोमुवे	३.१.१.४०
इन्द्रियवतीमय	१.५.४.२२
इन्द्रो दधीचो अरुपमि	२.१.८.३
इन्द्रोपानस्यकेहमनधो वेराग्नयि०	१.३.७.१३
इन्द्रोऽग्नस्त्वं	३.२.१.६०
इम उद्गासीकारिण इमे०	३.२.५.३६
इमं विष्णुमि वरुणस्य०	१.६.७.१७
इमं रतनं मधुमन्तं धयापाम्०	२.२.५.६
इमं परं परुपते०	१.६.४.१
इमं मा हिंसी.	२.१.७.१९
इमा अस्माकम्	१.२.३.२७
इमा नु कं भुवना०	३.२.५.२०
इमां नर. इयुत वेदिमेत्य०	१.३.२.१
इमान्मे मित्रावरुणौ गृहाननुपतम्० १.५.४.१७	
इमान्मे मित्रावरुणौ गृहान्नोपायतम्० १.५.४.२८	
इमामगृभ्याम्	२.१.१.५, ३.४.१.१४
इमागूर्जं पशुदशीं याः प्रविष्टाः०	१.१.२.४
इमा मे अमा इष्टकाः०	२.२.३.३
इमां प्राचीमुदीचीम्०	१.२.१.४
इमेऽरास्तरिभिः सुगूतमकम्	३.२.५.३६
इमो अमे	२.२.२.२

इमौ ते पक्षौ	२.२.५.१	उदु तिष्ठ स्वध्वर	२.१.१.२६
इयं वः सा सत्या	३.१.२.१२	उदुत्तमम्	२.१.३.१३
इयं वेदिः परो अन्तः०	३.४.४.१	उदु त्वं जातवेदसम्	३.२.३.२०
इयं स्थाल्यमृतस्य पूर्णा०	१.१.३.१६	उदु त्वा विश्वे देवाः	२.१.३.२६
इयं स्वस्ति सैवत्सरीया०	१.५.५.७	उदेपां बाहून्	२.१.२.२६
इयत्यग्र आधीदतः०	१.५.२.२	उदेष्यते स्वाहा	३.५.२.११
इयदसि	३.३.३.८	उदेहमे अधि मातुः पृथिव्याः०	१.५.२.८
इयं ते रायिमन्नस्य०	३.१.२.२२	उद्गातर्निष्केण त्वा०	३.५.३.३, ६
इरा भूतिः पृथिव्या रसो मोत्कमीत्	१.३.३.२७	उद्गामध्व	१.३.६.१
इषमावद्	१.२.४.५०	उद्गृह्य उद्धर पाप्मानम्०	१.५.२.४
इषमूर्जम्	२.१.५.१४	उद्भवः स्थोदहं प्रजया०	१.५.२.१८
इषिता देव्या होतार०	१.३.६.७	उद्भिर्जे रागः	३.३.३.२६
इषे त्वा १.२.१.३, ५.२.३५, ६.४.२, ५.२४		उद्यते स्वाहा	३.४.२.११
इषे राये रमस्व	१.४.३.३, २३	उद्ययं तमसस्परि०	३.२.७.४२
इष्टिष्व स्विष्टिष्व०	१.३.७.००	उज्यामि	१.५.२.२१
इष्टेभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०	उर्जातं राय.	१.३.४.१६
इष्टो यज्ञो मृगुभिः १.१.४.६, २.२.३.१६		उज्येण्यामि	१.५.२.२१
इष्ट्यै स्वाहा	१.३.७.२०	उपसृन्ति सिन्धव.	१.५.१.१०
इह धृतिः	३.४.१.३८	उप त्वामे विवे विवे १.५.४.११, २.२.५.१४	
इह प्रजा विश्वरूपा रमन्ताम्	१.६.५.१	उपप्रयन्तो अश्वरम्	१.५.४.४
ईहक्षातः	२.२.३.२५	उपप्रेष्य होतर्हव्या देवेभ्यः	१.६.४.३०
ईह व	२.२.३.२५	उपमृदेहि देवस्त्वा०	१.३.४.७
उमा च भीमा च पितृणाम्०	२.१.८.१	उपयामगृहीतो ऽसि हुपदं त्वा	३.१.१.१६
उत नो ऽहिर्बुध्न्यः	१.४.४.१८	उपयामगृहीतो ऽसि शुक्रं त्वा०	३.२.५.५
उत्काम	२.१.१.१४	उपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय०	३.२.५.१६
उत्तिष्ठ मृहती भव	२.१.१.४७	उपयामगृहीतो ऽस्यच्छिद्रां त्वा० ३.२.७.१६, ६२	
उत्तं दुहन्ति कलशं चतुर्विधम्०	१.२.२.२०	उपयामगृहीतो ऽस्यद्वयस्त्वा०	३.२.३.१४
उत्समुद्रान्मधुमं ऊर्मिरागात्०	१.५.२.१	उपयामगृहीतो ऽस्याश्विनं तेजः	३.२.७.६६
उदकमीत्	२.१.१.१४	उपशीवरी	२.२.२.१०
उदपुरा नामासि	२.१.६.३२	उपसर्थां धे प्रभूतात्	१.२.२.११
उदिताय स्वाहा	३.४.२.११	उप स्वजा वरुणम् (corrupt)	३.२.२.२४
उदीरयता मरुतः	३.२.५.२१	उपहृता पृथिवी माता०	१.३.५.१२
		उपहृतो धी. पिता०	१.३.५.१२
		उपावरोद जातवेदः०	१.५.४.४७

उपावसु	१.३.६५	ऋचा स्तोमम्	२.१.१.३
उपावीरसि	१.६.४.३	ऋचे त्वा	२.१.७.५, २.२.११
उपेमसृष्टि	२.१.२.७	ऋतमसि सख्यं नाम०	३.२.१.३०
उपो देवान्	१.६.४.४	ऋतसत्याभ्यां त्वा पर्युत्तमि	१.५.२.१५
उरुं नो लोकमनुनेपि विद्वान्०	१.१.६.६	ऋतसदसि	१.३.१.४४
उरु प्रपस्व	१.३.१.२१, २.११	ऋतस्य त्वा देवर्हवि	१.६.४.१४
उरु वाताय	१.२.४.२६	ऋतस्य त्वा व्योमन ऋतस्य०	३.२.१.३०
उरु विध्यो विक्रमस्व	१.६.१.५	ऋतापाद्	२.२.४.१३
उरो अन्तरिक्ष	१.६.४.३१	ऋतुना सोमं पिबतम्	३.२.२.१
उर्वन्तरिक्षं बोहि	१.२.१.१४, २.५, ४.१५, ५.२.२६, ६.५.२५	ऋतूनां पत्नी	२.२.१.१७
उर्वन्तरिक्षमन्विहि	१.२.४.२६	ऋत्विगवती स्थो अग्निरेतसौ०	१.४.१.१६
उर्वरसि	१.६.४.८	ऋभ्यासमद्य वृषतीनां ग्रहम्	१.६.२.१४
उर्वो याधिपत्नी च०	२.१.८.१	ऋमूर्णां त्वा	१.४.३.१
उर्वो चासि वस्वी यामि रन्ती चासि	१.३.२.५	ऋपर्णे वाजिर्ने वयम्०	१.३.४.३३
उलूखले मुसले यत्कपाले०	१.३.७.१४	ऋपभो ऽसि	१.३.३.२२
उरान्तरस्ता हवामहे	१.७.४.२६	एकताय स्वाहा०	१.३.१.२६
उशिक्षत्वं देव सोम	३.२.४.८	एक्यास्तुवत	२.२.१.१७
ऊर्गसि	३.३.३.८	एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहा	३.४.२.६
ऊर्गस्यूर्जं मयि धेहि	१.१.३.१६	एका च तिस्रस्तथा प्रयक्षिंशत०	२.२.४.५
ऊर्गमेव वर्हिषद्भूपः	१.३.३.६	एतं स्तोत.	३.४.३.४२
ऊर्गमावद	१.२.४.५०	एतत्	१.३.६.१४
ऊर्गस्वतीर्धृतवत्०	१.२.२.१६	एतत्ते मम पितरसौ	१.२.३.१६
ऊर्गा वः पर्याम्यूर्जा मा पश्यत	१.५.४.१२	एतत्ते मम पितामहासौ	१.२.३.१६
ऊर्जे त्वा	१.५.२.३५, ६.५.२५	एतत्ते [मम] प्रपितामहासौ	१.२.३.१६
ऊर्जो नप्ते	३.३.४.१	एतत्ते ऽमुष्य पितः०	१.२.३.१८
ऊर्णविन्तम्	१.६.२.४	एत पितर	१.२.३.११
ऊर्णसुर्वानस्पत्य	१.२.४.४६	एतसु त्वं मधुना संयुतं यवम्०	१.५.५.८
ऊर्णा अस्य समिधः	२.१.२.११	एता वयं प्लवामहे०	३.१.५.४३
ऊर्णाभिनामुऽध्रापय	३.४.४.१६	एधो ऽस्त्वेधिपीमहि	३.२.७.४३
ऊर्णा अप्वर	१.३.४.१२	एधो ऽस्त्वेधिपीमहि स्वाहा	१.६.७.३७
ऋचा त्वा छन्दसा सादयामि	२.२.१.२७	एन्द्र सानसि रयिम्	२.१.६.८
		एवरत्नन्दः	२.२.१.२१
		एवा ह्यमे	२.२.२.४

एष ते जनते राजा	३.३.२.३६	कस्मै वो युनक्ति तस्मै वो युनक्तु	१.२.४.१०
एष ते योनिरमुष्मै त्वा	३.२.७.२३	कः स्विदेकाकी चरति	३.४.३.४१
एष ते योनिर्मोदाय त्वा	३.२.७.६७	काण्वात्काण्वात्	२.१.६.२४
एष ते योनिस्तेजसे त्वा	३.२.७.६५	कामं कामदुधे धुत्व	२.१.५.११
एष ते रुद्र भागः	१.७.४.६३	कामधुत्व	१.२.२.२१
एष वज्रः	३.३.३.६, २२	काय स्वाहा	३.४.१.४८
एषा ते ओम् समित्	१.५.२.३३	कालाय वाम्	१.५.४.२०
एषा ते ओम् समित्तया त्वे वर्धस्व०	१.१.५.२०	का स्विदासीत्पूर्वचिति०	३.४.४.२
एषा युष्माकं पितरः	१.२.३.२७	कुट्टरसि	१.२.४.५०
एहि	३.१.२.१५	कुविक्त्वा	३ १.१.१६, २.७.१५, ६९
ऐन्द्रः प्राणः	१.६.७.१८	कुवा अहं देवयज्यया प्रतिष्ठा गमेयम्	१.१.४.६
ऐन्द्रं बलम्	३.२.७.६६	कुण्डल पाज.	२.१.६.१३
ओजसे बलाय त्वा	१.४.३.६	कृतिका नक्षत्रम्	२.२.२.१३
ओजस्तदस्य तित्विषे	३.२.१.५८	कृत्वाय सा महीम्	२.१.१.३६
ओजस्विनीः स्य	३.३.२.१५	कुप्योऽस्याखरेष्ठ or ०ष्टाः	१.३.१.३३ ३.३.३
ओदनौदनस्य त्वा०	१.१.५.४	केतुं कृण्वन्	३.४.३.२७
ओम्	३.३.३.३३, ४.१.३६	को वः प्रणयति	१ १.२.१६
ओमध्वर्यो तथाध्वर्यो	३.२.२.३०	को वः प्रणयति स वः प्रणयतु	१.२.४.६
ओं प्रणय	१.१.५.१०	को वो युनक्ति स वो युनक्तु	१.२.४.१०
ओ आचय	१.१.१.४६, ३.२.२.२३	क्षत्रे वयः	२.२.१.५
ओपधय. प्रतिगृह्णीत	२.१.१.३०	क्षत्रस्य नाभिरसि	३ १.२.३०
ओपधीभ्यः प्रजाभ्यः स्वाहा	३.२.३.१५	क्षत्रस्य योनिरसि	३.२.७.२६, ३.२.३०
ओपधीभ्यस्त्वा	१.५.२.३७, ६.७.२५	क्षत्रस्योल्बमसि	३.३.१.३०
ओपधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यः	३.२.३.१५	क्षुब्ध सेदिद स्निहितिद०	१.४.४.६
ओपधे प्रायस्त्वेनम्	१.६.१.६, ५.१६	क्षत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मिम्	३.२.५.२१
ओ स्वषा	१.७.४.४०	क्षमहृत्स्व त्वचमहृत्स्व०	१.३.३.२८
क इदमध्वयुर्मविष्यति०	१.३.४.१८	गणानो त्वा गणपतिम्०	३.४.४.१३
कया नयिषि आभुवत्	३.२.५.१४	गन्धर्वो ऽसि	१.३.३.१४
कर्मासि करणमसि क्रियासि सुकृतम्	१.३.७.१६	गर्गेभ्यः स्वाहा	१.५.२.४५
कल्पेतां दापाष्टयिषी	१.४.४.२२	गात्रायस्य मा हिंसीः	१.६.५.१७
कस्मै वः प्रणयति तस्मै वः प्रणयतु	१.२.४.६	गायत्रिमसि	१.६.४.१०
		गायत्री त्रिष्टुप्	३.४.४.१७

गावः सुरभयो नित्यम्०	३.२.५.४२	जह्वाभ्यां पद्मपाम्	३.२.७.३८
गृहपते यज	३.२.२.२८	जनमृतः	३.३.२.२४
गोपीयाय त्वा रक्षाय त्वा नारायै	१.२.४.३०	जनस्य गोपाः	१.४.१.१०
गोमं श्रे	१.१.४.३२	जम्बुकाम्य स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा	३.४.५.१७
गोपदसि	१.२.१.१३	जातवेदो भुवनस्य रेत ०	१.४.१.१८
ग्रास्त्वा देवीः	२.१.१.४४	जातवेदो वपया गच्छ देवान्०	१.६.६.११
ग्रीष्ममृत्तूनां ग्रीष्णामि०	१.१.३.१	जीमूतस्येव	३.४.३.२८
घर्मः शिरः	१.४.४.२०	शुपाणा निर्घृतिर्वेतु स्वाहा	३.३.१.७
घर्मसदसि	१.३.१.४४	जुष्टं गृह्णामि	३.२.४.२१
घर्मो जठरे	१.४.४.२४	जुष्ट देवेभ्यः	१.६.६.२८
घर्मो ऽसि	१.३.१.२०	जुहुधि	१.७.३.२२
घर्मो ऽसि रात्यस्योपशनिः०	१.४.२.२०	जुह्वामिष्वा ह्वयति०	१.३.४.७
घृतं घृतपावानः	१.६.७.१२	ज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छ	२.२.१.११
घृतवन्तं कुलायिनम्	१.१.४.३१	ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु घृतम्०	३.४.३.१
घृताची यजमानस्य धुर्यो णताम्	१.३.६.२३	ज्योतिर्वैश्वानरम्	१.२.४.३४
घृतेन वाषाष्टुधिषी	१.६.३.४.५.२८	ज्योतिषे तन्तवे त्वा	१.१.४.२६.५.१७
घृतेन मा समुक्षत	१.१.३.१०	ज्योतिषे त्वा	२.१.७.४.२.२.११
घृतेनाहौ पशून्वायेधाम्	१.६.४.२२	त इन्द्रामिभ्या दीक्षां प्राहुः	३.२.१.२०
गङ्गुरसि श्रेष्ठं नाम०	३.२.१.३०	तच्चित्रं देवानाम्	२.२.५.४
गङ्गु श्रेष्ठम्	१.३.२.१५	तत्त्वा यामि	२.२.५.७
गङ्गुश्वारि शो स्तोमः	२.२.१.२०	तत्सत्यं यद्विरं विमृतः०	१.४.१.१६
चन्द्रमर्षि चन्द्रार्धे हरिप्रतम्०	१.४.२.५	तथा	३.३.३.३३.४.१.३६
चितः स्थ परिचितः स्थ	१.३.१.७.२.१.४.८	तथाश्वयो	३.२.२.२२
चित्तमाज्यम्	३.२.२.२२	तदग्नये प्रथवीमि०	१.१.५.६
चित्ति जुहोमि	२.१.६.२०	तदिदास मुक्नेषु ज्येष्ठम्०	३.२.५.७०
चित्तिः द्युक्	१.१.२.२७.४.२.११	तद्विष्णोः	१.६.३.१८
चित्तिः दुग्धयो	३.२.३.२२	तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः	२.२.२.४
चित्तमिभ्यः	२.१.६.५	तपो योनिः	२.२.१.२७
चित्रं देवानाम्	२.१.७.७	तपो योनिरसि	२.१.६.११
चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीय०	१.५.४.८	तप्तायनी मे ऽसि	१.६.१.१६
चिदसि	१.१.३.१०.३.१.५	तम्	२.१.१.६
चिदसि तया देवतया०	२.१.४.१२	तं बधान देवेभ्यः	३.४.१.१६
		तौ सविर्तुर्वरेण्यस्य	१.४.४.२

ता ते धामानि	१.६.३.१२	दशम्य स्वाहा विँसतये स्वाहा	३.४.२.७
तीव्रान्धोपान्	३.४.३.३४	दित्यवाह	३.४.३.१८
तुर्यवाहः	३.४.३.१६	दिदिवः पाहि	३.३.२.४६
तृप्तिरसि गायत्रं छन्दस्तर्पय०	१.३.३.२८	दिवं ते धूमो गच्छतु	१.६.७.२८
तृप्तिरसि जागतं छन्दस्तर्पय०	१.३.३.२८	दिवमग्रेणोत्तमान	१.६.३.११
तृप्तिरसि त्रैष्टुभं छन्दस्तर्पय०	१.३.३.२८	दिवमाक्रमिषम्	२.२.२.१८
ते आचरन्ती	३.४.३.३१	दिवं प्रोष्ठनीमारोह०	३.१.२.२४
तेजो ऽनुप्रच्यवस्व	१.३.२.२८	दिवः शिल्पमवततम्०	१.३.२.१८
तेजो ऽसि	१.१.४.२६, ३.२.२७, ३.०, २.१.	दिवस्परि	२.१.३.१६
	६.१७, ३.१.२.२३	दिवः सानूपेय	१.६.३.२५
तेन छन्दसा	२.१.७.१०	दिवि श्रयस्व	२.१.५.२४
तेन रुचा रुचमशीथाः	१.४.३.१	दिवीव वसुराततम्	१.६.२.१६
ते मा प्रजाते प्रजनयिष्यतः०	१.४.१.१४	दिवे त्वा	१.३.३.४, ६.३.१
तौ सह	३.४.४.१४	दिवो मूर्धासि	२.२.५.५
त्रयस्त्रिंशतन्तवः	१.३.७.२०, ५.१.१०	दिष्यद्दृष्टव	१.३.६.६
त्रया देवाः	३.२.७.१२	दिशः स्वाहा	१.६.७.१५
त्रिंशद्दामा	१.४.३.७	दिशा वसुतिरसि दिशः प्रीणामि०	१.१.३.१५
त्र्यम्बकं यजामहे	१.७.४.७१	दिशो अभ्यभूदयम्	३.३.३.२८
त्र्यवयः	३.४.३.१८	दीक्षया स्वापं तपसा स्वापम्०	२.३.५.८
त्वं यविष्ठ	२.१.७.१४	दीक्षिता इमे ब्राह्मणाः	३.२.१.१६
त्वं सोम प्रचिकितः	३.२.७.५१, ७६	दीक्षिताः सर्वतो यजमानाः	३.२.१.२३
त्वं नो अग्ने	१.३.७.२०, २.२.२.४	दीदिहि दीदाय दीदिदाय स्वाहा	१.५.२.५१
रवण्डरहं देवयज्यया०	१.१.४.६	दीर्घामनु प्रसृतिम्	१.२.४.६६
स्वामिमे वृषमं कैकितानम्०	२.१.८.७	दुःसादयै स्वाहा	१.३.७.२०
स्वामिदि हवामहे	३.२.५.२०	दुरिष्टेभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०
स्वाशु ते दधिरे देवयन्तः०	१.६.६.१	दूर्तं [वो] विश्वेदेसम्	२.२.१.२८
त्वे क्रतुमपि वृज्जन्ति विश्वे	३.२.५.५७	द्वे गा द्वे गोपतिम्०	१.२.३.३०
त्वेपस्ते धूम शृण्वतीति०	१.४.३.२६	द्वेदन्तां दुर्याः	१.२.४.३१
द्वैष्ट्राभ्याम्	२.१.२.२७	द्वानो रुक्मः	२.१.३.१
दक्षिणत परीतोत्तरतः परीत	१.३.५.१०	देवगममसि	१.३.३.४
दधन्वे वा यदोमनु	३.२.५.१४	देवता यर्धय त्वम्	१.१.५.१२
दधिकाष्णो अकारिषम्	१.१.४.१८	देवशूरधरम् शृण्वीसं त्वा	१.२.१.३३
दग्धिर्नामास्यदग्धोऽह धातुर्दग्धेयम्	१.१.३.४	देव सवितः	३.१.१.११
		देव सवितरेतं त्वा वृणते०	१.१.५.२

देवस्तै सविता प्रतिमुदतु०	१.३.६.३	देवेभ्यस्त्वोर्ध्ववर्हिभ्यः	१.२.१.१६
देवस्त्वा सविता मध्वानस्तु	१.६.३ ८	देवो वः	१.२.१.६
देवस्त्वा सविता श्रपयतु	१.३.१.२६	देवो वः सविता विविनक्तु०	१.२.४.५८
देवस्त्वा सवितोद्वपतु	२.१.१.४६	देवो वः सविता हिरस्यपाणिः०	१.२.४.६८
देवस्य त्वा २.१.१.१७, २.४.१२, ३.२.७.३३,	३.१ १८	देवो वः सवितोत्पुनातु	१.२.२.१०
देवस्य त्वा० आददे	१.२.१.१२	देवो यज यज	१.७.४.५७
[देवस्य त्वा०] दामि	१.२.१.१६	देवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०
देवस्य वः	१.२.४.२८, १.१.११	द्यावापृथिवी वर्तोभ्याम्	३.४.५.११
देवस्य वयम्	३.१.१.४०	द्यावापृथिव्योरहं देवयज्यया०	१.१.२.६
देवस्य सवितुः	३.१.१.३६	द्युते त्वा	२.२.२.११
देवस्य सवितुः प्रसवे	१.१.५.१०	द्यौरसि	१.२.२.१३, ३.३.१८
देवा आशापालाः	३.४.१.३०	द्यौरसीन्पूर्वाचिः	३.४.४.२
देवाः पितरः	१.१.२.३१	द्यौस्ते वृष्टम्	२.१.१.१३
देवा गात्रविद ०	१.२.१.२	द्रप्सश्चरुन्द	२.१.६.१५
देवानां त्वा पत्नी	२.१.१.६३	द्रप्सस्ते	१.३.१.४०
देवानामसि बद्धितमम्	१.२.४.२३	द्रष्टे नम उपद्रष्टे नम.	३.४.१.७
देवानां पत्नीनामहं देवयज्यया०	१.१.४.६	द्रुपदे वद्	२.२.३.२१
देवानां पत्नी राक्षो सिनीषालीम्	१.३.७.५	द्रुष	२.१.२.२२.
देवानां परिपूतमसि	१.२.१.१५	द्राभ्यो स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा	३.४.२.६
देवाग्यज	१.३.५.१८	द्विर्देते त्रिर्भवन्त्यूमाः	३.२.५.५७
देवायते यज	३.२.२.२८	द्विपतो वधो ऽसि	१.३.२.६
देवीरापः	१.६.५.१३	द्विपन्नस्तप्यतां यदु०	१.३.२.१८
देवीरापः शुद्धा यूयम्	१.३.३.१	द्वे सुती	३.२.७.७६
देवीरापो अर्पा नपात्	३.३.२.८	धन्वना गाः	३.४.३.२६
देवीरापो ऽपेणुव.	१.२.२.१०	धरुण एक्विंश	२.२.१.१७
देवीरापो मधुमतीः	३.३.२.२६	धरुणमसि	१.३.१.५
देवेन्द्रस्तेन्द्रज्येष्ठा वरुणराजान.०	२.२.३.२	धर्म्ममसि	१.३.१.५
देवेभ्य वत्पयस्व ०	१.६.१.२७	धर्मांसि	१.३.१.५
देवेभ्यः प्रयस्व	१.६.१.२६	धर्मा मानुषाः	१.६.४.१५
देवेभ्यः प्रेप्य	१.६.७.२७	धा असि स्वधा असि	१.३.२.५
देवेभ्यः शुन्धध्वम्	१.२.४.६०	धान्यमसि	१.२.४.६४
देवेभ्यः शुन्धस्व	१.२.४.६, ६.१.७८, ५.२.६	धामासि	१.३.२.३२
देवेभ्यः शुन्मस्व	१.२.४.७, ६.१.२६, ५.२.७	धाम्रो धाम्र	३.२.७.४१

धात्रो धात्रो राजन्	१.६.७.३७	नमो वः पितरः शुष्माय	१.२.३.२६
धिपत्वं जाहिम पुँधसि०	३.२.५.३२	नमो वः पितरो बलाय	१.२.३.२६
धिपणा त्वा देवी	२.१.१.४३	नमो वः पितरो मन्यवे	१.२.३.२६
धिपणासि पार्वती	१.२.४.६१	[नमो वः पितरो यज्जीवं तस्मै]	१.२.३.२६
धिपणासि पार्वती प्रति त्वा०	१.२.४.६२	[नमो वः पितरो यद्धोरं तस्मै]	१.२.३.२६
धूष्ता वसन्ताय	३.४.३.२१	नमो वः पितरो रसाय	१.२.३.२६
धूरसि	१.२.४.२२	नमो वर्ध्याय चावर्ध्याय च	२.२.३.५
धृष्टिरसि ब्रह्म यन्त्र	१.३.१.१	नमो ऽस्तु सप्रेभ्यः	२.१.६.१५, ७.१५
धेनुधानङ्गवोध	२.२.४.५	नरासोसस्वाहं देवयज्या०	१.१.४.१
धुरक्षितिः	२.२.१.२	न वा एतन्मिषसे	१.६.५.४
ध्रुवमसि	१.४.४.३२	नाना प्राणो वज्रमानस्य पशुना०	१.६.५.१
ध्रुवमसि पृथिवीं हँह	१.३.१.३	नाना हि वाम्	३.२.७.६६
ध्रुवा असदन्	१.३.३.२३	नारात्मुरिभि सत्पिण्ण.	३.१.५.३४
ध्रुवा अस्मिन्	१.२.१.१०	निग्राभध	१.३.६.१
ध्रुवा च पृथिवी च सविदु०	२.१.८.१	नितानस्त्वा माहृत०	२.२.३.२
ध्रुवासि	१.३.६.१६	नित्यहोतारं त्वा	१.३.३.१५
ध्रुवासि धरुणा	२.१.६.१७	निरस्तः परावसु [सह] पाप्मना	१.१.५.७
		निर्दग्धं रक्ष०	१.३.१.४
नहोपासा	२.१.३.२, ७, ७.३	निर्वरुणस्य	१.२.४.३३
न त्वावं अन्यो दिव्य०	२.१.८.५	निवेशनः	२.१.४.२६
ननु गावो मागीरस्य०	३.२.५.४३	निवेशनी सैगमनी वसूनाम्०	१.४.४.४१
नमः कृताय कर्मणे	१.१.४.२१	निपसाद धृतमत	१.४.४.११, ३.२.७.३१, ३.३.१५
नमस्त आतान	१.६.५.११	निष्कृताहावमवदम्०	२.१.५.१
नमस्ते रुद्र मन्यवे	२.२.३.३	निष्कृत्यै दुरिष्टै स्वाहा	१.३.७.२०
नमस्ते हरसे	२.२.३.२०	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमः सूर्यस्य संहरो	१.६.५.२८	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमः सेनाभ्यः०	२.२.३.३	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो अस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि	२.२.३.६	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो नमो वः पितरः	१.२.३.२६	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो माने पृथिव्यै	३.३.३.११	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो मेध्याय च विद्युत्याय च	२.२.३.४	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो रथिभ्यः	२.२.३.४	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो वः पितर इये	१.२.३.२६	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो वः पितर ऊर्जे	१.२.३.२६	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
		पशाना त्वा वातानाम्	१.१.२.२२
		पशाराते स्वादा शताय स्वादा०	३.४.२.८
		पञ्चि पत्न्येय ते लोक०	१.३.२.१६
		पयस्वतीरोषधय०	१.१.२.५

परमस्याः परावतः	२ १ २.२४	पुनन्तु मा पितर-	३.२.७.५१
परमेष्ठी त्वा सादयतु०	२.२.२.५, १०	पुनरागच्छ	२.१.३.३५
परस्या अधि सैवतः	२.१.२.२३	पुनरूर्जा	२ १.२.३३, ३ ३६
परापूर्ते रक्ष.	१.२.४.५५	पुनरूर्जा निवर्तस्व	१.५.१.१२
परिचिदसि	१.३.१.५, २.१.४.१३	पुनर्मन पुनरायुर्ना आयात्०	२ २.५.७
परि त्रिविष्टपध्वरम्०	२.१.५.२०	पुनर्यमध्वसुरदात्०	१.३.६.१६
परि वाजपति. १.३.१.२५, २.१.१ १६, ५.२०		पुनस्त्वादिन्याः	१.५.१.६
परिवाहिणीः स्व	३.३.२.१४	पुनातु ते परिधुतम्	३ १.१.१५, २.७.११
परिवोरसि	१.६.३.२१	पुरा क्रूरस्य	१.३.२.५
परीतो पित्रता सुतम्	३ २.७.५६	पुरीषो ऽभि	२.१.१.२१
परेतन	१.२.३.३०	पुरुष्यनानो महिष	१.५.४.२४
परेतन पितरः	१.२.३.१४, ७ ४ ५३	पुस्त्रवा असि	१.६ ४.१०
पठे मर्ते पर. श्वा	३.४.१.२५	पुरोवातसन्निरसि	२.०.१.२५
परममे कियमाणायानुनूहि	१.६.४.२४	पुष्टिरसि प्रन्ननमसि	३.१.२.२३
पवित्रमसि	३.२.७.४२	पूर्णमासाय मुराधसे स्वाहा	१.३.४.३३
पवित्रे रथो वैष्णवे	१.२.२.६	[पूर्णां दर्वे] परापत	१.७.३.२१
पशूनां मनुयुरसि०	३.३.३.११	पूर्णां पश्चादुत पूर्णां पुरस्तात्०	२.२.२.१२
पशून्मे यच्छ	१.५.२.२६	पूषणं वनिष्ठुना	३ ४.५.१२
पशून्मे शंस्य पाहि	१.४.४.१, ५.४.२७	पूषा ते ग्रन्थिं विष्यतु	१.३.३.६
पशून्मे शंस्याजुगुप	१.५.४.३६	पूषा ते ग्रन्थिं प्रज्जातु	१.२.१.२५, ३.२.२९
पश्चात्पशुम्	१.६.५.७	पूषा पुनरुतु	२ १.५.२
पष्टवाहः	३.४.३.२०	पूषा व	१.४.४.११
पात प्राद्यम्	३.३.२.४०	पूषा वः परस्या अदिति ०	१.२.१.६
पार्थिवमसि	१.२.४.७	पूषा वो विश्ववेदा विभजतु०	१.३.१.१७
पावका नः सरस्वती	१.१.५.१५	पूषासि	१ ५.२.४३
पाहि माम दुश्चरितात्०	१.३.४.१३	पूष्णो ऽहं देवयज्यमा०	१.१.३.६
पितर- शुन्धध्वम्	३.२.७.५०	पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्या ०	३.४.४.१
पितरस्त्वा यमराजान०	२.२.३.२	पृथिवि देवयजनि	१.३.१.३२
पितरो मादयन्ताम्० ०	३ २ ७ ५०	पृथिवि पृथिव्यो सोद	२ १.७.४
पितामहेभ्यः स्वघायिभ्य स्वघा नम	३.२.७.४६	पृथिवीमात्रमियम्	२.१.६.२१
पितृभ्य स्वघायिभ्य स्वघा नम	३.२.७.४६	पृथिवी होता	१.१.२.३२
पितृपदं त्वा	१.६.३.३	पृथिव्यासि	१.३ ३.२०
पितृभिन्व	१ ५.२.४२	पृथिव्यसि ज-मना	२ २.२.६
पितृणा भागधेयीः स्व	१.६.१ ३२	पृथिव्या पात्रेण०	३.२.२.१७

पृथिव्यामरुद्र	१.१.६.६	प्रजां मे यच्छ	१.५.२.४१
पृथिव्याममृतं जुहोमि स्वाहा	१.५.२.४७	प्रणीयमानेभ्यो ऽनुब्रूहि	२.१.६.५
पृथिव्या वर्मासि	१.३.१.३२	प्रति त्यन्नाम राज्यमधायि	३.३.३.१२
पृथिव्यास्त्वा दात्रा प्राधामि०	१.३.५.१२	प्रति त्वा वर्षष्टद्वं भेत्तु	१.२.४.५४
पृथिव्याः संपृचः पाहि	१.२.१.१७	प्रतिपिता अरातयः	१.५.५.१६
पृथिव्यै त्वा	१.३.३.४, ६.३.१	प्रवृत्तं वाजिन्	२.१.१.५
पृथिव्यै त्वा रक्षसां भागो ऽसि	१.६.५.२२	प्रवृत्तिरष्टादश.	२.२.१.१७
पृथुप्रावासि	१.२.४.४३	प्रत्यक्सोमः	३.२.७.१२
पृथ्वे पयो ऽस्यमेणुयस्तस्य०	१.३.१.२४	प्रत्यस्तं नमुपे शिर	३.३.२.४४
पृथ्वीनां प्रहो ऽसि विष्णोर्हृदयमसि	१.६.२.१४	प्रत्युष्टं रक्ष	१.२.१.१४, ५.१६, ३.२.१३, ६.५.२६
पृष्टो दिवि	२.१.४.१५, ५.१०, २.५.१८	प्रत्युद जन्यं भयं प्रत्युदा ०	१.५.२.२१
पोषाय त्वा	१.२.२.१६, २.४.६	प्रयमास्त्वा द्वितीयैः	३.२.७.३४
प्रधास्यान्हवामहे	१.७.२.३०	प्र नूनं ब्रह्मणस्पति०	१.४.४.१६
प्रजा अमे	१.४.१.१४	प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्य स्वधा०	३.२.७.४६
प्रजापतये	३.२.५.१४	प्र प्रायमग्नि०	२.१.३.२४
प्रजापतये त्वा पुष्टं प्रोक्षामि	३.४.१.१८	प्रयुता द्वेपौंसि	१.६.७.८
प्रजापतये स्वाहा	१.३.४.३, ५.२.३६	प्रयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा०	३.४.२.११
प्रजापतये हयस्य छागस्य०	३.४.४.२२	प्रविद्धो रक्षसा भाग.	१.२.४.५६
प्रजापति. परमेष्ठी	२.२.४.१४	प्र वेधसे कवये वेधाय०	१.४.१.६
प्रजापति प्रायच्छत्	१.४.४.४६	प्र वो वाजा अभिघवे०	१.४.१.१०
प्रजापतिपृथ्वीतेन त्वया०	३.२.१.३२	प्रसद्य भस्मना	२.१.३.३५
प्रजापतिरहं त्वया साक्षादध्यासम्	१.१.३.१६	प्राची च प्रतीची च वसूनाम्०	२.१.८.१
प्रजापतिध्वा सादयतु	२.१.६.१७	प्राची दिक्	१.५.४.१५, २.१.७.२१
प्रजापतिध्वा सादयतु०	२.१.४.३७	प्राचीमनु प्रदिशम्	१.४.३.११, २.१.६.६
प्रजापते न त्वत्	१.२.३.३१	प्राच्या त्वा दिशा सादयामि	२.१.८.२
प्रजापते पशूमे पाहि	१.५.२.३८	प्राणदा	२.२.३.२४
प्रजापतेर्जायमाना ०	१.६.४.१	प्राणं मे पाहि	२.२.१.५
प्रजापतेर्भागो ऽस्यूर्जस्वान्पयस्वान्	१.१.३.१६	प्राणापानाभ्यां त्वा सत्सुं कृणोमि	१.३.३.७
प्रजापतेर्बिभान्नाम लोकस्तस्मै०	१.१.४.१५	प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ०	१.१.३.१६
प्रजापतेस्त्वा प्राणो०	१.४.२.१४	प्राणाय त्वा	१.२.४.६५, ३.२.५.१५
प्रजाभ्य प्रजापतये स्वाहा	३.२.३.१६	प्राणाय स्वाहा	३.४.४.११
प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये	३.२.३.१६	प्रेदग्ने	२.१.३.२६
प्रजा मे नर्यं पाहि	१.४.४.१, ५.४.२७	प्रेद्धो अग्ने	१.४.४.२, २.१.२.२, ३.२.१.५२
प्रजा मे नर्यानुयुप०	१.५.४.३६		

प्रेयमगात्	१.२.१.१४	मद्धान्प्रवरायाश्चावयिष्यामि	१.२.४.१८
प्रेष्य	१.६.७.२७	मद्धान्प्रस्थास्यामः	१.३.५.१५
प्रेष्य प्रेष्य	१.६.४.२०	मद्वापूताः स्व	१.१.२.१७
प्रोक्षणीरासादयेध्मावर्हिरूपसादयः	१.३.२.५	मद्वावनि त्वा	१.६.३.१६
प्रोक्ष यज्ञं बृहस्पतेः	१.१.५.११	मद्वास्त्वं मद्वासि	३.३.३.२०
प्रोषदस्वः	२.२.२.१७	मद्वाण्यस्योदरेण बृहस्पतेर्मद्वाणा	१.१.५.१७
बधान देव सवितः	१.३.१.३५	भगो ऽसि भगस्येप. (?)	१.७.४.६६
बध्नुरकण्वध्नु	३.४.३.१७	[भद्रा उत] प्ररास्तयः	२.२.२.१
बर्हिरसि	१.३.३.३	मद्वाजः श्रेयः समनैष्ट देवाः	१.५.५.८
[बर्हिरसि] देवंगमम्	१.२.१.२६	मद्रो नो अग्निराहुतः	२.२.२.१
बर्हियो ऽहं देवयज्यया	१.१.४.१	भरन्नग्निम्	२.१.१.२६
बलाय त्वा	३.२.७.६५	भवतं नः समनसो	१.६.४.११, ३.२.१.६, ५२
[बहु दुग्धि] महेन्द्राय [देवेभ्यो हवि]	१.२.२.२६	भवम्	२.२.४.१२
बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविः	१.२.२.२६	भान्तः पथदशः	२.२.१.१७
बहुना पिता	३.४.३.३२	भासे त्वा	२.१.७.५, २.२.११
बृहद्वावासि	१.२.४.४६	भुवः	१.४.३.७, ३.४.३.४७
बृहस्पतिर् हवामहे	१.१.५.१५	भुवनमसि	१.५.४.१३
बृहस्पतिप्रसूतः	१.१.५.१०	भुव स्वाहा	१.३.७.२०
बृहस्पतिम्	२.२.४.१२	भुवो यज्ञस्य	२.१.६.१६
बृहस्पतिर्देवानां मद्वाहम्	१.१.५.२	भूः	२.१.६.१६, ३.४.३.४६
बृहस्पतिर्व प्रणयतु	१.२.४.६	भूतमसि भव्यं नाम	३.२.१.३०
बृहस्पतिवो युनक्तु	१.२.४.१०	भूतिभ्यस्त्वा	१.६.१.३४
बृहस्पतिष्ट्वा सादयतु	२.१.६.३१	भूयै नमः	२.१.४.२७
बृहस्पतेर्माहि	१.२.१.२८	भूपते भुवनपते	१.१.५.१
बोधा मे अस्य	२.१.३.३६	भूर्भुव-स्व	१.६.४.१८, ४.३.२२, २.१.६.१७, ३.२.२.३५
ग्रन् पाहि	१.१.३.१३	भूर्भुव-स्व-प्रणय यज्ञम्	१.१.५.१०
मद्वा चमम्	२.१.२.३०, ३.२.७.५६	भूर्भुवः स्वराग्निहोत्रं होत्रा	१.५.२.३४
मद्वा जज्ञानम्	२.१.६.१२	भूर्भुवः स्वर्देवस्य सवितुः	१.१.६.५
मद्वा एवदा च वक्षतु	१.३.४.२१	भूर्भुवः स्वः स्वाहा	१.३.७.२०
मदा हँह चमं हँह	१.६.३.१७	भूर्भुवो ऽग्निरसां त्वा	१.४.३.१
मद्वाचप. प्रणेष्वाभि	१.२.४.६	भूक्ष कथ वाक् च [अन्व]	१.१.२.१६
मद्वाभिर्धो वेदि बर्हि. प्रोक्षिष्यामि	१.३.३.२	भू स्वाहा	१.३.७.२०, ३.२.७.३५
मद्वान्नुत्तरं [परिमाह] परिमहीष्यामि	१.३.२.४		

मृगूणां त्वा	१.४.३.१	महेन्द्रस्याहं देवयज्यया०	१.१.३.५
मृगयन्त्रिरसौ त्वा	१.४.३.१	महेन्द्राय [त्वा भागम्०]	१.२.२.३२
भेषजं गोरे	१.७.४.७०	महो मे ऽवाचो यशो मे ऽघोच०	१.१.४.२
भ्रातृव्याणो सपत्नानाम्	१.४.४.२१	मा हृद-	२.१.७.८
मत्स्य शिरो ऽसि	१.३.१.१७, २.१.१.३६	मातरिरव्नो धर्मः	१.२.२.१३
मधु वाता श्रुतायते	२.१.६.३६	मातेव पुत्रम्	२.१.४.१६
मधुध	२.२.५.७	मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीध्यम्०	२.१.३.५
मधुध माधवरश्च	२.१.६.३३	माधो मोपरि पयस्त ऋष्यासम्	१.२.१.१६
मनुष्यस्या निर्धामहि०	२.१.८.१६	मानुषीभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०
मनो ज्योतिः	१.३.७.२०	मा नो मित्रः	३.४.५.१२
मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यस्य०	१.३.५.११	मा नो हिंसीत्	२.१.५.१३
मनोताये हविषो ऽवदीयमानस्य०	१.६.६.२६	मान्दाः स्थ	३.३.२.१६
मनो न्वाहुवामहे	१.२.३.३३	मा प्रणम पयो वयम्०	१.५.४.३०
मनोभूवा	१.४.३.१	मार्जयन्तां पितरः०	१.२.३.२६
मनो ऽसि प्राजापत्यम्०	१.१.२.२६	मा वः शिवा ओषधयः	१.३.१.२६
मनो हार्दि यच्छ	१.६.७.२४	मा सु मित्राः	२.१.२.२०
मम च नाम तव च जातवेदः०	१.५.४.३८	मित्रस्य वर्षणीधृतः	२.१.१.४५
मम नाम प्रथमं जातवेदः०	१.५.४.२६	मित्रस्य त्वा बद्धुपा प्रतीक्षे	१.१.५.१६
ममाम्ने वर्षः	१.१.२.२५, ४.४.१	मित्रस्य बध्नुपा प्रेक्षे	१.२.४.२७
ममामि वर्षां विहवेयु	१.१.२.३	मित्रस्य बध्नुपावेक्षे	१.२.४.६७
मयि शुक्लामि	१.४.२.१२, २.१.४.७	मित्र सैवज्य	२.१.१.३४
मयि प्राणपानौ	१.३.३.८	मित्राय जुष्टं बृहस्पतये जुष्टम्	३.३.१.५०
मयि मेधां मयि प्रजाम्०	३.२.१.५५	मित्रावरुणोस्त्वा	३.३.२.५३
मयीन्द्र ओजो दधातु०	३.२.१.५६	मित्रावरुणौ त्वा	१.३.३.१४
मरुतामोज स्थ	३.३.२.२०	मित्रैतां त उखा परिददामि०	२.१.१.४४
मरुतां प्रसवे जय	३.३.२.५५	मित्रैता ते	२.१.१.४८
महसे त्वा	३.२.७.६७	मित्रो ऽसि	३.३.२.४०, ३.६
महस्ते भक्षयामि०	३.२.५.४८	मूर्पांसि राद्	२.२.१.१३
महाहविर्होता	१.१.३.१६	मृत्यो पाहि	३.३.२.४६
मही द्यौ	२.१.६.३६	[मिथा]कारं विदधस्य प्रसाधनम्०	२.१.८.१६
महीना पयो ऽसि०	१.६.२.१४	मो पू ण-	१.७.२.३१
महीम् पु मातरम्	३.२.३.२५, ५.२.१	यच्चिद्धि त्वं शुद्धे शुद्धे०	२.१.७.१
मही विरपत्नी सदनी श्रुतस्य०	१.४.१.२०	यज	३.२.१.६४, २.२३

यजमानस्य पशुन्पाहि	१.२.१.११	[यदापिपेप मातरम्०]	३.२.८.३
यजमान हविर्निर्वप्यामि	१.२.४.१६	यदा राघटी वदत०	३.२.४.४३
यजमाने प्राणापानौ दधामि	१.३.३.६	यद् ग्रामे	१.७.२.३२, ३.२.७.४१
यज यज	१.३.४.२४, ५.१८	यद् धर्मः पर्यावर्तयत्०	१.७.२.४३
यज्ञः प्रत्यष्टात्सुमतिः सुमेधा०	१.६.२.४	यद्दिवो ऽनामृतम्०	१.४.३.२२
यज्ञं गच्छ स्वाहा	१.६.७.३२	यद्देवा देवहेडनम्	३.२.७.४०
यज्ञं प्रजाम्	१.३.२.१७	यद्वातो ऽयः	३.४.३.४१
यज्ञस्य संततिरसि०	१.२.४.१	यद्वा रेवती रेवत्यम्०	१.२.४.८
यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य स्वा०	१.५.२.१६	यद्वा ऽशुद्ध आलेभे	१.२.४.३६
यज्ञायुस्तुसंचरान्	१.२.१.३२	यं ते देवी	२.१.४.२५
यज्ञेन यज्ञः संततः	१.३.४.१७	यन्त्री च यमनी च०	२.१.८.१
यज्ञो बभूव न उ वाबभूव०	१.१.४.३५	यन्त्री राट्	२.२.१.१३
यज्ञो यज्ञस्य	१.६.४.१८	यं त्वामयं स्वधिति	१.६.१.१२
यत्कृष्यो रूपं कृत्वा०	१.२.१.३२	यन्नो गृहं भयमाणादबुद्धम्०	१.३.७.२०
यत्ते कूरं यदास्थितम्	१.६.५.१६	यमं गाय मन्त्रध्व०	२.१.१.५०
यत्ते पावक चक्रमा कथिदागः०	१.६.२.१	यमक्षिना नमुचेः	३.२.७.४८
यत्ते भामेन विचकार	१.५.१.६	यमायाक्षिरस्त्वते स्वधा नमः	१.२.३.१२
यत्ते मनुपरीतस्य	१.५.१.६	यं परिधि पर्यधाया०	१.३.६.१६
यत्ते शोविः परावर्धात्०	१.६.३.१	यथा अयवा	२.२.२.८
यत्त्वा क्रुद्धः परोवाप	१.५.१.६	यवो ऽसि	१.६.३.२
यत्पर्यपरयसलिलस्य मध्ये०	१.४.२.२	यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्ट०	१.३.३.२६
यत्पशुर्मांयुमकृत०	१.६.५.५	यस्ते अय	१.४.१.१०
यत्पृथिव्या अनामृतम्०	१.४.३.१	यस्ते रसः	३.२.७.४६
यत्र मासा अर्थमासा०	१.७.५.४	या इदं विश्व भुवने ऽयानशु०	१.१.२.१६
यदमे यानि कानि च	२.१.२.२५	या ओषधय	२.१.५.८
यदत्र शिटम्	३.२.७.४६, ७५	या त ह्यु	२.१.८.१३
यददध्वन्द्रमसि कृष्य तदिहास्तु	१.४.२.३	या ते अमे उत्सीदतः पवमाना०	१.५.१.३
यददो दिवो यदिदं पृथिव्या०	१.४.२.४	या ते अमे उत्सीदतः पावकाप्सु०	१.५.१.३
यदन्तरिक्षम्	१.७.४.५२	या ते अमे उत्सीदतः सूर्ये०	१.५.१.२
यदन्तरिक्षस्यानामृतम्०	१.४.३.७	या ते अमे पवमाना पशुषु०	१.४.४.३
यदप्सु ते सरस्वति०	१.१.४.२०	या ते अमे पावकाप्सु०	१.४.४.३
यदस्य पारे	२.१.४.२२	या ते अमे सूर्ये शुचि०	१.४.४.३
यदस्य पारे रजस	२.१.४.२६	यात्र पितर स्वधा०	१.२.३.२५
यदापिपेप मातरम्०	३.२.७.४५	या देवसीष्टके	२.२.२.१०

या वाजिष्मिन्ने	१.४.३.८	ये बध्यमानम्	१.६.४.२६
या वो देवा.	२.२.५.७	ये भक्षयन्तः	३.२.७.७७
या सरस्वती वेशभगीना	१.१.४.१२, ३.७.१५,	ये यजामहे	३.२.२.१, २३, २८
	४.४.४१	येह पितर ऊर्कस्यै०	१.२.३.२६
या सरस्वती वेशयमनी	१.३.७.१५ ४.४.४१	यो अस्वन्तरुग्नि.	२.१.८.१५
यास्ते अम आर्द्रा योनयः	२.१.६.२३	यो अर्बन्तं जिघांसति	३.४.१.२४
यास्ते अमे	२.२.५.७	यो अस्मभ्यमरातीयात्	२.१.२.२८
यास्ते अमे सूर्ये रुचः	२.१.६.२५	योगे योगे	२.१.१.७
युक्त्वा हि देवहूतमान्	२.१.७.२	योजा न्विन्द्र ते हरोम्	१.७.४.५१
सुहृंसि	३.३.३.८	यो नो अग्निः	१.४.२.१२, २.१.४.७
युजन्ति मधम्	३.४.३.२५	यो नो द्वेष्टधरः स पयताम्	१.६.५.६
युजन्त्यस्य काम्या	३.४.३.२६	यो भूतानामधिपति०	१.३.५.१७
युजार्थां रासमै युवम्	२.१.१.६	यो यज्ञस्य प्रसाधन०	१.५.४.३०
युजानः प्रथमम्	२.१.१.३	यो रुद्रो ऽप्सु यो ऽमौ य ओषधीषु०	२.२.३.६
युनजिम् त्वा	१.१.२.२३	यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः	१.१.४.२५,
युवं तमिन्द्रापरिता पुरोयुधा०	३.२.२.३६		३.१.३८
यूपाय परिबीयमाणायानुमूहि	१.६.३.२०	यो ऽस्य कौष्ठ्य जगत०	२.१.१.५०
यूपायाज्यमानायानुमूहि	१.६.३.६	यो ऽस्याः पृथिव्या अग्नि०	१.७.४.७६
यूपायोच्छ्रीयमाणायानुमूहि	१.६.३.१०		
ये अग्नयः समनसः	१.४.४.५	रथे तिष्ठन्	३.४.३.३३
ये अग्नयो दिव.	१.४.४.६	रश्मिना क्षयाय क्षयं जिन्व	२.२.१.२३
ये केशिनः प्रथमे सत्त्रमासत	३.३.४.४२	राकाया अहं देवयज्यया वीरान्विदेयम्	१.१.४.६
ये ऽग्नयः पुरीषिणः०	२.२.५.१५	राजसूयाः	३.३.२.२८
ये चत्वारः पथयो देवयाना०	१.५.५.७	राश्यसि प्राची दिक्	२.२.१.११, २३
ये चात्र त्वामनु तेभ्य. स्वधा	१.२.३.१७	रायस्थोपमावद	१.२.४.५०
ये जनेषु मलिम्लव	२.१.२.२६	राये अग्ने गृहे त्वा०	२.१.२.६
ये ऽत्र पितरः प्रेता युष्मोस्ते ऽनु०	१.२.३.२६	रुमो वर्चसा	२.१.७.५
ये ऽत्र पितरः प्रेता यूयम्०	१.२.३.२६	रुचं नो धेहि	२.२.५.७
ये देवाः पुर सद	३.३.१.२२	रुचे त्वा	२.१.७.२, २.२.११
ये देवा यज्ञर्हन्	१.१.४.२६	रुद्र यज्ञे	३.३.२.२६
येन देवा ज्योतिषा	२.१.३.२१, ४.३०	रुद्रास्त्वा	१.३.२.४
येना ऋषयः	२.२.१.२६	रुद्रास्त्वाधन्तु	३.४.३.४४
ये[ना ऋषय]	२.२.५.१७	रुद्रैष ते भाग	१.७.४.७४
येना समस्तु साक्षय्य स्थिरा-	२.२.२.१	रुपमसि वणो नाम०	३.२.१.३०

रेडसि	१.६.७.७	वसीयस्येहि	१.१.३.१०
रेवति	१.६.४.२७	वसुरसि	१.३.६.५
रेवती रमध्वम्	१.५.४.६	वसुनां रुद्राणाम्	१.३.१.८.३.१७
रेशीना त्वा पत्यमन्नाधूनोमि	३.२.५.४	वसुनामाधीतौ	३.२.५.७
		वसुनां पवित्रमसि	१.२.२.१२
साङ्गलं पवीरवम्	२.१.५.३	वसो मम	३.४.४.१३
सौमानि प्रयति	३.२.७.३७	वस्विहागच्छतु	१.१.४.४
		वागस्यैन्द्री सपत्न्ययणी०	१.१.२.३०
वक्ष्यन्तीव	३.४.३.३०	वागात्विज्यं करोतु०	१.३.४.१८
वनस्पतये ऽनुग्रूहि	१.६.७.१४	वागैतु वागुपैतु०	३.२.२.३५
वनस्पतये प्रेम्भ	१.६.७.१४	वाग्योता दीक्षा पत्न्यापो ऽप्वर्यु०	१.६.१.२
वनस्पते षोडशः	३.४.३.३५	वाह् म आसन्०	१.१.५.१६
वनस्पते शतवत्सो विरोह	१.६.१.१३	वाचमस्य मा द्विंसीः	१.६.५.१६
वयं सोम प्रते तव०	१.२.३.३४	वाचं पशून्	१.३.३.१६
वयं इयाम पतयो रयीणाम्	३.३.३.३७	वाचं प्रपद्ये	१.३.४.१८
वरुणो गृह्णातु	१.७.२.२६	वाचस्पतिम्	३.२.३.२०
वरुणो ऽसि	३.३.२.४०, ३.६	वाचस्पते ऽद्धिद्रया वाचा०	१.६.१.३
वर्चो मे यच्छ	१.५.२.३६	वाचा त्वा होता०	१.५.२.३
वर्षतु ते पर्जन्यः	१.३.१.३४	वाजं वाजिनो जयत	३.१.२.५
वर्षवृद्धमसि	१.२.४.१४, ५२	वाजध मे	२.२.४.४
वर्षवृद्धा इध	१.२.४.५३	वाजस्य नु प्रसवे	३.१.१.२४
वर्षा ऋतूनां प्रीणामि०	१.१.३.१	वाजस्य मा	१.३.६.१
वर्षां यो वर्षायस	१.६.४.३५	वाजाय स्वाहा	२.२.४.८
वशा. इध	३.३.२.२१	वाजिनौ वाजजितौ	३.१.१.४२
वसन्तऋतूनां प्रीणामि०	१.१.३.१	वात प्राण	१.४.४.२०
वसन्ताय कपिञ्जलान्	३.४.३.२२	वातस्य जृतिम्	२.१.७.११
वसन्तो ग्रीष्मो मधुमन्ति वर्षा०	१.५.५.७	वानस्पत्यासि	१.३.४.१३
वसवस्त्वा	१.३.२.४	वानस्पत्यो ऽसि	१.२.४.६
वसवस्त्वा कृण्वन्तु	२.१.१.३६	वायवः इध	१.२.१.५
वसवस्त्वाच्छृन्दन्तु	२.१.१.४८	वायवे च त्वान्तरिक्षाय चोन्नयामि	१.५.२.२२
वसवस्त्वाज्जन्तु	३.४.३.४४	वायवे स्वा	१.५.२.३१
वसवस्त्वा धूपयन्तु	२.१.१.४१	वायव्यः श्वेत पुच्छा इन्द्राय०	३.४.३.१६
वसवस्त्वा द्यौ पश्चात्पान्तु	२.२.३.१	वायु पशुपतीत्०	३.४.४.५
वसवस्त्वा हरन्तु	१.६.१.२२	वायुरसि प्राणो नाम०	३.२.१.३०

या वाजिष्ठमे	१.४.३.८	ये बध्यमानम्	१.६.४.२६
या वो देवाः	२.२.५.७	ये भक्षयन्तः	३.२.७.७७
या सरस्वती वेशभगीना	१.१.४.१२, ३.७.१५,	ये यजामहे	३.२.२.१, २३, २८
	४.४.४१	येह पितर ऊर्हस्यै०	१.२.३.२६
या सरस्वती वेशयमनी	१.३.७.१५ ४.४.४१	यो अप्सवन्तरग्निः	२.१.८.१५
यास्ते अग्ने आर्क्षो योनयः	२.१.६.२३	यो अर्वन्तं जिघाँसति	३.४.१.२४
यास्ते अग्ने	२.२.५.७	यो अस्मभ्यमरातीयात्	२.१.२.२८
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचः	२.१.६.२५	योगे योगे	२.१.१.७
युक्त्वा हि देवहूतमान्	२.१.७.२	योजा न्विन्द्र ते हरोम्	१.७.४.५१
युङ्क्षति	३.३.३.८	यो नो अग्निः	१.४.२.१२, २.१.४.७
युजन्ति ब्रह्मम्	३.४.२.२५	यो नो द्वेष्टधरः स पयताम्	१.६.५.६
युजन्त्यस्य काम्या	३.४.३.२६	यो भूतानामधिपतिः	१.३.५.१७
युजायौ रासभे युवम्	२.१.१.६	यो यज्ञस्य प्रसाधनः	१.५.४.३०
युजानः प्रथमम्	२.१.१.३	यो रुद्रो ऽप्सु यो ऽमौ य औपधीषु	२.२.३.६
युजिमि त्वा	१.१.२.२३	यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः	१.१.४.२५, ३.१.३८
युवं तमिन्द्रापूर्वता पुरोयुधा०	३.२.२.३६	यो ऽस्य कौष्ठ्य जगतः	२.१.१.५०
यूपाय परिवीयमाणायानुवूहि	१.६.३.२०	यो ऽस्वाः पृथिव्या अधि०	१.७.४.७६
यूपायाज्यमानायानुवूहि	१.६.३.६		
यूपायोच्छ्रीयमाणायानुवूहि	१.६.३.१०	रथे तिष्ठन्	३.४.३.३३
ये अग्नयः समनसः	१.४.४.५	रश्मिना क्षयाय क्षयं जिन्व	२.२.१.२२
ये अग्नयो दिवः	१.४.४.६	रकाया अर्हं देवयज्यया वीरान्विदेयम्	१.१.४.६
ये केशिनः प्रथमे सत्नमासत	३.३.४.४२	राजसूयाः	३.३.२.२८
ये ऽग्नयः पुरीषिणः०	२.२.५.१४	राष्टयसि प्राची दिक्	२.२.१.११, २३
ये बत्वारः पयसो देवयानाः०	१.५.५.७	रायस्पोपमावद	१.२.४.५०
ये चात्र त्वामनु तेभ्य स्वधा	१.२.३.१७	राये अग्ने महे त्वा०	२.१.२.६
ये जनेषु मलिम्लव	२.१.२.२६	रुक्मो बर्वसा	२.१.७.५
ये ऽन्न पितरः प्रेता युष्मोस्ते ऽनु०	१.२.३.२६	रुचं नो धेहि	२.२.५.७
ये ऽन्न पितरः प्रेता यूयम्०	१.२.३.२६	रुचे त्वा	२.१.७.४, २.२.११
ये देवाः पुर सद्	३.३.१.२२	रुद यसे	३.३.२.२६
ये देवा यज्ञर्जनः	१.१.४.२६	रुदास्त्वा	१.३.२.४
येन देवा ज्योतिषा	२.१.३.२१, ४.३०	रुदास्त्वाञ्जन्तु	३.४.३.४४
येना अग्रयः	२.२.१.२६	रुदैष ते भाग	१.७.४.७४
ये[ना अग्रय]	२.२.५.१७	रूपमसि वणो नाम०	३.२.१.३०
येना समस्तु सामग्र्यं स्थिरा०	२.२.२.१		

शकरीः स्थ	३.३.२.२२	सज्जेहि या ते यक्षिया तनूस्तयेष्टारोह	१.५.४.४४
शतायुधाय शतवीर्याय०	१.५.५.७	सजातानस्यै यजमानाय०	१.३.१.५
शतेन पार्श्वैर्वरुणाभिधेहि०	१.६.५.१०	सजातो गर्भः	२.१.१.२७
शनुयाधनाः स्थ	३.३.२.३६	सज्जन्दः	२.१.४.३७
शं नो देवीरभिष्टये०	२.१.४.२७	सज्जर्तुभिः	२.२.१.४
शमद्रव्यः	१.६.५.१७	सज्जर्तावेदो दिवा पृथिव्या जुषाण०	१.५.३.६
शमितार उपेतन	१.६.५.६	सज्जैः	२.२.१.३
शरद्वृत्तां प्रीयामि०	१.१.३.१	सज्जैः प्रातर्वावभिः	१.५.२.२७
शर्म च स्थ.	२.१.१.१६	सज्जैः वैर्वयुनाधैः	२.२.१.४
शष्कैरग्निमिन्धान०	१.४.१.१६	सज्जैः सार्येयावभिः	१.५.२.२७
शादं दद्विः स्वाहा०	३.४.५.११	संजानार्थां थावापृथिवी	१.३.६.६
शिरो मे धीः	३.२.७.३६	संज्ञानमसि	२.१.४.१०, ५.२.१
शुक्लयोतिश्च	३.३.२.५	स ते मा स्थात्	१.२.१.२६, ३.२.२३
शुका यः शुक्लेण पुनामि	३.३.२.२८	सत्यश्रुताभ्यां त्वा पर्युक्षामि	१.५.२.१५
शुगसि यं द्विष्मस्तमभिश्चोच	१.६.७.३६	सत्यसदसि	१.३.१.४४
शुद्धा अयः सुप्रपाये पिबन्तीः०	१.२.१.८	सत्येन त्वाभिजिघर्षि	१.१.५.१८
शुन्धन्वं दैव्याय कर्मणे	१.२.२.१०	स त्वं नो अग्ने	१.३.७.२०, २.२.२.४
शुन्धन्तां लोकाः	१.६.३.१	सदसि	१.१.४.२०, ३.३.३.१०
श्वतै हविः शमितः	१.६.६.२५	स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु	२.२.४.१३
श्वतम्	१.६.६.२६	सभिरसि सनितासि सनेयं पशून्	१.३.७.१६
श्येनो ऽसि गायत्र	३.४.३.१	स नो भुवनस्य पते	२.२.४.१५
श्रावम्	१.३.६.१७	सं ते तन्वा तन्वः पृथ्यन्ताम्	१.३.१.२२
श्रीपद्	१.३.६.१७	सं ते पर्वांसि	२.१.५.२१
श्व उरध्रष्टास्महे	३.२.४.३	सं ते वायुः	१.६.४.१६
सं यजत्रैरज्ञानि	१.६.४.१६	सप्तश्रुतिभ्यः स्वाहा	१.५.२.४८
सं यज्ञपतिराशिषा	१.१.४.१४, ६.४.१६	सप्तश्रुतीषां सुकृतो यत्र स्तः०	१.१.५.१०
सं वरुणा दधातन	२.१.५.१	सप्त ते अग्ने	१.४.१.१०, ४.७
सं वः सजामि [हृदयम्]०	१.४.२.८	सप्रथः सर्वा मे ऽजुगुपस्तां मे पुनर्देहि	१.५.४.३६
संशितं मे	२.१.२.२६	सप्रथः सर्वा मे पाहि	१.४.४.१, ५.४.२७
संश्रवसे विश्रवसे सत्यश्रवसे ध्रुवसे	३.२.७.३१	सप्रथा नमः(१)	१.३.४.६
संसीदन्तां दैवीर्विश	१.२.४.१२	समं समे जुहोमि स्वाहा	१.३.७.२०
संस्थावभागाः स्थ	१.३.६.२१	समक्रमग्निना हविः०	१.३.४.१४
संहितासि विश्वरूपा	१.५.४.१०	समन्या यन्ति	२.१.५.२३
		रामस्य तन्वा भव	१.६.४.३४

वायुयां त्या	३.१.१.२६	विष्णोः क्रमो ऽसि	१.२.४.२४, २.१.३.६,
वायुः सूर्यो यशं नयतु	१.६.२.७		३.३.३.४४
वास्तोष्मते	१.४.४.४२	विष्णोः क्रान्तमसि	३.३.३.१४
वि ते सुयामि १.१.४.५, २.१.१.३२, २.५.६,		विष्णोः क्रान्तमसि०	३.१.१.३६
	३.४.३.४३	विष्णोर्मनसा पूते स्थः	१.२.२.६
१ विरस्व यशसतेः	१.६.१.२३	विष्णोः स्तुपः	१.२.१.१५
विदेरग्ने	१.६.१.२१	विष्णोः स्तुपो ऽसि	१.३.३.६
विशुदसि विष मे पाप्मानम्	१.५.४.२	विष्णोः स्थाने तिष्ठामि	१.३.४.१०
विधेम ते	१.४.४.२	विष्णोः स्थामासि	१.३.४.६
वि पाजसा	२.१.१.३२	विष्णो हव्यं रक्षस्व	१.२.२.३४
विष्टवः स्य वि मा पाप्मना पृष्टुः	३.१.२.३६	वीर्याय त्वा	३.२.७.६५
विभूर्मात्रा	३.४.१.२६	वीहि स्वाहाहुतिं जुषाणः	३.३.१.७
विभ्राह् पृहत्	१.६.१.३७	वृषणौ स्यः	१.६.४.७
विमुच्यध्वमध्याः	२.१.५.६	वृषसेनो ऽसि	३.३.२.११
वि रक्षो वि मृधो जहि	३.४.५.८	वृषाकपिं ब्राह्मणार्हंसी शंस(?)	३.२.२.५
विराड् ज्योतिरधारयत्०	२.१.६.२६	वृषा वामश्वः	३.४.४.१५
विश्वकर्मन्द्विषा घृतेन०	१.५.४.३६	वृषोर्मिरसि	३.३.७.१०
विश्वकर्मा त्वा सादयतु०	२.२.१.८, ११	वृष्टिरसि वृध मे पाप्मानम्	१.५.४.१७
विश्वजनस्य विधृती स्थ	१.३.२.१६	वेदिरसि	१.३.३.२
विश्वदानीमाभरन्त०	१.५.४.३६	वेदेन वेदिं विविर्दुः पृथिव्याः०	१.१.२.२०
विश्वभृतः स्य	३.३.२.२३	वेदो ऽसि	१.१.४.३०
विश्वामुरसि	१.६.१.३५	वेदो ऽसि वित्तिरसि विदेयं प्रजाम्	१.३.७.१६
विश्वा रूपाणि	२.१.३.६	वेपाय वाम्	१.२.४.१
विश्वावसु	१.३.६.५	वैवस्वतो न तृप्यति०	२.१.१.५०
विश्वासु दिक्षु सीद	१.३.१.५	वैरवानरो ऽदब्धस्तनूपाः०	२.२.५.७
विश्वे नो ज्ञाण	२.२.४.८	व्यवस्वतो रैवसेवाम्	२.१.१.२०
विश्वेभ्यः कामेभ्यो देवयज्यायाः	१.२.४.१०	व्यानाय त्वा	१.२.४.६५
विश्वेभ्यो देवेभ्यरक्षागानाम्०	३.४.४.२२	व्युच्छन्त्यै स्वाहा	३.४.२.११
विश्वेभ्यो देवेभ्य स्वाहा	१.६.६.६	व्युद्यै स्वाहा	३.४.२.११
विश्वेषां देवानामहं देवयज्याया०	१.१.३.६	व्योमा सप्तदश	२.२.१.१७
विष्णवे त्वा	१.६.१.८	वजसितः स्थ	३.३.२.१७
विष्णु पृथिव्यां व्यकँस्त	१.१.४.२२	वज्रं कण्ठ्यै स हि वो नृपाया ०	२.१.५.२०
विष्णुर्दिक्षु व्यकँस्तानुष्टुमेन छन्दसा १.१.४.२२		वज्रं गच्छ गोस्थानम्	१.३.१.४३
विष्णो कर्माणि	१.६.३.१३		

सुरावन्तम्	३.२.७.४५	स्योनं ते सदनं कृणोमि	१.३.३.२४
सुरूपं त्वा वसुदेवम्	१.३.३.२५	स्योनमासीद सुपदामासीद	३.३.३.१५
सुवीराय स्वाहा	१.३.४.१६	स्योनासि सुपदा	३.३.७.२६, १.३.१३
सुलोकाः सुमङ्गलाः सत्यराजानः	३.३.३.३१	स्वः	३.४.३.४८
सुपदामासीद	३.३.७.३०	स्वगा त्वा देवेभ्यः	३.४.१.१५
सुसंहरा त्वा वयम्	१.७.४.५०	स्वगा दैव्या होतृभ्यः	१.३.६.१८
सुसंमृता त्वा संभरामि	१.२.१.२३	स्वधा नमः	१.७.४.४३
सूक्तवाके सूक्ता प्रेभ्य	१.६.७.३०	स्वधा पितृभ्यः पृथिवीपद्भ्यः	१.२.३.१६
सूर्य एकाकी चरति	३.४.३.५१	[स्वधा यः पितरः]	१.३.३.२२
सूर्यस्त्वचसः रथ	३.३.२.१६	स्वधिते मर्नं हिंसीः	१.६.१.१०, ५.२०
सूर्यपत्नीः	१.५.४.२४	स्वयं शृण्वानः	२.२.५.७
सूर्यं भ्राजस्कर	३.२.२.४	स्वयंभूरसि	१.१.४.२३
सूर्यवर्चसः रथ	३.३.२.१८	स्वभिन्वयशम्	१.२.४.३४
सूर्यरत्ना रश्मिभिः	१.३.३.१६	स्वरसि स्वर्गं यच्छ	२.२.२.१६
सूर्यस्य च त्वीषधीनां त्वा	३.३.३.४	स्यराद् ज्योतिरधारयत्	२.१.६.२७
सूर्याय च त्वा दिवे चोन्नयामि	१.४.२.२२	स्वर्गे लोके प्रीणुंवाताम्	३.४.४.१५
सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यं स्वाहा	१.५.२.३४	स्वर्देवा अगम	३.१.२.१६
सूर्यो दिवो यज्ञं पातु	१.१.२.६	स्वर्देवा अगामानृता अभूय	२.२.४.५
सूर्यो देव	३.२.३.२६, ५.६०	स्वर्गूर्पो स्वाहा	२.२.४.५
सुगलस्ते ऽयं पशु	३.२.६.३७	स्वर्विदसि	१.६.५.३
सोमं पितृमन्ते स्वधा	१.७.४.४२	स्वस्ति संवत्सराय परिवत्सराय	१.५.५.७
सोमस्य त्वा शुभेन	३.३.२.४८	स्वः स्वाहा	१.३.७.२०
सोमस्यं त्विषरसि	३.३.२.४३	स्वातं सद्भविः	१.६.४.१८
सोमस्वाहं देवयज्ञयया	१.१.४.६	स्वाडुपैसद	३.४.३.३६
सोमा इन्द्र	३.३.२.२६	स्वादोः स्वादीयः स्वादुना	३.२.५.५७
सोमाय पितृमते ऽनु स्वधा	१.७.४.३६	स्वादी त्वा स्वादुन	३.२.७.४
सोमाय पितृमते स्वधा नमः	१.२.३.१२	स्वावेशो ऽसि	१.६.३.४
सोमेन यज्ञश्चक्षुष्मान्सोमस्वाहम्	१.१.३.२	स्वाहाकृतिभ्यः प्रेभ्य	१.६.६.४
सोमो राजा	३.२.७.६८	स्वाहाग्रये वैश्वानराय स्वाहा	१.५.२.३०
सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजा	३.३.२.३७	स्वाहा देवेभ्यः	१.६.६.६
सोमो ऽस्यश्विभ्यां पचस्व	३.२.७.५	स्वाहा यावापृथिवीभ्याम्	१.२.४.३२
स्तोकेभ्यो ऽनुवृद्धि	१.६.६.१	स्वाहा नमो य इदं चकार	३.३.१.४
स्तिरो भव वीह्वह	२.१.१.२८	स्वाहा पितृभ्यो धर्मपावभ्यः	१.३.३.६
स्युता देवेभिः	२.१.७.३	स्वाहोर्ध्वनभसम्	१.६.६.११

समाया श्रोतृधीभिः	१.३.१.१४	सविता त्वा प्रसवानाम्	३.३.२.१
समायुषा	१.३.७.१६	सवितासि सत्यसवः	३.३.३.२१
समावष्टुन्न	३.३.२.४१	सवित्रे प्रसवित्रे	३.३.४.४४
समावृतत्	३.२.७.४४	सह रय्या	२.१.२.३३, ३.३.६
समास्त्वारने	२.१.२.७	सह रय्या निवर्तस्व	१.४.१.१२
समितं संकल्पेषाम्	२.१.४.१८	सहस्रदा असि	२.१.७.६
समितस्त्वन्ति	२.१.७.४	सहस्रवल्गाः	१.२.१.२०, ६.१.१४
समिदसि समेधिषीमहि	१.६.७.३८	सहस्रशीर्षा पुरुषः	३.४.५.५
समिदो अञ्जं	३.४.५.१२	सहस्रस्य भासि	२.२.२.२३
समिद्वयः प्रेष्य	१.६.४.२०	सहमे ऽग्निना जायस्व०	१.४.२.१३
समिधमातिष्ठ	३.३.२.४२	सा मे सत्याशीः	१.१.४.३
समिधाग्निम्	२.१.३.२३	सारस्वतं वीर्यम्	३.२.७.६६
समिधो यज	१.३.४.२४	सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम्	१.४.३.३, २.३
समीची नामासि	२.२.४.७	सावित्रो ऽथकपालः	३.३.४.५
समुद्रं वः प्रहिणोमि०	१.१.४.२१	सा विश्वकर्मा	१.२.२.२२
समुद्रं गच्छ स्वाहा	१.६.७.२४	सा विश्वभूः	१.२.२.२२
समुद्रस्य स्वावकया	२.२.३.१७	सा विश्वायुरस्त्वसौ	१.२.२.२२
समुद्राधर्मः	१.४.४.४, २.२.४.२	साहस्रो ऽसि सहस्राय त्वा	२.२.२.२४
समुद्रो ऽसि नमस्वान्	२.२.४.२०	सिंहीरसि महिषीरसि	१.६.१.२८
सं पत्नी पत्या	१.३.७.७	सिंहीरसि सपत्नसाही स्वाहा	१.६.१.३२
संपृच. स्व सं मा भद्रेण पृच्छ	३.१.२.३६	सिनीवाल्या अहं देवयज्यया०	१.१.४.६
संपृच्यध्वमृतावरीः०	१.२.२.२८	सीदन्तु विरा०	१.३.१.१६
सं ब्रह्मणा पृच्यस्व	१.३.१.२७	सीसेन तन्त्रम्	३.२.७.४४
संमृद्धि	१.३.४.४	सुगन्धि पतिवेदनम्०	१.७.४.७२
सं मे संनतय. संनमन्ताम्०	१.१.३.१८	सुगृहपतिस्त्वयज्ञे०	३.२.२.२८
सम्यच्च प्रचेताधाने. सोमस्य०	२.१.८.१	सुजातो ज्योतिषा	२.१.१.२४
सम्राट् च स्वराट् च	१.४.४.१०	सुशामाणम्	३.२.५.२१
सम्राडसि व्रतपा असि०	१.१.२.६, ४.३४	सुपर्णीस्य त्वा गरुमत्तधनुषावेक्षे	१.१.५.१७
सम्राट् ज्योतिरधारयत्	२.१.६.२८	सुपर्णो ऽसि गरुमान्	२.१.३.३, ८
सरस्वत्या अहं देवयज्यया०	१.१.३.६	सुपिप्पला ओषधी.	१.६.३.६
सर्पदेवजनेभ्यः स्वाहा	१.५.२.४०	सुपिप्पला ओषधीस्त्वधि	१.६.६.२
सर्पेभ्यः पिपीलिकाभ्यश्च स्वाहा	१.५.२.४६	सुप्रजसत्त्वा वयम्०	१.३.२.२०
सर्वरमे स्वाहा स्वर्गाय स्वाहा	३.४.२.११	सुभूताय	१.२.१.३
सलिल. सलीगः	१.५.१.१६	सुयमे मे अय स्तम्	१.३.४.८

स्विष्टेभ्यः स्वाहा वंपट्	१.३.७.२०	हिकाराय स्वाहा	३.४.१.३३
स्विष्टे स्वाहा	१.३.७.२०	हिरण्यकेशान्मुपुताम्	२.१.२.१
स्वो रोहाय	३.१.२.१५	हिरण्यगर्भः	२.१.२.१०, ६.१४, २.५.७, ३.४.१.८, २.१५, ५.५
हृष्टः शुचिपत्	२.१.३.१५, २७, ३.३.३.१७	हिरण्यवर्णमुपते	३.३.२.४१
हर्ते रक्षो ऽवधिष्म रक्ष	३.३.१.१६	हुतः स्तोत्रः	१.२.२.२६
हस्ते मा विनैषम्	१.५.२.१६	हेमन्तशिशिरावतूनां ग्रीष्माग्निः	३.१.३.१
हविष्कृदाग्निः	१.२.४.४८	होतः	३.२.२.२१
हविष्कृदाद्रव	१.२.४.४८	होतर्मेधा वदिष्याव-	३.२.२.२२

